

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

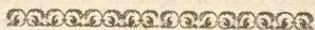
Antverpiae, 1640

Liber Qvintvs. Societas Honorata, Sive De Gloria Qvam Societati Tot Malis
Exercitæ Divi Hominesqve Contvlervnt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER QVINTVS.
SOCIETAS HONORATA,
SIVE DE GLORIA
QVAM SOCIETATI TOT MALIS EXERCITÆ
DIVI HOMINESQVE CONTVLERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Gloria Societati parta per illustrem sanctitatem Ignatij Loio-
la & reliquorum in Italiâ Sociorum.*

ALIS affici & non infici, premi aduersis nec Optima
quaque
aduersis
illustre
tur.
opprimi, virtutis est: si qua verò ab ad-
spersâ fuligine elucescat etiam magis, ma-
gis augeatur à damno, magis emicet à tor-
mento; singularem eam esse necesse est. Res

iners, & mundi deterioris quidam velut ab-
ortus est, quæ minimo obsolescit tactu;
poliuntur & lucent attritu valido ea corpo-
ra quæ solido constant. Leui aurâ diffluit
flos vernus: afflatu vinico inanis spumâ dis-
soluitur: præceps ætatis immaturæ fructus, si vel manu blandè teti-
geris, vitium facit: detrita validius ac rasa marmora & metalla splen-
descunt. Fatuus ignis, inanis est ille fulgor, quem ros nocturnus ex-
stinguit, aut nebula matutina corrumpit: alienis numquam sordibus
obsolescunt, quin lucent ipsa per se magis, quæ lumen & calorem hau-
fere de cælo. Obiectis vaporibus non minuuntur sidera, sed augentur;
nec unquam sol aut ardet vehementius, aut fortius albescit & vibrat,
quàm cum aduersas sibi nubes pluuiasque decoxit. Neque quod ad-
huc dico, locum inuenit in iis tantummodò rebus quas aspectabiles

Dddd 3

oculis,

*Ecclesia
etiam
CHRISTI.
Hilar. lib. 7.
de Trinit.*

*Societas
IESV à
persecutio-
nibus ho-
norata.*

Psalm. 86.

oculis, sed multò etiam magis in illis quas animis nostris perspicuas natura proposuit. Hoc, inquit magnus Hilarius, magnis & ipse laboribus periculisque perfunctus, *Ecclesie proprium est, ut tum vincat cum leditur, tum intelligatur cum arguitur, tum obtineat cum deseritur.* Habet sanè, habeatque, sibi proprium CHRISTI Ecclesia cælo nata, inter aduersa succrescere, & inde comparare gloriam sibi, vnde damnum & ignominiam reliqua sortiuntur; modò ne alienum statuatur etiam illud à minimâ Societate IESV, ex simili origine in finem quoque similem deriuatâ. Sua profectò Ecclesie stat sanguine palma, sed & sua Societati, quæcumque est gloria, non fuit hæctenus incruenta: nam tot ab annis adhuc centum laboribus periculisque tentata est, vt ad firmandam eius indolem, & inferendam hominum animis existimationem, non magis agendo contendisse virtus, quàm patièdo constantia videantur. Hic videlicet ille in superandis arduis labor est, hæc illa in subeundis aduersis constantia, à quibus, velut in circinum vnâ collectis, Societas nostra suum hæctenus semicirculum, vnus indicem sæculi, rectè descripsit. & porro futurum speratur, vt eandem virtutum tenore perpetuo circulum ipsum & orbem aliquando suum impleat, ad sanctissimi IESV nominis gloriam commendationemque sempiternam. Licet ergo, nisi ipse me fallo, licet illud Regij Prophetæ de Sione, hoc est CHRISTI Ecclesia, pronuntiatum minimâ IESV Societati nec arroganter adscribere: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei;* quando contra aduersa immobilem *ipse fundauit eam Altissimus,* & ab inuictâ malorum tolerantia *letantium omnium habitatio est in te.* Interim quæ quamque gloriosa de Societate nostrâ dicta sint, vtque illis ipsis ex vero dictis facta responderint, non est animus mihi simul omnia, nedum singula recensere: nec enim illa vel ad eò pauca sunt, vt comprehendi possint volumine breui, vel tam obscura, vt passim ab omnibus non sciatur, quæ & gesta sunt luce palam, & felici plurimorum stylo condita, & maximorum virorum ipsiusque ad eò Dei in terrâ interpretis oraculo contestata. Id verò agam, quod solent ij qui motus ad spectusque cælorum, cursus siderum & recursus, tot illa ac tanta naturæ ornamenta, quæ non nisi ex interuallo obijciuntur oculis hominum, negotio facili vnâ depingunt, in exiguo quasi globo, vel plano potius, velut punctum & per lineas, licet obscuras & ignobiles, illa quæ ad aliorum vilitatem à Societate, & ab aliis ad Societatis commendationem gesta sunt, maxima ad omnium admirationem, & ad gloriam, Dei præsertim vnus, splendidissima annotabo. Ita fiet, vt nec ipsa legentem terreat magnitudo libri, & nihilominus hoc sæculari anno contulisse videar aliquid ad commendationem augustissimi nominis IESV: à cuius vnus gloriâ, velut luce primâ, emanauit acceptæ dignitatis omne lumen, quod fuit hæctenus in Societatem & in eius Socios, velut minora quædam sidera, deriuatum. Et dabitis, scio, vos mihi hanc veniam, non gloriandi quidem, quod superbum; sed Societatem ac Socios modestè laudandi, quod religiosum est; quando hoc à me debitum virtuti munus, nec sine exemplo suscipitur, nec sine ratione geritur, nec sine sanctissimorum virorum sententiâ retinetur. Notum est, quod in hanc rem contra impugnantibus

pugnantes Religionem Doctor Angelicus solidissimè disputauit; auditum, quod Nazianzenus ille Gregorius Græcâ suâ, quâ pollebat, facultate dicendi pro sorore suâ Gorgoniâ, quam deprædicandam suscepit, ipso statim orationis exordio liberrimè declamauit: negans videri debere alicui suspectum encomium, quia domesticum; sed laudabile, quia verum; aut habendam esse maiorem rationem improborum, qui nos ad gratiam loqui criminantur, quàm proborum, qui meritas virtuti laudes expectant. Hoc ergo tam iustæ pietatis officium, quod forori frater impendit, aliquisne, qui æquus sit, matri à filiis mirabitur exhiberi?

Si quæ porro earum rerum quæ iam antè insinuatæ sunt, vel etiam expensæ penitiùs, produci hîc à me denuò videbuntur, id etiam neque mirum (vti spero) neque ingratum accidet iis & qui intelligent, & qui amabunt: intelligent, inquam, librum huncce quintum, quem aggredior, quamdam esse aliquorum adhuc dictorum ἀνεκπαλαίωσις, ad colligendum scilicet ex illis modestum aliquod Societati, imò meritum IESV nostro nomen, obiter institutam; amabunt verò nullo non loco offerri sibi quæ admirantur, quæque imitentur rectè factorum operum restatissima monumenta.

Primus ergo inter homines, vt iam antè memoratum, Societatis IESV auctor & conditor Ignatius fuit. Is cum naturæ indolem ab Loioleâ stirpe, iam olim apud Cantabros illustri, virtutem verò raram animi traxisset è cælo; nihil scilicet vñquam, siue cum mundo siue cum Deo meruit, humile, nedum vile cogitauit: mens illi & conatus omnis ad ardua semper erectus; hinc quæ terrori ceteris, Ignatio erant in votis. Adeò vt, qui virum nouerit, mirari non debeat, illum operum maximorum gloriâ habitum fuisse semper & charum Deo, & hominibus admirandum. E paternâ domo vixdum puer in Regiam Ferdinandi Catholici, inde in militiam auidè transgressus, nutantem iam, propugnatoribus obsidentium Gallorum mole territis, Pompeiopolim vique eò solus ipse continuit in Fide; donec à maiori machinâ tiliarum vnâ grauius sauciâ, alterâ planè contractâ, deiicitur in terram. tunc demum, vel abnuente etiam tum Ignatio, vrbs hosti tradita est, quasi non fuisset nisi ab vno antè seruata. Veneratione digna vel aduersariis ipsis visa est viri virtus atque constantia. Igitur, posteaquam fomentis quæ erant in promptu erexere iacentem, ipsis hostium humeris in lecticâ deportatum, suis eum & patriæ reddiderunt. Triumphantis illa profectò, non prostrati, species fuit, argumentumque certum & velut omen aliquod, quanta olim gloria maneret Ignatium, abiectum quidem opinione sui, sed supra mortalia eleuatum, & Superum existimatione & omnium veneratione populorum. Enimuerò iam inde ab hoc belli casu quò deinceps in pretio ille fuerit, non dico hominibus, iisque etiam hostibus, sed Diuis, ipsique adeò Deo; facile æstimabit is qui intelligit, quàm sæpè, quàm familiariter, quàm amice egerint cum Ignatio Superi: ita vt vel ille sanctissimis cogitationibus extra se raperetur in cælum, vel hi, illecti scilicet consuetudine tam bonâ, eidem se in terrâ adspectabiles exhiberent. *Loquebatur Dominus ad*

Moysem

S. Thom. O-
pusculo 18.
c. 13. 18. &c.

Orat. II.
funebri
de sorore
Gorgoniâ.

S. Igna-
tij magna-
nimitas,

etiam ab
hostibus
æstimati.

eius cum
Deo &
Calitibus
familiaritas:

Exod. 33.

Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. sed & ita sæpè cum Ignatio loquebatur. Iacebat in paternâ domo ex suprâ iam accepto vulnere propè depositus; adfuit illicò, & quidem vigilantibus, quasi præmissus à Domino mox adfuturo, Apostolus Petrus: certumque argumentum præsentis Medici, reddita extemplo sanitas fuit. Hinc ad sectanda in posterum cælestia cum raperetur ardentius, & tamen sifteretur hic impetus ruinæ metu, qui ex vitæ liberioris admittisâ prius consuetudine nascebatur; ipsa se Virgo Mater conspicuam obtulit oranti, suumque, quem habebat in complexu paruulum, pignus exhibuit certissimæ victoriæ, ex voto etiam sine pugnâ secuturæ. Vicit enim uerò Ignatius; & hostem, quem maximè metuebat insidiantem sibi ex corruptâ carne, ita domuit, ut rebellem illum vel primo etiam motu deinde non fenscrit.

Iam diebus illis quibus in Minoreffano secessu, imò specu, tirocinium posuit Religiosæ militiæ, factus ex duce gregarius (*ut eorum aliquando dux foret qui portarent sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hereticos ad unitatem Fidei reuocarent, Deique in terris Vicarij auctoritatem defenderent*) satis compertum est, ei plus tricies aut CHRISTVM aut Matrem eius Virginem inter precandum apparuisse. Hanc, cum Exercitia, quæ vocauit spiritalia, meditaretur, teltem habuit operis tam præclari. Hæc Societatis instituta scribenti docentis ac dictantis habitu adesse visa est, velut manum ultimam impositura fabricæ illi, in quâ se ipsa venerandam cultu præcipuo non ignoraret. Quid, quòd velut alteri Moyfi, vel Apostolo cuiquam, sic Ignatio roganti leges Ordini suo, radiare, quin & ardere visum caput, in quod sanctus Dei Spiritus adspectabilis flammæ specie descendisset?

Humanam CHRISTI naturam in hostiâ incurrenti, quin & ipsum Trinitatis arcanum, quoad, imò supra quàm homini, vulgò licet, ipse mortalis agnouit exhibitione tam certâ, ut raro priuilegio ac velut singulari, visam illi tum, ac sæpè aliàs, ipsam diuinitatis, ut Theologi loquuntur, essentiam non improbabiler aferant doctissimi viri; moti, opinor, ipsiusmet Ignatij, cetera quàm demississimè sentientis de se, testimonio disertè conscripto, *visum à se non semel ipsum diuinum esse, ipsamque diuinam essentiam.*

A sociis itineris destitutus, iacebat ipse solus & languens in ignotis vastisque prope Padum campis: at non socium suum Ignatium IESVS ipse deseruit; adfuit, non per Angelum, ut olim abiecto Eliæ, sed ipse per se conspicuus luce plenâ, & vultu illo spectabilis, quo & iacentem erexit, & euntem Patauium, indeque Venetias vsque deduxit, comes & dux perpetuus ignotæ viæ.

Idem Ierofolymam nauiganti numquam non fuit in promptu, quoties vel necessitas illum aliqua, vel grauior seu ab homine seu à naturâ tempestas vrgeret. Liberius oberrantem sanctissima Palæstinæ loca custos Armenus ferociùs increpauerat, iussum illicò inde facessere; sed IESVS afflictum consolatus benignè suscepit, & præcedens visibili specie ad hospitium vsque comitatus est.

Denique, ne in genere simili rerum nimius sim, addo vnum, sed illu-

à S. Petro
sanatur:

recreatur
à B. Vir-
gine &
puero
IESV:

Franc. Maria
Cardin. à
Monte in
relatione
coram Gre-
gorio XV.
à CHRIS-
TO &
B. Virgine
visitatur:

mirè illu-
stratur:

Glor. S. Ign.
c. 4. fol. 30.

à CHRIS-
TO in iri-
nere re-
creatur:
3. Reg. 19.

illustre; quo nimirum pateat quantæ curæ Deo fuerit Ignatius, singulari aliquando, & illo non otiosæ, quod aiunt, amicitia spectaculo recreatus. Ibat Romam sociis omnino duobus; hisce nonnihil interquiescentibus ab eundi contentione, ipse in ædiculam sacram haud procul à viâ tantisper intereâ precaturus abcessit. Hic vbi vehementius incaluerat orando, de morte raptus à se (imò sibi præsens & Deo) vidit, quin & audiuit, hinc Deum Patrem suo se, & illi quidem adstanti cum suâ cruce Filio, commendantem; inde ipsum Dei Filium spondentem sibi omnine præsidium, additis expressisque verbis hisce suauissimis: *Ego vobis Romæ propitius ero.* Fuit enim uerò; & aduersis omnibus, supra etiam quàm sperare homini fas fuit, multiplici prodigio erutum, tutelâ sanctissimi sui nominis perpetuò defendendum firmandumque suscepit.

Gloriosus erat in æstimatione omnium, vilis & abiectus in suâ. Toties supra humana raptus mens eius, toto etiam octiduo hospitabatur in cælis, quin & corpus ipsum, domicilium illud animæ tam castæ, licet etiam tum peregrinaretur in terrâ, dignum esse beatâ corporum gloriâ videbatur. hoc interim & se ipse sic contemnebat Ignatius, vt diceret, se, si quid in morte petiturus esset à Deo, id nominatim esse petiturum; vt proici se inter eicctamenta ac sepeliri permitteret in fimo.

Barcinone toto vultu radiantem mirabatur Isabella Rosella; Romæ Alexander Petronius, sapius Oliuerius Manareus & Ludouicus Gonsaluis, quin ipse etiam sanctæ memoriæ Philippus Neri (quâ fide & quâ sanctitate viri!) in oculis Ignatij, atque adeò vultu toto, coruscantes lucis radios à se vivos esse profitentur, ipse verò in se, nisi deterioris naturæ vilitatem, nil agnoscit Ignatius.

Aliis & frequenter & multis à terrâ cubitis sublimis apparuit; ipse sibi quasi detrusus ad inferos; neque in cruciamentis illis infelicis æternitatis sentire videbatur aliud, quàm Dei gloriam sanctissimumque IESV nomen diris execrationibus laceratum.

Adeò vt contendere inter se felici certamine Deus cum Ignatio, hunc ille honorando, hic se abiiciendo, videretur. Qui Religiosæ submissionis affectus in eo tantus fuit, vt illum ipse etiam nunc cælo gloriosus haudum deseruisse dici possit. B. Maria Magdalena de Pazzis (Carmeli in Italiâ fortunatum aliquando germen, at, pronuntiante nuper Urbano VIII. iam beatum) animo egressa de corpore VIII. Decembris anno M. D. XCIV. vt sæpè aliàs, diuina tum fortè & cælestia patiebatur. hoc ergo in speculo, imò speculâ mentis supra humana sublata, vidit ipsa sanctissimam Virginem inde B. Angelo Carmeli Martyre, hinc S. Ignatio vtrunque stipatam. qui (cùm adstaret ille reuerenter, audiente & approbante cæli Dominâ, illâ, cuius olim in diuinæ maternitatis dignitate summâ iam posita *humilitatem respexit Deus*) de humilitatis Religiosæ vsu & necessitate perorauit. factus idem orator aulæ cælestis, quod magnificum; & submissionis etiam tum sibi charæ deprecator, quod admirandum est. Neque verò à morte tantum viuentibus Ignatius adfuit, etiam tum ipse viuens, quantumuis longè positus, viuentibus iuxta ac mortuis adfuit, imò & profuit ad salutem. cuius ego generis infinita dissimulo, vnum hic vel alterum proferre contentus.

E e e e

Leonar-

ab aeterno
Patre Es-
lio com-
mendatur.

Ignatius
illustris in
oculis alienis,
obscurus in suis.

Nicol. Zam-
beccar. Secret. fact.
Congreg. in
Oratione
ceram Graecæ
XV.

In Vita Beati
per P. Fr.
Ludouicum
de Praesentatione.

Luc. 1.

Leonardum Kesselium Coloniae Agrippinae tactum desiderio videndi vel semel Ignatii, de quo tanta audierat, & conceperat animo tanti præclara, viventem ac vigilantem viuum iam tum ipse, ac tamen momento præsens, Ignatius coram inuifit, & miro ex illâ cælesti consuetudine gaudio cumulauit.

Adhæc sociorum suorum Iacobi Hofij & Ioannis Codurij beatas animas, etiam longè absens, egredientes videt è corpore, interque Sarcophagos eum gloriæ locum occupantes, quem abeuntibus illis ipse fuerat apprecatus; potentiori nimirum oratione, quàm olim vsa dicitur mater filiorum Zebedæi, pro suis item Iacobo & Ioanne sollicita. Quid verò ipse pro se? malle se, si optio daretur, viuere dubium incertumque beatitudinis, & interim Deo iuuandis proximis inferuire, quàm egredi illuc è vitâ cum certissimâ spe felicitatis æternæ.

Idem Zamb. *Quis hominem illum hominibus iuuandis, & mortalium planè bono uerè natum, in quo ostendit Deus, quantum ei cura sit Ecclesie securitas, & interim tam se abiicientem, tam non curantem sua, non prosequatur, si homo est, studio simili, quis non pari beneuolentiâ complectatur? quis non ueneratione colat illâ, quam talis viri tam probata, tam testata sanctitas promeretur? Fuere nihilominus qui odium redderent amor tanto, qui tantum beneficium hominibus ab Ignatio præstitum improbitate pensarent; Deo interim etiam ex his, seruo suo non securitatem modò, sed & gloriam procurante.*

Compluti auctoritate publicâ stipis aliquid corrogantem, curandæ sibi tunicæ clericali, exsecratus homo nobilis; Exurar, inquit, ego, nisi iste igne dignus est. Sed is ipso illo die exustus cum doimo suâ, & suæ improbitatis & Ignatianæ innocentie illustre testimonium dedit.

Parisiis, ob adiunctum sibi Xauerium, infestus Ignatio Michaël quidam Hispanus in conclave nil tale metuentis violentum irruit cum sicâ, certus iam tandem peragere meditatam diu cadem. sed nempe subito territus increpantis è cælo voce, *Quò tendis infelix?* agnouit ipse suum facinus, & didicit tectum diuino præsidio Ignatium ab homine expugnari non posse.

Prope Bassanum in eremo quapiam homo degebat cetera pius, nisi quòd externo præcipue cultu ad austeritatem vitæ composito sanctitatem metiretur. Videt ille Ignatium habitu ipso differentem nihil à ceteris, & scilicet apud se ipse contemnit: fauit hîc Deus & existimationi Ignatii, & hominis errori simplicitate tantum, non improbitate, decepti. Nam cum subinde præcæretur ipse feruentius, testari palam uisus est Dominus oranti, quem ipse contemneret, eum esse sibi *uicem electum ad multorum salutem, Apostolico spiritu plenum.*

Fuit, annis abhinc non ita multis, alicubi vir nobilis, quem ita in Ignatium impotens, & nescio quæ sinistra persuasio adeo egerat in transuersum, ut non tantum apud se nihil in eo magnopere esse sanctum statueret, sed ipsa eius, quæ habebat penes se, descripta facinora virtutis heroicæ inuidiosè cleuando, fabulas meras & otiosorum commenta palam confidenterque dictitaret, exploderetque etiam inter suos quantumuis testata miracula; demum omnia quæ Ignatium utcumque concernerent,

contra improbos maleuolos que defenditur ali quando igne: alias uoce increpantis sicatium:

alias testimonio doctis ignorantem: Andreas Lucas in Vita Ignatii.

alias ostento conuercente maleuolos:

rent, ignominiosè traduceret. Quæ dum agit maximè versatq̃ue cum animo suo, nocte quadam intrat in iacentis cubiculum cum incredibili splendore, cælestiumq̃ue spirituum amplissimo comitatu, ille homini tam despectus Ignatius: quem cum ij religiosissimè venerantur, ipse auersus à cultoribus, & conuersus ad calumniatorem suum, spectandum se eidem exhibet toto plus horæ quadrante, annuens arridensq̃ue benignissimo vultu, atque ad amorem quemdam cælestem gratiamq̃ue composito; necdum videlicet oblitus in cælo, quod viuenti olim tam familiare fuerat in terris, vt eos, quos in se iniquissimè animatos nouerat, præ reliquis & blandiore vultu exciperet, & affectu teneriore complecteretur. Non potuit non ille absistens ab Ignatij oculis amoris radius, propè diuinus, non traicere illicoq̃ue dissoluere cor hominis, obfirmatum licet ac septum iniquissimâ voluntate. Itaque vt se proripuit è strato, ac librum quem de eius vitâ compositum habebat in promptu, religiosè sumpsit in manus, applicitumq̃ue pectori veneratus, osculis lacrymisq̃ue conspersit, ita demum raptus ex imo corde suspiriis: *Parce, inquit, temeritati meæ, ô sancte Ignati, ô diuine! & quando ignoscere vel iuratis hostibus familiare fuit mortali, nunc quoque placeat immortalis. O sanctum eternumq̃ue Numen, quis me furor adegit abuti sordidâ & blasphemâ linguâ in eum quem honorant & venerantur caelestes tui spiritus? liceat ô, in pœnam enormis delicti mei, sed suauem, præconem eius esse me viri, cuius contemptor esse non debui.*

Pœius quoque (vt est optimi corruptio pessima) affectus erat Religiosus aliquis, etiam tum cum iam à Paulo V. Beatorum numero adscriptus esset Ignatius. cuomuerat ille in Beatum talia quædam, quæ spargi vel in pessimum quemque Religiosâ modestia prohiberet. at quasi non posset expleri transeunte verbo maledicendi fitis, quò diutiùs innocentissimo viro eiusq̃ue Sociis noceret in posterum; furore consimili calamum stringit, scripturus audentiore manu quæ mitior iniquissimo animo lingua non promeret. Scribit ergo, sed dexterâ potentiore coactus, alia omnia quam vellet: cum enim, vti fit, sua ipse scripta relegeret, exarsisse se non quam animo conceperat satyram, sed panegyrimprehendit. indignatus ergo, & præcipuè stupori suo, chartam hanc distrahit, aliamq̃ue, & subinde tertiam, depingit; sed euentu semper pari. Quid ageret? ne sic quidem improbæ temeritatis admonitus orditur etiam quartam. sed primas vix in illâ notas expresserat, cum ecce tibi, ne suauis remedio diutiùs abuteretur, ipsa eius dextera in scribentis os impotens impacta vi diuinâ hominem temeritatis admonuit, & proteruam eius audaciam in cultum Ignatij venerationemq̃ue perpetuam commutauit. Subinde enim suum non semel delictum iustissimamq̃ue pœnam discretè confessus, supplexq̃ue beatissimo viro, quoties de Ignatio loqueretur (loquebatur autem sæpissimè, & cum sensu tenerrimæ pietatis) non nisi Sanctum eum, suumq̃ue nominabat. In quo quidem non aliter gessisse se mihi videtur cum Ignatio Deus, quam fecerit olim cum electo sibi tum populo Iudæorum. *Veni* (inquebat ad Balaam Balac Rex Moabitarum) *& maledic Jacob; prospera & detestare Israel.* Ac venerat ille quidem vt malediceret; sed enim rem aggressus, *Quomodo,*
Eccc 2 inquit,

Idem supra.

Num. 23.

inquit, maledicam, cui non maledixit Deus? quâ ratione detester, quem Dominus non detestatur? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Sed omitto in maledictione reputatos eos qui maledixerint; hoc ago, fuisse illos qui benedixere Ignatio, benedictos. quorum (vt inquit ille) præclarum & uniforme testimonium, quod de sanctitate vitæ eius dederunt in suis historiis & libris magni viri & scriptores nobiles, in supradictâ relatione & ordine recensetur & numero. Ego hîc paucos dabo de plurimis, sed omni exceptione maiores; ex quibus liquidò pateat, id quod erat ex propositis alterum, Ignatium non solum Deo charum, sed etiam venerabilem hominibus existisse.

Num. 24.

Franc. Maria
sup. fol. 25.
Ignatius
grauissimis pluri-
morum ho-
minum te-
stimoniis
culuq̄ue
venerabili-
lis:

S. Xaverij:

Franciscus Xaverius, ille vir (vt subinde videbitur) maximarum virtutum opinione non vanâ toto orbe celeberrimus, ita Ignatium suum in CHRISTO patrem venerabatur, vt etiam tum viuentem non appellaret nisi Sanctum. hinc illi & submisso in terram genu scribere, & ad se ab illo data etiam de genu legere erat solitus; vtique non tam Religiosæ submissionis exemplo, quàm argumento testatissimæ & toties à se nominatæ sanctitatis. Quin & in thecâ suâ reliquiarâ (illo tot miraculorum totâ passim Indiâ instrumento, quamque in mare deiectam sedandæ causâ tempestatibus cancer marinus, sacratius nempe Palladium Orientis, per immanes tractus Oceani ipsum ad vsque littus Xaverio deportauit in manus) in illâ, inquam, thecâ, pauculas inter Reliquias Sanctorum, nomen obserat Ignatij; quod ille, vt accepit datis ad se litteris subscriptum manu Patris, resectis ceteris, studiose recluserat, seruabatque reuerenter.

Iacobi
Eguia:

Quid Iacobus Eguia ille, qui sancto Patri diu fuerat à conscientia secretis? O si, dicebat, superesse liceret Ignatio, vt loqui pauca possem? satis suo etiam silentio indicans, quàm esset tum de eo admiranda dicturus. Sed enim, exemplo CHRISTI scilicet, arcetè vetuerat Ignatius suarum rerum mentionem vllam fieri se viuente: & quâ erat animi submissione, impetrasse creditur à Deo vt ipse Eguia, futurus aliâs sanctitatis suæ testis & præco perpetuus, vix toto ante se triduo moreretur.

Petri Fabri:

Iam Petrus Faber (ille, vt deinde memorabitur, Ignatij primogenitus tanto patre dignus filius) non alio vinq̄am quàm vno illius exemplo vsus est ad exprimendam in se & sociis suis speciem consummatæ virtutis.

Iacobi
Lainez:

At verò Iacobus Lainez & Franciscus de Borgia, vterque in regendâ Societate successor Ignatij, quàm sæpè testati sunt quo apud Deum loco esse ducerent Parentem suum? Horum ille palàm confidenterque dicebat, tanta in Ignatio inueniri ornamenta virtutum, vt iis & caperetur ipse Deus, & tanta Indies præstare Sociis beneficia quodammodo cogeretur. Hic autem videndi solum Ignatij causâ, etiam tum Dux

Francisci
de Borgia:

Gandiæ, inde ab vltimâ Hispaniâ venit vsque Romam itineribus maximis, & incommodâ anni tempestate difficillimis, ibique contubernium sancti viri prætulit aulæ Pontificiæ sibi ad hospitandum etiam ab ipso

ipſo Sanctiſſimo Domino ſæpiùs oblata: Idem adſcriptus deinde Societati, & Sacris initiatus, non alibi quàm in Loioleâ Ignatianæ Familiæ domo primùm fecit; & ipſum eius ſolum, quod vel olim profano etiam tum pede preſſerat Ignatius, ſæpè fuit demiffis in terram oſculis veneratus.

Atque hæc quidem filiorum de patre testimonia, pauca de multis, non eò vel reiicienda ſunt, vel minoris æſtimanda, quòd à domeſticis prodire: *Sanctorum enim iudicia, vt rectè Chryſoſtomus, nec ad gratiam nec ad inimicitiam ſunt.* Ne quis tamen etiam aliena requirat, externorum aliqua, nec his minora ſubſidio.

Ille ipſe, quem Ignatius recèns abſtractus à ſæculo teſtem adhibuit conſcientiæ ſuæ, caeleſtiumque gratiarum quibus iam tum beata eius anima paſcebatur, ſolitus erat diſertè conſtanterque profiteri, & ſæpè de Ignatio dicere: *Hic ſi uiuat, futurus aliquando columna ingens Eccleſiæ ſanctæ, ſucceſſor Apoſtoli Pauli, ſincerumque uas electionis ad conuerſionem orbis, hoc eſt infidelium, hereticorum & peccatorum.* Vixit enim uerò Ignatius; quodque de illo præſaga vox vnus futurum antè monuerat, factum id iam planeque perfectum plurimorum, & illa quidem maiora quàm vt dubitare liceat, ſummorum in Eccleſiâ Dei virotum testimonia conſitentur.

Ioannes Ciampoli Secretarius Apoſtolicus domeſticus, à Gregorio XV. de Ignatio ſententiam proferre iuſſus in Conſiſtorio publico ex mente & præſcripto Pontificis: *Cùm, inquit, tenebrarum princeps ſuper aſtra Dei ſolum ſuum exaltare, atque in Aquilone ſedem figere ſtudens, nouis hereticorum armis calum adortus, Catholice Religionis exitum minitaretur; peropportune ſanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & ultra vnus cui terminos opera ſue pietatis extendens, legionem in Eccleſiâ Dei fortiffimam conſcripſit, quæ uitam pro diuini cultus incremento paciſcens, in Romani Pontificis uerba iuraret.* Audierat nempe Sanctiſſimus Dominus inter ceteros Franciſcum Mariam Episcopum Portuenſem S. R. E. Cardinalem à Monte: qui in ſua Relatione factâ in Conſiſtorio ſecreto coram S. D. N. Gregorio Papâ XV. die XIX. Ianuar. M. DC. XXII. ſuper uitâ, ſanctitate, actis Canonizationis, & miraculis B. Ignatii fundatoris Societatis, publicâ totiùs quaſi Eccleſiæ uoce etiam in ſecreto illo ponderandæ hominum ſanctitatis adyto loquens: *Ineffabilis, inquit, Dei bonitas & miſericordia, quæ præteritis ſæculis contra ſubnaſcentes hæreſarchas deſtinauit Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Cyrillum, Hieronymum, Auguſtinum, Bernardum, Franciſcum, Dominicum, ceterosque ſanctitate viros illuſtres, ſupremis hiſce temporibus excitauit ſpiritum Ignatii Loiole: qui ex medio honorum curſu, atque à ſeculari militiâ admirabili quadam ratione uocatus, ita ſe diuino imperio regendum formandumque permiffit, ut tandem nouâ Religionis huius ſanctæ Sedis auctoritate fundatâ, quæ Gentilibus conuertendis, hereticis ad Fidei ueritatem reuocandis, Romani Pontificis poteſtati tuenda, ex inſtituto ſe totam impendit, uitam admirabili ſanctitate traductam pio in Domino concluſerit exitu, multiſque poſt obitum ipſum ſit miraculis illuſtratus.*

Marcellus II. Pont. Max. aliquando in conuentu plurimorum hominum

Eccc 3

de 11.

Homil. 1. ad Pop.

Confefſarij Ignatii recens conuerſi: Summa Proceſſus Canoniz.

Gregorij XV.

Franciſci Mariae Cardinalis à Monte: fol. 3.

1. part. Hist.
Soc. lib. 15.

de Societate loquens, dixit, se non legisse (etsi in historiis esset versatissimus) ulli homini post Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Idem de Ignatio fatebatur ipse palàm, eius se dicto vel vnico niti confidentiùs, quàm omnibus quæ adferri contrà possent rationibus humanis: satis vel hoc disertè profectus, aliquid se supra vulgus hominum in Ignatio reuereri. Quid dicam de Paulis, Pii, Gregorius? quorum de Ignatio iudicia & plura sunt quàm vt recenseri possint singula, & testatiora tabulis etiam publicis, quàm vt enarrari à me debeant.

Ferdinandi Imper. I. & Ludouici Consuli:

Quantum verò in existimatione promouendâ, augendâque apud homines Ignatij gloriâ, Regum ac Principum studium fuit: Ferdinandus Romanorum Rex I. Romam abeunti Ludouico Gonfalo cum dedisset in mandatis, Ignatium vt diligenter inspiceret, eiusque expressam verbis effigiem corporis venerationis causâ transmitteret ad sese, hoc ab eo responsum accepit: nullâ se aut prece, quantumuis ardentis, aut lectione diuinarum rerum, ita inflammari ad amandum Deum, vt vel vno Ignatij adspectu. Ex hoc nempe fiebat, vt & nomen eius autographum, per quod, exemplo Xauerij antè prolato, plura fiebant prodigia, omnibus esset in pretio; & vel maximè expressa coloribus effigies, in desiderio.

Cardinalis Pacieci & pictoris ab eo ad exprimendum coloribus Ignatium adducti:

Cardinalis Pacieci in lecto decumbentem inuiserat Ignatium, quâ veneratione, quâ dolo vsus: nam (adducto clam pictore, qui ex insidiis positum sibi ex aduerso vultum coloribus referret in tabulam) non dubitabat, quin frustra impensis sæpè votis aliquando tandem magno suo & gaudio & commodo potiretur: sed vicit & obseruantiam Pacieci, & artem pictoris licet eximiam, Ignatij virtus; quæ aliis atque aliis lineamentis tam varium in se & variis apparentem coloribus exhibuit, vt nullâ eius vultum industriâ pictor assequi se posse fateretur.

Ioannis III. Reg. Lusitania:

Ioannes III. Lusitaniæ Rex multa de Regno suo, plura meritis de propagatâ Religione Christianâ, quàm sanctè, quàm integrè sentiret de Ignatio, cum sæpè aliàs, tum vel maximè ostendit, quando, defuncto Iulio III. Pontifice Max. negauit maiori bono Ecclesiæ, alium posse illi, quàm Ignatium subrogari.

Nec dispari in Ignatium studio & veneratione fuere ij, quos pares Regibus purpura Romana constituit. Inter eos

Cardinalis Quiroga:

Gaspar Quiroga Archiepiscopus Toletanus negat fuisse Ignatium perturbationibus vllis obnoxium, vt qui nec lætis insolesceret, neque tristibus frangeretur.

Cardinalis Paleotti:

Gabriel Cardinalis Paleottus eum ipsum vocat lumen Ecclesiæ, vtrumque à Deo excitatum ad cogendam Societatem, quo velut reuiuifceret noueque sanciretur rei Christianæ disciplina.

Ludouici Cardinalis Ludouicij:

Iam vt taceam de innumeris aliis, Ludouici Cardinalis Ludouicij in Ignatium affectus & veneratio, quàm non stetit intra verba, licet in commendationem sanctissimi viri largè profusa: Ille cum annis abhinc aliquot vnum è præcipuis sacellis Metropolitana Bononiensis Ecclesiæ, cui Archiepiscopus præsidebat, S. Ignatio solenniter dedicasset, eâ pompâ

pâ quæ conueniret Principi; & pietate quæ deceret Cardinalem; denique quasi aut nihil factum eſſet pro meritis, aut dictum pro deſiderio ſuo (& erant tamen facta ingentia, diſtaquæ magnifica) ipſemet vt erat in frequentiffimâ ac nobiliſſimâ hominum coronâ, reſidens ſub umbellâ, maieltate quæ referret Eccleſiæ tantum Principem, ſuauiſſimè verò quæ velut filium Ignatij tenerimum exhiberet, ſacram illi & benè longam panegyrim ſuâ ipſe voce pro concione recitauit. In quâ, poſteaquam ſanctiſſimis ab omni retrò memoriâ Patriarchis æqualem, quin & ipſi CHRISTO quàm ſimillimum oſtendit Ignatium, profeſſus ſuum ab ipſo dicendi exordio ſtudium, atque, vt inquit, *deuoti cordis obſequium* (quod iam inde ab ineunte ætate ingentibus meritis celeberrimi Societatis IESV. Conditoris Ignatij dedicarit, & ardentiffimam quâ flagret cupiditatem, vt eius tutiſſimo patrociniſſimo ſalutem quiſque ſuam animumque commendat;) ita denique velut orando perorat: *Opto ac vehementer oro cunctos & hortor, vt communem orbis terrarum theſaurum Ignatium in ſuo quiſque corde amantiſſimo pietatiſſimo ſenſu complectatur.* Quem quidem optimi Eminentiffimiſſimæque Principis animum, vt hæc aliquando verba ſiluerint, expreſſius etiam loquentur ingentia ſaxa, quæ Romæ non ita pridem ſuperſtrudendæ ſacræ maximæque moli, ad teſtandam augendamque Ignatij gloriam, dedicauit. Inter quæ lapis ille, quem ritè conſecratum ſuâ ipſe manu primum in fundamenta depoſuit, alterâ ſui parte verba hæc pauca ſed illuſtria habet inſculpta: *Erit lapis iſte in ſignum meæ erga S. Ignatium eiufque Ordinem pietatiſſimo.*

Omitto reliqua Eminentiffimorum omni memoriâ Principum Eccleſiæ, ne conferre inter ſe velle videar, certamina pietatiſſimi in Ignatium, eiufque minimam Societatem. Fecerunt iam pridem faciuntque Barberini, urbani iuxta Principes ac pij, quod non vna tantum Roma mirabitur, ſed orbis ſuſpiciet vniuerſus.

Quid dicam de alijs extra Romam omni ex ordine dignitatiſſimis eximijs viris? illi ſic vnum Ignatium extulere, quaſi ſi non fuiſſet ab vlllo fatiſſimo antè laudatus.

Ioannes Vega Præſes Caſtellæ, ac ſubinde Prorex Sicilia, cum Romæ pro Carolo V. legatione fungeretur, Ignatium ibi cognitum, tantum exinde ſuſpexit, vt diceret, *beatum illum videri & ſanctum, & eiufmodi omnino ducem, cuius ſigna in celo cum Dominici & Franciſci trophæis ſint conſtituta.*

Joannis
Vega, Pro-
regis Sici-
liæ,
I. part. Hiſt.
Societ. I. 18.
hum. 128.

Nec aliter Ludouicus Granatenſis: hæere ſe fatetur eximiæ ſanctitatiſſimæ admiratione deſixum, quoties in Ignatium virtutum prudentiæque ſpeculum intueatur, quod Deus cum incredibili mortalium bono huic orbi tempotiſſimè obiccerit.

Ludouici
Granatenſis.

Denique inter nominatiſſimos toto orbe Scriptores, Ignatium alij *beatiffimum virum*; alij *ducem ad Lutheri aciem proſtigandam creatum*; alij *diuinum hominem*; cum alij *qui conſilij ſui auſtorem impulſoremque habuerit Deum*; alij nunc *ſanctitatiſſimi exemplum, nunc virum illuſtrem, admirabilem, orbiſque huic noſtro ſingulari beneficio conſeſſum eſſe* proſitentur. Quo quidem in genere rarum omnino, adeoque nec prætermittendum eſt, quod in Prouinciali Tarracone Concilio congregati Patres ac Præſules

Conſilij
Tarraco-
nenſis.

anno

anno M. DC. XII. de Ignatio censuerunt: *Esse videlicet eum partum vltimum spiritumque salutis, quem sæculis hisce vltimis & deploratis in sui defensionem ediderit Ecclesia sancta: esse diuinum Herculem edomandis monstris inferni: esse submissum calitus Atlantem fulciendo Regno Dei, quod est Ecclesia, doctrinam & pietate, velut geminis humeris instructum: esse prodigiosum in Apocalypsi Angelum, &c.*

Equidem cum mecum ipse reputo summorum iuxta, mediorum & infimorum hominum toto passim orbe studia inflammata, quibus (quod illi tum Præsules faciebant) sanctissimo nostro Patriarchæ Ignatio impendendos publicè honores sacros concedi sibi impatientissimè postularunt; cum expendo totius mundi, quæ latè ab Oriente in Occidentem patet, plausus & gaudia in cælesti eius inauguratione, incredibili testata sumptu; cum votiuas vbique & sine numero etiam argenteas tabellas contemplor factis Ignarij artis appensas, testes beneficij quod illi vel acceptum referat gratitudo mortalium; vel his ipsis certa spes spondeat obtineadum; ita videlicet statuo, prudenti dispositione iusti Numinis, *hominem iuuandis hominibus verè natum*, ab hominibus passim vt communem parentem meritò honorari: ipso etiam Domino IESV nonnihil gloriæ suæ, in studiosissimum sui nominis Ignatium deriuante.

Nic. Zam-
bec. sup.

Idem Nicol.
Zambec. sup.

* Francisc.
Mania sup.

Præfat. in
Paul.

Nicolaus
Zamb. sup.

Hic ergo vir hic est, qui, *Societate quam ab IESV nomine appellauit instituta, atque à Paulo III. confirmata, id efficere conatus est, vt in peculiari obedientiâ Sedi Apostolica prestandâ, in pueris Christianâ doctrinâ imbuendis, in Missionibus per omnes terrarum partes obeundis, nulla esset ætas, nulla hominum conditio, nulla vbique natio, quam homo in omnium salutem intentus, huius institutione Familia non complecteretur.* * Hunc virum, quem prælegerat Dominus, vt eorum dux foret qui portarent eius sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hereticos ad vnitatem fidei reuocarent, sui que in terris Vicarij auctoritatem defenderent, Spiritus sanctus omnium virtutum genere decorauit. Quo urgente Spiritu, optabat ille quidem suis se comitem filiis adiungere, & profligandæ per vniuersum orbem impietati, & innocentia, si quæ lateret in aliquo, retinendæ. *Talis enim erat (id quod de Paulo Chrysostronus) sancta illa anima, vt orbem vniuersum complecteretur, & in se ipso circumtulit omnes; maximam ratus eam esse cognitionem, quæ secundum Deum esset; omnes autem non aliter dilexit, quàm si eos genuisset.* Sed, cum & nutu Domini IESV Ignatio polliciti se futurum Romæ propitium, & Summi voluntate Pontificis, & suorum electione, stare ibi velut ad clauum regendæ suæ Familiæ cogeretur, enimuero non otiosus stetit. *Itaque, cum ex variis orbis terre locis ciuitatum Regumque inuitatu homines Societatis expeterentur; ipse dubiis coloniis, domibus Collegiisque fundatis, ex hac Vrbe variis expeditionibus ad ignotas, nec vquam auditas, nedum aditas nationes Euangelij lucem inferre, fidei desertores ad Ecclesiam reuocare, Orthodoxos in Religionis cultu stabilire, ita perpetuò studuit, vt tamen interea huius curam Urbis non omitteret, sed hic officia omnia vigilantissima charitatis obiret. hic orphanorum seorsim & orphanarum, hic Catechumenorum domos, hic diuæ Marthæ diuæque Catharine Canobia, hic Germanorum Collegium magno Septemtrionis emolumento,*
exci-

excitanda curaret, hęc gymnasia ad iuuentutem tum litteris tum moribus erudiendam gratis aperiret, hęc templorum rerumque sacrarum cultum amplificaret, atque in primis Sacramentorum Penitentia & Eucharistia, concionumque frequentiam introduceret; ingenti sanè fructu non Romanorum modò, sed aliorum etiam populorum, qui ex hac Vrbe exempla petere consueuerunt. Quas inter curas, cum sexdecim annos Prapositus Generalis Societatem, eius regimen à se sæpè depellere conatus, administrasset; optimis legibus, quarum sapientiam prudentissimi quique suspexere semper, instituisset; per omnes ferè mundi partes in duodecim Prouincias distributam propagasset; anno ætatis sue quinto & sexagesimo Apostolicà benedictione cum plenà noxarum Indulgentià à Paulo VI. Pontifice susceptà, IESVM, cui se suosque addixerat, eidem implorans, piè placideque obdormiuit in Domino.

Sunt qui testentur, quo in loco à morte depositus erat Ignatius, auditas à se voces canentium, & visa non semel stellarum instar emicantia lumina, vtraque lapsa de cælo: adeò, quod viuenti ipsi tam vile habitum fuerat, corpus Ignatij, etiam à discessu animæ, quasi spiraret adhuc, cælo ipsi fuit in pretio, Deo sic iubente; vt scilicet qui sese infra omnia viuus abiecerat, tam illustri testimonio etiam à morte, & quidem in abiectionis parte sui, tam venerabilis appareret.

Atque hoc est illud consummatæ sanctitatis exemplar, hic huiusce Familiæ quasi pater Ignatius; cuius opera ingentia non exposuisse, sed verbo tantum proposuisse, sit fatis. Attingam nunc quasi cunabula quædam & elementa sanctitatis domesticæ, non paria illa quidem paternæ virtuti & gloriæ; ad summum tamen peruentura aliquando, si animis par ætas & exferendæ indolis occasio respondisset.

Itaque, vt fauor minori ætati concedatur, primus occurrit Stanislaus (nam hic anno M. D. L. nobili apud Polonos Kostkarum stirpe genitus ante Aloysium vixit) ex mundi ac patriæ transfugâ factus Iesv militia tiro factus, Romæ priùs ferè ereptus quàm agnitus est. Ipso enim assumptæ Virginis Peruigilio viuere desiit, imò cœpit anno M. D. LXVIII. cum annum vix integrum Religiosæ vitæ fundamenta iecisset. Acceleratæ causæ mortis fuisse creditur ardor inflammati pectoris in Deum ac MARIAM suam, vt aiebat, dulcissimam matrem; cuius tanta vis, vt sæpè necesse fuerit, etiam sano ac vegeto, frigidâ recreare cor æstuans, ne ipsum à se consumeretur. Puer etiam tum Viennæ in Austriâ litterarum studiosus cum decumberet à morbo, progressus tamen in aciem, ter in se irrudentem adspectabili specie canis horrendi hostem tartareum, nihil ipse territus, salutari crucis signo procul abegit: à quo tam memorabili prælio cum fameret animosus CHRISTI miles, appeteretque cibum, sed diuinum, quo sapiùs & ardentissimè pascbatur, negatum sibi ab hospite hæretico, ab Angelis impetrauit. adiuere enim illi, deducente diuâ Barbarâ, sumendumque obtulère diuinissimum Sacramentum, dignam tanto & milite & victore adorem. quin etiam (siue id dedit sui clientis merito, seu animo suo) ipsa se non semel cum Filio videndam præbuit Virgo Decipara, iam adferens sanitatem ægro corpori; iam (vt denique contigit in supremo morbo) vitam pollicita sempiternam. Præcurrit igitur

Ffff

Stanis-

B. Stanislaus
Kostke
nobilis Po-
loni:

Stanislaus modum ætatis & ordinem, faciendi fortia, & diuina patienti celeritate; illud interim quasi compendio docens quantus olim futurus fuisset in terrâ, nisi eum mors accelerata per virtutem citò nimis beatum fecisset in cælo, gloriâ ac felicitate veteranis etiam militibus inuidendâ.

*B. Aloysij
Gonzage
Marchio-
nis Castil-
lonensis:*

Hunc subinde secutus Aloysius, & ille ex generoso Marchionum Castillonensium sanguine oriundus, vt priorem ætate, sic etiam præcessit robustiori vsu & exercitatione virtutis: quam quidem non segniùs excolendam sibi sumpsit à teneris, ac si illius consummandæ pro voto suo tempus sibi & occasione aliquando defore didicisset. hinc inter prima balbutientis etiam tum pueruli verba feruntur, IESVS, MARIA. nec aliis illi adiutoribus opus erat, siue cùm miraculo seruatus è matris vtero intravit in vitam, siue cùm prodigio vocatus ex aulâ & paternâ spe sese abdidit in Societatem. MARIA ergo semper amauit vt matrem: illam ipse puer Sabbatino ieiunio colere, illam Angelico carmine in scalarum gradu quolibet salutare, illi vixdum octennis virginalem continentiam deuouere & seruare deuotam; IESVM verò venerari vt patrem, sequi vt ducem. Cui tam sancto proposito cùm Marchio pater malè pius obstaret, ipse à se tamquam reo crudeles pœnas exposcere, donec quem prece non poterat, in se sæuendo leniret, optatam denique missionem à domo paternâ impetrante sanguine filij, & referente victoriam. Ita mundum vicit Aloysius ipse numquam victus à mundo, illo præsertim loco ac tempore, quo inter medias aulæ delicias succubisset etiam robustus: ita nullius vniquam grauioris noxæ conscius, peccatum, quod non nouerat, expugnauit; donec iniquum cælo visum est, vt hic moribus & vitâ (naturâ pœnè dixeram) Angelus, diutiùs moreretur in terrâ. abiit ergo anno supra millesimum quingentesimum nonagesimo primo, cùm hic tribus omnino & viginti ipse vixisset; longiori vitâ dignus, nisi compendio meruisset æternam.

*Ioannis
Berchmã-
si Belge.*

Age verò si quis, hoc etiam nunc sæculo, dicatur innocentia & puritate insigni, Angelicis moribus, puritate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis, in quo nemo vniquam deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem; nonne is vel Stanislaus aliquis adultæ virtutis, aut alter consummatæ sanctitatis Aloysius existimetur? Atqui illa de Ioanne Berchmanno disertè testantur grauissimi iuxta ac sanctissimi viri. Humilioribus ille quidem quàm isti natalibus Diesthemij ortus in Belgio; nihil tamen iisdem, siue indolem & ingenium spectes, seu consideres animum auidissimum generosæ virtutis, seu attendas ad expertem omnis prauæ motionis in viuido etiam corpusculo continentiam virginalem, nihil, inquam, vel Stanislao, vel Aloysio, etiam Româ teste, concessit. Romæ itaque (nec enim alibi decuit) anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo, ætatis xxii. tertius à Stanislao & Aloysio Ignatianæ Familiæ velut custos Angelus, excessit è vitâ, geminorum istorum numerum & corpore in terrâ, & animo completurus in cælo.

Et hi quidem sunt Romanæ Ignatij familiæ filij, sed postumi; à suo tamen parente, etiam iure paruulorum, non longiùs segregandi. Quorum exemplum vt commemoratione & imitatione virtutis suauissimum est;

est; sic aliorum etiam Romæ conditorum robustior ætate sanctimonia, solidissimi est ad æmulationem & admirationem omnium argumenti.

Ignatio itaque humanis exempto, viduæ Societati I E S V cum summa potestate hæctenus fuere Præpositi omnino quinque, Iacobus Lainez Castellanus, Franciscus de Borgia Gandiensis, Euerardus Mercurianus Lutsemburgo-Belga, Claudius Aquatua Neapolitanus; & quem honoris ergo nominare non audeo, Romanus ille, qui etiamnum superstes viuit, & viuat: virorum tantorum, atque adeo ipsiusmet Ignatij successionem dignissimus. De quibus adhuc propè spirantibus, imò viuentibus in æstimatione & veneratione populi Romani, multa commemorare neque attinet, neque decet. Vnum sanè, & quod singulis commune cum Ignatio semper fuit, dissimulare non possum, religiosissimam in tantâ dignitate abiectioem animi, remotam ab omni, non dico fastu, sed vel ipsâ specie honoris alicuius: nec enim aliud illi omnes officium exhiberi sibi, etiam à suis, vntquam passi sunt, nisi quo admisso ipsi pèrpetuò testarentur, esse se benignissimos patres, necessitatibus omnium etiam minimorum semper intentos. Illud verò fuit in Iacobo Lainio singulare & admirandum (& licet, nisi fallor, dicere liberius aliquid de illo, quem mors dudum obita ab omni vel inuidiâ vel adulatione longius semouit) fuit, inquam, in Lainio singulare, quòd ingenij & doctrinæ suæ magnitudinem, non semel Tridenti, in illo totius Ecclesiæ sanctissimo confessu, velut in theatro orbis exhibitam, cum plausu ingenti & veneratione singulorum, tam exiguâ de se ipse, abiectâ penè dixerim, opinione deprimeret. Illum Paulus eius nominis IV. Pont. Max. inuitum licet ac deprecantem sibi Cardinalem adiungere omnino decreuerat: & eò iam res erat deducta, vt Lainium ad se migrare iuberet Pontifex, quòd operâ eius, in constituendis quâ priuatis quâ publicis rebus Ecclesiæ, vti vellet. Paruit ille (nec enim reliquus erat vltus effugio locus) sed interim coràm ac constanter deprecando illud effecit apud Paulum, vt postmodum eius diei, quo venerat, quasi de re quâpiam deliberaturus reuerti posset ad Socios; & quod porrò obtinuit, cum iisdem pèrpetuò remanere. Nullus sanè candidatus honoris alicuius sic illum ambiuit, vt ille refugit, quòdque egit, hoc & sensit animo suo, & prolatis aliquando tabulis sanctè testatus est, hanc sibi mentem Societatis auctorem I E S V M dedisse, vt nihil in vitâ accidere posse acerbius putaret, quàm vt honores, quos fugisset, capere cogere-tur. Et quidem cum Iacobo discedenti à se ac tristi tristis ipse valedixisset Ignatius, dixisse fertur Petro Ribadenciræ intimo tum suo, *Nel Deus prohibeat, breuè Lainez, noster purpureo galero donabitur. id si (quòd nolim) accideret, talem se ille probabit, vt non quæsisse Societas honores, sed fugisse potius videatur.* Nec vanam fuisse existimationem Ignatij de Iacobo ipse deinde non semel ostendit, siue cum totius Societatis Præfecturam, reluctanti sibi impositam à Patribus, vix elapso triennio excutere tam feruò & tam constanter optauit; siue cum (quod semel à Magno Gregorio tentatum rarissimi fuit exempli) tantum non sibi delatum venerabile iuxta ac formidabile regendæ totius Ecclesiæ Pontificale munus sollicitè, feruò ac prudenter declinauit. Adeo vt, si mens non illa fuisset

Iacobi Lainez, inter summas animi dotes submissio:

Cardinalatum recusat:

Generalatum inuitum admittit:

Pontificatum fugit.

Iacobo Lainio indita à IESV, & ab Ignatio conseruata; iam, vti nuper à Prædicatorum sanctissimo Ordine Pius V. Pontifex verè pius; & à Seraphico Minorum Instituto Sixtus V. Pontifex, & ille magnificus; sic etiam à minimâ Societate vniuersæ Pater Ecclesiæ Iacobus fortassis aliquis, retento submissionis suæ nomine, prodiiisset. sed enim, quantum illi de suis illis Ecclesiæ Patribus tam præclaris meritò gloriantur, tam sibi Societas de subducto sibi argumento gloriæ simili gratulatur.

*Franciscus
de Borgia
è Duce
Gandia
Lainij
successor:*

Franciscus verò, post Iacobum alter in regendâ Societate Ignatij successor, Borgia, quàm non ille in gloriæ semper & importunè subsequenti perpetuâ fugâ vtrique dissimilis fuit? hoc etiam admirabilior, quòd cum Ducali ac Regio Aragonum parentum sanguine, cognata illi, atque (vti fit) amica ex eo gloriæ ambitio velut quodam iure naturæ potuerit existimari. Sed enim posteaquam in Isabellæ Augustæ corpore, nuper tam venerando, à morte verò & corruptione deposito, conditionem agnouit dignitatis humanæ; cælestia deinde consecratus, acutiùs omnia peruidit, longèque seciùs atque ambitiosi solent; de honoris ac gloriæ studio iudicauit.

*Cardina-
latum de-
precatur,*

Non semel yrgente Carolo Imperatore Quinto, propè abfuit vt Societati ereptus in eminentissimum Cardinalium ordinem transcriberetur; sed Ignatij pro filio lacrymæ, & ipsiusmet Francisci mixta vota, gemitibus purpuram eluère.

*in Ge-
neralem
inuitus eli-
gitur,*

Cùm Patres ab obitu Iacobi Lainez Romæ coacti regendæ Societatis munus amplissimum Francisco detulissent; summa scilicet tum, non tantum domi priuatim, sed & foris publica lætitia fuit: quin & ipse Pontifex Pius IV. id vbi rescivit à Patribus, *Factum*, inquit, *benè: prudenter iudicastis, multumque vidistis, qui Franciscum potissimum de tanto virorum insignium numero delegistis.* vnus interim ipse, delatâ sibi dignitate velut attonitus ac mœrens (quamquam suum deinde munus gessit optimè, atque cum publico Ecclesiæ & priuato Societatis, vtriusque ingenti bono;) in id tamen, maiorum exempla secutus, vti semper, sic demum totus incubuit, vt Magistratu tempestiuè deposito, liceret saltem priuato mori, cui viuere non licuisset. Et quamquam non obtinuit ille quod voluit, non amisit certè apud omnes testimonium, & apud Deum meritum demississimæ voluntatis. Hac se ille inuoluens, hac viuens iuxta ac moriens, latère percipiens, Pij V. cum Alexandrino Cardinali ad Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ animandos contra Turcam, legatione perfunctus; morbo ex itinerum difficultate contracto, annis (erat enim sexagenario maior) & pœnis, quas de seipso sumpserat, totus exhaustus, Romæ demum pridie Käl. Octobr. ann. M. D. LXXII. suauissimè expirauit. dignus cui, etiam in tanto seu naturæ seu gratiæ fastigio de se submissè sentienti, idem quod ipsi Seraphico Francisco elogium detur admirandæ virtutis: *Franciscus pauper & humilis, calum diues ingreditur, hymnis cælestibus honoratur.*

*in obse-
quio Ro-
mane Se-
dis mori-
tur,*

Quid porro de aliis dicam, qui totâ passim Italiâ, ac præfertim Romæ depositi sunt, consummatæ pignora sanctitatis: quid de iis qui impositas sibi Ecclesiæ dignitates vel refugère constanter, vel coacti recipere ita gessere, vt (quod sibi iam antè de Lainio pollicebatur Ignatius)

non *quesisse* Societas honores, sed *fugisse potius videretur*. Non patitur hic scribendi modus, vel nuda virorum istorum nomina recenseri, non Alphonfos Salmerones, non Antonios Posseuinos, non ceteros, obitis etiam inter cetera Pontificiis ad infideles legationibus insignes, ac denique cum laude sanctitatis ac prudentiae, Romae, Neapoli, Ferrariæ, & alibi demortuos. Vnum ego (vt taceam de omnibus) præterire non audeo Robertum Bellarminum.

Is nobilissimis natalibus à Politiano in Italiâ Monte productus, Purpuratorum Patrum, & ipsius etiam Marcelli II. affinis & nepos, quo infidiantes sibi honores longius & certius effugeret, in Societatem Iesv se abdidit, quam nouerat singulari voto de non admittendis etiam oblati vltro dignitatibus obligatam. Sed ne sic quidem euasit. Cum Henrico Cardinali Caietano à Sixto V. ad Regem Christianissimum legatione perfunctus, vbi Romam inde rediuit, parum absuit quin laboriosissimi muneris mercedem referret illam, quam maximè respuebat: Innocentius siquidem eius nominis IX. vbi primum Pontifex renuntiatus est, primas inter curas de adsciscendo sibi in Cardinalium collegium Bellarmino cogitauit; quin id se facturum propediem creatione quam vocant primâ professus est palàm. Non latuit Robertum meditata res; quam vti abominabatur ipse vehementer, sic ne quâ ingrueret & opprimeret incautum, sollicitus circumspiciebat: itaque cominotus in lacrymas, & profusus in preces, Pontificem obtestari, & quâ potuit reuerentiâ disertè affirmare, nisi prius auocato ab illâ, sibi tam acerbâ, voluntate Sanctissimò Patre, non abiturum sese à genibus eius. Flexit ea vis hominis tam validè perorantis Pontificis animum, licet obfirmatum; & indultâ impræsentiarum missione eminentissimam à Roberto dignitatem distulit ille tum quidem, sed non abstulit: nam quantumuis inuitum creatione alterâ se promoturum, vti dixit Cardinali Veronæ, ita fecisset haud dubiè, nisi prius, secundo vix exacto mense Pontificatus sui, excessisset è viuus. Interim (quasi ita omnino vellet æternâ protuidentia, quæ *miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensat*) Sacri primum Officij Concilio adlectus; inde à Clemente VIII. assumptus in socium itineris, quod Ferrariam ille instituit, Episcopos examinare iussus est: denique, vbi rediit in Urbem, diserto Pontificis imperio pridem contra omnes Roberti preces & lacrymas obfirmati, purpuram admittente est coactus. Et addebat pro ratione præcepti sui Clemens ipse, *quod sapientie merito in Ecclesiâ Dei non inuenisset Roberto parem*. Eius utique sapientia, quæ ex sancto Dei timore progenita *consummata iustitia est*, ac virtutum omnium quam vocant *εγκλοπαιδεία*; quarum in Bellarminum veluti congestarum testimonium non aliud, quàm ab ipsâ, quam gessit, purpurâ ac dignitate desumam. Nimirum, vti ad splendorem assumpti nominis illicò se produnt vilioris naturæ dedecora; ita generosa mens, & incorrupta virtus, non alibi magis, quàm inter honorum insignia elucescit. Non ille aulae suæ parietes vestiri purpurâ passus est, illo præsertim tempore, quo pauperum nuda corpora importunum Romæ frigus inuaserat. Non ille aut sibi aut suis, mulierum Ecclesiasticorum titulos fructusque corrasit, quin & reiecit oblatos Capuani

Robertus
Bellarmini-
mus,

Cardina-
latum de-
precatur,

cogitur
admittere

à susceptâ
dignitate
submissor,

Archiepiscopatus sui proventus annuos ita diuifit, vt, distributis prope-
modum omnibus in Ecclesiam & egenos, suis ipse necessitatibus vix,
quod supererat, minimum referuaret. Non ille, Romam à Paulo V. re-
uocatus, vbi secum Vbis & orbis gubernaculo affisteret, induci vel ab
ipſo Pontifice potuit, vt Archiepiscopalis Ecclesie suae, cui vltra adesse
non posset, titulum retineret: negans Pastoris nomen, nedum fru-
ctum deberi, praterquam vni qui Pastoris munere fungeretur. Quae
quidem & aliae virtutes, quas modò dissimulo, iam inde ab incunabulis
adultae cum Roberto, ita cum extulere omnium existimatione commu-
ni, vt imis pariter ac summis, iniquis iuxta & æquis rerum arbitris,
fuerit in opinione dignitatis. Apud parentes suos & fratres eo fuit in
pretio & honore, quo, si inuidiam excludas, ille olim Ægypti rector
inter suos. Illum Scholastici collegæ, in omnibus vbique principem, ama-
bant iuxta ac venerabantur vti ducem. Illum Iacobus Lainez Societati
Præpositus, etiam tum tironem, veteranum CHRISTI militem agno-
scit. Illum Gregorius XIII. Sixtus V. Clemens VIII. & quem antè
nominavi, Innocentius IX. quemque praterire non audeo, Grego-
rius XV. cum suo nepote Ludouifio (qui viri!) oraculi loco habent. Il-
lius consuetudinem Carolus Borromæus & Philippus Nerius, vterque
sanctissimus, ille Præsul, hic Presbyter, exoptant. Vna Roberti gra-
tia Sabaudiae Ducibus pretiosam reddidit familiam Bellarminam: Ro-
bertum Lotharingiae, eundem Alexander Parmae, Maximilianus Ba-
variae, ac Ferdinandus I. ac Cosmus II. Etruriae Duces, officiis etiam ac
litteris, coluere. Philippus Rex Hispaniae Bellarminum, Cardinalem fa-
ctum gratulatur & gaudet; Henricus IV. Rex Galliae, Clementi VIII.
vt surrogetur, exposcit; illum Sigisfinundus Rex Poloniae frequentissimis
litteris consalutat; illum Rudolphus, Mathias, Ferdinandus, Austriaci
Caesares, atque adeò tota illa Augusta familia amore singulari ac vene-
ratione complectitur. Multa sunt etiam hæreticorum testimonia sin-
gularia de Roberto, sed indigna tot inter tantorum Principum recenseri.
Vnum hinc tamen & alterum, auctorum dissimulato nomine, consigna-
bo. Iudæum inter suos Romae nobilem, de Bellarmino quid ageret in-
terrogatum, dixisse ferunt: Hebræos propediem omnes à pertinaciâ suâ
ad Ecclesiam accessuros, ratione non aliâ adductos, quam si Catholici,
præsertim Principes, ad vnius Bellarmini mores exigere suos. Quin
etiam Rex Angliæ cum Bellarminum assidue lectitaret, ita aliquando
pronuntiauit: *Videri sibi, ac dici sanè posse, virtutem Bellarmini inuidiam
mortalium omnium superasse.* Talis ille cum esset iudicio omnium, vni si-
bi nihil ipse tribuebat; quin æternorum consiliorum dubiâ velut lancee
suspensus, hærebat aliquando non satis de salute suâ securus. Illam ita-
que vt assereret, sæpè petiit, & vix tandem imis precibus impetrauit à
Sanctissimo Patre, vt redire sibi liceret in eum virtutis locum, à quo
violente fuisset abstractus, ac postliminio Religiosae infantiae velut red-
dito, ad matris suae Societatis dilecta semper vbera reuerti; meliori in-
de succo restauraturus id quod reliquum esset Christianae vitæ, quam
educere adhuc, ex sacra licet sanctâque purpurâ, potuisset. Itaque, cum
annum ageret ætatis nonum supra septuagesimum, innocentissimus re-
ueta

omnibus est
veneratio-
ni:

soli sibi
vilescit.

uerà senex, quò expeditiùs abiret in cælum suam, vti vocabat, domum, malitià verè paruulus, ad S. Andree Societatis Tirocinium sese recipiens, illud patientissimi Prophetæ vsurpare meritò potuit: *In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Enimuerò non ita multò post morbo correptus, illoque letali, mirum quantas totà passim Vrbe commotiones excitauit animorum. Erant etiam de Primoribus, qui illud Ecclesiæ columen diutiùs, vel suæ vitæ impendio, seruatum vellent; erant & Principes in Vrbe viri, qui expressum de venâ sanguinem, ac, siqua possent etiam à viuente corrudere, religionis ergò seruarent. ipsi Pontifici Missale delatum, ceteri libelli prelatorij alijs atque alijs pro vniuersiusque conditione Purpuratis Patribus celsere. Tandem perductus ad extrema, iamque depositus, parem vitæ pientissimæ finem sortitus, etsi illud sollicitè etiam testamento cauerat, ingenti tamen & pompâ & veneratione delatus est in Patrum Societatis commune sepulchrum, Deo serui sui merita factis etiam à morte prodigijs contestante.

Habet & alios, eosque antiquiores, Italia, ac præsertim ipsa Roma, Martinum Olaiuin, Hieronymum Natalem, Andream Frusium, Cornelium Vischaueum, Siluestrum Landinum, Michaëlem Metauallem, Iulium Mancinellum, Sectarium Caputium, Simonem Bucerium, Fabium de Fabiis, & quem dudum nominare debueram, Petrum Fabrum, primum Ignatij Socium, illum de Societate IESV Germaniæ sub hæreticis laborantis primum Apostolum. Sed enim de illis, alibi de hoc etiam, deinde dicendum erit.

Vnum ego Roberto Bellarmino sanctissimo seni Bernardinum Realinum, & illum innocentissimæ vitæ virum emeritum, quasi geminum adiungo. Carpis ille oriundus, cum Lechos Societatem inuexisset, quantumuis aliò sæpè vocaretur imperio Superiorum, & vocantes ille sequeretur alacriter, variis semper iisque supra naturam prodigijs est detentus: quasi illum Deus (quod deinde secutum est) vrbi illi patronum inter Cælitates prouideret. Igitur quadraginta ipsos annos inibi moratus, cum admirabili opinione sanctitatis, tandem XVI. huius sæculi, annis sex octogenario maior excessit è vitâ: gratissimum ex effeto etiam corpore odorem latè spirans, indicem animæ incorruptæ. Mortem acerbam ciuibus omnibus excepit campanarum omnium totà passim vrbe sonantium lugubris tinnitus; ipseque Bernardinus auctoritate Episcopi ac Senatorum, adlectus in Patrem ac Defensorem populi sui, salutem eius sibi apud Deum esse cordi, iteratis subinde miraculis ostendit.

CAPVT SECVNDVM.

*Aucta Societatis existimatio per Apostolicam sanctitatem
Francisci Xauerij, & per ceteros in Oriente laborum
eius socios atque amulatores.*

CVM annum vix alterum confirmata Societas totà passim Italiâ, ac Romæ præsertim suo natali solo (si quod tamen illi natale solum est extra cælum) sub felici IESV fidere adolesceret ex voto Patris, ani-

Iob 29.

cum magna
opinionè
sanctitatis
moritur:vri & plū-
res de So-
cietate in
Italiâ.Bernardi-
nus Reali-
nusmiraculis
clarusin Patro-
num vrbis
Lechenis
electus.

mis plus quàm incrementis in dies facta robustior, breuè par orbi terrarum esse cœpit. Itaque incredibile dictu est, quàm pauci quantillo tempore Româ egressi, impellente eos Ignatij & vel maximè Dei spiritu, Orientem & Occidentem, Meridiem & Septentrionem, hoc est, totum quâ patet orbem, agendo patiendoque fortia peragrarint. Quos inter

Gregor. XV.
Io. Ciampoli Secretarij sui voce respondens Relationi sup. citatæ.

enituit *vir ille Cælitibus magis similis quàm mortalibus Franciscus Xauerius, qui, legante Pontifice, & cogente charitate, Oceanum ingressus, iuuandos alio in orbe terrarum quæsivit Orientales populos, quibus in mortis umbrâ habitantibus oriens ex alto Euangelij lux nondum affulserat.* Non ille more ignis, qui vicinas depastus incendio siluas, sinitur obiectu fluminis, aut etiam reflante vento ad cineres suos redit; incepto destitit vniquam, nedum regressus ad suos est, reflante vel obridente fortunâ: at cum videret opulentissimam ex remoto prædam animarum, eius cupiditate sic exarsit, vt, vastissimo licet Oceano abscissa à nobis ac veluti reuulsa, sibi tamen adeunda illa, atque ad communem Ecclesiam, nullis impeditam terræ spatiis, reuocanda denique videretur. Adeò vt de cælesti eius quo ferebatur igne tantò iam antè distinctè prænuntiata dici possint illa quæ suo in Epithalamio diuinus ille Sponsus de immortalis Sponsâ magnificè decantat: *Lampades eius, lampades ignis atque flammæ. Aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Verè enim lampades eius, hoc est Xauerij, lampades ignis, lampades erant Ignatij; quibus hic succensus ab IESV suo, deinde illum igne sic inflammavit, vt, quod de vtrisque Apostolico confirmatur oraculo, *compertum sit, cælestem duorum illorum hominum charitatem vastissimo coërceri non potuisse vnius orbis ambitu, quem vniuersum multis sæculorum ætatibus non audax Romanorum fortitudo peragrarè victoriis, neque curiosa Græcorum sapientia illustrare litteris potuere.* Age verò (quando huius Xauerij, viri supra memoriam omnem & æstimationem omnino magni, nec obiter quidem attingi, nedum recenserè, possunt singula) pauca solum, & quidem illa quæ ad commendandam eius apud mortales ac Cælitè dignitatem faciunt, pari quâ de Ignatio antè fecimus fide & breuitate, percurramus. Fidem facient verba sequentia, quæ non Societatis homo quispiam pro suo priuatim affectu Xauerij studiosus, sed Nicolaus Zambeccarus Consistorialis Aulæ Aduocatus, & sacre Congregationis Secretarius, coram Sanctissimo Domino nostro Gregorio XV. in publico Consistorio pro veritate, totius Orientis, orbis panè dixeram, consensu testatissimâ, pronuntiauit. Breuitatem autem non nimium extendent, quæ simili fide cum ex illo ipso, tum etiam aliunde habita, pauca subnectam.

Cant. 3.

Greg. XV.
supr.

Sexto anno post ortum Ignatij claris nobilitate & pietate parentibus, in castello matere ditionis in Nauarrâ, cui Xauerio nomen, natus est Franciscus Xauerius. Lutetiæ Parisiorum dum litteris operam nauat, pater de illo domum reuocando cogitauit; reuocassetque, nisi Maria Magdalena Francisci soror, quæ Gandiæ Discalceatarum Virginum sancti Francisci magnâ sanctitatis famâ Cænobium regebat, patrem per litteras admonisset, vt Franciscum noui orbis Apostolum à Deo electum omni ope foueret in studiis litterarum. Prædictionem probauit euentus. Nam Lutetiæ spiritualibus Exercitiis ab Ignatio excultus, atque ad meliorem vitam traductus, interque Socios aggregatus, Romanam

Summa
vita Xauerij ex
Oratione
habita in
Consistorio
publico à
Nicolaò
Zambeccaro.

Summa vita Xauerij ex Oratione habita in Consistorio publico à Nicolao Zambeccaro.

nam venit. Hic, fundatâ Societate, rogatu Ioannis Tertij Lusitaniae Regis, ab Ignatio mittitur in Indiam, Orientalibus populis CHRISTO adiungendis inssu Pontificis Pauli III. qui eum dignitate potestateque Nuntij Apostolici ornavit. Ex Lusitaniâ (ubi à Ioanne primùm Rege, deinde communi populorum appellatione, & ipse, & ob eius causam reliqui Societatis homines, per Lusitaniâ ac subiecta ei Regna Apostoli dicti sunt) in Indiam soluens, recusato viatico, precario victu vestituque, sub dio dormiens nautico super fune, egrotis inferuens, sordes eorum linteasque vestes abstergens, Sacramenta illis administrans, nautas vectoresque Christianis præceptis erudiens (quem morem in reliquis navigationibus constantissimè tenuit) Goam peruenit. In hac vrbe sui Apostolatus initia posturus, pueros rudemque plebem tintinnabulo coactos in templum, caput nostræ Fidei rudimenta docere: adultos, in quorum plerisque nihil erat Christiana rei præter nomen, à vitiiis abstergere, atque ad Patientie & Eucharistia Sacramenta priuatis colloquiis, publicis concionibus, omnibus charitatis officiis prouocare. Fundatò hic Collegio Societatis, tamquam Indiarum Seminario, ipse, qui se segregatum nouerat in Euangelium ad omnes Orientis plagas, Goâ relicta, Comorinùm promontoriam, oramque Piscariam margaritis nobilem petit, animarum audior ipse quàm ceteri margaritarum. Inde disseminatâ ubique CHRISTI Fide discedens, Trauancoridis Regnum CHRISTO adiungit, tum Ceilanum insulam, tum auream Chersonesum, tum Mauricam regionem, tum alias atque alias gentes efferatas ac barbaras, tum Japoniam, ultimam Orientis oram, ubi numquam CHRISTI nomen auditum erat, Euangelio lustrat, indefesso semper animo, per immensa terrarum spatia, per aperta vitæ discrimina, contemptis exæstuantis Oceani fluctibus, piratarum latrociniis, incommodis infinitæ navigationis. Nec contentus tot ubique locorum erras, tot maria docendis populis perlustrasse, tot insulas, prouincias, Regna Deo peperisse, à capite rem exorsus, in Sinas expeditionem adornat. Atque emenso iterum Oceano, in Sancianum insulam Sinis proximam defertur, Sinarum claustra, seuerrissimis quamquam legibus custodisque firmata, tentaturus. Vbi derelictus simul ab interprete, simul ab hospite, morbo correptus, desertâ in insulâ, in humili tugurio, in magnâ rerum omnium inopiâ, hoc unum ægerrimè ferens, se iuuandorum hominum aditu prohiberi, ceterum Dei desiderio videndi supra modum incensus, annos natus quinquaginta quinque, decennio post suum in Indiam aduentum, quarto ante Ignatij obitum anno, sanctissimè moritur. Indiarum Apostoli nomen consecutus, non tam aligrum prædicationibus, aut Lusitanorum Indorumque consensu populorum, quàm propriis virtutibus, quibus se Apostolorum ad vitam conformauit, ac donis atque miraculis, quibus ad Apostolorum gloriam illum extulit Deus: aded ut toto Oriente non alio nomine, quàm Sanctus atque Apostolus appellaretur ab omnibus, etiam ab Ethnicis, qui ad eius sepulcrum accedere venerabundi, eiusque opem implorare consueuerunt. Et sanè (ut ceteras virtutes omittam omnes) quanta, quamque Apostolica fuit eius charitas, siue in Deum, cuius desiderio ita capiebatur, ut sepe ardente vultu, flagrantibus oculis atque in celum defixis, diuinitus attolleretur à terrâ, ac caelesti super affluente letitiâ, cui ferendæ impar erat mortale pectus, exclamare dulcissimè cogeretur: Sat est, Domine, sat est: aut in homines, quorum causâ nullum laborem aut discrimen umquam formidauit, tam insatiabili animarum siti, ut tot populis, Regnis, Regibusque ad

G g g g

Deum

Summa
virtutum
Xaverij ex
eodem.

Deum traductis, totoque panè Oriente Euangelij luce lustrato, adhuc in primordio operum esse, atque angustus orbis terrarum ingenti eius animo videretur? Dona verò atque miracula quàm multa, quàm planè Apostolica fuisse? Diuersarum gentium linguis, quas non antè didicerat, ita expeditè aptèque loquebatur, ac si apud eos populos natus educatusque esset. contigitque non raro, ut, dum apud circumfusam multitudinem diceret, variarum nationum homines alium audierint, suâ quisque lingua loquentem. Quid rerum futurarum absentiumque præfensiones ac Vaticinia? E plurimis, que in eius actis legitime instruetis recensentur, unum attingam. Lusitana classis, hortatu Xauerij aduersus Acenos incitata, dum è portu Malacæ soluit, prætoris biremis, salutis tamen militibus, submergitur in portu, spectante ciuitate atque omen infelicitis exitus eam rem interpretante, simul in Xauerium instrepente, qui contra validam ingentemque Acenorum classem, ducentos ac triginta Lusitanos milites in octo naues distributos animasset. At Xauerius pergere illos constanti animo iubet, quò Deus ad certam Victoriam vocabat, eoque die pro vnâ biremi amissâ duas superuenturas. Superuenere ante solis occasum è Molucis biremes due, militibus omniq; apparatu bellico instructæ: seque, hortante Xauerio, ad reliquam classem adiungere. Sed cum post multos dies nuntius de classe nullus adferretur, spargitur ab Ethnicis rumor, Lusitanos ab Acenis contrucidatos. Xauerius mæstam sollicitamque ciuitatem consolaturus, in concionem ascendit: & quâ horâ ad flumen Parles, quod Malacâ distat trecentis milliaribus, Lusitani victoriam urgebant, occisis quatuor millibus barbarorum, & captis vel demersis eorum nauibus; ipse classium congressum describere primùm cœpit; deinde, Agite, inquit, Malacenses Deo gratias pro Victoriâ, quam Lusitani hoc ipso temporis puncto reportant, tribus tantum aut quatuor è nostris in pugna desideratis. Id ubi dixit, etiam diem designauit, quo illi spoliis onusti in patriam redituri erant. Omnia, uti prædixerat, ac si oculis illa spectasset, euenere. Iam verò miracula per illum, tum vitâ functum, patrata diuinitus, tam multa, tam varia, tamque insignia sunt, ut profectò Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis, affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrà, quatuor tantummodo numerentur, tamen non pauciores quàm viginti in actis proferuntur: ut profectò, cum tanta Xauerij sanctitas, tantusque ex eius laboribus hominum fructus exstiterit, mirum non sit, si viro virtutibus ac miraculis inclyto, incensis populorum studiis, supplicibus Principum litteris, totius Indiarum Cleri precibus, flagrantissimis Lusitani Regni votis, ac panè generis humani consensu, caelestes honores ab Apostolicâ Sede contendantur.

Xauerius
dictus à
Pontifice
Cælitibus
similis.
Psalm. 3.

Quibus quidem verbis etsi nec illustrius quidquam nec amplius, vel de sanctissimo quolibet viro dici posse videatur; quia tamen supra humanam commendationem omnem Xauerius est, adicere audeo etiam naturæ calculum velut animatum, ipsiusque adeò Dei Cælitumque testimonium; quorum magnitudine cogor hîc ego de Xauerio, viro, ut antè dicebam, Cælitibus magis quàm mortalibus simili, intelligere Dauidis illud: Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Quid enim, seu confideres in illo florem virginem animæ illibatæ, seu corporis annoplus integro in viuâ calce depositi formam & colorem non solum constantem,

stantem, sed viuidum & suauem; siue illius nunc inter Missatum solennia ac sæpè aliàs à terrâ suspensi; nunc toto per mare triduo impune fluctuantis leuitatem, velut concretæ molis expertem; seu demum *instar est eiusdem præsentiam pluribus locis & longè à se distitis simul exhibitam; an non hominis minus quàm Angeli in Xauerio deprehendes?* Sed inferiora sunt hæc. qualia verò, vt iam dicam, æstimentur ea quæ illum Angelico cuius ordini quàm simillimum effecere?

Angelorum nouem ordines siue turmas, siue, vt Theologi loquuntur, hierarchias tres ita distinxit Deus, vt infima terram & homines in illâ degentes, altera cælum & æreas quas vocant potestates, summa denique Deum spectent. Angeli, Archangeli, Principatus velut legati sunt ad custodiam, conseruationem defensionemque mortalium: Potestates in elementa, Dominationes in cælestia corpora, Virtutes in media omnia imperium exercent, idque vel vrgendo consentanea naturæ, vel supra hanc admirabilia procurando: in Thronis pleno diuinitatis illapsum veluti conuiescit æterna maiestas, Cherubinos illuminat increata sapientia, Seraphinos accendit bonitas infinita.

Enimuerò Angelum, hoc est legatum siue missum, Xauerium loquitur, cum Apostolici Nuntij à Paulo III. illi imposita dignitas & delegata potestas, tum *gloriosum nomen Apostoli, quod fidelis Dei seruus Apostolicis factis & sanctitate promeruit non solum sibi, sed etiam suis: unde quæ Lusitanum Imperium per Europam, Africam, Asiam, & nouum patet orbem omnes de Societate IESV Apostoli nominantur.*

Ad custodiam verò defensionemque mortalium quid tandem in Xauerio requiras? Nota atque iam antè etiam insinuata est eius animi larga benignitas, quæ omnes homines vbique terrarum vno velut amplexu continebat ipse vnus; quæ immemor suæ dignitatis ac vitæ, immemor omnino sui, non animos curabat solum, sed & deiectis corporibus seruebat, vsque ad purulentam vlcere alieni fanient intrepidè haustam ore tam auido, quasi si deliciis cælestibus pascereetur. Apostolicum illud, visumne dicam an somnium? quo sub Æthiopiis impositi suis humeris immani pondere ad expressum vsque sudorem gemebat in somno Xauerius, quid indicabat aliud, quàm promptissimam similis etiam obsequij præstandi illis hominibus voluntatem? Illorum ille causâ toties iactatus Oceano tam vasto: illis toto aliquando triduo fluctuauit in tabulâ naufragus, suis se velis ac desideriis sustentans, ac dirigens in locum iuuandis hominibus opportunum: illos per ardentes arenas littorum Indicorum, illos per spinis & præacutis filicibus instratas Iaponiæ vias, sæpè etiam torrentibus intercisas, & frigoribus infames, nudipes ipse & sacram insuper supellectilem suis ferens humeris, conquirebat: illorum infinita corpora sanitati restituit: illorum minimum viginti emortua iam atque deposita, & quandoque etiam tumulata, reuocauit ad vitam: illorum idem animas ad decies centena millia, & quod excurrit, suâ ipse manu Sacramento elutas Ecclesiæ, & per eam saluti redonauit. En alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magnâ quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ &

G g g g 2

mari,

S. Thom.
1. p. q. 108.
art. 1. & 6.Francis. Maria supra
fol. 10.
& in specie, imo
Archangelus, Principis
que hominum
urbium
regionumque tutelariis.In Actis Canon. citatis
à Nicolao Zambece. sup.
in Orat. f. 18.
Apocal. 7.

mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Illorum denique curandorum apud Sinas toties impedito studio ac desiderio tandem immortalus est, ferens ægerrimè prohiberi se Sinarum aditu, utpote qui totius Orientis salutem mente complexus, in primordio operum suorum stare se crederet: nec dubium quin si ei contigisset ut Sinarum expeditioni superstes Romam, quò ab Ignatio accerseretur, perueniret, Occidenti quoque depositisque Ecclesiæ partibus fuerit pariter saluti futurus; sensu, ut dicitur, accommodatio expressurus in se Seruatoris istud effatum: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem; ita erit & aduentus Filij hominis. Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquile. Quas inter quis non agnoscit Xauerium, saluti Gentium quasi prædæ suæ, non utique laniandæ, sed Deo seruandæ, semper intentum? Admirabile illud, inquit in Relatione suâ sæpè iam antè nominatus Cardinalis, quòd, cum magnis itineribus per montium cacumina numerosus Badagarum exercitus in Regnum Trauancoridis, atque Promontorium Comorini furens excurreret in ruinam Christianorum, quos ipse baptizauerat, Xauerius solus, inuictè in Deum fiducia clypeo tectus, obuiam barbaris processit, militesque seuerè increpauit. Stetit illic exercitus immobili vestigio, nec progredi ulterius potuit. quin etiam ducibus pergere volentibus respondebant milites, progredi se nequaquam posse, & cernere è regione adstantem cum Xauerio virum quemdam magnum & maiestate terribilem, nigrâ veste indutum, qui eos terrebat; neque ardorem ex vultu atque oculis emicantem ferre se diutiùs posse. Quòd cum ipsi etiam duces experirentur, retrocessit totus exercitus, atque ab incepto destitit: victorque Xauerius Christianos, quos CHRISTO pepererat, à cade & rapinis liberauit: merito nimirum suo, & Ignatij auxilio, cuius, ut iam memini, appensum collo nomen gerebat in pectore, & cui tanto Duci sacræ militiæ rudimenta Franciscus Xauerius approbauit. Nec sanè video, cui præ Ignatio conueniat species illa viri magni, & maiestate terribilis, & nigrâ veste induti, & ardentis vultu atque oculis. Quæ quidem omnia in illum iam antè propositum rectè quadrant, docentque viuientis etiam tum, ac Romæ residentis, Ignatij præsentiam non tantum Coloniae ad solatium Kesselio, sed etiam in Indiis Xauerio ad auxilium fuisse concessam. Defendit ergo homines sibi commissos cum Ignatio Xauerius, dignus uterque vel ex hoc Angelico Principatu.

At cum Malacam, urbem in Indiâ Orientali celeberrimam & frequentissimam, seu pestis inuassisset (quod propter ciuium peccata euenturum illi antea discedens Xauerius prædixerat) breuique tempore quamplurimi paucis admodum superstitibus periissent; necdum desauiret lues, sed maxime indies grassaretur. Ut primum corpus Patris Francisci, quod ex Sinis in Indiam afferebatur, eò appulit, & ex nauis in urbem delatum fuit; statim ac subito contagiosus ille morbus omnino cessauit, nec ab eà die mortuus ullus, aut morbo correptus fuit: sed adèd tota lues extincta est, ut tam pestiferi morbi deinceps ne vestigium ullum superfuerit.

Quis ergo, si repetat animo seu depulso ab innocentibus hostes, seu pestem latè grassantem subito à nocentibus auocatam, quis, inquam, Xauerio non tribuat quod de tutelariis Angelis canit Ecclesiæ,

Natu-

Turfell. lib.
5. cap. 10.

Matth. 24.

Rel. fol. 15.

Greg. XV.

Relat. sup.
cit. fol. 54.

*Nature fragili quos Pater addidit
Caelestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus?*

Iam Angelicarum Potestatum est in elementa dominari: dominatus est etiam in elementa Xaverius, cum toties precibus suis & ventos compefcuit, & tempestates sedauit.

Quid porro dicam de vi ac virtute effectrice miraculorum, quam nomine suo circumferunt caelestes illi spiritus, quos à tantis operibus appellatione desumptâ Virtutes cum Ecclesiâ nominamus? Enimuero difficillimum esse duco, ac panè infinitum, vnius Xaverij quæ prodita litteris sunt, & sufficientissimis approbata testibus, miracula recensere; sed illa iam & nonnulla tetigimus, ac plura etiam postea referemus.

Dominationes etiam quæ vocantur Angelicæ, quòd mouendis cælis astrisque præsideant, non solæ habent. Etenim & clicuisse ventos ac fulmina, & solem stitisse, prodigio illo vix semel & iterum iam inde ab ipsis naturæ principis vsitato, alienum à Xaverio non fuit.

Erat adeò quòd suo quasi iure à tantarum molitione rerum interquiesceret aliquando Xaverius, nisi toto velut impetu in illum, quasi in Thronum illapsa diuinitas, quiescere cum & scientiâ & amore nimio prohiberet; hinc adeò emicabat illi cor à præsentia Numinis, ita pectus ardebat, sic arctabatur ab immensitate tantâ animus nimis angustus, vt nec se ipse capiens, neque Deum, cum noctibus aliquando rigentibus sub diuo in oratione persisteret, visus sit & ambabus manibus tunicam à corde subducere, & auditus non semel exclamare verba illa toties iam & suauissimè decantata, *Satis est Domine, satis est.* dum interim & diffunderet in sudorem ipse totus, & solueretur in lacrymas, & sursum eleuaretur ipso corpore, & animo suo, velut non iam vltra mortalis, emicaret in cælum.

Intelligebat enimuero non abdita tantum & occulta naturæ, non solum quæ latebant in secessu temporum & locorum, non modò quæ gerebantur in penetralibus humani cordis, sed multò maximè (vix Cherubinis inferior) Deum ipse suum, & in eo omnia cognoscebat.

Quis ergo prohibere potuisset Xaverium, quo minùs IESVM amores suos & omnia, etiam dormiens loqueretur? quis illum arcere ab illo amoris statu, in quo Seraphini caelestis militiæ principes Deo proximi conquiescunt? quis demum amori Xaveriano modum ponere, cui & cæli angustus ambitus, & totius mundi videretur exigua magnitudo? Sanè quidem Francisco illi Seraphico (cum à sanguineâ specie crucifixi, diuini cruoris quaedam quasi sigilla imprimerentur manibus eius & pedibus, ipsique adeò cordi) visus est CHRISTVS velle concedere sui quamdam similitudinem & amorem. At verò cum laboraret in Indiâ Xaverius, ac præsertim anno vitæ eius vltimo, cum vehementius æstuarer, palàm conspecta est, collatis ritè temporibus, in paternâ ditione domoque Xaverij, crucifixi IESV lignea effigies in sudores largè diffuere, quasi Xaverij sui labores illos & sudores heroicos, animarum communi causâ susceptos, non eius iam vltra, sed suos esse vellet, illustri profectò argumento conspirantium inter se dolore & amore mutuo Xaverij atque IESV.

G g g g 3

Magnum

Magnum ergo lumen Orientis, sed non solum, Xauerius fuit; plures ab IESV radij, plura à Societate, eiusdem plagæ fortunata lumina prodierunt. Hæc inter verè eminuit Apostolicæ virtutis æmulus, geminusque Xauerio Gaspar Barzæus Zelando-Belga, oriundus ille ex humili, atque ex ipso propemodum mari, sed *paruus initio fons creuit in fluum*, & (quod mirabere) *in lucem solemque conuersus est*. Venit Gaspar ex Belgio in Lusitaniam: humana si spectes, fecutus heri sui fortunam; at diuina si reputes, prouidentia æternæ consilio in messem Indicam socius laboranti Xauerio destinatus: nam in Sociorum IESV, hoc est, vt inibi dicebantur, Apostolorum, collegium à Simone Rodericio cooptatus, positus Conimbricæ rudimentis Apostolicæ vitæ, & factis Catholicis initiatus, soluit in Indiam. Quid Goæ primùm, quid deinde præstiterit, quid Armusiæ in illo omnis impietatis domicilio, & colluione nefandissimâ profligatæ religionis, vix toto septennio perfecit vnus Barzæus; assequi narrando difficile, nec huius aut loci aut temporis est. Loquentur etiam sine voce quæ Ethnici, quæ Saraceni, perpetuo viri velut miraculo attoniti: hi magnum eum Christianorum Sacerdotem appellabant; hi in Coranum suum, quò Christianis intulisse pedem capitale est, prehensâ ad osculum manu perducebant. Iudæi eundem, cum in synagogis suis sabbato disputantem audissent, Ioannem Baptistam Zachariæ filium nominabant. adeò Gaspar IESV M etiam inter impios referebat, vt eodem apud eos loco, quo ille habitus olim fuerat, haberetur. Fuit vt accensus zelo Domini, cum videret opponi CHRISTO Mahometem, crucem compararet ingentem, quam cum, puerorum piè psallentium turbâ præuiâ, ad Coranum detulisset, & inibi defixisset intrepidus; Mahometanis qui inerant virtute crucis repente dilapsis, ipsos aditus & valuas expiatae per crucem impietatis cæmento & calce per fabros adhibitis obserauit, religione Gasparis de impostoris illius superstitione scedissimâ triumphante. Præsens in vrbe tum aderat his omnibus Rex, & ille Saracenus; nec mutire contra ausus: adeò Gasparis eum virtus & vulgo maior natura peruicerant; quin & CHRISTO, quod statuerat, adhæsisset, nisi territus & persuasus ab improbis, Regnum terræ quod metuebat amittere, cali Regno, vt dicebant, à se longè posito, prætulisset. Denique cum Goæ peroraret in æde maximâ, illâ vi & efficacîâ, quam humanam esse negarent, stans atque depugnans, ipsâ in arenâ, ipso in campo certaminis, defectis repente viribus, exanimatus, non ita multò post, dicente Spiritu, requieuit à laboribus suis; quos plures, quàm fecissent decem alij quantumuis strenui, pro Religione subiuerat; vnus, si vllus (quæ summa est Apostolici & nominis & honoris) suppar & similis Francisco Xauerio.

Fuerunt ergo Franciscus & Gaspar nascentis aut renascentis per Orientem Ecclesiæ geminum & vtrumque fortunatissimum fidus. Plura fanè eidem illi de IESV Societate nec obscura sidera præluxêre: sed enim *numera stellas*, siue occiduas illas peractò iam cursu virtutis, siue alias in locum laboris & gloriæ hodieque succedentes. Viam lacteam (quam Græci *γαλαξίαν* vocant) congeriem esse minimorum siderum sunt qui putent, illac iter esse Heroibus ad æternitatem superstitionis anti-

P. Gaspar
Barzæus,
Ethere 10.

alter in
Oriente
Xauerius,

summâ est
in venera-
tione etiam
apud in-
fideles,

deficit in
sacrâ ca-
thedrâ,
obituque
propemo-
dum stans;
Apocal. 14.

Gen. 15.

antiquitas existimauit. De illò decertent Astrologi, hoc figmentum esse doceant Christiani: ego sic statuo, Camertes, Gomefios, Hèncios, Turrianos, Fernandefios, Villelas, Carnerios, Almeidas, Riccios, Cataneos, Mastrillios, & sexcentos alios, omnes de Societate IESV secundùm Xauerium & Gasparem Orientis Apostolos, & iter ad immortalitatem strauisse mortalibus, & ne qua aberrarent à viâ, lumen castæ fidei & admirandorum subinde operum præluxisse.

aliis scribentibus in locum Apostolici laboris.

CAPVT TERTIVM.

Praclara de Societate fama per Meridiem, Occidentem & Septentrionem sparsa ab Apostolicis earum regionum viris.

HÆc ad Orientem, sed non ad Meridionalem plagam Africæ eadem seges, nisi laborum & ærumnarum, fuit; nec sui tamen, etiam exantlandis & perferendis iis, de Societate IESV Apostoli defuere. Hos inter ille iam antè nominatus Pontificius in Tridentino Theologus, & subinde Societatis vniuersæ post Ignatium Præpositus Generalis, Iacobus Lainius, continentem Africæ ingressus est, eâ parte quâ Mediterraneo mari ab Italiâ Siciliâque diuiditur. Missus hic ab Ignatio comes Ioanni Baptista Vegæ Protegi Siciliæ, religiosissimo iuxta ac genotosissimo Duci, illam exercendæ & inculcandæ virtutis materiam inibi nactus est, vt dicere possit ex merito, non casu abiectus in terram, (quod ille mali ominis auerruncator) sed ruinas inter publicas stans erectus, *Teneo te Africa*. Pontificiis & Cæsareis auspiciis, occupatum nuper à Dracuto archipiratâ Aphrodisium bello petebatur. infestæ erant tempestates in mari, æstus, & maximè per æstatem, in littore Libyco intolerabiles: hostes morte iam deliberatâ ferociore, & quòd summum, vulnera ex his funeraque frequentia. stentuntur quandoque morbo ducenti amplius & quadraginta: illis seu viuentibus, seu morientibus, seu vitâ functis, omnia Christianæ pietatis officia impendit vnus cum socio Martino Comoza Lainius; atque, dum vel afflatu vno obuius quisque deiicitur, valentior ipse firmiorque consistit. Ducuntur ad vrbis oppugnationem milites, primus ipse hostilia inter tela progreditur. Tempestate furente animum perinde miles ac nauta despondent, hærentes vel attoniti metu, vel lamentis cuncta miscentes. Lainius diuino plenus solatio spem bonam inculcat, quin certam iis à periculo incolumitatem, vt euènit, constanter & magnâ voce denuntiat: adeò vt & ad salutem morientibus, & pugnantibus ad victoriam, & ad portum naufragis momentum attulisse magnum nec siæ prodigio diceretur: in quo & excelsum animi inter quosuis terrores inuictam, & admirabilem rerum humanarum vitæque contemptum vt animaduertebant passim, sic impensè colebant & venerabantur vniuersi.

Iacobus Lainius & Societate IESV primus in Africâ.

Histor. Societatis par. 1. lib. 10. n. 88. & seqq.

proximo se impendit.

Sed age ab hoc littore, ipsam per Ægyptum, ad littus Africæ oppositum, quin etiam ad interiora Æthiopiæ Abassinæ, arque adeò Cafra-riæ penetremus; visuri isthic aliorum actus heroicos, dignosque quibus meritò

meritò prælusisse tantum Lainij iam perspecta constantia videatur.

*Histor. So-
cietatis
par. 2. lib. 3.
& 6.*

*Christo-
phorus Ro-
dericus,
socio Ioan.
Baptista
Eluano,
Pontificus
Nuntius
ad Coph-
orum Pa-
triarcham
schismati-
cum.*

Ab Alexandrino Patriarchâ affulserat aliquando spes reuocandæ ad Catholicam vnitatem Cophorum Ecclesiæ. Pius ergo IV. pro summi & optimi parentis officio, non aliunde quàm à Societate sibi deuotâ ad tantæ molis expeditionem idoneos petiit. datus est Christophorus Rodericus præstanti doctrinâ vir, ac virtute etiam maior, additusque ei socius Ioannes Baptista Elianus, ab Hebræis ad CHRISTVM, & subinde ad IESV Societatem, traductus. illum Pontifex cum auctoritate Nuntij Apostolici Memphim ablegat, donis ad Patriarcham & montis instructum. Peractâ nauigatione, faciles habuit accessus ad Patriarcham primos, sed difficiliore alios impostoris cuiusdam Abrahami Græcâ fide; qui cum collegâ quopiam Georgio sæpè à Christophoro conuictus, erroris simulationem dein in odium vertit. Sed enim veritatis illi nuntij nihil sibi à falsitate, nihil fideles illi Domini serui à perfidiâ metuebant. itaque quâ Cophos, quâ detentos in Turcarum vinculis Christianos, etiam cum aperto vitæ discrimine, instruere, consolari, seruitute suâ & morte benè emi existimantes libertatem & vitam animatum. Et propè abfuit vt Ioannes Baptista agnitus ab Hebræâ matre & proditus, suam, quam profitebatur ipse & inculcabat aliis fidem, etiam sanguine testaretur; tantam illi felicitatem inuidente Christophoro, cum diceret, non alio se voto magis quàm tolerandarum CHRISTI causâ apud barbaros ærumtarum, atque adeò mortis ipsius, ad Societatem accessisse.

Sed calamitatum haud paulò plus, periculorum etiam multò plus, exhaustum est à Sociis in Æthiopiâ siue inter Abassinos, siue in Tongensi Regno inter Cafres.

*Rex Abas-
sinus in so-
cietatem
cum Rege
Lusitano,
& submis-
sionem Ro-
mano Pon-
tifici pro-
pendet:*

Rex Abassinorum Dauid famâ excitus earum rerum quæ prosperè à Lusitanis in Indiâ gerebantur, primò ad Præregem Alphonsum Albuquerqueium misit, qui amicitia iungi se cum Emmanuele Rege postulare; tum ad Clementem VII. etiam alterum delegauit, qui suis verbis Pontifici in celeberrimo Bononiæ conuentu, cum Carolus Cæsar coronatus adesset, tamquam summo Pastori vniuersalis Ecclesiæ, solennem à se venerationem & fidele obsequium exhiberet. Ferebatur interim oraculo editum apud Ægyptios, futurum breuè vt Sacerdotes è remotis ad se regionibus mitterentur, & inter eos Patriarcha, qui Æthiopicam & Abassinam Ecclesiam coniungeret cum Romanâ matre omnium, à quâ per Dioscorum iam dudum antè secesserat. Fidem oraculi suscepit Claudius filius Davidis atque successor; eamque vt impleret, à Ioanne Lusitanicæ Rege eius nominis Tertio impensè petiit, vt sibi suisque populis legitimum & rectè sentientem Patriarcham à Romano Pontifice impetraret. Ioannes pro suo studio propagandæ magis Fidei quàm Regni, Claudij votis vt satisfaceret, eò mitti duodecim ex Societate IESV à Pontifice Ignatioque postulauit. Designatus ergo ad Apostolicam hanc, hoc est miseriarum plenissimam, Patriarchæ dignitatem Ioannes Nunnus Barretus Lusitanus: additi que illi Andreas Ouiedus Castellanus, & Melchior Carnerius item Lusitanus, qui Episcopi, & si quid Patriarchæ contingeret, eius successores eligerentur. Nunnus perfunctus iam aliis

*Patriar-
cha ad il-
lum desti-
natur Ioan-
nes Nun-
nius Bar-
irettus, so-
cis An-
dreâ Ome-
do, &
Melchiore
Carnerio
Episcopis.*

in

in Africâ laboribus pro Fide & Christianâ charitate susceptis, ardebat ille quidem se suamque Deo & Religioni vitam ac sanguinem consecrare, sed speciosum nomen dignitatis adiunctum, animum latendi cupidum percellerat; donec ut susciperet iussus ab Ignatio (qui quâ erat perspicaciâ plus in illâ potestate futurum præuidebat oneris quam honoris) tantam ad parendum attulit alacritatem animi, ut diceret nequaquam se recusare in nauem imponi, etiam agens animam (ut re ipsâ tum erat) ac vel postridie moriturus. Itaque & optimis ab Ignatio monitis, & sacerdotalibus ornamentis à Ioanne Rege, & sacris à Pontifice titulis instructus, cum Andream Ouiedo & Gonsaluo Silueriâ, utrisque mox futuris Apostolis extremâ ad Meridiem Africâ, soluit in Indiam. Prosperâ in paucis navigatione vsus Patriarcha, non caruit tamen materiâ impendendâ & ostendendâ virtutis. scdam ad Bonâ spei promontorium tempestatem sedauit in persâ fluctibus aquâ à se expiâtâ. Tum, quod ad virtutem accedit etiam propius, personæ suæ & dignitatis oblitus, toto passim itinere deiectis morbo pluribus ministravit ipsemet, & cetera impendit officia charitatis, quæ vllus aut à fideli seruo aut patre amantissimo exspectaret. Goam denique appulsus, cum intelligeret ex Gonsaluo Rodericio (quem in Abassiam ad Regis animum penitus explorandum iam antè præmiserat Prorex) aditus in eam regionem Regnumque difficile, nec temerè Patriarchæ ipsi esse tentandos; cupiebat nihilominus iter ingredi ad commissum sibi gregem. & iniisset haud dubiè, nisi domestici pariter & externi, quorum placuerat audire consilia, penitus reuocassent. Ita denique retentus quasi vi, cupiebat vel exsolui honore dignitatis suæ, vel subire eius onus vsque ad expressum sibi sudorem & sanguinem apud populum Abassinum: nec aliter ad Lainium tum Societati Præpositum scripsit in Europam, vnicè contendens, ut per eum sibi & per Pontificem liceret abdicatâ dignitate culinæ ministeriis addici, & tutiori illic multoque suis olim peccatis congruentiori penâ multari. Et quidem, cum id quod scripto habuerat in votis, etiam ipso opere haberet in vsu; planè ostendit titulos se & honoris insignia non nisi ad augendam virtutis exercitationem suscepisse. Collapsâ itaque spe perfectionis Æthiopicæ, quasi præter ærumnas pro commissis sibi grege subeundas nihil exspectaret in terrâ suo ipse zelo & igne consumptus, extinguitur, consummatum apud Deum cursus & seruata fidei coronam à iusto Iudice recepturus: quam beatius animæ impositam recens cadueri superfusus vigor & splendor affirmavit. In votum & locum sanctissimi Patriarchæ successit pridem iam consecratus Episcopus Andreas Ouiedus, qui, quod ille exoptauerat, apud infidam gentem & barbaram tulit fecitque cumulatè. Præmissus in Æthiopiam, viuente etiam tum Nunnio Bartetto, honorificè magis quàm voluit acceptus est etiam à Rege; sed eum (quod noluit) alieniorem offendit à capessendâ Fide. multa egit quâ verbo, quâ scripto, quâ publicis disputationibus; sed, suis etiam victis, cum multi darent Ouiedo manus, Claudius Rex agnitæ licet veritati ferociter impieque reluctabatur. Tantisper ergo secedens ab aulâ Ouiedus, cum genuum prædixit Regi cladem, quam paulò post desertus à suis, oppressus

H h h h

*in Indiam soluit:**urget iter in Abassiam**prohibitas eo ire possunt exsolui dignitate à Pontifice**sed vitâ exsoluitur à Deo, cum illustri iudicio sanctitatis.**Ouiedus in Æthiopiâ profectus, succedit in officium defuncti Patriarchæ:**cladè prædicat Regi obdurato contra Fidem:*

à Mahometanis, in prælio miserimè casus inuenit. Adamas dein susceptus in Regnum fratri Claudio, homo & ætatis indomitæ vitio, & Mahometanâ superstitione, quam in suâ nupet captiuitate didicerat, animatus in Christianos, cum aduersum suæ crudelitati haberet Onicadum, negantem, vtrumque Rex prohiberet, vniquam se defuturum mûneri suo, ad quod obeundum, Deo & Dei in terris iubente Vicario, tantis itineribus in Abassiam ipse venisset, Rex impius innocentissimum virum mori iam paratum obruncasset suâ manu, nisi à cæde eum interpositi cum Reginâ Proceres liberaissent. Relegatus ergo cum P. Francisco Lopio in asperum horridumque saxum, & inibi iussus occidi, iterum & prodigio seruatus est. nam vxor Toparchæ, qui mandatum patrandæ cædis acceperat, insolitam ab humanâ nullâ causâ lucem in Ouiedi tugurio conspicata, apud maritum, ipsumque cui affinis erat, Regem exoptatum Martyri supplicium est deprecata. Ira tum, & sæpè etiam aliàs, medios inter & in eum armatos Turcas vixit ille quidem; sed tamen non nisi ad grauiores quauis morte ærumnas & certamina referuatus: id agente Deo, & fidelibus ibi relictis ad qualecumque solatium, & ad patientiæ meritum sanctissimo viro, & omnibus, quos de Societate IESV ad dignitates cogi fortè contingeret, exemplo perquam heroico; vnde & ipsi discerent, & doceretur vniuersus orbis, quales esse Pontifices oporteat eos, qui *sacerdotem in æternum* sudoribus suis oblitum, suo purpuratum sanguine, Pontificem Dominum IESVM & moribus & nomine circumferrent.

*varia eius
pericula &
ærumna.*

Psalm. 109.

*Gonsalvus
Silueria
primus
Castrum
Apostolus.*

Quid porrò dicam de Gonsaluo Silueriâ soluente in Indiâ Patriarchæ sociorum altero, illo nobilissimo iuxta patrum natalibus, & virtutibus suis integerrimo viro? qui Præpositi in Europâ, & Prouincialis in Indiâ munere perfunctus, CHRISTVM & Christianorum, imò hominum omnium animas terrâ marique circumferens, tandem socio Andream Fernandio in expeditionem Cafrariæ destinatur, nigerrimorum isthic degentium Æthiopum futurus Apostolus candidissimæ mentis. Quantos ille populos, quot Dynastas ac Principes adiunxit Ecclesiæ! quantis ille prodigiis barbarorum in se animos studiumque conuertit! quoties illo orante tumidi ira maris subitâ tranquillitate consternitur! securitatem scilicet aliis, labores sibi & pericula in itineribus plurima referuabat. Fuit vt in continentem expositus ad Monomotapæ Regem iter intenderet, per deserta Cafrariæ insanis sæpè torrentibus & fluminibus intercisa; & erat ad sexcenta millia passuum emetienda talis via. hanc ille & pedes & onustus sarcinâ supellectilis sacræ, noui in morem Xauerij, quandoque etiam collo tenus tractu longissimo vadum tentans, ingreditur. Sed enim pauciores ac demissiores erant, tantæ licet, aquæ extinguendæ Silueriæ charitati, quæ in æternum alenda supremo eius sanguine seruabatur.

Sunt & alij, & in primis quem supra nominavi Silueriæ socius Andreas Fernandes: qui à morte Patris permanens in statione, vixit ille quidem, sed ita vixit, vt inter assidua discrimina acta homini vita nihil à continenti morte distaret. Sunt qui in Congum, siue Manicongum; sunt qui in cetera quâ intima quâ extima Meridionalis Africæ loca cum ærum-

arumnarum iuxta & animatum melle perquam vberi penetrarunt. Sed age, quoniam persequi cuncta non licet, quod in Oriente iam & Meridie velut cursum fecimus, trajecto in Occidentem Oceano, etiam ibi viuentium imò morientium CHRISTO de Societate IESV sanctissimorum hominum barbaris impressa terris vestigia relegamus.

Amphionem fabulæ memorant à cultu barbaro ad humanitatem traduxisse feroces homines, sumptâ ex hoc occasione fingendi, ipsum saxa quoque & lapides cantu solo redegeisse in ordinem construendæ civitatis. Ego verò si reputo immanes istos noui orbis ad Occidentem populos, præsertim eos quos Brasilos nominamus, si specto eorundem ingenia inhumana illa quidem, & penitus efferata, ceterum harmoniæ, quam vocant, musicæ quo nescio seu naturæ seu rationis impulsu audissimam; sic statuere mihi videor posse, primos eorum de Societate IESV Apostolos habendos esse Christianorum Amphionum loco, quando eorum operâ generis illa tam barbara, non sine continente prodigio, à cultu ferino ac barbaro ad humanitatem primum, deinde ad CHRISTI cultum etiam ac spem salutis, adducta est.

Emmanuel Nobrega auctor tanti operis primus ab Ignatio missus cum Sociis in Occidentem: duxit ille per horrenda naufragia, per inhospitalia in hospites iura, per mille discrimina mortis & vitæ; in Prouinciam demum formam vsumque redegit ipsam (quis crederet?) apud Brasilos Societatem IESV. Nec defuere (vt omitam recensere eos qui cum Petro Corréâ & Ignatio Azebedio quamplurimi suo sanguine solum salumque hoc Indicum rigauerunt) non, inquam, defuere duci Nobregæ de eadem Societate triarii, aut, si vultis, Trium-viri, instaurando nouo orbi destinati, Ioannes Azpilqueta, Aloysius Grana, Iosephus Anchieta, de quibus ego viris omni immortalitate dignissimis, ne seorsum dicam de singulis, vnus eiusque postremi abripior prodigiosâ illâ apud omnem posterorum memoriam sanctitate.

Quid hic, & cum eo complures alij, laborum, quid incommodorum & arumnarum sæpè pertulerint in subigendo tam sterili & infelici solo, testis est is qui dabat ferendi constantiam. *Plus viginti* (scribit ad Ignatium ipso sui aduentus initio Anchieta) *in pauperculâ domo, luto & lignis contextâ & paleis coopertâ, quatuordecim passus longâ, decem latâ, mansimus; nec tamen ampliarum habitationum nos mouet desiderium, si quidem Dominus noster IESVS CHRISTVS in arctiore loco positus est, cum in paupere præsepi inter duo animalia voluit nasci, multò verò arctissimo, cum in cruce pro nobis dignatus est mori.* Et quadrabat habitationi suæ incolarum amictus & victus: illum enim nauticorum velorum frustra vitæumque consuta, & atro colore tincta, hunc olera & quæ nescio legumina non nisi aquâ cocta præbebant. adeo non in solo pane (nedum in deliciis) *viuit homo, qui semel illuminatus particeps factus est Spiritus sancti, & gustauit bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi.* Rudimentis his ad virtutem omnem erudita Iosephi virtus tantum denique profecit, vt, si spectes in eo miraculorum inusitatam mortalibus frequentiam, alterum cum Moysen inter Ægyptios, si oraculorum & abditissimarum rerum elocutionem, vimque noscendi, Prophetarum aliquem; si innocen-

Hh h h 2

tiam,

Primi è
Societate
cultores
Brasilia
fuerunt vel
ut Am-
phiones
Christiani;

horum
Princeps
Emmanuel
Nobrega,

Anchieta
virtute &
miraculis
illustris,

Matth. 4.
Hebr. 6.

tiam, etiam ferorum animalium vsu consuetudineque testatam, Adami alterum in paradiso voluptatis; si denique opinionem inflammatae in homines charitatis, verum Occidentis Apostolum, verum IESV Socium iure dicas. Quid multa? eluctari mihi ex alto facilius sit, quam citò emergere ex hoc Oceano admirandarum virtutum; & erit subinde vt quæ de prodigiis sunt, suo etiam loco aliqua referamus. Non patitur verò in Mexicanum & Peruanum Regnum, non in Paraguarum & Floridam excurrere, locorum simul & hominum illustrium multitudo. Quot illic Petros Rodericios, Franciscos à Trento, Balthasares Pinnas, Stephanos Auilas, pluresque reperturi Apostolicos viros?

*ali in
Americâ
Apostolici
viri, &c.*

At spectat ad Occidentem Hispania & Lusitania, aut verius ad Lusitaniam & Hispaniam spectat Occidens, quando hic detectus ab illis transit primùm in societatem communionis humanæ. Age ergo, priusquam, totius orbis velut circulo circum Italiam quasi centrum circumducto, ad Septemtrionem denique redeamus; reuocemus huc ex pluribus aliquot, qui in Regnis hisce virtutum omnium feracissimis ad communem existimationem sanctitatis opinione floruerunt. Franciscus à Villâ-regali, Ioannes Ximenes, Alphonfus Rodrigues, tres, vt vocantur, rei domesticæ adiutores, quanta ediderunt ex humili etiam loco, quamque illustria exempla sanctitatis! sol nimirum haud vnquam fulget amœnius, quam cum proximus occiduo mari, eubratris ex imo radiis, montium & nubium summa perstringit. Franciscus vitâ ad annum vsque septuagesimum, partim in eâ Hispaniæ orâ quam Beticam dicimus, partim in Floridâ, partim Mexici, per infinitas etiam à barbaris calamitates, sanctè productâ; cum denique obiisset, eam reliquit in animis hominum opinionem innocentia suæ, vt, cum aliquid sibi ex eius etiam habitu plurimi vindicarent, fuerit inter eos qui prius expiaret in confessione animum, quam sacrum aliquod tam notæ sanctitatis pignus auderet assumere, negans aliquid quod virum tantæ probitatis vel leuiter attigisset, posse apud peccatorem hominem sine piaculo reside-re. Par Ioanni cum Francisco & sanctitas fuit, & opinio sanctitatis; Alfonso verò Rodericio fortassis etiam maior: hic in Maioricâ quam vocant insulâ, Collegij Societatis IESV ianitorem egit continentibus triginta tribus annis, fide & virtute tantâ, quam Cælites suâ consuetudine, & ipsa aliquando Regina Cælitum suauissimâ compellatione Filij dignarentur, pluribus, etiam à morte, miraculis approbantibus sanctitatem.

Et tantus quidem splendor ex humili, sed maior etiam ardor ex summo fuit. Noti passim Araosius & Bustamantius. Didacus Martinus è Societate IESV Sacerdos æstu in Deum tanto rapiebatur, vt interdum quater & millies repetitis actibus amoris bonitatem Numinis immensam soleret amplecti. Balthasar Aluares (ille cuius ope secundum Deum creditur S. Terefia plurimum hausisse sanctitatis illius in quâ tantum excelluit) quot quantosque admiratores habuit æmulatoresque virtutis suæ! Ioannem Ortunium in primis, & Franciscum Cordubensem. de quorum primo Ludouicus de Ponte pro concione dicentem audiit Balthasarem Aluares, se numquam legisse in Vitis Patrum Eremiticorum

rum res grandiores, quàm in Ortunio ipse vidisset. Antonium & Franciscum vtrosque Padillos, Franciscum etiam Godoium, & Christophorum Gonsalem, ceterosque, quos enumerare longum foret, omnes religiosissimæ vitæ testimonio commendatos. & hi quidem si Balthasaris exemplo & institutione tanti, ipse Balthasar quantus fuit!

Ipsa profectò Teresa, quæ Balthasare à sacris confessionibus utebatur, cum illi fors ad aram facienti præfens adlisteret, oratione suspensa vidit eiusdem verticem lucis affusæ de cælo quodam quasi diademate coronatum. Et hæc illa lux erat, quæ olim, & quidem illustrior, sanctissimæ Patris animæ debebatur. de quo ipsa aliquando Teresa Deo reuelante ita cognouit, ita retulit, ita litteris etiam propriis consignauit, neminem esse tum in terris (& erant tamen eodem tempore vbique plures sanctitate conspicui) cum vno Balthasare conferendum singulari apud Deum merito consummata virtutis; adeoque locum illi inter Cælites eximium præparari. quod ipsum dein vitæ sancta Teresa, miraculo se videndam alicui offerens, confirmauit; addiditque esse se filiam Societatis, suæque olim ex eâ conscientia arbitrum etiamnum in cælo agnoscere & venerari.

Vita eius
cap. 58. §. 1.

Et huius quidem sanctissimi viri res tam præclare gestas stylo suo, sed magis etiam animo & imitatione complexus est Ludouicus de Ponte, virtutum tanti Patris studiosus æmulator & vera progenies; adeo ille non tantum ab illo facta scripsit, sed etiam olim de se scribenda perfecit. Nec seigniores ad perfectionem capessendam Hispanis his aliisque permultis fuere Lusitani quàm plurimi: qui inibi complexi Societatem IESV fundatam à Simone Rodericio, Ignatij primùm, tum Xaverij in Indiam socio destinato, sed Olisipone iussu subsistere, longâ seric summoque ad perfectionem studio propagati, paternarum virtutum sectatores post se plurimos reliquere. nam (vt omittam Christophorum Brigantium, Dominicum Ioannesium, Emanuelem Valesum, Ferdinandum Rodrigues, Alphonsum Nonnium Barretum, Ludouicum Gonsaluum, Ioannem Rebellum, Petrum Fonsecam, Antonium Pinnam, &c.) quantæ quamque spectatæ probitatis fuisse necesse est Sebastianum Barradium, quem, cum suggestum ille conscendere prohiberetur à morbo, optabant tamen vel elinguem & immotum spectare qui perorantem audire consueuerant? quo scilicet viri, vt aiebant, sanctissimi vel ad aspectu solo stimulantur ad virtutem.

Post Simonem Rodericium plures in Lusitaniâ Societatis sanctitatis famam conspicui.

Enimuerò iam dudum est quòd me hærentem in hisce deliciis vocat ad se inuitatque Septemtrio. Sed quis calorem à frigore? quis ignem ab aquis & gelu? quis lucem exspectet à tenebris? habet tamen, quantumcumque frigidus & tenebrosus, Boreas calores etiam suos luce pariter & ardore spectabiles: neque enim adeo nouum est, aut stellas è nocte, aut amœna de tenebris lumina promicare. Fuit ergo de Societate IESV Septemtrionis prima lux, & ante omnes ab Ignatio edita, Petrus Faber. Pastoritiis apud Allobroges natalibus ortus est, pastor ipse ouium custodia destinatus à puero; quasi (quod vñitatum est magno Numini) etiam in hoc subsecuturam aliquando gratiam natura & consuetudo viuendi præuia designarent, enimuerò tantum illius, in agresti licet so-

In Septemtrione multum sanctitatis illustres:

in primis Petrus Faber:

litudine, iam tum diuinorum capax animus supra annos adoleuerat ad virtutem, vt ætatis duodecimum vix egressus, teste & inspectante celo, seruandæ in æternum continentiaæ votum rite conciperet. hoc Apostolicæ vitæ rudimentum fuit. Itaque per summas rei familiaris angustias eluctatus denique ad apicem perfectionemque doctrinaæ, virtutem, quam nõndum satis imbiberat, ab Ignatio tandem hausit, & fouis in-
 tus in animo auiditate tantâ, eius vt vnus quodam velut igne corre-
 ptus, omnem curandi corporis curam & sensum amisisse videretur. plu-
 res aliquando dies, atque adeo sex etiam continentes, transigebat omni-
 no ieiunus, noctes integras meditandis cælestibus, easque sub dio &
 hieme perfrigida, conspectus altâ niue, & ab hibernâ glacie rigidus,
 consumebat. Nihil videlicet mediocre spondebat ardor ille tam in-
 solens, nec seque fore CHRISTI militem tirocinium tam nobile pro-
 mittebat. A sacro Tridentino Concilio euocatus est ad grauissimas de
 Fide quaestiones Theologicè ponderandas: à Regibus, Rebuspublicis,
 Electoribus & Principibus Imperij, Archiepiscopis, aliisque ad consi-
 lium & auxilium contra hæreses adhibitus: in Germaniam primum
 euocatus, inde in Hispaniam, tum in Germaniam iterum, ad fulciendas
 res Coloniae desperatissimas sub hæretico Præsule, mox in Belgium,
 Lusitaniam, Hispaniam, ac denique Romam, impressis vbique vesti-
 giis Apostolicæ sanctitatis. Nec alteri sanè quàm Romanæ Ecclesiæ tam
 fidelis animæ depositum debebatur. Feruebant caloribus omnia infe-
 sto Canticula signo: Faber ipse æger ex febris, & tamen, ne sic quidem
 quietis aut otij patiens, Romam pergebat Ignatij monitu: non iter hoc
 inde vsque ab Hispaniâ venienti, sed (quasi per continentes conciona-
 torum exedras, per scholarum perpetua pulpita, per iunctas rudium,
 orphanorum, pauperum & ægrorum domos ambularet) non interru-
 pta contentio fuit. Romam vt attigit, & recrudescente iterum morbo,
 & vel maximè zelo ipse suo consumptus, paucos intra dies in ætatis
 ipso robore cum luctu omnium incredibili extinguitur, præcipuum So-
 cietatis columen, & vniuersæ, ac Germanæ præsertim iam fatiscens &
 nutantis, Ecclesiæ firmamentum. Sed enim (quod multos vbique af-
 flictos desiderio tanti viri mirificè recreauit) scripsit Gandiâ Romam
 Quietus, visum illum ipso decessus tempore immortalis apud Superos
 gloria radiantem. Gandienses quidem, accepto de morte nuntio, diem
 ipsum obitus tamquam natalem deinceps festum egere: & Quietus in-
 super, quoad ibi moratus est, candidum in Vibem cereum misit annis
 singulis, Ignatium rogans, vt ardentem cum tumultu Fabri iuberet im-
 poni; esse id priuari sui cultus testimonium, quoad (vni futurum spera-
 bat) communi & publico celebraretur.

*Claudius
 Iaius Fa-
 bro sup-
 par.*

Quasi alter esset Petrus Faber, ita & alibi, ac præsertim se in Germa-
 niâ gessit Claudius Iaius, & ille ex primis Ignatij Sociis: vnus plurima
 lycea Germaniæ quâ docendo publicè, quâ priuatim adhortando, per-
 currit: à Concilio Salisburgensi expetit, à Tridentino obtinetur:
 Ducibus Regibusque, ad tutandas ab hæresi ditiones, cum simul pluri-
 bus esset in votis, distrahebatur velut in partes, vnus omnibus adesse
 percipiens. Ingerbat Tergestinum Episcopatum Rex Ferdinandus, sed
 Iaius

Iaius Rege ipso potentius repugnabat. Ferratienses etiam Principes obtrudunt aulae suae magnifica commoda: sed ille ait se libentius inter agrorum padores, quam aula odores blanditiaeque versari. Viennae demum non diuturno illo quidem aut graui morbo, sed languore consumptus, eo qui ex tutanda Religione inexhausto studio nascebatur, abiit in caelum, ut eximia eius virtus & vulgo etiam perspecta sanctitas testabantur. Fuit in amplificanda & propugnanda Catholica Fide apud Italos, Bavaros, Sueuos, Austriacos, ceterosque Germanos laboriosus in paucis. Pluribus in Conciliis pro Deo & Ecclesia strenue fortiterque se gessit. Summus apud alios, apud se vix ullus: verbo, Angelus Dei, pater patronisque Catholicorum, ipsiusque adeo Germaniae verborum Apostolus, a pluribus iisque viris saepe maximis nominatus. Laborasset vtriusque huius viri obitu Germaniae res Catholica, nisi illis animis alij & virtute gemini successissent Nicolaus Lanoius, & Canisius etiam Petrus. cuius quidem posterioris sanctitas (ut obiter hoc dicam, dicendum plenius loco suo) non obscuris indicata, etiam a morte, prodigijs opinionem etiamnum & mortalium animos occupauit.

Habet & Gallia, quoniam & illa Septentrionem spectat, suos de Societate spectabiles viros, eo praesertim nomine commendanda, quod deberi ipsi videatur (tamquam in qua principio Societas coaluit) quidquid ab illa sparsum est seminis tam praecelari. Habent Parisij, quae sunt velut incunabula nascentis huiusce nostri Ordinis, mortale depositum innocentissimi viri Paschasij Broeti: quem cum impensa nimium charitas inibi detineret, eadem illa pestis exstinxit, quae octoginta hominum millia dicitur absumpsisse. Multa sunt quae adferri de illo possent ad commendationem exemplumque virtutis. sed videor ego mihi nec breuius nec illustrius adferre testimonium posse, quam quod ipse de illo Ignatius consignauit. Petebatur a Rege Lusitaniae, & mittendus aliquis e Societate in Aethiopiam Abassinam Patriarcha Pontifici videbatur. delectus mandatur Ignatio: vnum ille praeter omnibus Paschasium nominat, & quae erat prudentia, minimè humana, nedum praecipiti, electionis suae rationem tradit hoc scripto: *Paschasius*, inquit, *ante omnia ita est vir bonus, ut a nobis quasi Angelus in Societate habeatur: deinde praeter scientiam, quae pollet plurimum, in visendis Episcopatibus & Monasterijs habet usum. quippe qui, praeter alia, etiam Nuntius Pontificius versatus est in Hibernijs, adeo ut eiusmodi negotia nemo vnus in Societate aeque tractarit. ille autem sic tractauit, ut ad quamcumque rem manus adhiberet, operam suam mirabiliter probaret.* Ingens profectò virtutis encomium a moderatissimo, & laudum ac superelationis adhibendae parcissimo viro. Iset ergo in Aethiopiam Patriarcha Paschasius, si carere illo Gallia potuisset. Sed habuit illa, habetque etiam, plures e Societate sanctissimos adhuc viros, Edmundum Augerium, Claudium Rastellum, Thomam Barbisphirium, Petrum Cottonum, & ceteros, hoc magis ad laudem patientiae, prudentiae, innocentiae omnique sanctimoniae exercitatos, quò illos Gallia, virtutum non lenis exaëtrix, sicut feueri patres, iam inde a teneris, etiam vix dum natae Societatis initijs, durius educauit.

Quid porro de Angliâ illâ, siue cum militauit, siue cum rebellauit, Eccle-

*Nicolaus
Lanoius
& Petrus
Canisius
priorum
Apostoli-
ci succes-
sores.*

*Gallia pri-
ma nascentis
Societatis quasi
patria.*

*Paschasius
Broetus.*

*Ignatij de
virtute
Paschasij
testimonium.*

*Plures in
Galliâ vir-
tute con-
spicui.*

plures item in Angliâ, Poloniâ & reliquo Septentrione.
Ecclesiâ, altrice fecundissimâ sanctitatis? Habet illa suos Campianos, Walpolos, Garnetos. Quid dicam de Poloniâ ceterisque Oceano Boreali adiacentibus vastissimis Regnis? Quid? potuisset dudum illa, nisi obstitisset impietas, quantumuis emarcida pridem & mortua, calore sanguinis à Sociis tam copiosè profusi, & ardore pietatis tam impensè propositæ, respirare.

Expenditur Dei providentia in hac tantorum virorum partitione per orbem universum.

Atque hi sunt quos adhuc enumeravi, variorum quidem Societatis ordinum, vnius tamen cohortis, vnius IESV CHRISTI militiae ductores egregij; quibus ipsa Societas *ad maiorem Dei gloriam* non sine commendatione sui nominis est enisa; eiusdem omnes animi & voluntatis, sed quadam providentiâ Numinis ætate, indole & virtute varij, prout scilicet varia variorum ratio munerum postulabat. Quid enim (vt hoc iterum dicam de quibusdam, iisque in suâ parte præcipuis, verbo velut vno) quid fortius Ignatio, quid prudentius? tali opus fuit, vt esset qui Romæ, hoc est in centro terrarum, & totius Ecclesiæ sanctissimo velut umbilico, attentus & immotus staret, ad constituendam regendamque Societatem suam, inde à se ad vsque extremos circumiacentis orbis terminos propagatam. Xaverio autem illo vltimi Orientis, atque adeò, si mentem hominis & inflammatissimam voluntatem spectes, mundi totius Apostolo, quid ardentius sanctiusque? ita poposcit necessitas, quo nimirum ignavus ille populus ad virtutem, torpensque ad cultum veri Numinis, subiecto velut igne tanto succenderetur. Quid ille tot prodigiorum in Occidente patrator Anchieta? Barbaris in Brasiliâ (hominibus dicam an belluis?) quàm necessarius! vt scilicet illi & stupore quodam naturæ crassioris velut attoniti, & magorum incantationibus perpetuisque præstigijs sopiti omnes aut fascinati, haberent à Doctore suo, quo tamquam coruscatione per noctem subitâ excitati, & impetu subinde vehementi admoniti, postliminio tandem rationi, sibi, Deo, à diuturno quasi somno redderentur. Iam Petri Fabri, alteriusque etiam Petri Canisij, gemini (dicere liceat) nutantis à CHRISTO Septemtrionis fulcimenti, & ceterorum reducendis illic ad Ecclesiam miserrimis populis insudantium, & conspirans cum virtute innocentissimâque vitâ doctrina solidior, quantam nationi infelicissimè deceptæ addidere facultatem, & corrigendæ profligatæ vitæ, & agnoscendi erroris sui? Quid denique submissius ad despicientiam sui, ad malorum omnium tolerantiam quid patientius Andréâ Ouiedo & sociis, quos ad Australem Africam ornatos, imò oneratos, ærumnosæ dignitatis insignibus Pater & Pastor communis destinavit? Sic profectò decuit, vt abstractus ille iam olim à Romanâ tamquam nimis arroganter in omnes latè terras dominante Ecclesiâ populus Abassinus, à submissis sibi Patriarchis viuo velut in speculo disceret, quantum absit à dominandi existimatâ libidine Romani Pastoris cura communis, qui sic toto spatioso orbe filios omnes amplectitur, vt sollicitum patrem se, non arrogantem dominum esse testetur.

CAPVT QVARTVM.

De purpurâ, quam sibi Societas IESV à sanguine Martyrum comparauit, & gloriosâ cade fortium virorum.

Solenne fuit in Republicâ Romanâ, vt qui dignitatem ambirent, procederent induti togâ candidâ, essentque ac dicerentur candidati: innocentiam videlicet, quam sponderent animo, etiam corpore præferentes. qui verò publicum iam cum dignitate munus gerent, ij purpuram prætexerent togæ candidæ, & ab eâ prætextati dicerentur. Fuit ergo candor in togâ speratæ signum gloriæ, purpura certè argumentum fuit obtentæ iam apud homines dignitatis. Hactenus visa Societas IESV pia, innocua, sancta; verbò vno, debita virtutibus gloriæ candidata: superest vt illam suâ etiam purpurâ, hoc est, suorum sanguine prætextam, siue prætextatam, obtentâ iam gloriâ, videamus.

Non est species vlla suauior, quàm conspirantis cum rubore candoris, vt si rosâ puro lacte natent folia. nec illustrior est innocentia, quàm cum sanguine comparata. Etiam Calitum admiratione digni sunt, qui *lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni*, candore simul & cruore conspicui. Etiam *rubrum est indumentum eius, qui venit de Edom, formosus in stolâ suâ, gradiens in multitudine fortitudinis sue.* Quo gloriæ suæ indumento quemadmodum Ecclesiam vniuersim, singulasque priuatim Religiosas Familias, multis iam sæculis innumerorum Martyrum lauræa decoratas, voluit amictiri; ita hanc minimam Societatem inde ferè ab exortu suo gloriosè exornauit, vt inter purpuratos Ecclesiæ ordines non sine suo merito locum sortita, & venisse de tribulatione magnâ appareat, & lauisse stolam suam & dealbauisse eam in sanguine Agni: facta suo cum IESV sanctitate candida, suo cum IESV martyrio rubicunda, cruore purpurea.

Et verò suauem Numinis prouidentiam quis non agnoscat? Induci in Societatem vera martyrij laurea non poterat, nisi vnus Summi Sacrorum Antistitis voce atque auctoritate, suo comprobantis assensu, violentam eam cædem habere testimonium IESV, & Religionis odio vti crudeliter illatam, ita constanter toleratam fuisse. Tot autem fortissimi Heroës in omni orbis plagâ inuictam animam per vulnera & cædem posuerant barbarorum immanitate, dignissimi certè ex plurimum scriptorum testimonio, qui Martyrum fastis adscriberentur; differri tamen eam solennitatem placuit, vt à Iaponiæ crucibus prima Societati gloria affulgeret: nimirum vt Duci suo in hoc quoque similis Societas, etiam inde referret purpuram, vnde primus is retulerat qui venit *in vestibus de Bosrà*, & regnauit à ligno. Protomartyres igitur beatissimi Paulus Michi, Ioannes de Goto, Iacobus Ghisai dicendi nobis æternumque celebrandi sunt, etiam cum applausu, scio, ac gratulatione Antonij Criminalis aliorumque, qui propemodum quinquaginta annis præcessere. Hi primi cum approbatione Romani Pontificis Urbani VIII. solennibus aris impositi, publicum Ecclesiæ cultum

*Societas
innocentiâ
candida,
martyrio
purpurata:*

Apocal. 7.

Isaia 63.

Apocal. 7.

*gloriam
martyrij
à cruce
habet,*

Valer. Max.
lib. 3. cap. 2.

Lib. 1. Or-
thodox.
explicat.
Multi in
Societate
Martyres.

Bulla, Dum
indefessa.
ann. 1571.

Lib. 7. figu.
27.

Lib. 1. de
Iubil. c. 9.

Lib. 1. in Vi-
tâ Ant. Cri-
minalis.

enerationemque acceperunt: redundante in Societatem quasi matrem filiorum gloria, cuius purpura nullius obtreccatione iam in dubium posset reuocari. sed istorum Protomartyrum *publicâ Religione consecrata virtus*, ut ille ait, *nullâ priuatâ laudatione indiget*. Ante hos tamen quot qualisque Heroës vtrumque orbem suo sanguine irrigarunt, fortitudinis Christianæ constantiæque miracula! *Infinitum esset numerando percensere* (scripsit olim Didacus Payua de Andrada auctor locuples, & testis idoneus) *quot huius Sodalitatis viri in hoc docendi Euangelij, atque Indicos homines ab impietate auocandi munere, verberibus cæsi fuerint, quot vinculis obstricti, quot in carceres contrusi, quot inediâ ferè consumpti, quot denique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interierint*. Hæc, inquam, ille olim scripsit, antequam primi è Iaponiâ illi Martyres in crucem sublatis, veluti in signum erigerentur, ad quod multò densiore agmine è Societate nostrâ fortissimi quique viri deinceps accurrerent; & nostrorum aliorumque Religiosorum verbis exemplisque animati, omnis ætatis, sexus, ordinis homines, pueri etiam ac puella, turba magna quam dinumerare possit nemo. Sed CHRISTI Vicarium Pium V. sapientia doctrinæque clarissimum audiamus, anno superioris sæculi septuagesimo primo, qui erat à conditâ Societate trigessimus primus, Societatis alumnos benignissimo fauore prosequentem, & magnificè collaudantem, *quod non contenti terrarum finibus, vsque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint*. quo quid illustrius ad gloriam à summâ in terris auctoritate dici potuit? An non in alumniis suis *proprii sanguinis prodiga Societas, & martyrio decorata, Pontificio oraculo tum pronuntiata est? quamuis figillatim non enumeret definiatve, quorumnam potissimum ea fuerit mors, quæ martyrium ab Ecclesiâ appellari possit.*

Thomas Bosius, notissimæ vir eruditionis, libro de Signis Ecclesiæ, quem anno superioris sæculi nonagesimo primo emisit in lucem, etiam ante exortas in Iaponicâ Ecclesiâ tempestates, quo capite ostendit perpetuam inter Catholicos Martyrum esse seriem; & his quoque temporibus eorum sanguine decorari CHRISTI Ecclesiam, qui non ob aliam causam cæsi sint, quàm quod nobiscum de Religione sentirent, nemini porro nocerent, præsertim dum CHRISTI cultum disseminant inter Gentes, ita loquitur: *Anno M. D. LXXXIII. in Indiis Orientalibus ad insulas Salfetanas prope Goam sitas interfecti è Societate IESV Rudolphus Aquanius, Alfonsus Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Franciscus Aragna, quod rei Christianæ propaganda in iis locis studerent. Ante hos eodem seculo occisi ob eandem causam Cocini Franciscus Lopesius, Alfonsus Castrius in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendez, omnes è Societate IESV in orâ Comorinensi. Rutilius Benzonius Lauretanus Episcopus, qui ineunte hoc seculo doctè scripsit de Iubileo, vbi eos enumerat qui priore seculo generosè in Dei causâ occubuerant, catalogum habet nonaginta octo clarorum pugilum de Societate: quibus Hilarion de Costa in Historiâ, quam Catholicam appella-*

uit,

uit, reliquos quamplurimos attexuit, perscriptâ etiam copiosius quorundam vitâ. At Ribadeneira nos ter ad annum M. D. LXXXV. quo B. Ignatij vitam ac gesta conscribent, qui tantum erat à conditâ Societate quadragesimus quintus, septuaginta septem de Societate ab hæreticis Ethnicisque CHRISTI causâ memorat interemptos: atque ex iis viginti quatuor exquisitis tormentorum generibus, saeuente Ethnicorum Mahumetanorumque feritate; alios quinquaginta tres odio ac crudelitate hæreticorum, siue in mari cum Ignatio Azebedio, siue in Angliâ, reliquâque Europâ. vt vel hoc etiam argumento intelligamus, inquit, *Familiam Ignatij familiam Dei esse, non secus atque reliquos sacrorum hominum cætus, quos alij sanctissimi Patriarche diuinitus instituerunt, quorum alumni omnibus sæculis tuendæ Religionis causâ atrocissimis suppliciis corpora sua obiecerunt.* Ita tum quidem Ribadeneira; sed amplior profectò illustriorque series eius Catalogo quem de Scriptoribus Societatis pertexuit, subnexa est ad annum huius sæculi duodecimum: quam consequentes dein anni tam illustribus viris auxerunt condecoraruntque ad hunc vsque sæcularem, vt, quasi crescente pro CHRISTI causâ durissima quæque tolerandi cupiditate, posteriora tempora palman prioribus eripuisse videri possint, in illâ præsertim fecundissimâ Martyrum Iaponiâ, vbi magnanimi Spinolæ, vbi inuicti Chimuræ, aliorumque plurium nimis coruscant incendia, & in hunc vsque orbem flammam spargunt: vbi ex illis scrobibus clamat de terrâ fusus tot Heroum sanguis, vbi cæteruatim ruitur in gloriosa certamina, eò auctiore semper numero hæctenus quò cæduntur plures.

Ex Angliâ verò quid gloriæ Societati primo sæculo obuenerit, Caspar Baronijs Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor celeberrimus pro me dicit: vbi de S. Thomâ Cantuariensi disseruit, ita pergit: *Videre meruit sæculum nostrum hac ex parte felicissimum quamplurimos Thomâs, sanctissimos Sacerdotes, aliosque nobilissimos viros Anglicanos, ampliori (liceat dicere) martyrio coronatos, duplicisque tituli coronis auctos; cum non solum, vt Thomâs, pro Ecclesiasticâ libertate, sed pro Fide Catholica tuendâ, restituendâ ac conseruandâ, nobilissimo martyrio occubuerint; vt inter alios quos nuper sancta Societas IESV velut agnos innoxios in sacris septis, sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias, saginavit; quos Romanum, quos Rheimense sacra Collegia (quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula Fidei) emisit ad triumphos, & prouexerunt ad coronas: Macste animo, macste virtute, Anglicanorum nobilissime ac gloriosissime cætus, qui tam illustri militia nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spondidisti: emulor sanè vos Dei amulatione, cum vos martyrij candidatos, ac nobilissimos purpureâ Martyres designatos adspicio.*

Sed satis hæc modò commemorasse obiter, superiore Libro abundè recensita. Societati nostræ tantum hæc gratulari mens fuit de fortissimorum virorum virtute, eaque gloriâ ac purpurâ, quam ex iis primo hoc sæculo est consecuta. Erit fortassis aliquando tempus, quo, accedente Summi Pontificis nutu atque auctoritate, omnem fidenter recensebit gregem, diceturque de eâ, quod de Ecclesiâ Hieronymus scripsit; *Persecutionibus creuit, martyrio coronata est.*

Eam interim gloriam non mediocriter confirmant illustrantque quæ in quorundam cædibus mira atque stupenda accidere. Alphonſi à Caſtro in mare deturbatum corpus, tertio poſt die in littore inuentum eſt multo lumine circumfuſum, vulneribus adhuc recenti puroque ſanguine manantibus. Gonſaluo de Tapiã, capite iam ac ſiniſtro brachio truncato, dextrum abſcindere numquam potuere, cuius in manu duos digitos crucis in modum conformatos habebat. Poſtero die inuentum à Chriſtianiſ corpus, verſo in terram pectore, eodem brachio, quod reſcindi nequiuerat, quaſi ad tum etiam ſuſtinendum crucis vexillum, è terrâ ſublato. Tres ex iis, qui Ioannem Baptiſtam Seguram ſociosque in Floridâ interfecerant, cum eorum aculas ſcrutarentur, atque inuentam Crucifixi imaginem intuerentur curioſiſ, exanimis ceciderunt, humo afflicti & mortui. Martinus Laterna, demerſus in mare Balthicum, captiuo cuidam apud Tartaros apparuiſſe memoratur mirâ luce circumfuſus, hominemque ſolutum vinculis momento vno ſtiſſe in campo Ruſſiæ, quinquaginta circiter leucis à Tartarorum caſtris. Ignatium Azebedium eiusque ſocios inter beatos Cælites viſiſ ſcribitur beata Teresia laureolâ martyrij ingenti cum gloriâ donatos. De Henrico Garneto prodigioſa illa ſpica, quid non teſtatur? quæ fortiſſimi viri tincta ſanguine, eius faciem ita expreſſit ad viuum, vt nulla pictoris ars eam ſic effingere atque adumbrare coloribus potuiſſet. Quid dicam in Abrahami Georgij Maronitæ ceruice bis fractum liſtoris gladium, nec niſi tertio allato acinace demeti potuiſſe? quid in loco, quo ſepultus eſt, tres aues albas, raræ magnitudinis & ſpeciei ignotæ, per quadraginta dies comparuiſſe? quid toto eo tempore eodem loco veſpertinis horis quaſi lucernas conſpectas eſſe, concurrentibus viſendi ſtudio Maſſueniſibus? An non eadem de icſtu liſtoris toties irritò, an non alia etiam maiora nuper in Marcello Francisco Maſtrillio apud Iapones renouata? eius certè viri vita, ex quo ab Xauiero eſt perſanatus, quaſi perpetua quædam miraculorum ſeries eſt.

Quæ omnia aliaque quamplurima in apertiore aliquando protrahet lucem diligentia poſteriorum, atque æterna ſtatuet immortalibus viris trophæa. Nunc ad Societatis gloriã eſt ſatis, eam primo ſæculo maria ac terras purpurâſſe ſuorum ſanguine, vtrumque irrigaſſe orbem, Ethnicos inter atque hæreticos dimicantem honeſtiſſima retuliſſe vulnera, cruciatuſ immanes & tormenta ſubiſſe, instrumenta necis omnia vno ſæculo pertuliſſe, haſtas, ſariſſas, laqueos, gladios, ſagittas, venena, ſcrobem, cruces, ignes, & quidquid aut barbaries excogitare potuit, aut odium Religionis; vt per orbem circumferens oculos, gratulari ſibi de ſuorum virtute non immeritò hac voce poſſit:

Quæ caret ora cruore noſtro?

Horat. l. 2.
Carm. ode 1.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

*De honore quem Societati contulerunt miracula, aut
miraculis affinia, per Socios patrata.*

VTcumque tandem eluctatus ex innumerabili serie tot virorum
sanctitate præstantium, ecce tibi, cum se miracula offerunt, ex in-
finito velut Oceano iterum reuocor in immensum: Etenim quis vnus
vel cogitando assequi posset ea omnia, quæ annis ab hinc centum, Dei
per Socios operante virtute, scitu & inuestigatione ardua contigerunt;
quandoquidem, vno nonnumquam in loco, & mense vix toto, & ad
vnius inuocationem Ignatij, patrata sint propè innumera?

Hortum ex magno acervo, (non illo tamen hîc à nobis minutatim
excutiendo, sed, quod fieri in frumentis assolet, assumptis in manum
granis aliquot expendendo) illud in primis occurrit, quod Societati ita
proprium & intimum est, vt sibi est ipsa. Sanè quidem qui rerum pen-
sare momenta velit ex æquo, quod tandem patratum à Deo per Socios
ipsamet Societate **I E S V** maius illustriusque prodigium deprehendat?
Enimuerò non idcirco, quia (vt aiebat ille) *Dei miracula, quibus totum
mundum regit, vniuersamque creaturam administrat, assiduitate viluerunt,*
existimandum est inueniri aliquod ipso mundo miraculum maius. Sta-
re nullo sultam externo adminiculo tellurem; tot quassam iniuriis con-
iuratae velut in vnicam naturæ totius, non tantum non fatiscere, sed so-
lidari etiam magis: susque deque volui & reuolui, arcano quodam im-
pulsu, imò nutu velut vno, lunaris sideris, immensam illam Oceani va-
stitatem, & interim tantam seruari constantiam à tam labili elemento.
vix sentiri aërem, & esse tamen eum sensus omnis ipsiusque adeo cæli ac
terræ commune commercium: liberrimè simul & rapidissimè ferri cæ-
lestium orbium ardentissima illa, & ex eo viuidissima, corpora, quæ
stellas & sidera nominamus, neque tot adhuc seculis vnum aliquod vel
ad latum vnguem declinasse de viâ: quis tandem est tam omnis sen-
sus & rationis expers, qui non, si hæc vel vtrumque capiat, vehementif-
simè supra portenta rerum omnia demiretur? Nullum profectò omni in
naturâ, ipsamet illâ prodigium est maius; neque, si qua præter consuetu-
dinem quandoque se offerunt aliena à communi vsu & ordine, sic illa
commendant patratoris ingenium, vt ordo ipse naturæ potentiam Con-
ditoris. Quod ego de mundo hoc adspectabili dixi, hoc de Societatis
I E S V quasi microcosmo verum esse contendo, & ita statuo eam in se
plurimorum quæ patrari solent à Deo, & expectari ab Societate pos-
sunt, miraculorum summam numerumque complecti. Quid enim? an
non Societas ex diuersissimorum hominum, imò nationum & ingenio-
rum, quasi pugnacium elementorum, in vnum collectione factâ coaluit,
alio longè quàm conspirantis naturæ vinculo colligata? Quis eam non
obruendam citò credidit, cum iam inde à principio sui, tantis ex summo
& imo impulsibus, & totius quasi naturæ iniuriis quateretur? & sit etiam
num fortassis non nemo, qui, quia illam iisdem adhuc videt obnoxiam,

*Primum
maximum
que Socie-
tatis mira-
culum ipsa
Societas:*

*Aug. Tract.
& in Ioanni.*

*ostenditur
à compa-
ratione vni-
uersi.*

Eccle. 1.

aliquando tandem conterendam expectet aduerforum mole tantâ. Verum generatio præterit, & generatio aduenit: terra autem (ominari ita de Societate liceat) in æternum stat. Voluitur, & reuoluitur hominis vniuersu Societatis vniuersæ tanta moles, moueri facilis, difficilis commoueri. Tot & florentes ætate, & præcellentes ingenio, & emicantes virtute naturæ, tanto iam tempore ad vsum & bonum reliquorum hominum nunquam interrupto cursu aguntur in gyrum virtutis & doctrinæ. Hoc qui videat, & expendat, nisi primum esse maximumque miraculum iudicet, aliud à Societate miraculum non expectet. Equidem sic censeo, uti in mundo nec maius, imò nec aliud ab ipso mundo miraculum est: sic in Societate nec maius, imò nec aliud ab ipsâ Societate miraculum inueniri. Pauca tamen admiranda strictim percurramus. quot in eâ Sancti, quot Martyres, quot virgines, quot doctores, miracula totidem sunt.

Hererarius
1. 5. Vitæ Ios.
Anchietæ.

3. de Officiis.

Petrus Leitanus, is qui primus Brasiliensem Ecclesiam Episcopus rexit, eorum famâ motus & experientiâ quæ præclara per Socios & admiranda faciebat Deus; dicere aliquando auditus est, Societatem in Brasiliâ aureum esse anulum, eius gemmam esse Iosephum Anchietam, illum, qui toto iam orbe notissimus patris vbiq; prodigiis, Brasiliæ iam tum Apostolus vocabatur. Quam ego magni viri sententiam cum expendo, recordor videlicet eius, qui à Platone & Cicerone producit, Gygis annuli suâ illâ miraculorum effectrice gemmâ tam illustris: itaque statuo, anulum reuerâ aureum esse Societatem I E S V, & in illâ non vnum aliquem, sed plures Socios quasi gemmas prodigiorum ingentium patritrices: sed apage signenta ista delirantis sapientiæ. Exemplis hîc uti si lubeat, Societatem ego & Socios non ex Platonis aut Ciceronis alicuius somnio anulum aureum cum suâ gemmâ, sed ex diuinæ præscripto veritatis, notisq; plusquam Ægyptiacis esse dicam, textum illud ex auro, hyacintho, purpurâ, coccoque bis tincto & bysso retortâ, quod sacræ Litteræ Rationale iudicij, Græci λόγιον, hoc est oraculum, appellabant: etenim siue palmarem illius quadratamque formam intueor, in eo velut in symbolo ad quatuor mundi plagas diffusam Societatem deprehendo: seu attendo ad multiplicem materiæ diuersitatem in vnum artificiosè contextæ, Societatem iterum inuenio in eodem, illam ex tot hominum tam alienâ & tamen vnâ varietate constitutam: siue considero triplicem quaternarum gemmarum ordinem admirabili illâ doctrinæ & veritatis exhibitione præstantium, illa se mihi ingerunt plurium Sociorum Societatis eiusdem opera, supra naturam licet, doctrinâ tamen & veritate comprobata: seu denique affixum summi Iudæorum Pontificis ipsi pectori rationale recogito, cogor obligatam hærentemque sanctiori Pontifici velut in pectore Societatem minimam meminisse. Neque, hoc cum dico, indignabitur, spero, Ecclesia, Societatis etiam plus merito, nedum debito studiosa, nec mirabuntur Ordines alij, quos in illâ semper fuisse & etiamnum esse constat, id quod fuere in Arcâ fœderis tabulæ, manna & virga, tria illa auitæ Religionis oracula, tria tantorum prodigiorum instrumenta.

Exod. 25.

Sed

Sed iam, in ipsa præsertim elementa dominantes velut pro imperio Sanctos è Societate IESV producamus.

Atque hîc se mihi primò videndum offert cum igne ipso, par illud illustre sanctumque nostri Ordinis, Ignatius atque Xaverius. de quibus, seu nomen eorum seu gesta consideres, vsurpare meritò possis animum illud,

Ignis est ollis vigor, & cælestis origo.

De quibus tamquam alteris filiis tonitruï oraculo Apostolico ita proditum est: *Cælestem duorum hominum charitatem vastissimo coerceri non potuisse cuius orbis ambitu.*

Quid porro Ignatio cum igne mirabile? Mirabilia omnino multa. nam, vt ne hîc repetam illa notiora, visum nempe toties diuinum aliquem ignem siue splendorem, aut circumfluum Ignatiano vultui, aut specie flammæ in eundem cælitus illapsum: vt prætermittam quasdam velut faculas in depositi corpus ex alto deciduas; quasi non iam lucentes cælo stellas (quod sæpè aliàs) sectaretur Ignatius, sed ipsæ in vicem stellæ Ignatium sequerentur: ne quid iterum dicam de Complutensi illo, qui flammis quas optarat Ignatio, eodem ipse die cum domo suâ consumptus est: vt dissimulem ab igne grauius læsam Vincen-tij Pagani manum, admoto Ignatij chirographo, illicò & vulnere & dolore leuatam: vt papyraceam ipsius effigiem, ambustâ circum omni charatâ, ab igne non semel illæsam: vt infinita alia, quæ cum igne Ignatio fuere communia, præteream; pauca solùm & paucis hîc narro.

Haud Compostellâ procul, incultos Gallæciæ montes arentesque fil-
uas inopinatus ignis inuaserat; quibus ille consumptis, ipsi iam pago, at-
que adeò maturis ex propinquo segetibus, passû vix inde tertio immine-
bat: nec erant in promptu aquæ, quæ malo tam vicino occurrerent; at-
que, vt fuissent, immensæ licet, non sufficissent, vel leuiter temperandæ
tantæ, tam siccæ, tamque inflammatae materiæ. Attonitis ergo omni-
bus, nec iam de auxilio sed fugâ tantùm cogitantibus, è Societate vir qui-
dam, qui fortè tum aderat Apostolicæ causâ missionis, numisma quod
Ignatij imagine habebat expressum, ipse, quâ erat desperatione humanæ
opis, speque cælestis, detractum precatorio suo seruo medias in flammâs
iniecit, illas ipsas quæ & maximè & proximè sæuebant. Et ecce tibi
momento vno, infusò velut Oceano, tanti ignis tanta vis concidit; re-
uerita, opinor, aut vltra progredi, quàm fuisset Ignatius, aut in ipsam
eius effigiem, quæ longo post tempore carbonem inter adhuc candentes ne
perstricta quidem apparuit, exferere conatum suum.

Affine huic miraculum est, quod in Regno Mexicano, loco quem
Inliaconem nominant, anno M. DC. XXII. patratum ipsa quantumuis
barbara America demirata meritò fuit. Correptam incendio domum
luculentus ignis inflammabat: restinguendo huic non aquæ, quæ deerant,
sed, qui aderat ignis alter, Ignatius adhibitus est. Petrus de Medinâ,
Sancti ipsius perstudiosus, deque præsentis auxilio nihil dubitans, eius,
quam fortè penes se habebat, imaginem in rogam immisit, simulque
cessante statim incendio domum seruauit. Sanè ne in ipsâ quidem
Sancti

*Sociorum
miracula
circa
ignem.*

*Virg. Ænei-
dos 6.*

*Greg. XV. in
Respon-
sione ad Rela-
tionem.*

*S. Ignatij
numisma
ignem ex-
stinguatur.*

*item ima-
gine.*

Sancti imagine, quamvis etiam secundum materiam flammis obnoxia, ignis vel leue vestigium est deprehensum.

*S. Ignatij
patrocino
sepius pes-
tis exstun-
guitur:
in Peru,*

Pestem non sensit, qui ignem illam esse non iudicat. & hanc non semel, seu flammam tu, seu Dei iram esse contenderis, implorata virtus Ignatij mitigavit.

Iacebat anno M. DC. V. in provincia Peruanâ tota cuiusdam familie luc correpta: iam duo obierant, moriebantur aliqui, reliqui pestem grassantem intra viscera sentiebant: rei ultra iam nihil erat, & spei partum; quam etiam, nisi tum adfuisset Ignatius, perdidissent. continuit eam scilicet imago viri sancti, votis communibus implorati; & ita se ille miseris presentem exhibuit, ut omnes, etiam qui morti erant proximi, vitæ, imò sanitati subito redderentur.

Bononia,

Hoc porro in genere profligata pestis, quid esse possit illustrius eo quod Bononia non ita pridem experta est, quando à contagione, quâ desperatissime premebatur, Ignatio medente conualuit: eumque, interpositâ etiam Pontificis auctoritate, Patrem sibi publicum Patronumque perpetuum adoptavit.

Burgis.

Nec sola tanti beneficii Italia particeps, fuit etiam Hispania tum, cum Burgis plurimi haustâ aquâ illâ, cui consueto ritu Ecclesiæ Ignatij nomine Sacerdos bene precatur, à peste liberati sunt, testantibus id atque etiam in se expertis Parochis eius loci.

Iacobi 3.

*S. Ignatij
implorato
auxilio so-
pirur ignis
libidinis.*

Quid, quod non in cælestem tantum, ac deinde sublunarem, sed in infernum quoque ignem prodigiosa potestas Ignatio fuit? cuius quidem infernæ flammæ, fumus ne dicam an fauilla, est illa præsertim, quæ inflammatur, ut cum Apostolo loquar, *rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehennâ.* Nec hæc, indomita quantumvis flamma, extra potestatem fuit Ignatij, postquam eam in se olim repressit auxilio Virginis, victoriam de illâ perpetuam pollicentis. Constat quidem (ne igni huic tam obsecro diutius immerer) plures aut epotâ aquâ ad inuocationem Ignatij consecratâ, aut eius adhibitis sibi Reliquiis, aut implorato nomine, alios ab ardore libidinis, à cogitationibus impuris alios, alios ab ipsius nequissimi spiritus blandissimâ illâ, sed periculosissimâ infestatione fuisse penitus liberatos.

*Ignem et-
iam infer-
nalem a-
uertit
Ignatius.*

Quid, quod & viro aliàs, aliàs item mulieri, vtrique desperato, vtrique infernis flammis iam debito; illi in vitâ, huic in morte, tentatis nequidquam omnibus, vnus tandem Ignatij implorata virtus adfuit; & illum quidem ad instituendam de integro vitam, hanc ad obeundam piè mortem feliciter animavit? Anno huius sæculi primo quædam diabolicis afflictâ præstigiis, quibus non oculis tantum & animo, sed toto etiam corpore miserrimè torquebatur, exhibitum aliquando sibi flammam inter horrendas infernale monstrum cum vidisset; ipsam quam in tales vsus seruabat epistolam Ignatij exaratam manu, in obiectos sibi ignes iniicit, & hac scilicet eos ita restinxit, ut illâ tum fuerit, & omni deinceps molestiâ dæmonis exsoluta. Agnoscas in Ignatiano nomine, imò corde (quod in eo aliquando visum fuit) ter augustum IESV nomen, illud radiatum igne cæli, illud igne sublunari potentius, illud infernis ardoribus metuendum. Sanè quidem, ut obiter hoc dicam, constat

stat variorum testimoniis hominum, iisque fide dignissimis & auctoritate legitimâ comprobatis, exclamauisse non semel, nec vno loco vel tempore, malignum spiritum è mortali, quod occupabat, corpore, si quando huic, etiam secretò, admouerentur aliqua ad Ignatium quomodocumque spectantia, *Vri se & exuri ab Ignatio igne terribili, illo inter Santos sibi maximè metuendo.*

Neque verò à tanto Patre degeneres olim filij, nedum ipse Xauerius fuit; siue cum (vt iam à me insinuatum est) in Indico Oceano imploratus à naufragis sole iam infra horizontem deposito destitutis, solem ipsum restituit, atque (vt scilicet manifestius ac stabile Xauerij beneficium foret) plurium horarum spatio in rapidissimo licet cælo, ac pronissimo in occasum lapsu, immobilem stetit: siue cum idem in perfidos Tolenses ignem pluit, & cinerem vno suæ vocisne dicam an orationis, imperio euocatum: siue cum afflatam suo spiritu ardere cœgit etiam aquam in appensis suæ imagini lampadibus deficiente oleo consecratam, lychnosque, quos experimenti causâ adhibuerant barbari, videntibus mirantibusque Saracenis, & Trauancorienſis oræ populis, subito inflammavit: siue cum pestem, quam Sinas petens decretam Malacensium improbitati denuntiarat, iam in vrbe succensam, atque, vt fieri præfertim solet scelerum penas exigente Numine, cœdè grassantem, reuectus à suâ morte Xauerius, & piè susceptus à ciuibus, illicò ita compeſcuit, vt nec vllus lue iam correptorum hominum ex eâ sit mortuus, nec vllus deinde correptus, tanti nuper mali ne quidem vestigio se prodeunte: seu denique cum viux calcis ardores ignitamque vim suo, licet decimum sextum mensem exanimato, corpore sic excepit, vt illud viuudum vegetumque, & succi recentisque plenum sanguinis, tanto etiam post tempore sit repertum. Prodigium addo, quod ita Xauerio proprium est, vt sit illi cum Ignatio commune. Donati Francisci Gallighai Florentini ciuis domum multarum iam ædium victor ignis inuaserat, & ea erat venti vis, ea flammæ vento actæ potentia, vt nullum ab humana vel ope vel industriâ remedium superesset. palam ergo prouolutus in genua Donatus, se suasque ædes Ignatio & Xauerio, suis secundum Deum Patronis & Patribus, commendat affectu magno. Vix vota conceperat, & ecce quasi frissent aduocati in auxilium, & non inuocati tantum, ipsi stitere se coram, eo, qui ignis lumen vinceret, splendore spectabiles; cumque, expressâ etiam voce, hominem sperare iussissent, illicò subsidente vento, flamma omnis momento sopita confedit. tanta se duorum hominum, cælesti, vt iam dicebam, igne flagrantium, in elementarem ignem, velut euanidum, potentia prodidit. adeò vt his præcipuè mihi acclamare posse videar illud Apostoli, *Exstinxerunt impetum ignis.* Quamquam non hosce solos id vindicare sibi velle, aut etiam posse, alij subinde, & illi victores ignium, Socij non vno sæpè prodigio docuerunt.

Nihil hîc dicam de Stanislao, ipsoque iterum Xauerio, quorum diuino igne succensi pectoris tam ingens sæpè vis fuit, vt non tantum non frigidâ restingui, sed ne ab ipso quidem vitali quod vocant humido superari potuisse, diuino non accedente prodigio, videretur.

K k k k

deretur.

Andr. Luc.
lib. 7. cap. 12.
fol. 687. 688.
689. 690.
693. &c.

S. Xauerius
solem
reducit &
sistit:

Bonartius in
Ecclesiastic.

eiusdem
varia circa
causam
miraculorum

And. Luc.
lib. 7. cap. 2.

Hebr. 11.

B. Stanislai
diuino
igne pectoris
exstincti

deretur. Nihil de horribili illo incendio per Stanislauum in Poloniâ extincto, dum inter flammâs ipse illustrior appareret.

Notum est illud de Ignatio gelidâ hieme collo tenus stante & perdurante in aquis, nec quid sentiente aliud præter æstum inflammate in errantem à recto hominem charitatis.

item P. Fabri.

Notum & de Petro Fabro, visum eum totas noctes, cum nudum se tecto domoque proriperet, altis niuibus oblitum, & tamen succensis à cælo ardoribus æstantem.

Plurès Socij glacie & igne fortiores.

Audiuimus, vidimus penè dixeram, Ignatij filios Xauerij socios, tranantes Iaponiæ frigora, superantes Afrorum Indicorumque littorum candentes arenas, demum aliquot horas lentis in ignibus stantes, viuentes, orantes, perorantesque etiam ad circumfusam multitudinem Siluerias, Spinolas, Chimuras, Camillos, aliosque complures; mihi quidem prodigij non minoris homines, quàm visus aliquando fuerit legislatori illi ex diuinâ olim consuetudine radiato rubus ardens incombustus.

Exod. 3.

Josephus Anchieta contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit.

Iam de illo nostri quidem sæculi, sed orbis alterius Thaumaturgo, Iosepho Anchieta, quoties legimus eum, si quando Brasilia solis ardoribus tellus, simul & viatores homines immoderatiùs torrerentur; aliàs illius siccitati coactis effusisque nubibus prospexisse, aliàs conopeum sibi contra solarem æstum & fociis vnâ nauigantibus ex densato super caput agmine volucrum, quas eum in finem adesse iusserat, confecisse, raræ non in ignem solum, sed ærem simul atque aquam imperio potestatis.

idem existam manum sanas signo crucis.

Lib. 3. Vitæ Iosephi orantis caput videtur ardere.

Nec hoc à quodam in flammâs imperio alienum est, quòd cuiusdam in Bahyensi Collegio Socij manum bullienti iuscule concrematam, impresso tantum crucis signo, & vulnere & dolore leuauit.

Quid, quòd sæpius orantis Iosephi caput ardere, atque ex eo circumlucere omnia sunt perspecta, tum præcipuè cum aliquando intempestâ nocte apud Maranosios suos egressus ex arce in sacellum Virginis, totum id admirabili splendore repleuit, interludente inter diuina illa lumina cælesti harmoniâ Angelorum, repetito inde ab ipsis CHRISTI natalibus prodigio singulari.

Ibidem. Casa pro CHRISTO corpora P. Rochi Gonsales & P. Alphonsi Rodrigues exuri non possunt.

Illud porò geminum duorum exemplum, quod (vt innumerabilia eius generis à Societate facta dissimulem) Oriens non ita pridem Occidensque suspexit, Socios arguit igni etiam ab ipso funere dominantes. Est in Occidentali Americâ Indiâ, ab Æquinoctiali orâ Brasiliæ in Australem orbis plagam, terræ tractus immanis, hinc mari Brasilo, inde Paraquariensi, quam vocant, regioni conterminus, Vruayum incolæ nominant. Hanc in vastitatem primi à Paraquariâ progressi Patres Rochus Gonsales de Sanctâ Cruce, & Alphonsus Rodrigues, tantum profecerant inter barbaros, vt, pluribus eorum hinc inde coactis in societatem hominum, vicos iam aliquot in inculto solo & sacras in vicis ædiculas excitarent. His impeditos operibus verè Apostolicis, & quibus, si viuant, aut Paulus aut Xauerius aliquis piè inuideat, suafu nefario Nezu, nescio cuius impostoris, qui se Deum esse iactabat, incitati barbari, adoriuntur incautos, mactant, raptant, lacerant suorum in capeffendâ Religione Patrum corpora, ac demum instructam recens ædiculam

culam comportant, eodem cum illâ incendio consumenda. hoc prodigiorum subinde sequentium fundamentum: siquidem cum ingestis vndeque flammis in cineres concidisset facelli tota moles, iamque in illos redacta crederentur Patrum corpora, ea insequenti mox luce integra & intacta penitus sunt reperta. Mouit scilicet ea res barbaros; sed, quod subitico, mouit etiam magis. P. Rochi Gonsalesij truncum corpus, ita, vt erat, sine capite elauâ contuso, diserte auditum, imò & distinctè visum est plusquam quinquaginta barbaris (qui omnes id vnâ voce deposuerunt coram quinque Religiosis testibus, nonnullis militibus Hispanis, Indisquæ quàm plurimis) non iam ore, sed procedentibus ex ipso corde vocibus amoris certè plenissimis, compellare percussiores suos: *Cur me (inquebat) occidistis hominem tam vobis beneuolum? vestri tam amantem? quemque hasce in oras non aliud pertraxit quàm curâ salutis vestræ? Mortem vos quidem huic meo corpori, at non animæ intulistis: eruit illa etiamnum, fruiturque, Beatos inter, presentis Dei gaudio sempiterno, ad futura mox iterum in auxilium vobis, quos patræ cordis pena ex propinquo iusta persequitur.* Verùm nec hoc tam illustri prodigio satis attoniti, nec tam suavi oratione permoti, cor ipsum, cor, inquam, quod loquebatur, etiam tum amoris sui prodigum, velut furiosi euellere visceribus, & flammis iterum dedere. sed igne maiori scilicet illud ardebat, quàm vt consumi posset à tam exili. mansit enim uerò permanfitque cum sacris corporibus semper integrum, quantumuis in illud, terciò iam copiosè comportatâ in flammâ materiâ, luculentum ignem barbari excitarent.

Littere
P. Franc.
Truxillo
Prouincialis Pa-
raquaria.

Atque hæc ad Occidentem nuper: nouissimè ad Orientem, & nescio an non illustrius quoque de igne, aère, aquâ, terrâ, naturâ denique omni, triumphauit ille iam priùs à me productus in scenam suæ gloriæ Marcellus Franciscus Mastrillius, suæ virtute dicam, an magni Francisci Xauerij, cuius ille, cum redditâ sibi salute, nomen animumque sic induit, vt nescias quid, si rediisset in vitam Xauerius, præstare Marcello illustrius potuisset.

Sanè vt omitam cetera, imò omnia, in celeberrimâ illâ expeditione (quam decurrente Martio, anno M. DC. XXXV. duxit in Mindanaoenses Æthiopes auctor ipse audendi, sponforque vincendi) contigit vt pila ferrea, vi nitrati pulueris ex maiori machinâ violentè displosa, in aduersum euntis Mastrillij pectus incideret, impulsu magno atque sensibili; à quo tamen, perforatâ tantùm veste, nec læsus ipse, nec retrorsum actus in terram; sed stans erectus, etiam contra vim flammæ sulphureæ, liquidò ostendit obesse nihil posse illi, qui firmiter in diuinâ virtute, quàm loricâ ferreâ, munimen sui pectoris collocauit.

Marcellus
Mastril-
lius excu-
sum tor-
mento glo-
bæ exci-
pit illa sus.

Mitius igne elementum est aër, non minori tamèn aut mitiori imperio subigendum; imò, quia instabile illud ac leue est, tum præsertim cum in ventos agitur, si regi se, si duci, si reuocari patitur, potentia id scilicet non vulgaris argumentum est. Enimuerò non aliunde magis Dei sui magnitudinem agnoscit Vates Regius quàm quòd ille *ambulet super pennas ventorum, & producat ventos de thesauris suis.* fecisse autem *uentis pondus*, hoc est (vt ego interpretor) elemento tam volucris fixam pro voluntate constantiam indidisse, inter prima diuinæ potestatis

Sociorum
miracula
circa aë-
rem.

Psalm. 103.
Psalm. 134.

Iob 18.

opera Propheta Philosophus recenset. admirabilis adeo, nec vsitata virtutis fuisse semper, & etiamnum esse, necessum est eos, quibus non ille apud Virgilium fabulosus, sed verus

Æneid. 1.

— *Diuum pater atque hominum Rex*

Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Hoc enim dedisse pluribus Societatis hominibus, postquam in paucis ostendero; id, nisi fallor, effecero, quod sufficiens ad reddendam à Societate gloriam Deo, ad exhibendam verò sanctis Societatis hominibus venerationem aliquam, iustum conueniensque censetur.

Nec verò alienum ab aëris imperio fuerit, subiectas habere sibi aëreas, quas vocat Ecclesia, potestates; illos, inquam, spiritus infernales, quibus, velut emissariis, nonnihil à diuinâ Providentiâ indultum iuris est. in elementaria hæc & humana corpora perturbanda. Quod quidem in eos imperium pluribus iude ab Ignatio Societatis hominibus tam familiare semper fuit, vt nescias illudne inferis exosum magis sit, an dæmonibus metuumum. Non adducam hęc ego exactos profligatosque dæmones per solitas coniurationes Ecclesiæ: nam illis non nisi parca admodum, magnoque cum delectu ac veneratione Societas vitur; illud vrgeo, à Sociis, sæpè nihil, sæpè aliud agentibus, sæpè non nisi in aliquo sui signo præsentibus, sæpè verbo verberere iubentibus, quasi per contemptum mandatumque despoticum, iussos inde facessere spiritus infernales.

*Sociorum
vis in aë-
reas dæ-
monum
potestates.*

*Ignatius
varie dæ-
mones cõ-
pescit:*

Quoties obiecta sibi eiusmodi monstra viatorio suo baculo neglectim ab se abegit Ignatius? quoties applicitis tantum aut lectis eius literis, quin & solo aliquando nomine, territæ pestes illæ proripuerunt sese, velut si nec resistere auctoritati possent, nec lædere maiestatem?

*idem facit
in Oriente
Xauerius:*

Ante Xauerij in Indias aduentum, lemorum infame domicilium, grassantiumque pro suo libito dæmonum quoddam velut asylum Oriens fuit. Et ausi quidem illi principio orantem aggredi, flagris non semel crudeliter exceperunt, donec tandem & suis immotum minis, & fortiosem verberibus, & robustiorem imperio, quem vincere non poterant, fugere victorem. Tacebant ergo (id quod Xauerio commune fuit cum Gaspare Barzæo, & quampluribus aliis è Societate Iesv vtriusque Solis Apostolis) muta ad ingressum eius oracula idolorum. squallebant luci, purgabantur templa dæmonibus, ipsæ aliquando vrbes & Regna integra, nedum obsessa hominum corpora, diuturnâ malignorum hospitem dominatione soluebantur. vsque eò, vt teneræ etiam ætulatæ puerorum ludibrio iam forent ij, qui nuper etiam robustæ maximorum hominum terrori fuerant.

*idem Sta-
nislau.*

Notum est, Stanislauum, etiam cum à morbo decumberet, etiam cum immaturus annis, nec adhuc Societatis nostræ, nisi voto & cogitatione, Religiosus, non semel oppugnatum à dæmone, expulisse eum à se procul, quantumvis atri canis specie aspectuque terribilem. Et hæc quidem de pluribus vniuersim & quasi per compendium. pauca porro atque distinctius de Ignatio Xauerioque nunc habete; atque à Parentum tantorum moribus indolem ac virtutem discite filiorum.

Illustriora

Senis notam sibi, anno prioris sæculi sexagesimo primo, puellam asserit

asserit Petrus Ribadeneira, quæ cum ipsis duodecim annis dæmonum non iam præstigijs, sed quotidianis verberibus fuisset obnoxia; tandem assumptâ, velut clypeo contra tot ictus, Ignatij imagine, sic eos à se abegit, nemo vt accedere ad illam propius auderet, vanis tantum clamoribus, cassisque in Sanctum minis impune sæuientes. Subiit inter illa cogitatio puellæ animum experiri, amotâ tantisper à se imagine, hæc ne, an quæ alia vis occulta tam validè comprimeret inferorum hostium potestatem. Experta est; sed malo profectò suo, & honore maiori Ignatij defensoris sui: vix enim illud à se munimen abiecerat, cum toto in eam impetu factò, diu iam prohibitas ab infligendis miseræ verberibus manus, dirissimorum ictuum grauitate pensarunt. ad suum ergo contra eos, non dubium vltà iam, sed certissimum præsidium, serò quidem sed seriò confugiens, omni deinceps improbilissimorum dæmonum oppugnatione liberata est, quantumvis illi irritis etiam tum ictibus circumstantem sæpè aërem murosque ferirent.

*aliquot in
dæmonem
S. Ignatij
miracula.*

Illustrius etiam, quia recentius maioribusque clarum indicijs, est id quod anno huius sæculi sexto patratum ab eodem Ignatio est in Excellentissimâ Principe de Mirandulâ. hæc contra integram, quâ obsidebatur, dæmonum cateruam, sacris Ecclesiæ carminibus frustra adhibitis, ipsâ tandem inuocatione Ignatij tam subito, tam prodigiosè conualuit, vt rem siue ex personâ patientis, seu agentis miraculo, tam inusitatam, tam nouam, duò ab Sede Apostolicâ delegati Mutinensis & Rhegiensis Episcopi suo approbatam calculo, ipsi Clementi VIII. Maximo id temporis Pontifici certam testatamque transmiserint.

*Andreas
Lucas lib. 7.
cap. 11.*

Molsheimij anno huius sæculi XIII. veneficæ matris improbitate seductus filius dæmoni se deuouerat, addito etiam nominis sui & sanguinis sacramento verbis sacrilegis ritè conscripto. totus igitur obnoxius erat inferis, & iis iam, pacto non semel inuito, debebatur. Interuenit è cælo Ignatius. ab eo dissolutum est fœdus impium, recuperatum à dæmone chirographum, filius, quem Orco mater addixerat, Matri tandem Ecclesiæ restitutus.

*Andreas Lu-
cas ibid.*

Addo geminum, sed geminis Ignatio & Xauerio commune prodigium. Abassinam in Æthiopiâ feminam, energumenam esse arguebant inter ostenta cetera blasphemæ in Crucifixum voces ignoto idiomate prolata. Hanc postquam imagine sancti Ignatij, & cruce ex loculo S. Xauerij armasset Sacerdos noster, ita denique liberauit, vt expelli se igneâ ab Ignatio Xauerioque scuticâ dæmon ipse quereretur.

*Ignatij &
Xauerij
simul in
dæmones
potestas.*

Hispanæ matris ira impotens deuouerat inferno filiam. deuotam illic occupant tres maligni spiritus, seque præsentis produnt ignoto idiomate, ceterisque etiam absentium rerum indicijs. Adiurata ergo à Pastore, sed per Ignatij Xaueriique merita, ita demum expulit hospitem importunum, vt illos videri ab se cælesti circumfusos splendore, tam dæmon ipse quàm sibi mox reddita filia, hæc cum gaudio, ille cum doloris sensu intimo, proclamarent.

Prætereo plurimorum etiam aliorum in hoc genere plurima; ac potissimum solenne dicam, an sæculare illud Ignatij, quod proximo exeunte sæculo Mutinæ in energumenis quatuor virginibus stirpe nobili-

bus perpetratum est: veritus rem testatam narratamque multorum linguis & litteris eleuare potius quam exaggeratè dicendi hocce genere, quod in res licet amplissimas nisi contractum esse non potest.

Iam, quod concernit aërem propius, numquid non vel *ambulasse super pennas ventorum*, vel *fecisse ventis pondus*, existimandi sunt Ignatius, Xauerius, Anchieta, aliique complures, toties à terrâ in sublimem eleuati, aut (quod etiam hoc maius est) per aërem sæpè transeuersti?

Ignatius
Romæ de-
gens Colo-
nia vide-
tur:

iter tridui
ager &
iesum
conficit.

De Ignatio quidem ita memorant historiæ, cum inde à Româ, ubi tum viuerebat, Agrippinam vsque Coloniam momento delatum Leonardo Kesselio suam quam is vnicè desiderabat, adspectabilem præsentiam cum mutui sermonis iucundissimâ consuetudine concessisse. Nec vacare mihi videtur prodigio simili quod inibi refertur de eodem: cum scilicet (cùm Parisiis, ubi tum decumberebat è morbo graui, inaudisset ægrum iacere Rothomagi quemdam pessimè de se meritum, suæ tamen opis indigum, ausumque subsidium postulare) proripuisse illic se lecto, dedisse in viam, iter tridui continente motu, sine cibo, sine quiete, ita percurrisse, vt non ire ipse sibi, non solum tangere, sed rapere, sed volare videretur. ferebatur profectò Ignatius, nec humano tum sed diuino, sed cælesti spiritu ferebatur, nisi velis (haud minori fortè prodigio) motum hunc fuisse non Dei, non Angeli, sed amoris; eius nimirum quo se ferri quaquaersum Augustinus ille tam igneus fatebatur.

Paruulus
ex alto
lapsus, ad
inuocatio-
nem Ignati-
ij sursum
iterum
eleuatur.

Nec sibi is tantum, aliis quoque sui studiosis in aëre etiam vacuo subsidio fuit. Ferrariæ anno M.DC.XIX. ipso sancti Ignatii Festo ludebat in fenestrâ cum paruulo mater, cùm (casus an quâ aliâ ex causâ incertum est) elapsus puer è manibus ferebatur in præceps. Ignatius ilicò (cuius tum, Festi fors occasione, meminerat) matri fuit in ore. nec frustra inuocatus: siquidem cùm iam palmo vix vno alteròve abesset à solo paruulus, miserrimè collidendus, contigit vt exceptus veluti sinu non fulciretur ille tantum, sed etiam eadem quâ ceciderat viâ subuectus in aërem matri, in expanfa etiam tum brachia, redderetur.

S. Xauerius
duo-
bus locis
presens
vento im-
perat.

Quid Xauerius, quando contendens in Chinas, scaphæ ab suâ onerariâ vi tempestatis auulsæ in altumque delatæ propitius, imò presens adfuit, & periclitantes in eâ socios nauticos opportunè consolans, nequidquam contranitentibus ventis, filiam quam vocabat rectâ deduxit ad matrem? potuitne nisi ambulando *super pennas ventorum*, presens in eâ quam non conscenderat nauiculâ comparere? Hoc sanè nec perturbatæ mentis ludibrium, nec adumbrati solum Xauerij simulacrum fuit; sed ille vel diuinâ vi reproductus (vt loquuntur hodieque Philosophi) vel (vt existimari fortè potest) illâ per aëris medium manu translatus est, quæ deposito inter leones Danieli opportunum in diuturnâ fame obsonatorem inde à Iudæâ Babylonem vsque portauit apprehensum capillo capitis sui. At sit fortasse qui sentiat, non hoc Xauerij, sed Angeli aut Dei etiam dominantis aëri, potestati & imperio tribuendum. Non equidem negare quidquam volo Angelis, illis, vt vocat Apostolus, administratoriis spiritibus, nedum detrudere aliquid Deo *mirabili in Sanctis suis*. Sed tamen fuisse hoc (quâ obtinere licet homini) imperium in auras vimque Xauerio, prodigiosè per mare dicam an per aërem ab illo

Dan. 14.

Hebr. 1.

Psal. 67.

illo deuectus institor edocebit. Hic cum Malacam Meliapore cogitaret, suo in digressu munusculum ab Xauerio petiit, quo eius apud sepiam sanctamque recordationem in animo confoueret. dat ille petenti detractam sibi precatoriam corollam, additque, seruaret hoc non memoria tantum suam, sed defuturi numquam auxilij pignus aeternum. Iam soluerat, iam prosperam navigationem vsus per vasta ac remota maria, propè aberat à Malacà; cum ecce tibi inopinata vis venti pondusque procellae validam quamuis nauim in frustra dissoluit: in hac raptim temereque compacta cum nonnullis se mercator immittit; sed illico siue timore periculi, seu propitij fauore Xauerij, abductus à sensibus, non iam nauigare sibi, non subire naufragium, non mergi, sed colloqui cum Xauerio videbatur. Nec otiosum fuisse hoc colloquium euentus ostendit: quinto post die quam se iactarat in tabulas, sibi tandem mercator redditus, sanum se, sed solum, in ipso vnde soluerat littore non procul Meliapore deprehendit. Tam immani eum tractu Oceani, demersis in eum omnibus, malè compaginata cymba detulerit? dederitne viam casusve Deusve? imò per Deum Xauerius, qui se suumque vnà clientem mediis ereptum fluctibus, ne periret, per aërem detulit; ne erraret, in noto prius littore collocavit.

Iam si (quod aiunt Philosophi) sonus etiam humanae linguae, non aliud est quam moti aëris tremor, aut murmur per auras subinde transfusum, ac tandem etiam insinuatum auribus audientium; mirabilem profectò comprimendi aëris vim, & industriam plusquam humanam, fuisse necessum est iis, qui sapè, reuocato inde à magnis CHRISTI Apostolis prodigio Spiritus sancti, variorum quæ non didicerant idiomatum sermone sunt vsi. Eximium in hoc fuisse Xauerium ipsa eius Canonizationis acta supra capite secundo à nobis citata testantur.

Par in hoc fuisse Xauerio Orientis Apostolo, suppar certè dici potest alter Occidentis Apostolus Iosephus Anchieta. siue cum (quod erat ei quotidianum) ex mediis vnà proficiscentium cœtibus se repente subduceret ad agendum cum Deo; ac nihilominus raptim euntes etiam in equis non assequeretur tantum ipse pedes & nudipes, sed etiam aliquando præuerteret; siue cum eodem ipse die locis à se distitis itinere leucarum quindecim aliquando visus est auditusque pluribus ita egressus subito, ita reuersus, vt absuisse nemini crederetur; seu denique cum sacrum codicem iam ad Sacerdotalem psalmodiam, aliàs ad Christianum sacrificium requisitum, nec habitum ad manus, à leucis interdum septem ipsemet vix semihoræ spatio detulit, aut spiritu Domini, aut Angelico ministerio, aut suâ demum autis dominante potentia, auectus à sociis, iterumque inter eos pari compendio restitutus.

Proximè verò ad aërem spectat, nec aliunde magis prodigiosa in illum alicuius hominis efficacia declaratur, quam si constet, ventis eum, indomitis scilicet & numquam satis exploratis motibus, imperare.

Fecere hoc (vt taceam de ceteris) in Mediterraneo quidem mari Ignatius, in Orientali Xauerius, in Occidentali Anchieta, in Australi Silueria, tam singulari, tam admirabili modo, vt similes mihi videantur hi quatuor, quatuor illis apud Ezechielem diuinæ quadrigæ stipatoribus;

Naufragium mercatorem totis quinque diebus fluctuantem Xauerius exportat in littus:

In Relat. Canonizat.

loquitur variis linguis, & vnâ loquitur à variis intelligitur.

Iosephus Anchieta in tranando aëre mirabilis.

Ezechiel. 1.

toribus; nisi quòd illi, *ubi erat impetus spiritus, illic gradiabantur*, horum verò ad impetum ipse se spiritus inclinaret.

Ignatio
ventus
obedit:

Statuerant impij nautæ aduersantem suis moribus Ignatium, tum cum Ierosolymam ille peteret, desertam in insulam exponere, siti illic inediâque consumendum; quin eò iam, deliberato scelere, ferebantur; cum ecce ventus ipse machinationi barbaræ factus obuiam, qui adhuc fauerat improbis, in contrarium versus subito pro Ignatio stetit.

tempesta-
ti ipse do-
minatur.

Redibat Ierosolymis, votiua suâ peregrinatione perfunctus, Ignatius; & redibat malè compaginatâ cymbâ veriùs quàm nauis. pauperem videlicet illum excluderant robustiores aliæ duæ, sed ignaræ quantum incurerent mali, quia tantum excluderant boni. insurgunt enim verò venti, turbatur mare iam pridem infame naufragiis; iactantur, verberantur, hauriuntur denique fluctibus ingentes illæ; at procellis ventisque superior cursum suum tenet absolutisque feliciter sola illa, quæ vehebat Ignatium. Impalluerat sociarum nauium periculo nauta; sed nempe, Ignatium denuò si veheret, nil timeret.

Xauerius
ventus &
tempesta-
tibus sapè
imperat:

De Xauerio verò quid? Omnem illum subiisse rabiem vimque ventorum, sed omnes vt sibi Deoque subigeret. Quoties ille sociorum naues alicubi hærentes immisso opportunè vento iuuit? quoties hostium insequentes stitit? quoties exasperatum in ventos cælum verbo coercuit, sublatâ etiam iis (quod in Sanciano mari contigit) sæuendi in posterum facultate? Vicisse semel Xauerium videri ventus poterat, quando naufragum illum toto triduo per mare iactauit solâ in tabulâ fluctuantem. sed nempe etiam tum à Xauerio victus est, coactusque cum non seruare tantum, sed etiam in litus exponere quod optabat; adeò & ventus, & nauis, & gubernaculum, & rector, & omnia vnus sibi Xauerius fuit.

etiam Gō-
saluus Sil-
ueria &
Iosephus
Anchista.

Similia ferè Silueria, aliique; sed nescio an non maiora Iosephus. talia profectò, vt de eo etiam tum vitâ functo pisces indigenæ non aliter atque de homine in naturam ipsam dominante loquerentur, illum si quando indicatum vellent, *illum dicerent qui nobis pisces quos vellemus præbebat; qui cum ab ipso opem peteremus, nos ab omni periculorum genere, atque adeò à morte ipsa eruebat.*

Sociorum
potestas in
aquam.

Video ego me, quæ cognatorum elementorum propinquitas est, ab aère in aquam esse delapsam. eluètemur sanè, & si quo modo finem spectare liceat factorum in eâ prodigiorum, eodem etiam compendio festinemus. Ilicet ergo præternauigemus Oceanum, illudque solum dicamus in transitu, nullibi non apparere vestigia domitæ multoties per varios quaquaversum Socios procellæ. Sed enim vti tempestates Oceani, sic omnem aquam præterire non licet; vt non saltem, vno quasi digito, è multis aliqua, quæ in eo eueniènt, miracula designemus.

S. Igna-
tius puellam
torrenter rapiã
in mare
prodigiosè
sustentat.

Anno huius sæculi M. DC. XVIII. filia matri socia ambulabat in ripâ torrentis haud Genuâ procul. hic, vt erat auctus imbris, & vehementer exæstians, prono in mare decursu & rapiebat secum omnia, & sua ipse littora subfodiebat. ita factum vt incautæ puellæ, quæ firma videbatur, sub pedibus terra decideret, & ipsa simul momento deuolueretur in præceps. Non habebat attonita mater quod periclitanti fi-
lia

liæ submitteret nisi preces & lacrymas: ipsa quoque iterum ac tertio fufum elata vi torrentis, Diuos tantum omnes quos nouerat, sed votis tamen irritis, in clamabat: haustis enim copiose fluctibus hærebat fundo iam grauior, nec minus tamen (impetus is erat rapti fluminis) in altum rapidissime ferebatur. & iam tota plus leuata in mare processerat, cum denique memor (Deo haud dubie illos in tot angustiis sensus & animos suggerente) habere se geminum in Societate fratrem, sanctum eius fundatorem Ignatium in clamauit, vsa non alio quam candido hoc & ingenuo argumento; Suorum filiorum sororis, hoc est suæ filia, meminisset. Vix dum ista conceperat animo, cum fufum sublata, & in summo maris velut in thalamo posita, haustam egressit aquam primo; tum ipsum in nube candida caelestes inter genios fluctibus inambulantem animantemque se & sustentantem Ignatium læta conspexit. Submiserat interea in mare vrinatorem afflicta mater, qui demersa, vt non dubitabat, filia alicubi conquisitum saltem inane corpus exciperet. ille longius in mare prouectus, eo quo dixi in statu tres iam horas viuente reperit, matrique reuexit; attonitis miraculo omnibus gaudioque lacrymantibus, cum ipsamet coram Albigeni Episcopo, ciuibusque permultis, ac praesertim matre sua, miraculi ferriem lata pertexeret, & seruatorem suæ vitæ & salutis Ignatium prædicaret.

Aliud in leuiori quidem aquæ periculo, nec minus tamen praesens auxilium Ignatius attulit. Aceruum demersæ segetis sub dio struxerat agricola, spem fructus omnis & frugis: ecce tibi obduci caelum, volui nubes, mugire turbo, imber ingruere: actum erat de messe, nisi ad votum supplicis Ignatius adfuisset. circum euersa ventis omnia, omnia impleta vel hausta pluuiis nube profusis; sola quæ triticum capiebat area, intacta permansit. Crederes, quod Gedeoni datum in vellere, hoc in areâ concessum agricolæ huic ab Ignatio; illi à Deo, & huic quidem tantò illustrius, quantò imber est rore potentior.

circumfructum late imbrem arcet à frugibus.

At non Xauerio minus quam Ignatio in aquas imperij fuit. argumento sit inter cetera, quæ antè sunt & alibi commemorata, quòd in ora Piscaria, quam vocant, puero in puteum fortè delapso, & aquis, quibus plures iam horasmersus iacuerat, præfocato, planeque demortuo, vitam verbo reddidit, eo temporis & loci, quo eum ad sepulturam feralis pompa ducebat.

S. Xauerius puero aqua præfocato à morte reuocat.

Accedat eodem admirabilis illa, dicamne prouidentia Numinis, an virtus Xauerij? quâ factum est vt crux, quam hic in mare deiecerat, sedandæ causâ tempestatis, à cancro marino, longè inde exscensione demum factâ, deambulanti prope litus Xauerio redderetur.

crucem in mare deiectam à cancro recipit.

Nec aliò spectat quod contigit nauis Iacobi Pereriæ, agente & prædicente Xauerio. Premebat hanc, etiam tum cariosam, immanis procella; iamque desponderant animos vectores omnes: vnus qui inter eos erat Xauerius, securos esse iussit, & nauis, quantumuis periclitanti, salutari signo benè precatus edixit, eam non tantum non illâ, sed nullâ vquam tempestate perituram; tandem post multos cursus, sine cuiusquam damno, non in mari, at statione suâ dissoluendam. Xa-

cariosa nauis benè precatus, eam seruat.

uerij fidem probauit euentus, anno demum trigefimo pōst secutus, neque de illâ vllus interim dubitabat, quin certabar quisque pro vicibus illi potiùs quàm cuiuis alteri sua credere, cum & abeuntem securi dimitterent, & reducem plausu semper & gratulatione publicâ salutarerent, nauim eam, non iam Iacobi Pereriæ, sed sancti Patris esse dicentes.

*aquam
marinum
dulcem &
potabilem
reddidit.*

Idem adstruit illa Xauerij prodigiosa vis, quâ, secum nauigantibus in Sinas plusquam quingentis, etiam Saracenis & barbaris, de copiâ aque dulcis opportunè prospexit. defecerat hæc improuisâ per plures dies malaciâ miserè laborantes, & iam pereundum erat omnibus, nisi eorum imploratione motus Xauerius occurrisset. fusâ igitur ad Deum prece hauriri iubet è mari, & vasa repleti; haustum iam erat quantum illa caperent, & vasa repleta. sed erat nimirum, ac sentiebatur à bibentibus aqua falsa. ergo eleuatis in cælum oculis, impressoque salutis signo, iussi iterum à Xauerio gustare, dulcem eam & humanis aptam vsibus repererunt, omnibus etiam Mahometanis admirantibus sanctitatem viri, nonnullis etiam susceptâ CHRISTI Fide testantibus.

*Iosephus
Anchietæ
aquam
mutat in
vinum:
oleum fa-
cit in ex-
haustum:*

Nec prodigiosè minùs, magis etiam benignè (nisi quòd periculum mortis abfuit) fecisse videri poterit Iosephus Anchietæ, siue cum infusam sapiùs aquam ipse mutauit in vinum, seu cum exhaustum oleum in Vincentiano Collegio ita auxit, vt eius toto pōst biennio ad quotidianos Patrum vsus, ex cado, licet iam vacuo, quantum satis religiosè suppeteret; imitatus in hoc Eliam, in illo CHRISTVM, Moysem verò in altero quod subiungo.

*orat inter
fluctus
maris cir-
cum se
suspensos.*

Abierat aliquando à cœtu conspectuque piscantium, in mare defluum longè progressus, vt liberiùs posset in deserto littore cælestia meditari. Intereâ consumptis inibi horis plurimis iam mare refluxerat, iam supra orantis Anchietæ verticem altè sublatum eripuerat eum aspectibus hominum. at quo modo? orantem non ausa contingere,

Curuata in montis faciem circumstitit vnda.

Lib. 4.

& cum viæ socius secutus impressa vestigia tali in statu eum deprehendisset intentum cælo, clamore scilicet sollicitare primò cœpit, cum ad eum adire propiùs intra suspensos maris vortices non auderet; mox accedere, voce demum vrgerè, manu trahere vt rediret: ita sibi tandem redditus, Eamus, inquit, Pater, & præibat; fluctu statim locum quem reliquerat occupante. Cohorruit monstro socius, & præcurrens Iosephum, quod eius reuerentiâ verabatur, periculo suo dedit. tum sequentem Anchietam longius mare reueritum non accessit vniquam propiùs, & nisi illo in summum littus exposito, totum latè alueum non impleuit.

*Silueria
tempesta-
tes sedat:
eius corpus
crocodilos
fugat.
Iosephus
Anchietæ
rediuinum
baptizat.*

Prætermitto aut suspensos diu, aut procuratos demum imbres, aut non permisos labi, quâ eundem illi erat & Sociis, locis iuxtâ vicinis latè stagnantibus: nihil addo de composito non semel mari, quod fuit illi cum Silueriâ commune. cuius etiam in profluentem corpus abiectum, infamem priùs crocodilis alueum subinde purgauit. Vnum hoc dico, atque ex aquis hisce prodigiosis simul eluctor, nullum maius in aquâ magis que fortunatum miraculum à Iosepho esse patratum, quam, cum Brasili cuiusdam in Fide quidem Catholicâ, sed per errorem sine Baptismo demortui, & iam ad sepulchrum ritè compositi, errantem à corpore

corpore animam in viam ipse reduxit, vitæque restitutam salutaribus vndis abluit, iterumque dimisit, longæ iter æternitatis securius ingressuram.

Et hæcenus quidem de elementis tribus admirabili Sociorum virtute perdomitis. Quid porro de terrâ? in omnem terram exisse sonum eorum, & non penetrasse potentiam? Imò verò idem qui ferebatur super aquas, emissus est Spiritus, & renouata est facies terræ. cuius ego pronuntiati argumentum in ipso, qui Societatis huius auctor est, Ignatio deprehendo: nam, quasi in Apostolorum cœtum sancti se Spiritus virtus infunderet, sic se illa in Ignatium recens Deo redditum cum pari terræ motu & fragore demisit. quam quidem in illo non otiosam fuisse, vel ex eo colligi potest, quod præter ducenta quæ in eius actis recensentur miracula sanctitatis, sexcentis & septuaginta quinque testibus confirmata, tanta hodieque & tanto numero vndequaque se ingerunt, vt non videam quomodo vel vnus Ignatij omnia, nedum reliquorum Sociorum singula, non dico enarrare, sed enumerare fati possim: & illa quidem, vtrumque vel tellurem hanc, vel morbidum hoc & mortale mortuumque, quod homines gerimus, corpus spectent, iure videntur mihi ad facta in terram prodigia pertinere.

*Sociorum
potestas in
terram.*

*Ad con-
uersionem
Ignatij
terra tre-
mit.*

Iacobus Ruizius Cardosa Prior Linarenfis Ecclesiæ Collegiatae B. V. assumptæ, Conimbricensis diœcesis, iuratus affirmat, locustarum vim ingentem densissimamque nubem, quæ plures latè campos ita pertinaciter occupabat, nullâ vt vi vel industriâ inde abigi posse videretur; denique, cum desperatis humanis ad diuina se agricolæ contulissent, Reliquiis sancti Ignatij in agrum illum solenniter illatis, ad primam earumdem præsentiam ita subito discussam esse, vt densissimo primùm agmine à terrâ suspensæ solem illæ quidem eriperent ex oculis hominum; sed illustrem Ignatij vim, Mosaicæ isti supparem, intimis spectantium sensibus & animis insinuarent. Vestigium sanè pestis huius, segetibus præsertim & agricolis metuendæ, non aliud repente superfuit, quàm quod, ambesâ parte messis, & reliquâ adhuc intactâ, Patriarchæ nostri & legislatoris in terrena hæc animalcula cæleste imperium loqueretur.

*Ignatij Re-
liquiis ab-
igitur ag-
men in-
gens locu-
starâ terrâ
infectum.*

Iam vitæ restitutum ab viuente etiam tum Ignatio Lissanum quemdam Canonizationis acta testantur. His alij addunt ann. M. DC. I. reuocatum à morte paruulum, cum frigido iam eius corpusculo imaginem sancti Ignatij mater imposuisset: tum M. DC. XI. Minoresæ reuixisse mortuum fetum auxilio Ignatij, quem obstetrix pro miselli salute sollicita implorarat: demum M. DC. XIII. Friburgi puerum vnum, alterumque item puerum Mexici, vtrumque feretto iam compositum, vitæ suæ Ignatij meritis restitutum. Vnum ego adicio Monebregensis medici filium, patris ipsius exploratâ sententiâ, planè mortuum, adeoque iussum sepeliri; quem tamen cum Ignatianæ lampadis oleo mater vixisset, viuum illicò, imò & valentem, quem amiserat, recepit.

*Plures
mortuos
Ignatij
excitati.*

Propè absunt ab inferis infantes illi, quos in matris vtero, tamquam tumulo, hereditaria parentum noxa reos æternæ mortis, imò damnatos, tenet; malis eò maioribus obnoxios, quò minus illis est vel à gratiâ

*plurimos
in partu
laborantes
in commu-
nem vitam
vel
educit.*

vel à naturâ præfidij. Quoties ad eos Ignatij se præsertim fauor exten-
dit? quàm multos ille hoc tam diro carcere, cùm eluctari non possent,
auxiliatrice suâ dexterâ liberauit?

*cacos illu-
minat:
plurima
ubique
miracula
patrat.*

Nec illi omnino viuere dicendi sunt, quibus sublata ex oculis est
potestas videndi: etiam eis prospexit Ignatius, lumenque restituit, quod
quærebant. Aliorum porro morborum (quibus potissimum edocetur
homo corpus mortale quod gerimus terram esse ac puluerem) colla-
tam pluribus ab Ignatio & ceteris medicinam, vltra prosequi infinitum
fit. De Belgio vt fileam, quæ nota sunt & tantum non manu tacta,
approbata certè miracula, quanta aliis passim etiam trans Oceanum
regionibus contingere! Sola Gandia vrbs non magna soli Ignatio ac-
cepta refert duo & septuaginta legitimè signata. Minoreffana specus,
illa quæ prima recens abstractum à sæculi militiâ tironem CHRISTI
suscepit Ignatium, patrata per oleum lampadis, imò & puluerem,
quem in eâ suis aliquandò pedibus ille presserat, innumerabilia tes-
cenfer. Monebrega anno M. DC. XXIV. Aprili ipso & Maio, toto vix
bimestri, vidit & stupuit suos, quâ ciues quâ aduenas ad imaginem
Ignatio dedicatam subito restitui, octo claudos & mancos, sex cecos,
mortuos duos; variis languoribus morbisque depositos quatuor & de-
cem: plures herniâ, igne sacro, paralyfi; plures impeditâ, nonnullos
etiam negatâ voce laborantes. adeò vt vix quatuor hebdomadarum la-
bente spatio supra centum miracula à iuratis in Senatum testibus de-
lata, atque à sex scribis publicis legitimè sũt excepta. Cùm interest
imago ipsa, tantorum prodigiorum nobile instrumentum, stillaret odo-
riferò liquore, non tam ex se, quàm Ignatij in homines benignissimè
profusus etiamnum visceribus expresso. Quæ quidem cùm ipse me-
cum reputo, non iam, quod mirari soleo, vltra miror, fuisse anno huius
sæculi quinto in Occidentis Indiæ regione, quam Chilyam nominant,
Sacerdotem, qui cùm ex dolore lateris grauissimè laborans, desperanti-
bus medicis animam ageret, sancti Ignatij, cui se demum commenda-
rat, imaginem lecto affixam pressius intuens, radiantem vidit cælesti
quâdam luce; acceptoque inde salutis fausto omine, cùm vota iterasset,
repentè conualuit.

Atque his de Ignatio cursim tradit's, quid tandem, aut quo modo
cetera persequar, quæ per alios eius filios nec pauciora nec minùs illu-
stria contigerunt? Quàm multa Aloysio debet Italia, quanta Stanislao
Polonia? cuius hodieque Regem acceptâ à iuvene illo innocentissimo
sanitate audimus voti reum. Suo autem Borgia Hispania, Fabro Can-
nifioque Germania, suoque item Lessio etiam Belgium, quàm illustria
referre se beneficia fatetur & gaudet? Sed nolo hęc ego auctoritate
meâ, aut priuata producere, aut publica obscurare. nolo apud Afros
Silueriam, apud Armusios Barzæum, nolo complures sub vtroque sole,
Apostolos ne dicam an Martyres, plurimis vbique signis nobiles recen-
sere: duorum modò inter illos, Xauerij & Anchieta, in terram patrata
prodigia, quæ sine iniuriâ silere non debeo, vt aliquandò tandem fi-
niam, paucissimis indicabo.

Et de illo quidem Orientis Apostolo Francisco Xauerio in suâ ad
Grego-

Gregorium XV. Oratione Nicolaus Zambeccari, *Miracula*, inquit, *per illum tum viuentem, tum vitâ functum*, patrata diuinitus tam multa, tam varia, tamque inusitata sunt, ut profecto Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera tammodò numerentur, non tamen pauciores quàm viginti in actis proferuntur. Quo, & quidem tam illustri, tamque probato, testimonio antèposito, quid attinet alia atque alia superaddere, quibus & suam Xauerius sanctitatem consignet, & conceptam de Societate ex Sociorum miraculis opinionem tueatur? Est profecto illa hodieque tam vegeta & tam noua, illis praesertim in locis India, quibus suum ipse & viuentis olim & etiamnum defuncti spiritum velut impressit, ut, quod nuperis Macao literis scribit Nicolaus Fiua, *Indis pro miraculo sit vel tantillum cessare Xauerium à miraculis.*

Xauerius
plurimos
excitat à
morte,

Verùm accipite, si placet, prodigiosum illius opus vnum, & ab vno cuncta discite. Acta Canonizationis eius, referente illa in Consistorio secreto, coram Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XV. Francisco Mariâ Cardinale de Monte ad verbum sic habent: *Cum seruus Dei in promontorio Comorino concionem ad populum haberet in Ecclesiâ, in quâ die precedenti sepultus fuerat quidam defunctus; ipseque Xauerius difficultatem magnam pateretur in conuertendis Ethnicis qui aderant, orauit aliquantulum pro eorum conuersione: & peractâ oratione, ut ad CHRISTVM illos adduceret, iussit sepulchrum, in quo cadauer iacebat, aperiri, & populo significauit placuisse Deo iterum mortuum illum ad vitam reuocare, ut ipsi conuerterentur. Patefacto igitur sepulchro, & rescissâ veste funebri, quâ defunctus erat inuolutus, apparuit cadauer. Tunc verò oratione à Patre Francisco pro vitâ illius Deo factâ, statim surrexit viuus. Quo viso miraculo vehementer omnes admirati sunt, Deum laudantes, & admirantes Xauerij sanctitatem; & infideles illi atque multi alij, propter hoc miraculum, Christianam fidem susceperunt, & baptizati sunt ab eodem Patre.*

totò die
iam sepul-
tum vitâ
restituit.

De hoc verò Occidentis Apostolo Iosepho Anchietâ quid dicam? quidve dissimulem? * *Lussisse eum* (quod de bellatore Prophetâ sacrae Litteræ cum leonibus, cum pantheris, inquam, viperis, & ceteris animalium efferatissimis, quasi cum agnis? familiare hoc illi, & tantum-non quotidianum fuit. Imperasse morbis licet inueteratis & grauibus terreni corporis, etiam loquendi, etiam videndi copiâ destituti? prodigiosa Iosephi acta consulat qui hæc volet. Stetisse eum velut in quâdam sublimioris naturæ speculâ, vnde illi ad arcanum mentis intuitum deferebantur omnia, quæ vsquam gererentur in terrâ? nota sunt, & crebris iam signata litteris, euenta praesertim tristitia, quæ & futura prauidit, ut cauerentur; & facta ex remoto orbe didicit, ut ploraret: atque inter alia hinc futuram ruinam arborum, ne ducturi sub iis noctem itineris socij hæc perirent; inde miseram Sebastiani Regis cladem, quam pridie Nonas Augusti ann. M. D. LXXVIII. ipso quo contigit fatali momento in Brasiliâ cum gemitu & cum dolore quasi praesens sustinuit, vnicum habens, commune sibi totique suæ genti, solatium Regis amissi, quod post pientissimum, Deoque & Ecclesiæ consecratum Lusitani-

Iosephus
Anchietâ
cum ani-
malibus
ferocissimis
innoxie
ludit,
* Eccli. 47.
plurimis
morbis me-
detur,
quæ in ter-
ris remo-
tissimis ge-
runtur,
quasi præ-
sens insue-
rit.

cum sanguinem, Austriacum prioris æmulum, heredemque dignissimum inuenisset. Et hæc quidem Sociorum aliquorum nonnulla ex plurimis delibata veriùs, quam narrata, nedum exaggrata prodigia, vt admirationem Societati parent, existimationemque concilient, non equidem postulo vel exspecto. Satis erit, si mirabili Deo in Sanctis suis gloriam & honorem, debitum mille titulis, vel hinc referre velint saltem illi, qui communi nobiscum CHRISTI sanguine sunt coniuncti.

Ezech. 1. Ille Ezechieli exhibitus in terrâ, iuxta fluuium Chobar, ventus turbinis, & ignis inuolvens, verbo elementa omnia plena prodigijs, non

Ezech. 2. quatuor istis quadrigæ diuinæ stipatoribus, sed vni similitudini gloriæ Domini seruebant. Triumphet, io! triumphet, & viuat inuidiat victor, mortisque debellator Dominus I E S V S: seruiant illius gloriæ creata omnia, vnius diuino nomini & honori famulentur elementa, & in his à Socijs patrata hæc admiranda; & qui hæc patrauerunt Socij, & tota demum Societas, solam sibi è tot gratis gratitudinem arrogans, conatu impensissimo, cultu demississimo, veneratione perpetuâ se submittat.

CAPVT SEXTVM.

*Societatis IESV dignitas à singulari vsu & exercitio virtutum heroicarum.**Dignitas virtutis.*

NEc vlla naturæ est dignitas sine luce; nec honor vllus est homini sine virtute. Lucem aufer ab optimis probatissimisque rebus, quis agnoscat? quis æstimabit? eandem concede, perstringent oculos animosque spectantium. Amœnus est vibransque virtutis splendor, mentemque videntium & specie suâ reficit, & accendit affectum. Nec Hesperum esse tam pulchrum, neque tam faustum Luciferum dicebat Aristoteles. Et quis me demum vel prohibeat pudor, aut metus impediât, eam non omnium quidem, sed Societatis vnius, quam celebrare proposui, commendare?

Non ego hîc adducam quæ Societati cum sanctissimis Religiosorum Ordinibus communia sunt & vsitata. non patientiam in aduersis; non in adeundis & propulsandis ab Ecclesiâ Fidei periculis fortitudinem inuictam atque constantiam; non Euangelicam, quam vocant, paupertatem, quibus excelluisse semper & etiamnum excellere Francisci Seraphicum, & Apostolicum Dominici Institutum, aliasque sanctissimas Religiosorum Familias, volentes gaudentesque cognoscimus. Non dicam maioris Dei gloriæ præfixum omnibus ex Instituto scopum; non seruandarum animarum curam contentionemque perpetuam; non orationis studium firmatum in Societate tot præfidijs, tot litteris & regulis inculcatum; non inde à tirocinio ad deuexum vsque senium, siue missione, siue cuiusquam priuilegio, disfidium bellumque cum naturâ perpetuum, quod ferali, felici tamen verbo, mortificatio nuncupatur. Sunt videlicet hæc aliaque quam plurima, sic vsitata nobis, vt sint fuerintque ante nos etiam alijs vsurpata. Quid ergo, quid

quid præcipuè nunc, cum agendum mihi de Societatis virtute, commemorè: illud nimirum quod, vt sit non alienum à ceteris, proprium certè intimumque ei esse, maiori, quàm vt ambigi possit, testimonio comprobatur.

Gregorius XIII. (nolo enim nisi alieno, & illo quidem non vulgari alicuius testimonio vti in re tantà) sicut erat pro commissâ sibi totius curâ Ecclesiæ in omnes eius partes intentus ac vigilans, operumque passim omnium diligens obseruator & custos; cum alia obseruaret in aliis, in Societate IESV tria potissimum, & illa, vt aiebat, singularia, nec passim obuia mirabatur. Tantam in tam variâ excellentique doctrinâ demissionem animi de se modestissimè sentientis; tantam, in nationum ingeniorumque diuersitate tantâ, vnionem conspirationemque voluntatum; tantam in tam viridi & viuidâ iuuentute continentiam à voluptatibus iis, quæ nimium quantum humano, etiam effeto, corpori dominantur. Neque miror ego, res hæc & conspicuas naturâ suâ, & cum rebus ad eò pugnantibus compositas, tam viuaci tamque suaui modo aduertisse sensum perspicacissimi Pontificis: nam quid illustrius, quid amœnitus est stellis cum noctis obscuro comparatis? tale quiddam est emipens emicansque ab animo nil ostendente sui, nil sibi arrogante doctrina. *Qui docti fuerint, inquit ille, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudunt multos, quasi stella in perpetuas aternitates.*

Greg. XIII
tria in Sa-
cietate sin-
gulari ami-
rabatur.

Doctrina
cum humi-
litate est
stella in ob-
scuro.
Dan. 12.

Pacis æternæ signum est iris, speciosissimum illud inferioris ætheris ornamentum, delictum humani generis, & quoddam terræ quasi fidus, quo haud scio an pulchrius aliquod sit in cælo. At enim quot illa circulis est impleta? quot distincta coloribus? quot aucta corpusculis in infinitas propè guttulas distinctæ nubis? quàm illa aduerso soli opposita, & tamen amica? quàm pluuiæ, & tamen serena? quàm lucida, & non perstringens? quàm candens, & nihil adurens? Hoc videlicet signum est pacis illius quæ ex pugnantium licet animorum suauissimâ consensione contexitur, & in amorem admirationemque sui homines rapit. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo.* Nullus est color, quem non referat lux composita & permixta variè cum opaco: affectus animi nullus est, quem non eliciat amicum illud sanctumque discrimen, quo in vnus musicæ concordiam tot fides vocesque conueniunt. Et dubium videatur aut insolens, hanc in Societate IESV expressam, conspirantibus in vnum tot animis, tamque diuersis, suauissimè demiratum esse Gregorium, quæ vel furiosum aliquem menti reddere & conciliare posset sibi?

Animorū
vnio cum
ingenio-
rum varie-
tate, iris
est.

Eccli. 43.

Vibrat mare demisso in se sole perstrictum, candetque velut igneum, sed non ardet: lucent astra, imò ardent, sed sine fuligine, sine fumo: illustrat noctiluca stramen & scenum, sed non inflammat: ignem patitur tela amiantina, sed ad nitorem: aquis aliæ, flammis illa ekuitur, & adhibitis tot ardoribus inconsumpta constat sibi. Hæc naturæ prodigia sunt; sed illud est gratiæ, intactum etiam inter ignes seruare florem continentiæ; quod in Societatis IESV iuuentute tam integrâ Gregorius Papa mirabatur. Quæ quidem tria & olim viguisse semper, & vigere etiam-
num,

Castitas in
iuuentute
varius ex-
pressa.

num, quæ Dei benignitas est, inter Socios, si ostendero, & planiora multis & grauiora reddentur.

Doctrina cum humilitate adstruitur exemplis.

1. Cor. 2.

Potestne ergo submissius esse quidquam, quam, eminere cum possis, præire alteri nec posse, nec velle? aliquidne modestius, quam, cum multa noris, & multa peruideas, monstrante viam sapientiâ atque doctrinâ, sententiam numquam dicere, consilio numquam nedum iudicio adhiberi? quidquamne inter homines humile magis atque despectum, quam, humanarum diuinarumque rerum intima atque arcana cum videas, tradendis tantum primæ infantie elementis Fidei occupari? Atqui hoc magni Pauli & Apostolorum, hoc Ignatij & Sociorum est. ille nempe cum suis illis Dei que Discipulis, & ex hoc mundi Doctoribus, audiuisset licet arcana verba, *Non iudicauit*, inquit, *me scire aliquid inter vos, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum.* hic verò, cum suo Xauerio, Fabro, Lainio, & pluribus hodieque doctissimis versatissimisque viris, paruulos sibi præ omnibus auscultatores exoptat, gaudetque tradendis Fidei & doctrinæ principiis, ad innocentis ætatulæ molestam balbutiem conformare vocem suam. Sapiebat, atque adeò loqui poterat, Xauerius aliquid humano maius; & tamen tintinnabulo coactum è publico agmen paruulorum trahebat post se ipse dux gregis, & præcentor sacri carminis ad elementa prima Fidei concinnati. Fabrum atque Lainium (cum essent Doctores Theologi à sanctâ Sede submissi, perorantes dicentesque sententiam suam in sacro illo cœtu totius sapientiæ Christianæ) stupuit Tridentum; sed & ipsos cum erudiendis iterum paruulis impensè vacantes etiam in publico videret vrbs Roma, in venerationem admiratione versâ, vehementer coluit atque suspexit, certissimo vti submissionis, sic eam consecutæ gloriæ argumento. Considerare posse in Senatu quantumuis Religioso, dicere posse rogarique sententiam, imperij quædam species est, eius præsertim quod Aristocraticum nominamus; præsidere verò, & suscipere deique mouere omnia nutu tantum vno, forma est absolutissimæ dignitatis. Hanc in quibusuis etiam feminarum Religiosis Ordinibus nusquam non reperias: vnus, quod sciam, Societatis est, non concilia domi cogere, sententiam non suam dicere, sed exsequi alienam; etiam cum rexeris, tam Præpositis obedire, quam audiri à subditis: denique sic abhorre, sic abominari dignitatis & excellentiæ omne nomen & speciem, vti ad eas aut ambiendas domi, aut foris admittendas, singulari se voto reddat ineptam.

Concordia inter tam varios plenus expenditur.

Iam verò quàm copiosè suauitatis illa recordatio est, in eodem domicilio habitare tot homines, qui variis in terræ partibus tempora traduxerint ætatis primæ, varios, & sæpè aduersos inter sese, parentes habuerint; qui nec parem ex maiorum imaginibus gloriam traxerint, nec similem peregerint vitæ cursum; quibus non eodem modo natura, non fortuna prospexerit de facultatibus illis, queis & delectantur vulgo homines, & vnice capiuntur; quorum, impulsu indolis, feroces alij, alij remissi, alij ad summa, alij ad una tendentes; verbo vnico, nil æquale; & tamen omnes morum sint & animorum æquabilitate tantâ, vt nec tam dulces inter sese sint liberi, nec iucundi amici, nec accepti affines; imò nulla

nulla alicunde accedere possit benevolentia, quæ domesticam hanc vel superet vel adæquet. Agite, date vela tam piis, tam placidis affectibus, ô Socij, vt non vos tantum (quæ prima felicitas est) sed etiam hostes intelligant frustra esse foris arma quæ impetant, frustra latentes insidias quæ deprehendant, frustra sæuientes vndique tempestates ac fulmina quæ perfringant, quando tale est perfugium domi.

Sed quibus ego iam verbis, quæ te voce commendem Pudicitia, siue ita maus, innocentia virginalis? tu enim Ecclesiæ, tu nostri Ordinis ornamentum præcipuum: tu quàm mundo rara, tam Societati cara es: tu Religione sollicitâ consecratos Socios, tuos facis & seruas: tuo præsidio ætatis apud nos primæ candor intactus est: tui respectu nominis flos iuuentutis manet illæsus: te custode immaculata etiam inter fordes continentia stola seruatur. Neque, quod hîc ego de te, primus video, vel solus admiror: toto propemodum antè sæculo & gesta & proclamata describo. In aulâ Regis Catholici quibusdam erant (nempe Socij) instar miraculi, quod cum omni genere sexuque promiscuo tam versarentur innoxij, nec dubitavit in mediâ Curia Melchior Canus bellè iocari, Patres Societatis IESV herbam quamdam secum solitos circumferre, quæ vim haberet interimende libidinis: eoque velut antidoto tutò posse inter feminarum versari greges, & confidentibus puellis aurem saluâ integritate præbere. Ea vox seu candido sinceroque ex animo, seu quo alio profecta, admirationem certè multis attulit; sensimque sparsa per Curiam, ad Principis peruenit aures. Qui rei audita curiosus investigator, Ioannem de Zuniga (is erat ei velut morum magister ac custos) ad Patres misit sciscitatum, quod herba genus illud esset tantæ potestatis ac virium, quam illi perhiberentur habere. Fecit imperata Ioannes, expositisquæ Philippi mandatis ab Araozio contendit, vt rem sibi totam, quam mox ad Principem referret, exponeret. Hæsit hîc paulisper Araozius: tum rem totam indicaturum se esse respondit, modo is eam Principi, quemadmodum ab se acciperet, accuratè fideliterque referret. Cum ille se reciperet, Verissimum, inquit Araozius, est, quod de huius herbae nostræ potestate narratur: tantarum quippe virium est, vt non modò nobis ad frangendas cupiditates libidinesque sit vsui, verum etiam tutum quoddam ad continendam linguam, & conterendam elationem animi, & omnia vitia, præsidium. Eademque tam multas facultates proprietatesque complectitur, vt equidem valdè velim & Principi & toti Curie eius vsus notum ac familiarem esse. Porro nemo nescit varias à Deo virtutes inditas herbis, quarum beneficio solus is potiatur, qui cognitis & inuentis vitatur. Acuerunt hæc cupiditatem Ioannis, qui vt sine morâ sibi nomen ederet tam salutaris herba, nec se diutiùs properantem ad Principem cunctaretur ac suspensum haberet, acriùs institit. Cui Araozius, Hæc, inquit, herba communi sermone timor Domini nuncupatur: is eas omnes, quas enumeravi virtutes, ac multò etiam plures, quàm dixi, continet. Eo nos, quotquot de Societate sumus, frequenter vitimur: eius præsidio innoxij in medijs flammis periculisque versamur. Ita est, contra liberiores attackus rosam spina defendit, nec alibi quàm in hoc septo magis est tuta; adeoque cum huic eam inclusit, non inuidit natura, sed prouidit. Pudicitiam quoque suam Societas IESV, seu rosam illam esse vis seu liliùm inter spinas, illo hæctenus timore defendit, quo configi carnes suas Regius Vates optabat.

M m m

Atque

*Castitas in
iuuentute
commen-
datur.*

*Part. 1. Hist.
Soc. lib. 5.
num. 63.
Quo ad-
mirabile
in Societa-
te tuta sit
continen-
tia.*

*Obedien-
tia in ar-
duis So-
cietati sin-
gularis.*

Atque hæc tria illa sunt quæ iam tum ab exordio sui Ordinis in Ignatij posteris Gregorius singulari modo illustria mirabatur. Adhæc Franciscus Borgia, domesticus ille quidem, sed exercitati incorruptique ingenij vir, Societati proprium esse nec infimum iudicabat, opera præstare tam ardua cum obedientiâ tam promptâ: hanc ille non tantum repetitis ab vltiore memoriâ exemplis, sed suâ, quam ipse sumpserat, experientiâ comprobabat. Angustus erat, temporibus eius, Oriens, ille tam vastus, maioribus animis votisque Sociorum: Occidens etiam ab his, ire iussis vno tantum nutu vel apice, petebatur: & erant tamen illic non adeunda sed subeunda pericula, nec leuior ipsâ morte, homines inter barbaros, vita ducenda. Inhærebat nempe, hæretique etiamnum, infixum impresumque cogitationibus, dicamne Ignatianum illud, an Xauerianum, I. quo vnico amandandos illicò in terras vltimas, indeque iterum reuocandos Xauerium Xauerijque socios sibi, nec otiosè, Ignatius persuadebat. Sanè non adhuc defecisse hunc spiritum, nedum emarcuisse vim animi, etiam in iis, quos vel patrius cæli rigor tardiores effinxit, vel ætas & valetudo tenerior molliores efformauit; domestica & quotidiana nostro etiam Belgio exempla testantur. Nec pestis grassatur in vrbibus, nec bello pugnatur in campis, nec vtroque laboratur in nauibus sine Socio, sine adiutore calamitatis extremæ. Ita videlicet exercentur, ita præparantur ad nuncupandum denique quartum illud grauissimumque votum Socij iuniores. quod qui tandem fecere legitimè, quocumque terrarum, quacumque viâ vel tempore, ad quoscumque populos Pontifex iusserit, sine morâ, sine auxilio, cum aperto etiam amittendæ vitæ periculo, ire tenentur. Rem dictu facilem, sed factu difficilem; nec à Religiosâ quorumuis obedientiâ, nisi ab illâ deuotorum pro Fide & Ecclesiâ, exigendam.

*Singularis
Societati
inter dis-
tractions
consuetudo
cum Deo.*

Sit & illud familiare Sociis, fortè etiam proprium (quod in iis Carthusienses quandoque Monachi suspexere) volui eos vertique tot cum proximo rebus implicitos, nec tamen auerti à Deo, nedum eueriti, iactari velut in tempestate sæuâ turbinibus sæculi fluctuantis, & toties & obtutu quidem tam fixo spectare cælestia; libros, domos, vrbes, regiones, orbemque percurrere, vbi vbi diuinæ promouendæ gloriæ se modus obtulerit, & interim quasi segregatos ab occupatione omni, suauissimâ cum Deo consuetudine distineri. Diffluere Franciscum Xauerium, etiam tum cum sibi incumbentis Indiæ totius sub onere suspiraret, cæli deliciis; sic orationi adhærere, sic affici Franciscum Suaresium, vt dicat priuari malle se doctrinâ omni suâ (quantâ illâ, Deus bone! & quot annorum quàm magno labore ac studio conquistâ!) quàm carere fructu vel vnus horulæ quem exspectaret agendo cum Deo, quis credat? quis capiat non expertus? Fuit olim Antiocho Soteri, illi à quo postea Syriæ Reges omnes Antiochi sunt dicti, cum bellum duceret in Galatiam, prodigiôsè exhibitum pentagonum, quod, à complicitorum inter se quinque angulorum figurâ, Pentalpha; à saluari verò successu victoriæ, signo hoc felicissimo demonstratæ; THEIAN nominauit. Ego verò sic censeo, quinque hæc quæ modò proposui, priuata Societati quasi symbola, posse meritò Pentalpha nostrum & THEIAN nuncupari: quando illis

*Quinque
hæc singu-
laria, sunt
fortuna-
tum & sa-
lutare pen-
talpa So-
cietatis.*

illis inter se positis atque complexis non tantum non interire Societatem, sed ad suam hominumque salutem omnium magis semper & magis conualescere necessum est.

CAPVT SEPTIMVM.

De nomine & existimatione quam Societati contulit rara in omni genere & exercitatione doctrina, qua expressa verbo, qua scripto consignata.

F Vere qui dicerent, posteaquam ingressa est in orbem sapientia, ab eo excessisse virtutem; quod illa nimirum moribus inter se animisque contraria, vna viuere non possent: cum simplicitate gauderet virtus; cautâ verò argutâque prudentiâ, & illâ quidem non minus in agendo versatâ, quam in cognoscendo versatâ, sapientia teneretur: quod illa inermis esset & nuda, hæc & phalerata & armata; subesse illa & pati, agere hæc & præesse contenderet. Verum nã illi mihi, quicumque ita censuerunt, & ignorasse virtutem videntur, & non agnouisse sapientiam; nisi forte inertis animi abiectioem pro virtute, arrogantis autem ingenij ostentationem pro sapientiâ coluere. Quod sanè quàm sit vtrique iniurium, quis non videt? quid enim aut fortius virtute, aut potentius est sapientiâ atque doctrinâ? Virum virtus, hominem sapientia, vtraque similem Deo facit.

*Falsò cre-
dita do-
ctrina ad-
uersa vir-
tuti:*

*vni cum
alterâ bene
conuenit.*

Fabulosam suam Palladem armavit virtute Iupiter, & sapientiâ decorauit; at certius & verius Societati suæ, quam contra impietatem & ignorantiam Deus eduxit, sociam tot fortissimis ordinibus legionem, de vtrâque prospexit. Ponite ante oculos vnumquemque eorum, quos Societatis huius quosdam quasi primipilos agnoscimus. Vultis incipiam ab Ignatio? vultis post stabilitam propagatamque & optimis disciplinis institutam Societatem, ab iis ipsis qui instituerunt eam? Quibus tandem adminiculis, nisi doctrinæ prudentiæque singularis, adiutus Ignatius ea conscripsit non tantum argumenta virtutis, sed Philosophiæ plusquam Platonici documenta, sed Reipubl. ab se ordinatæ instituta tam plena, tam perfecta, vt eadem admirentur etiam ij qui non amant? Scio equidem, illum etiam tum rudem litterarum, cum de Sanctissimâ Trinitate commentaretur subtilissima quædam atque certissima, non suâ tunc, sed cælesti vsum sapientiâ fuisse: non ignoro, cum exararet sublimes iuxta ac pijs commentationes, quæ spiritualia Exercitia nuncupauit, adstitisse illi, magistræ dictantis habitu, MARIAM ipsam sapientiæ matrem: fateor, eiusdem præcipientis auxilio conceptas ab Ignatio, traditasque litteris, nouas illas, nec tamen nisi malè sentientibus odiosas Societatis Constitutiones: nego tamen hæc detrahere quidquam ei posse de opinione etiam humanæ ac naturalis scientiæ atque doctrinæ; nisi quis fortè aut Angelicum Thomam, aut Seraphicum Bonauenturam, minus eruditos fuisse contendat, ex eo quod omnem propè, quam habuere, sapientiam hausere de cælo; atque adeò vitio vertere discipulo velit, sub optimis cum maximisque præceptoribus profecisse ad institu-

*Societatis
doctrina
probatnr.*

*Ignatij
doctrina,*

tionem vsuque doctrinæ. Fuit ergo, post exhaustos mirâ constantiâ multorum annorum in studiis labores, Magister ac Doctor, post rigidissimum examen, à Sorbonâ renuntiatus Ignatius. nec tantum inde tamen apud æquos æstimatores, quantum à scriptis suis nomen retulit sapientiæ conlummata. Quid? Petri Fabri, Francisci Xaverij, Iacobi Lainez, Alphonsi Salmeronis, Claudij Iaij, quam Asia & Europa suscepit, commissam cum barbaris & hæreticis, inanem fuisse doctrinam arbitramur? omitto reliquos: sunt enim omnes pares propemodum inter se. Canisium verò si quis roget, quid egerit, quid scripserit in liberandâ ab erroribus Ecclesiâ, si quis item reliquos eiusdem consilij socios, Antonium Possëuinum, Iacobum Gretserum, Gregorium à Valentia, Edmundum Campianum, Nicolaum Serrarium, Martinum Becanum, Petrum Cottonum, Carolum Scribanium, Ludouicum Richeomum, Iacobum Salianum, & ceteros sine numero, ac præsertim Robertum Bellarminum, qui in hoc maximè controuerso scribendi genere scientiam vnus omnium videtur assecutus; hos, inquam, omnes si quis interroget, quid agendo, quid scribendo secuti, quid assecuti sint; num quis existat cui præter officium fortissimi defensoris Ecclesiæ quidquam aliud iis propositum fuisse videatur? Quæ res Franciscum Toletum adiuit ad sacrarum Litterarum adyta tam solide penetranda? Quæ vis Serrarium, Pererium, Riberam, Lorinum, Castrium, Maldonatum, Emmanuelem Sâ, Barradam, Iustinianum, & auctores Operis verè regij Prædum & Villalpandum, & innumerabiles alios, tam altè promouit ad liberè & tamen verè inuestiganda secreta Dei? Quantas fuisse oportet cogitationes vnus Cornelij à Lapide totius sacri Codicis volumen complexi? Quid dico illa propugnacula doctrinæ sanctioris Suarez & Vasquez? qui nihil, in tantâ licet inuestigandarum rerum oppositâ mole, imperuium sibi & meritò putauerunt? Quid defæcatissimæ purissimæque sapientiæ viros Thomam Sanchez & Leonardum Lessium? quorum ille balbutiem (quæ Societatem IESV inire peroptantem vnica morabatur) deductus à Virgine MARIÀ, sic eam semper coluit, vt dein, etiam in lubrico sordidissimarum animæ quæstionum, non nisi innocentissimè versaretur. Clemens VIII. viso examinatoque eius volumine, quod benè magnum de matrimonio, & pluribus eò spectantibus, accuratè conscripserat, & vnâ monitus de innocentia viri, ac verecundia virginali, non hominem illum sed illibatæ castitatis Angelum esse professus est. minori sanè indicio vel opis vel naturæ cælestis, sordidissimis rebus immiscet sese lux solis, & manet incorrupta; relucet immunda quæuis in speculo, nec illud vitiant; ardet rubus, candentes laminas virgo calcat; nec tamen aduritur; quàm suam in tam lubrico continentiam Thomas ille seruauit. Prætermitto Ludouicum Molinam, Franciscum Turrianum, Iacobum Ledesinam, & omnibus his antiquiorem Martinum Olaium, iam olim, etiam ante initam Societatem, notum auditumque in Concilio Tridentino. Nihil dico de compluribus aliis, & adhuc viuentibus, ne in exornandâ centenariâ iam & communi Societate nostrâ aut longior sim, aut non satis videar Religiosæ eorum verecundiæ consuluisse: fatis habeo (id quod de Cypriano Hieronymus)

Thomas Sanchez à Clemente VIII. di- eius Angelus.

mus) verbo adscribere: *Horum ingenij superfluum est indicem texere, cum sole clariora sint opera.* At verò vocales illos diuini verbi præcones, siue calamo, siue linguâ, quorum in omnem terram exiuit sonus, & in fines orbis terræ penetrauerunt verba, quâ ego ratione dissimulem, quando vel me tacente, inter innumerabiles alios Franciscum Stradam, Benedictum Palmium, Edmundum Augerium, Franciscum Costerum, vniuersâ quâ patet Europæ sua quemque vox prodeat, & esse testabitur Angelos tubâ canentes? Finem non habeam, si persequi vel nominando velim eos, qui in philosophicis mathematicisque disciplinis propemodum ad miraculum fuere versati, quiq; Humaniora quæ vocamus studia litterarum ingenio simul & industriâ suâ, etiam ad posteros, felicissimè promouerunt: opus enim esset horum non nomina sed Collegia recensere. quandoquidem non vnus inter illos Conimbricensis, non Dandinus, non Fonseca, non Toletus vnus, non vnus Mendoza, non Vallius, non Ariaga vnus est: nec solus Clavius vel Aguillonius excellere disciplinis iis quæ Mathematicæ nuncupantur: nec vnus Cyprianus Suarez & Emmanuel Aluarez, Frusius & Perpinianus, Tursellinus & Maffei, de la Cerda, &c. præcipiendæ & exprimendæ quæ oratoriæ, quæ poëticæ, quæ historicæ eloquentiæ insignes exstiterunt.

Commune illud mundi totius oraculum, & publica vox Ecclesiæ, ^{Tridentini testimonium & iudicium de doctrinâ Societatis} Concilium Tridentinum (in quo vix adhuc natæ Societatis illa lumina Theologi Pontificij, Petrus Faber, Iacobus Lainez & Alphonfus Salmeron, non semel inspecti sunt & auditi) quando informandæ ad omnem scientiam iuuentuti à nouellâ etiam tum Societate I E S V præceptores potissimum peti voluit; ecquid rudem illam, & non potius solidam in diuinis, in humanis subtilem, in humanioribus denique studiis exercitatum iudicauit? *Per se clarum & illustre Iesuitarum Sodalitium, inquit Pontus Heuterus, qui sine morositate reformatam ad pietatis cultum vitam, in super purioris litteraturæ elegantiam prudenter sectantur, teneramque in hac & pietate atatem diligenter imbuunt, ac ad eloquentiam & ingenij acumen eliminandum exercent.* ^{Lib. 13. Vit. Car. V. Pontii Heuteri de eadem:}

Quid sanctissimi Patres ac Pastores Ecclesiæ? qui perturbatissimis, & ^{de illâ ipsâ communis Principum sententia} passim corruptis in Europâ gymnasiis scholisque litterarum, amplissimis non semel priuilegiis illectam Societatem impulere tandem, vt ad tradendas regendasque cum imperio quascumque, non abhorrentes ab instituto suæ Religionis, disciplinas assumi se denique pateretur. plus nimirum oneris & difficultatis in hoc munere vitæ, quam honoris aut dignitatis inesse non ignorabat illa, nec alienum esse ducebat à se, quod Deo ad gloriam, vel ad salutem prodesse posset alicui: omnibus enim ^{1. Cor. 9. Varie scientiarum exercitationes, quas Societas assumit.} omnia facta est fietque, vt omnes faciat saluos. Hoc vnum illa spectat, cum ad puerilem, inter Fidei rudimenta, symphoniam inflectit Apostolicam vocem: hoc, cum coniugandis & aptè componendis verbis & versibus incumbit: hoc ipsum, cum vel in focco vel in cothurno ambulat in theatris: hoc, cum declinat in pulpitis, cum perorat in rostris: hoc, cum vel inquirendo deliberat, vel disputando nunc obiicit, nunc auertit: hoc, cum vel loquendo præsentibus edocet, vel scribendo venturos instituit: hoc etiam (quod fortasse non capies) hoc, inquam, vnum attendit,

dit, quin & solum IESVM scire tum & docere se credit, cum ex vsu & præscriptione mathematicæ disciplinæ iam castra metatur, iam valla erigit, iam defendit vel offendit erecta: hoc, cum terram reuocat ad mensuram, ad constantiam fontes & maria, ad tenorem astra cæli omnia, etiam illa quæ erraticæ nominamus: hoc denique, cum ex discretæ, quam vocant, & continuæ quantitatis variâ proportionem inauditas & maiores vulgi captu veritates educit. quomodo dirigantur, refringantur & reflectantur radij coloris & lucis, impensè tradit, vt vel sic in auditorum animos quacumque tandem viâ Christiana virtus irrepat. Illa & constituendo grauitatis centro, & quærendis duabus mediis proportionalibus inter datas, & quadrando, si fas est, circulo occupatur; si fortè, vel sic, humanæ menti constanter infigat & imprimat nomen illud numenque diuinum, quod Augustino per *circulum cuius & centrum vbi-que est, & circumferentia nusquam*, designatur. Neque nouitium hoc, aut nostrum, maximorum antè nos virorum, ipsiusque adeò Pauli, & ex eo

Philip. 1.

Xauerij inuentum est. *Dum omni modo, inquit, siue per occasionem, siue per veritatem, CHRISTVS annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Per occasionem aræ, ignoto Deo dedicatæ, quin etiam adducto profani Poætæ testimonio, *Ipsius enim & genus sumus, CHRISTVM*

A. 17.

Atheniensibus annuntiauit ille Doctor Gentium, & prædicator veritatis, qui non iudicauit se scire aliquid inter alios, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum. Quid Xauerius? ille in Indiâ alter Paulus, Orientis certè Apostolus, sumptâ etiam hîc ex mathematicis astrologicisque problematis occasione, in Iapone, & cautè tentauit, & feliciter expugnauit veritati clausos animos barbarorum. Quid demum per exempla virorum talium iam inde ab exordio instituta Societas? illud nimirum agit, in hoc excubat, in hoc tota est, vt siue per occasionem profanam, siue sacram veritatem, Christianæ Fidei documenta vel suauius infuset, vel fortiter imprimat humanæ cogitationi. Nec sanè inutilem hactenus fuisse hunc (inanem licet in speciem) laborem, admiranda etiam per Orientis & Occidentis Indias importatæ Fidei & salutis compendia docuerunt. Et quidem, ne huius ego generis infinita commemorem, nouissimis ex Oriente litteris à Patre Nicolao Fiuâ mensè Ianuario anno M. DC. XXXVII. Macao scribitur in hunc modum: *Rex*

isidem etiamnum vtuntur Socij fructu magno & commendatione.

China an Christianus sit ignoratur, idololatra certè non est: nuper oblatum sibi à P. Adamo speculum, globos item duos & horologia curiosa tanti fecit, vt coram quatuor Colais, Magistratibus grauissimis, nostros impensè laudaret. qui cum libros Kalendarij Chimensis correxissent, voluit eos administrande reipublice admouere, & esse quod Proreges solent: sed à doctore Paulo Colaorum Principe, & illo Christiano, admonitus est nos non ambire honores.

Concludam hæc ego (quæ de Societatis nostræ existimatione conceptâ ex studiis litterarum atque doctrinæ quasi compendio pauca proposui) gemino, & omnia quæ hîc dici à me possint complectente testimonio, & illo quod, nisi auctoritas ingerat, modestia erubescat. Florimundus Remondus *de ortu, progressu & ruinâ* (quam ominatur) *hereseon*, vbi Societatis contra eas eductæ in aciem primùm meminit, *In his*, inquit, *Collegiis infinitus quasi est Iesuitarum numerus, quorum de doctrinâ*

Testimonium Florimundi Remondi de doctrinâ Societatis:

Et rind

Et rina tanta est existimatio, ut scientia omnes perditæ eorum operâ restitui posse videantur. Et, interiectis aliquibus, conuersâ ad illos quos ita extulit IESV Socios oratione suâ: *At* vos, inquit, ô inuicti & infatigabiles *Æacide*, calitus vos missos credimus, ut tam longo & funesto bello finem imponatis. *Vobis*, ut à Mercurio olim *Vlyssi*, diuina illa herba *moly* à Deo data est, ut tantam miserorum hominum à veneficâ illa *Circe* heresi incantatorum, & in bestias transmutorum, multitudinem pristina formæ restituatis; aliosque, quos mali illius vis nondum attigit, præseruetis. *A* vobis, duces fortissimi, ultimus ille ictus *Lerna*o monstro infligendus expectatur: in fatis namque est, ut, sicut *Troia* sub *Pyrrho*, sic sub vobis heresis pereat atque excindatur. Quamuis autem merita vestra & labores, non ut par est, ab omnibus excipiantur & compensentur, non tamen cessate victoriam vestram persequi, donec hostis planè prostratus & deuictus in triumphum à vobis ducatur. Nec minora, quin illustriora etiam, sunt quæ *Albertus Comes Palatinus Dux* vtriusque *Bauariæ* anno M. D. LX. scriptis ad *Iacobum Lainium* litteris consignauit in hæc verba: *Quis homo verè Christianus non gaudeat ex animo, videns perexcellens filiorum Paternitatis vestre doctrinam, vitamque laudabilem, hereticorum vires debilitatas, & pertinaciam confusam ac pudentiam? de quo merito tibi, tamquam eiusmodi filiorum Patri, congratulamur, quorum operâ vnice speramus hereses tandem extinctum, & Catholicam Religionem restitutum iri.* Annuat Deus tantorum virorum, atque adeo totius *Ecclesiæ*, voto tam pio; velitque nos (quod alios antè voluit) suæ tantum gloriæ deuotos, ad plurimorum salutem piè ac sapienter facere & docere.

item *Alberti Ducis Bauariæ.*

CAPVT OCTAVVM.

Societatis IESV felicitas singularis morientium in eâ privilegio contestata.

Multi hominum, eorum præcipuè quibus vita lentè producta per otium optabilior videtur quauis morte etiam fortunatâ, de Societatis IESV communi & quodammodo fatali infelicitate conqueruntur. Quid enim, inquiunt illi, potest in Sociorum vitâ iucundum esse vel expetendum, cuius per laborem animi, corporisque contentionem, contracta nimium spatia tam properè decurrunt? Videas in eâ complures, studiorum & virtutis exercitatione, illâ præsertim quæ Deo & Religioni subigendis motibus occupatur, exhaustos, etiam illos qui nuper & naturæ temperamento & ætatis conditione florebant. Videas exesos macie plerosque, plurimos pallore suffusos, nonnullos etiam extenuato corpufculo ver ipsum vitæ non egredi, & effectâ propemodum maturitate autumnum moribus & doloribus referre. Alij nosocomiorum & carcerum pædoribus immoriuntur: alios rapit diffusa per vrbes lues dum eâ laborantium animis medentur, infectorum corporum horrore seposito. Plurimos haurit mare, siue cum relictâ patriâ diuersa in orientem & occidentem Indiam exilia, vbi vbi seruandarum animarum spes affulserit, auidè sectantur; siue cum se pro Deo & Religionem certantibus in Oceano militibus certi periculi socios præbent,

Sociorum vita breuis & laboriosa est estimatione multorum.

cum

cum omnibus & singulis, quos non ipsâ in morte relinquunt, extrema passuros. Nec pauciores cadunt in acie, & moriuntur in campis, quò illos vel pugnâ cadentium vel morbo deficientium suprema necessitas vocat: quibus si addis complures alios, qui post dirissimas vbique quaestiones quas patiuntur causâ Fidei vel propagatæ vel defensæ, post ergastulorum squallorem, post exquisita genera tormentorum, generosè illi quidem sed miserè consumuntur; profectò intelliges esse quàm plurima, quæ angere & sollicitam habere Sociorum ætatem meritò possint, cum debeant illi tantis quotidie laboribus atteri, tot curis obrui, toties contra omnes & corporis & mentis iniurias de vitâ ipsâ dimicare. Fateor equidem, in præcipitatâ vitâ Societatis nil magnopere vnam intuenti naturam vel iucundum vel optabile videri posse; præsertim cum probè intellexerit, illis & citò, & per difficillimos casus, & quotidie esse moriendum. Sed enim si quis altiùs eleuare voluerit animum ab hac necessitate & graui opere quo perfungimur vitæ mortalis, si quis reputare secum, quantum, exacto quasi per compendium cursu naturæ, in fit in Sociorum morte solatij; censebit sanè non ærumnosam, sed potius inuidendam esse eam, quam comiteretur tanta securitas, tanta felicitas consequatur. Quod cum dico, intelligi volo non solum de isto mortis genere, quo qui perfunguntur pro Deo & Religione constanter, de suâ immortalitate certi, de felicitate securi, intelligunt in portum se illicò beatitudinis infinitæ ex tempestate permodicâ & breui navigatione esse venturos; etiam alios omnes, inquam, hæc spectat oratio mea, qui in Societatem Domini IESV adscripti, homines vsque eò tuerentur in terrâ, donec (quod caput est) in assumpto semel ordine & statione constantes, iussu demum Imperatoris, id est Dei, sic è corpore decedant, vt è præsidio militari. Vultis quod intendo, clariùs expressiusque proponam? Verbo sic habete quod dico: *Hoc est hominum Societatis IESV priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius IESVS excipiat.* Felicem cum animum, qui è suo, quo depressus erat atque demersus, corpore mortali, in immortalem sinum Domini IESV beatamque mentem securus effunditur! Qui ita vixit, diu viuet; ita qui moritur, numquam est ille moriturus. At perculerit fortassè non neminem hæc sententia mea, liberè nimis & quodam velut oraculo dicta. Sanè nec mea illa, nec oraculo est expressa; & tamen habet aliquid oraculo simile, & plus quàm meum. Teresa de IESV (ille ductus à Carmelo fons & origo defæcatissimæ sanctitatis, in quo velut in speculo resplenduerunt ostenta tam illustria, tam inuisitata de cælo; qui æterni solis igne diuino sic frequenter emicuit, vt ardere ipse & inflammare alios videretur) hæc, inquam, virgo Teresa degebat Cordubæ in Hispaniâ, eratque (quod solet) à sanctissimi Sacramenti communionem in cælum & in Deum mente suspensa. quâ in speculâ dum consistit, ecce tibi è purgantibus flammis animæ, quæ magno numero & gratulatione festiuâ ferebantur & recipiebantur in cælum. ducebat reliquas vna formosior, & hanc etiam vnam præ omnibus IESVS CHRISTVS inter angelicarum mentium ordines factus obuiam, suo dignabatur amplexu in signum beneuolentiæ singularis & amicitie sempiternæ. Hærebat virgo Teresa, hinc suauissimo recreata

non tamen
odiosa
Deum &
æterna spe-
ranti.

Priuile-
gium in
Societate
moriendum
assertum
testimo-
niis.

Visum san-
ctæ Teresie
à IESV.

Ex relatione
R. P. Cri-
stophili anno
1616. 13.
Ianuar.

recreata spectaculo, inde non satis intellecto prodigio consternata: audeat igitur interpellare animam de posterioribus vnâ, & petere quânam ipsa forent, ac præsertim quâ ipsarum dux illa tam accepta Deo. cui ipsa breuiter: *Dux noster est, è Societate IESV frater vnus: nos duci gratulamur, cuius virtuti ac precibus debemus quod hodie liberemur. de Omnipotentis aduentu nil mirum, nil nouum; scilicet hoc est hominum Societatis IESV priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius IESVS excipiat.* Obierat videlicet eo ipso puncto temporis quidam Sociorum IESV Coadiutor, Cordubensis Ecclesiæ nostræ ædituus, qui annis plus minùs triginta sacro hoc perfunctus officio, vt erat sui obseruator & custos, ac pietatis Religiosæ sectator egregius, quadringentas amplius virgines (quæ ex proposito pio, diuino cultui sunt vocanturque Deuotæ) distinguebat omnes auditâ voce, sed nullam penitus earundem de facie nouerat. Equidem non video, cur iam id quod ipse sentio de Sociorum securâ & fortunatâ morte non audeam palàm dicere: quod eò certius mihi videor posse, quò plura & euidentiora suppetunt eiusdem adstruendæ veritatis argumenta. Ego felices Societatis primitias Ioannem Hosium & Iacobum Codurium hinc abiisse arbitrer, vel cum diutiùs viuendi desiderio, vel cum difficultate moriendi; & non potius cum incredibili gaudio suauissimæ voluptatis, quos vixdum egressos è corpore, Pater Ignatius adhuc superstes intuitus est caelesti gloriâ circumfusos? Voluerit profectò palàm facere diuina benignitas, quàm facilis esset & expedita via, non heroibus tantùm illis Ignatio & Xauerio, sed quibusuis etiam immaturis Ignatij filiis, eundi in illam vitam, quæ sola vita est nominanda. Equidem efferor studio videndi Socios illos, quos cum in vnum collectos regeret Balthasar Aluares, vir ille non vulgaris sanctitatis, & virtutum non lenis exactor, aliquibus etiam tum imbecillitatis humanæ casibus obnoxios esse dolens, flensque coram Domino, querebatur. Enimuerò quàm æquo & quàm securo animo necesse est eos abiisse de vitâ? nam eos omnes omnino ad æternam destinatos in sua illâ perturbatione afflictæ mentis Balthasar antè didicerat. Quid Alphonsus Rodrigues? exarserat ille aliquando desiderio videndi Socios suos quibuscum tum viuebat in terris; sed videndi in eo statu & conditione quam habituri essent olim ab æternitate suscepti: eratque illi, spem inter & metum, pronus quidem in gaudium, sed anxius tamen animus; donec is Deo adiuuante supra humana se erigens (quod sæpè faciebat) suorum ille Sociorum posteritatem, etiam eorum qui se longo intervallo secuturi essent, ita prospexit, vt intelligeret mori tantùm humanæ obnoxios illos, postquam è mortali vitâ excessissent, tum denique in cæli felicitate perpetuâ secum esse victuros. Et illustria quidem hæc; sed tamen ampliora sunt ista. Franciscum Borgiam orantem aliquando deprehenderat Marcus viri socius, & (quod rariùs animaduertat) manantibus ex singulari lætitiâ lacrymis largè perfusum. rogat ergo causam vt promat tanti solatij, & cum vrgendi instandique non faceret finem, ita demum ex Francisco intelligit: *Scito, Marce frater* (hæc ipsa verba Borgiæ sunt cum fide transcripta) *Deum impensè amare Societatem, eique concessisse beneficium, quod olim Ordini sancti Benedicti, nimirum*

*Exempla
Hosij &
Codurij
probatum
securitas
moriendi
in Societa-
te;*

*idem ad-
struitur
reuelatio-
ne factâ
Patri Bal-
thasari
Aluares,
in eius Vita
cap. 23.
& Alpho-
so Rodri-
gues.*

rum ut trecentis primis annis nemo qui in eâ ad mortem usque perseverauerit, damnetur. O præclarum diem (exclament hîc merito Socij, non illi quidem infallibili testimonio de suâ beatitudine securi, tantis tamen siue prædictionibus siue promissis erecti in spem magnam) ô felicem conditionem, quâ in illam ego societatem hominum cœtumque me contuli, quâque ex mundi turbâ & colluione discedens, illis ego viris aggregatus sum, quorum ipse merito & virtute consequi possim, quod à propriâ sperare non audeam! O fortunatam I E S V Societatem, quæ adscriptos sibi Socios aptos æternæ felicitati vel inuenit, vel facit! De quo quidem eius tam singulari priuilegio quo minùs dubitem, facit tot tantorumque virorum tam expressa confessio: quos inter (ne cui fortè in causâ hac nostrâ exemplis ferè domesticis vti videar) vnus ex alio Religiosorum Ordine sanctissimi viri testatam morte sententiam præterire non debeo. decumbebat ille grauitè ex morbo, & propè iam aberat à morte, sui tamen compos & potens: eratque iam eo loci ac temporis, in quo, commonstrante præsertim Domino, ipsa veritas & videtur clariùs, & liberiùs indicatur. Iubet itaque, cum priùs aliquantulum immotus animo velut libero prospexisset æterna, vocari ad se Barcinonensis Proregis Confessarium P. Matreziùm, è Societate I E S V Religiosum Sacerdotem, quem properè aduolantem, vt fieri assolet in necessitate supremâ, & vixdum ingressum in conclaue decumbentis, æger ipse magnâ alacrique voce quasi gratulabundus aggreditur: Felicem te, inquit, ô Pater, cui contigit Socium esse eius Ordinis, in quo quicumque decedit, vitâ fruitur sempiternâ! Hæc mihi iam nunc Deus ostendit, hæc palam omnibus nuntiare mandauit. Hærebat hîc noster admiratione defixus: cumque tam singulare visum, prohibente verecundiâ, non auderet admittere, & parem minimùm felicitatem datam auguraretur ipsius ægri Instituto, quod erat rigidissimæ etiam tum & incorruptissimæ disciplinæ; addidit ægrotus, dixitque cum gemitu, seruari quidem ex suo Ordine quàm plurimos, sed non omnes; ipsius autem Societatis omnes omnino ac singulos, ad mortem usque in eâ si constiterint, esse seruandos. Cuinam ergo Sociorum hisce cogitationibus imbuto, ac tantâ spe nixo, vitâ suâ, quantumuis molesta ac breuis, possit esse non iucunda? quis non se consoletur tot tantisque periculis mortalitatis expositum, reputans ipse se cum iis quos eiusdem vitæ Socios vel præmiserit abeuntes in cælum, vel olim secururos post se relinquit in terrâ, semper & feliciter esse victurum. Quòd si in hoc ego erro (nec enim fide constat aliâ quàm humanâ) quòd animos Sociorum beatos fore confidam; libenter erro: dum tamen hic error, quo delector atque sustentor, magis excitet ad virtutem. Occurret aliquando (& ad hanc vtinam perueniamus!) dies æterna, in quâ, quæ ex aliis iam audiuius, re experti probare possimus.

CAPVT NONVM.

Societatis præclara fama, quam de illâ sparsit honor varius eidem delatus à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis.

Quæ est ista, inquires, in commemorandâ Societatis gloriâ tam insolens ostentatio, atque exaggerata laus ex capite non vno? an sola ergo illa sancta, fortis, admiranda, virtutibus prædita, exculta doctrinis, constans in vitâ, in morte secunda est? Non equidem aut ita iudico, aut iudicare ita velim. Agnosco & veneror Religiosissimorum Ordinum maiorum nostrorum (quorum nos vestigiis gaudemus insistere) consummatam in omni genere laudis existimationem atque præstantiam: siquidem illi omnes animo excelso & alto, & virtutibus exaggerato cum essent, ea nobis edidere exempla rectè factorum, quæ etiamnum haud oblita posteritas excipit, & olim tantis æqua miraculis æternitas intuebitur. Quid? Societatem ego comparem Ordinibus illis? id si faciam, omnium illam minimam esse non iudicem. Desistamne igitur à commemoratione earum rerum, quæ stimulare nos possint honestissimo desiderio, & æmulatione virorum istorum, qui primi huius IESV CHRISTI militiæ rudimenta tam ardua posuerunt? Enimvero sic obsecrati tam præclara merita, sic dissimulari tam iusta præconia, & molestè ferant ipsi qui ediderunt, neque qui ament, imò qui oderint, patiantur. Habet nimirum, ut antè dicebam, hoc virtus sibi proprium, ut fortes viros exhibita species eius & ostensa pulchritudo vel in hoste delectet. Non verebor ergo, ne cui hæc quæ superest odiosa videatur oratio meâ, quando illa non ex meo deprompta sensu, sed factis ver-

*Societas
IESV ni-
hil sibi ar-
rogat præ-
clara san-
ctissimis
Ordini-
bus:*

Paulus III. ex gente Farnesiâ Pontifex Maximus (faustum ac fortunatum Societati nostræ nomen, primumque post IESVM & Ignatium in quod illa iuravit) ipsam à se confirmatam amavit ut filiam, eandem primo statim ortu suo gestarum rerum gloriâ tam illustrem coluit ut parentem. Hic excitatum Romæ Collegium Germanicum, vnde laboranti sub hæresibus Septemtrioni opportuna subsidia peterentur, non aliis meliùs quàm Sociis commendandum committendumque iudicavit, quos videlicet ipso iam vsu didicisset esse pro Deo & Religione devotos omnes, plusquam Codros Curtiòsve pro patriâ.

Iulius, & ille III. ne Societati Ierosolymis, Constantinopoli & in Cy-

*aliorum de
se iudicia
grato ani-
mo mode-
stoque re-
censet.*

*Ciaconus &
Victorellus
in Vita
Studium
Pauli III.
in Societa-
tem:*

Iulij III.

Victorellus:
Marcel-
li II.

Quid Marcellus II. ille Romanæ Ecclesiæ, ille Societati nostræ tantum ostensus, & satis tamen exhibitus Pater? aduentem ad se Ignatium officij causâ, & omnes in eo Socios arctè complexus, cum voluisset duos ex illis Theologos submitti sibi, quorum in administrando Regno CHRISTI scientiâ ipse & sententiâ iuaretur, ita denique: *Age, Ignati, tu milites collige & bellatores instrue, nos vtemur.* certissimo, quanti & Ignatium & Societatem eius ipse faceret, argumento.

Pij IV.

Nec gratam minùs commendatamque Pio Quarto fuisse Societatem IESV, post facta luculenta, ipsa eius sincerissimi affectus verba testantur. Etenim demortuo Cardinale Carpenfi, Ordinis tum nostri protectore, quasi nollet aliis iam vltra educandam credere dilectam sibi filiam, sed sibi illam tamquam vnicam fouendam dotandamque reseruare, *Patrocinium, inquit, vestrum nos ipsi recipimus, nos erimus vestri protector.*

Pij V.

Pium verò Quintum si quis roget, quid egerit spectaritque in honorandâ & complectendâ, propemodum ad inuidiam, Societate nostrâ, profectò intelliget fuisse hanc eo apud ipsum loco, quo maiore esse non potuit. Ad obuium sibi aliquando Franciscum Borgiam lecticam suant stare iussit in publico, ibique cum illo perquam familiariter egit (exemplo sanè rarissimo in illâ supra omnes homines eminentissimâ dignitate) seu veneraretur in Francisco sanctitatem, seu Societatem in illo complecteretur vniuersam. Sanè quidem vt ostenderet, quàm sibi cordi esset hic Ordo, dotatum eum priuilegiis amplissimis, & exemptum iuri ac potestati omnium, præterquam suo, inter Mendicantes quos vocant Ordines esse vnum voluit, & voluit nominari. Socios ille Vaticanæ penitentiarum tribunalibus publicis iudices imposuit, cum summâ potestate. Eisdem ipse ad Vniuersitates admitti omnes voluit cum plenissimo iure docendi. Fuit vt mutandum à Pio Societatis habitum clericalem, quoniam nescio rumore spargeretur in vulgus: hoc ille audito, *Absit, inquit, à nobis tam grande peccatum.* quasi nefas esse duceret, IESV & Apostolorum sectatores, alio quàm ipsum IESVM & Apostolos, hoc est communi, habitu insigniri.

Gregorij
XIII.

Iam verò cum recordor Gregorij Decimitertij, cum eius in Societatem cumulatissimè velut aggesta beneficia reputo; sic afficior animo, vt liberè audacterque sentiam, nec quid maius ab illo concedi, nec sperari à Sociis potuisse.

Aptus firmandæ Polonum inter & Moscum pacis arbiter quærebatur; in Societate inuentus est à Gregorio Antonius Possuinus. Edocendi erant Libani montis accolæ Maronitæ; ad eos Thomam Radium & Ioannem Baptistam Elianum doctores castæ Fidei Gregorius ablegauit. Erat in amplissimâ quâpiam orbis (quam appellant) Vniuersitate studiorum, reducendus in viam, à quâ temporum malignitate innocenter propè descuerat Doctor Theologiæ nominatissimus inter suos; non alteri quàm Francisco Toletio Societatis Romæ Theologo negotium à Pontifice demandatum. quod ille suauiter fortiterque confecit.

Serm. 1. de
55. Petro
& Paulo.

Legerat idem in Magno Leone, Romæ potissimum, quæ ex magistrâ erroris iam olim à Petro facta est *discipula veritatis, conculcanda Philosophiæ*

phic opiniones, & dissoluendas terrenæ sapientiæ vanitates. Itaque, ne vlla
 vspiam gens ignoraret quod Roma docuisset, nouum in eâ sapientiæ
 domicilium struxit, magnificentiâ & amplitudine tantâ, vt non vna do-
 mus sed oppidum videretur, illudque Vrbis Gymnasium, siue Roma-
 num Collegium, nominauit. Et iam doctrinæ solidioris omnisque disci-
 plinæ erecta erat sedes, arx condita, classis instructa: at vnde potissi-
 mum rectores propugnatoresque ac præfides peterentur operi tanto?
 vna, præ omnibus, quibus tunc abundabat Ecclesia, & Roma potissi-
 mum plena erat, Ordinibus sapientiâ & virtute conspicuis, vna, in-
 quam, licet omnium minima, I E S V Societas Gregorio placuit, cuius
 fidei industriæque & pietati moles illa tam ardua crederetur. Itaque
 in amplissimi patrimonij possessionem vsuque perpetuum deducti
 sunt Socij illâ manu, quâ mundus regitur vniuersus; quò Gymnasij toto
 passim orbe celeberrimi famam primam doctrinâ & virtute promou-
 erent etiam in maius. In hoc ille Collegio primùm institutam Annun-
 tiatæ Virginis Sodalitatem approbavit Apostolico diplomate, quo eam-
 dem amplè indulgenterque dotauit spiritualibus donis, translata in Ge-
 neralem Præpositum Societatis I E S V eiusdem toto orbe propagandæ
 Pontificiâ potestate. Illustre est quod in aulâ principe huius Collegij
 quadratis expressum litteris maximorum beneficiorum breue com-
 pendium exstat:

*hic Colle-
gium Ro-
manum
exstruit, &
Societati
in tutelam
tradit:*

*Sodalita-
tē B. Vir-
ginis insti-
tutam con-
firmat:*

*Generali
Societatis
potestatem
tradit eius
propagan-
da:*

GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO

HVIVS COLLEGII FVNDATORI

SOCIETAS IESV

AMPLISSIMIS AB EO PRIVILEGIIS MVNITA,

ET

INGENTIBVS AVCTA BENEFICIIS VNIVERSA,

IN HOC TOTIVS ORDINIS SEMINARIO

PARENTIS OPTIMI MEMORIAM,

SVIQVE GRATI ANIMI MONVMENTVM

POSVIT.

Quæ tanta, & plura etiam, vltro ingesta Societati munera dederint
 affectui Optimus Maximusque Pater & Pastor, an iudicio prudentissi-
 mus rerum omnium æstimator & iudex, ignorare ego malo, quàm di-
 cere: hoc quidem certum, fuisse eum ad promouenda Societatis nostræ
 studia mirabiliter inflammatum; quando, inter cetera quæ toto passim
 orbe ad maiorem Dei gloriam patrari ab eâ quotidie audiebat, anno
 demum M. D. LXXXII. trium Regum Iaponiæ, Francisci Bungenfis,
 Protasij Arimensis, & Bartholomæi Omurani consanguineos & Lega-

*primos
Iaponiæ
Legatos
de duce-
tibus Socio
admittit.*

Nnnn 3

tos duos nobilissimos adolescentes, Mantium Ifum & Michaëlem Gini-
ginum, primitias istius Ecclesiæ, deducente eos inde ab ultimo Oriente
tot per terras & maria P. Alexandro Valignano, pedibus sacris affusos
vidit; interque suas & suorum lacrymas, limpidissimæ testes lætitiæ, est
amplexus. Negabat enimverò alio quàm filiorum loco habendos esse
abs se Societatis homines, per quos sanctæ Sedi ad obedientiam sub-
mitterentur populi tanti, ad instaurandas Europæ ruinas, alio propemo-
dum ex orbe conquisiti.

*Clemens
VIII. re-
stituedam
curat in
Poloniâ
Societati-
tem.*

Quæ autem res Clementem VIII. impulit, vt missis ad Sigismun-
dum Bathorium Legatis, denuò recipiendam ab eo curaret Societa-
tem, quam eius florentissimâ ditione potita hæresis exturbarat? Quid
illum ipsum idem pro eâ conari iussit in Galliâ? existimatio, vt opinor,
quam de Societate IESV habebat. eiusmodi, vt crederet murum oppo-
ni firmiorem pro domo Dei nullum posse contra impetus armatæ im-
pietatis, quàm Sociorum in doctrinâ & virtute constantiam.

Quid porrò dicam de Paulo V. quid de Gregorio XV. quid de
Vrbano VII? Horum sanè voluntatem in Socios propensissimam si
attendas, non adhuc remisisse se lapsu temporis (quod fieri in violentis
motibus solet) Maximoꝝum Pontificum impetum potius quàm affe-
ctum benefaciendi Sociis, sed etiam se intendisse iudicabis. Neque verò,
si magnorum virorum est nihil expetendum sibi, nil promouendum co-
gitare, nisi quod laudabile esse & præclarum videatur; dubitare quis-
quam poterit de Societatis laude præclarâ, quam tanto expetendam stu-
dio, & promouendam conatu Pontifices Maximi censuerunt.

*Pauli V.
in Societa-
tem fauor.*

Ille, quem iam primò nominavi, Paulus V. siue cùm Byzantium &
Belgradum Socios misit, ad asserendam promouendamque in illis vrbi-
bus sub barbarâ Turcarum superstitione gementibus Catholicam li-
bertatem, siue cùm in vltima Sinarum Regna soluentes inauratorum
voluminum bibliothecâ donisque amplissimis cumulauit, quantum
ipse & Societati tribuit & virtuti suæ!

*Gregorius
XV. Ignatium &
Xaverium
canoniza-
uit.*

Omitto à tribus his, quos modò recensui, ac præsertim Gregorio XV.
pluribus è Societate nostrâ sanctissimis viris, Ignatio, Xauerio, Borgiæ,
Aloysio & ceteris honores Beatorum publicos esse decretos. Sileo quæ
sæpè aliàs, ac demum nuperimè Vrbano Optimus Maximus per se
ipse & suos illos verè Eminentissimos Cardinales Barberinos, in sæcu-
lari Societatis nostræ Iubileo exhibuit argumenta toto iam orbe notif-
simi, nec sat à nobis præmeriti fauoris.

*Vrbano
VIII. iam
tum olim
Cardinalis
Nuntius
iniuriosam
Societati
columniam
deiciendâ
curat.*

Vnum sanè (quia Vrbana beneuolentiæ finem vel quærere omino-
sum est, vel inuenire difficile) animi eius erga nos, olim felicissimè au-
spicati, initium dissimulare aut præterire non debeo. Ipso hoc inchoan-
te sæculo decimosexto missus à Clemente VIII. Vrbano, (Maphæus
id temporis Barberinus) Apostolicus extra ordinem Nuntius in Gal-
lias, gratulaturus Henrico IV. & Mariæ Medicæ Regibus Christia-
nissimis primogenitam sobolem Ludouicum XII. vbi Parisios venit,
vidit illicò (erat enim iam tum sagax & oculata prudentia magni viri,
& vel olim digna quæ ex summâ Ecclesiæ speculâ in omnem eius re-
gendâ partem animum & oculos intenderet) vidit, inquam, ante Sena-
torium

torium palatium stantem adhuc infamem pyramidem in Religiosissimæ Societatis dedecus nuper erectam ab his, qui hæreticorum plus æquorebus aliquando studentes, Sociorum innocentia vel ignaros vel inuidos, auscultant. Sed non tulit Præsul æquissimus tantam virtuti iniuriam fieri in Christianissimâ ciuitate; & eos, quorum integritatem venerantur etiam barbari, ab ipsis Ecclesiæ Romanæ filiis conculcari. itaque quâ erat & prudentiâ mentis, & pietatis affectu, & incorruptione iustitiæ, vsus etiam apud Regem Apostolicâ libertate dicendi, simul suscepit innocentia patrociniû, & se fecuturis Ecclesiæ Principibus exemplum dedit imitandæ virtutis. Quid multa? suadente & virgete Nuntio, deiecit Rex iniquissimum infamiae numquam promeritæ monumentum; & ita quidem deiecit, vt expetenda Societati, non fugienda, fuisse tanta licet iniuria videatur: minus enim ab erectâ in nos columnâ dedecoris, quàm ab euersâ per Henricum, agente Barberino, existimationis & gloriæ redundauit.

Et in his quidem Summorum Ecclesiæ Principum promeritis in nos immortalibus hæret animus & acquiescit; sed minorum quoque (tametsi Eminentissimorum) benefacta referre gratæ Societatis candor hortatur.

Sed errat hîc, fateor, erubescitque mens scribentis ad vtriusque purpuræ, Ecclesiasticæ pariter & sæcularis, ingens studium, quo certatim illa non in Vrbe solum vnâ, sed ipso passim orbe & prosecuta nascentem est, & tantum non obruit corroboratam licet atque robustam agendo patientiâque fortia Societatem. Quantum est (dicam enim sine ordine temporum delectuque personarum, prout se animo meo ingerent optimorum virosum & Illustrissimorum Principum gesta præclarissima in ostensionem existimationis eius quam de Societate conceperant) quantum est, inquam, studium illud, quod quadam æmulatione & contentione beneficentissimæ voluntatis, cumulati exhibuere nobis Farnesij, Caraffæ, Ludouij, Barberini, Maximorum & Optimorum Pontificum nepotes Eminentissimi, & posterorum nostrorum immortalis memoriâ digni? testantur quod dico, & quæ iam pridem in Vrbe structa sunt, quæque struuntur adhuc, & quæ struentur in posterum, magnificentiæ plusquam regiæ monumenta, I E S V, Ignatio Xauerioque consecranda.

Iam Othonis Truchsesij Cardinalis Augustani quanta in Societatem IESV propensio animi, quantis indiciis, quantisque pænè ad virtutis ipsius inuidiam testimoniis comprobata! Caroli Cardinalis Lotharingi & ceterorum qui Concilio Tridentino interfuerunt totius orbis Antistitum, ille in nascentem adolescentemque feliciter Societatis Ordinem sensus fuit, vt certatim quàm plurimos vndequeque Socios submitti sibi constantissimè flagitarint, illud diserte asserentes, se (quod nominatim de Lotharingo narrant historia) ipsi Societatis Præposito in amandâ tuendâque Societate nihil cessuros, suisque humeris eam in Gallia, & vbiq; gentium possent, sustentaturos. Quæ tanta in Societatem studia, vel excitari ipse prius, vel certè inflammari ardentius, Pius IV. id temporis Pastor Ecclesiæ, sæpè aliàs, ac nominatim coram Cardinali Morono,

Par studium in Societatem aliorum etiâ Principum virosum:

item Cardinalium & Antistitum.

Morono, & Duce Ferrariæ aliquando professus, *se Societati de Fide & Religione tanta promerita vsque ad sanguinem esse faurum.*

Nec minor Henrici Cardinalis Eborensis; maior etiam Caroli Episcopi Virdunensis in Societatem animus fuit; non verbis ille, sed factis illustribus, atque adeo vno omnium maximo comprobatus, quo hic, potestate sibi factâ à Gregorio XV. sanguinis ordinisque sui purpuram, vtramque tam nobilem, tam illustrem, cum Societatis IESV Religiosâ modestiâ commutauit.

Carolus sanè Borromæus, ille post hominum memoriâ sanctissimus Cardinalis, & dignissimus, in Mediolanensi Archiepiscopatu, post tanta etiam sæcula, successor Ambrosij, aduersus Ordinem nostrum integerrimâ voluntate pronum semper & promptum ita se gessit, vt cogitare eum de ingrediendâ Societate plurimi dicerent, ipseque adeo Pius IV. Pontifex iudicaret. Quidquid sit fueritque de famâ hominum sæpè non verâ, Carolus sanè (id quod verissimum est) sua olim tam consummata sanctitatis initia, & prima quasi semina, impressa sibi à sancto Societatis vsu & consuetudine fatebatur.

Alexander Cardinalis Vrsinus, ille qui annis abhinc paucis, M. D. C. X X V I. Romæ decessit, tanto in Societatem studio fuit, plus vt in illâ, quàm in purpurâ suâ viuere crederetur.

Denique, vt omitam innumeros alios ex Hierarchico Ordine, omni adhuc loco & tempore, cultores Societatis eximios & patronos (ne arctâ nimis commendatione & angustâ commemoratone nominum tam magnorum, deterere potius quàm augere videar ampla in Societatem studia & merita ingentia, eorum præcipuè, quorum spirantia etiamnum facta loquuntur omni oratione potentiùs) simul & semel, vno velut ore totius Ecclesiæ, totum dico quidquid in hoc laudum genere de Societate dici potest. Augustissimus ille Senatus (vt obiter antè tetigeram) sanctissimumque Religionis Concilium, quod ruentibus in peius Catholicæ rebus Ecclesiæ annis antè iam pluribus coactum Tridenti fuerat, cum demum prioris sæculi anno supra sexagesimum tertio solui inciperet, finemque spectaret; tanta, conspirantibus vndique conuenientium Præfulum ac Principum testimoniis, de recenti hæc IESV Familiâ inaudierat, tanta in Lainio, Salmerone, & ceteris ad Concilium vocatis hominibus Societatis coram quoque spectauerat; vt, quantâ eam haberet in existimatione, pluribus id quidem sæpè aliâs, at duobus præsertim iudiciis denique commonstrarit. Horum vnum hoc est, quòd, cum instituenda iuuenum Seminaria censuisset ad idoneos ministros Ecclesiæ formandos, ac nemo propè esset qui non huiusmodi prouinciam Societati in suâ quisque diocesi animo destina-ret, ac permulti Collegia in eam rem postularent; Senatus ipse, laudatâ approbatâque tantorum Præfulum voluntate, ipsamet Societatis Collegia præstantia quædam iuandæ Ecclesiæ Seminaria esse pronuntia-rit. Alterum est, quòd, cum de Regularibus Religiosisque hominibus tractaretur in Concilio, essentque extra illud maleuoli, qui contra Societatem apud varios magni nominis Antistites moliri multa vellent; non solum non inuentus sit aliquis ex tanto Præfulum numero, qui aliquid

*Concilij
Tridentini
in Societatem
studium
ex-
plicatè
proponi-
tur.*

aliquid contra Societatem diceret esse statuendum; sed ipsum quoque Concilium, etiam cum honorificâ testificatione approbatâ à Sede Apostolicâ disciplinæ, summoque omnium cum consensu vnam IESV Societatem à quibusdam legibus, quæ ceteris Religiosis iniungebantur, exceperit hisce verbis: *Per hæc tamen sancta Synodus non intendit aliquid innovare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis IESV, iuxta primum eorum Institutum, à Sanctâ Sede Apostolicâ approbatum, Domino & eius Ecclesiæ inseruire possit.*

Nec segnius Ecclesiastico hoc quem vocant ordine in tuendâ & amplificandâ dignitate Societatis, Principum & Rerumpublicarum ordo politicus laboravit, ad eò ut (qui potentia sæcularis in utramque partem vel odij vel amoris impetus est in agendo) non satis ille sibi aliquando in procurandâ & defendendâ Sociorum apud omnes latè populos existimatione temperasse videatur. Nescit hîc quò se vertat, quid primùm, quid deinde consecetur oratio mea; ad eò in contentionem æmulationis honestissimæ ingerunt se mihi potentissimæ familiaria Cæsarum ac Regum, omnes pro se primarum in Societatis explicandâ gloriâ partium studiosæ. Quàm larga Lusitanorum Regum ac Principum (ut ab his incipiam prærogatiuâ primi temporis) ipsis ab incunabulis vixdum editæ Societatis, in Ordinem nostrum benignitas fuit! Ioannes III. ille non tantum Lusitaniæ Rex, sed Orientis patronus Ecclesiæ, ac minimæ Societatis verè pater, cum quacumque licet impensâ omnes qui essent vllibi terrarum, Societatis homines in Regnis suis alere & educare percuperet, ad eius constituenda & confirmanda per Sedem Apostolicam fundamenta non suam tantum, sed etiam Imperatoris Galliaque Regis operam impensè detulit, religiosè consecrauit. Quoties ille non alienum duxit à Maiestate suâ Socios vel ægrotantes inuisere, vel illac, vbi ageret, fortè transeuntes ad se omnes adducere; velut si sese eorum, ut filiorum, conspectu pater indulgentissimus recrearet. Illi India inuectam in suos fines Societatem; illi Xaverium Legatum primò Apostolicum, tum deinceps Apostolum ipse India, debet Societas; illi structa & hîc & in Oriente gymnasia, illi ædificata templa; illi commissam etiam Regiæ iuuentutis institutionem; illi confirmata & constabilita docendi dicendique privilegia; illi denique paternum hunc tuendæ & obseruandæ Societatis animum suos in posteros, ipsumque ad eò Sebastianum, & post eum in Regni sui dignissimos heredes Austriacos Principes plenè transfusum, & debet, & debere se gaudet. Quid? parùmne facit ad commendationem Societatis, altè impressam animis & affectibus Lusitanorum Principum, quòd Ludouicus ipse Ioannis Regis frater de capeffendo communi cum Sociis vitæ genere seriò cum Borgia constanterque deliberauit? perfecturus haud dubiè, nisi Ignatius primò, ratus futurum magis è Dei gloriâ, si talis vir à fratris Regis latere non discederet, tum etiam præpropèra mors votis sanctissimis tanti Principis interuenisset.

Armet hîc se contra studiâ partium æquissima scribentis manus oportet, si tantorum in Societatem virorum studia exarare stylo velit, & si Catholicos cum Christianissimis committere, si cum Austriacis

O o o o

atque

Sec. 25. c. 16

Sæcularium Principum & ordinum politicorum de Societate sententia.

Societatis quid præstiterit Ioan. III. Rex Lusitaniæ.

Ludouicus, Ioannis Regis frater, Societatem amavit.

atque Polonis Valesios atque Borbonios comparare, ipsosque adeò Reges orbis terræ, amplificandæ Societatis omnes penè ad æmulationis inuidiam studiosos, inter se conferre desideret.

Quis Albertos, Leopoldos, Carolos, Guilielmos, ceterosque Archiduces Austriæ, ac Bauariæ & Lotharingiæ Duces? quis Sacri Imperij Principes Electores? quis gentem Mediceam atque Farnesiam, & in hac Duces Alexandrum atque Rainutium? quis minorum quidem nominum, sed parium tamen animorum, Proreges & Principes, & inter hos Ioannem Vegam, laudatissimum illum pro Rege Catholico Sicilia Præfidem, recensere possit pro libri huius angustiis amplè satis, & pro suis in Societatem meritis immortalibus gloriosè? Sed commemorabuntur illi, & iam sæpè commemorati sunt à suis quique clientibus, æternitati ipsi non tam Sociorum votis & vocibus, quàm suis quique operibus commendandi. Viuunt hodieque & adhuc spirant, imò viuent spirabuntque semper sacris & Religiosis ædibus Deo & Societati conditis primâ statim in fronte operum maximorum insculpta nomina, non tam verenda maiestate quâ pollent, quàm quo valent, & valere suos optant, amore veneranda. Leguntur loco non vno, & loquuntur expressiùs omni voce Ferdinandi, Philippi, Alberti: spectantur adhuc Caroli, Henrici, Ludouici, tria præsertim inde Catholici, hinc Christianissimi stemmatis auspicata nomina, non leuibus inscripta foliis, sed monumentis Societati, imò æternitati, positis dedicata.

Age verò nunc (quoniam quæ longiùs ab Europâ nostrâ sunt, & excipiuntur auidiùs, & rariùs audiuntur) quantâ Societas fuerit apud externos, eosque etiam barbaros, Reges ac Principes in veneratione, (quoad licet per rerum magnitudinem) obiter videamus. nimirum, numquam se hominum virtus & merita produnt illustriùs, quàm cum sentiuntur & suspiciuntur etiam ab iis, qui nil sentiunt nisi quod ferit, nihil nisi quod humano maius autumant, admirantur. Ordiamur, si placeat, à Regibus illis quos in extremum Orientis cum Iaponiis suis insulis auulsos ab orbe mortalium velut in metam quamdam Apostolica virtutis, solis adeundam Xaueriis, natura seposuit. Exceptos illi cum Xauerio suis finibus Socios sic primò amplexi, sic venerati sunt, vt simili honore ne summos quidem suorum Principum ipsi dignarentur. Recordetur animo, qui hæc negat, assidentem æquali in strato ac sede cum Bungenfi Rege Xauerium, simul ad venerationem præsentium Procerum, & inuidiam circumstantium Bonziorum. Quid? minorisne Ioannes Vtayus, Rex & ille Bungenfis, fecisse Societatem potuit, quàm alter ille Xauerium, quando Sociorum in terras suas aduentui acceptam referre se prosperitatem ac propagationem Regni ac tori sui adhuc sterilis, fidenter & sæpè professus est?

Prima illa fortunatissima post hominum memoriam supra iam à me commemorata legatio ad Sanctissimum Dominum Gregorium XIII. à tribus Iaponiæ Regibus per adolescentes Regij sanguinis instituta, & vni Sociorum tutelæ ac fidei commendata, quantam arguit apud omnes Iaponiæ Reges ac Principes Societatis huius minimæ venerationem! Hanc sanè & complexi sunt animo passim omnes, & vnus etiam

ex

Barbarorum Regum studium in Societatem,

Iaponum,

ex Legatis adolescentibus Româ redux in patriam, per vota Religiosa suscipiens, præferendam scilicet esse censuit paterni sanguinis & Regij stemmatis dignitati.

Quid porò Iaponum iudicio sapientissimi mortalium Sinæ? ne illi quidem licet admissam segniùs Societatem minore quàm illi aut loco aut existimatione coluerunt. Omitto quæ de Sinensium Imperatorum ac Procerum veneratione persæpè nostris hominibus exhibitâ, in Matthæi Riccij accuratissimis de Regno Sinensi Commentariis Nicolaus Trigautius adnotauit. Etiamnum spirantis apud eos præcellentisque in omnium opinione Societatis testimonium esse poterit, quod nouissimis ex Oriente litteris de Sinensis Imperatoris in nos animo & voluntate perferibitur: eum scilicet religiosissimis iuxtà ac sapientissimis nostrorum hominum moribus delectatum, ita apud animum suum statuisse de iis, vt regendis eos sui vice Regnis Prouinciisque vastissimis admouendos (vt paulò antè dixi) esse decerneret. quam quidem principem inter Sinenses Proceres dignitatem cum intellexit à nobis modestè reijci, versâ in maiorem tantæ virtutis admirationem veneratione, Socios plus etiam quàm antè sibi commendatos & charos, fundo exstruendis in vrbe Regiâ sacris ac Religiosis ædibus impertiuuit.

Annus iam à Societatis nostræ confirmatione centesimus est. Eius tum gestæ rei memoriam die XXVII. Septembris aliquando recurrentem Zela Christus, frater Imperatoris Abassini, anno M. DC. XXIV. apparatu quàm exquisitissimo celebravit: inter quem ipse, abiecto quo utebatur habitu principali, nigram indutus togam ex more Societatis, prodiuit in publicum, numquam aliàs magis, ambitæ non sibi, sed Sociis gloriæ candidatus. nimirum non Proregem se, quoties cum illis ageret, sed filium haud verbo magis quàm opere testabatur; affirmans tot ornatos virtutibus non posse non summi fieri ab iis, quorum animos probitatis species, non vmbra vel inuidia occuparet.

Fuere & alij Proreges Abassix, prioris istius in colendâ Societate æmulatores eximij: horum alter, cum indignum se diceret, qui vel infimum genus officij Sociis exhiberet, Christianum hominem muneribus amplè donatum suæ etiam mensæ adhibuit, causâ non aliâ, quàm quòd Societatis nostræ Patribus ministraret. quin eò aliquando se demissionis abiecit, vt ciborum etiam reliquias, quæ à religiosâ nostrorum refectione supererant, sibi sumendas cum summâ veneratione colligeret. quâ de re cum moneretur à Patribus, verecundè scilicet ac tantum non molestè ferentibus nimiam propè tanti Principis abiectionem, negauit quid commodius indulgeri posse caniculæ, nec quid sumi ab eâ melius, quàm micæ à dominorum mensâ deciduas. Fuit qui venienti cuidam è Sociis in Damoti Regnum cum explicato in suos ordines toto exercitu obuiam venerationis ergò procederet; utroque ditionis illius, Ecclesiastico scilicet & Religioso Clero, suis cum instrumentis & machinis subsequente: qui honor exhiberi etiam illis nisi summis Imperatoribus non solet.

Quid? quòd Abassinus Imperator oblatas sibi conditiones pacis ab hoste læuissimo, quem etiam ipse metuebat, abominari maluit quàm

admittere, propterea quòd ex Sociorum saluti & incolumitati iniquæ & iniuriæ viderentur, ipso palàm conclamante Imperatoris exercitu bellum præ pace, mortem præ vitâ expetendam esse potius, quàm vt hostibus dedi paterentur eos, à quibus viam salutis edocti, amarentur vt filij, defenderentur vt clientes.

Intellexerat idem Imperator Abassia matrem Patris Petri Paëzij excessisse de vitâ: quid ageret? nefas esse censuit non dolere. itaque plus etiam, quàm si suam ipse matrem extulisset, affictus & mœrens, totum illum diem impransus in luctu & in pullæ vestis squallore transegit.

Quo minùs mihi Europæorum etiam Procerum aut noua videri solent aut inuidiosa benevolentia studia, quibus largè humaniterque prosequuntur eos, à quibus sic institui ad probitatem inores hominum atque vitam, & ipsam sic defendi Ecclesiam probè sciunt.

Ferdinandus II. Regum omnium & Principum aduersus Societatem studia complexus videtur.

Fuerit ergo ille, post natos notosque Germaniæ Cæsares sanctissimus & potentissimus, Imperator Ferdinandus II. in Societatis curanda ac promouenda decora & emolumenta supra modum omnem prodigè liberalis; inconsideratus certè non fuit. obuersabantur videlicet animo eius huiusce nostri Ordinis iam inde ab exordio sui in Deum & Religionem inflammata studia, atque ad laudem virtutis omnis opera exaggerata. quæ quidem hîc mihi commemorare, tam non licet prohibente modestiâ, quàm licuit optimo Cæsari vrgente eum suâ benevolentia commendare.

Interim tamen, quia (vt ille loquitur arcanorum operum Ferdinandi Cæsaris testis & iudex) *orbe vniuerso iudice, tenerrimè Societatem Iesv dilexit*; patitur, nisi fallor, imò exigit hic locus, vt non tam in Societatis nostræ, satis iam superque mundo cognitæ, commendationem, quàm in argumentum aliquod animi grati ex ingentibus & immortalibus in nos promeritis pauca commemorem. Quod vt faciam, nihil dicam de fundatis & erectis domiciliis Societati plusquam decem, nihil de instauratis & dotatis minimùm duodecim, nihil de vsu ac familiaritate perpetuâ, quâ, posito velut diademate ac Cæsareâ Maiestæte, priuatim complectebatur Socios, & admittebat ad tractationem & oscula suæ dexteræ benignissimè exporrectæ. Hoc dicam, quod non ab vno quopiam aut inuido aut amico, sed vulgò iactatum est, *Ferdinando tangi & oculos & pupillam, cum Societas tangeretur; non posse vllum Societatis hostem censeri, qui Ferdinandi hostis non esset; qui Ferdinando bene vellet, eum bene velle Societati.* Adhæc, quoties à suis ipse filiis Austriacis Principibus, etiam tum Regibus & Præsulibus, aut salutareretur adueniens, aut iisdem vel abeuntibus vel abiens ipse felicia precaretur, solenne semper fuit, vt amandam colendamque Societatem præciperet, dicens: *Id si egerint, felices ac beatos fore.*

At verò iam tempus est, vt nostrum hoc opus, grato ac simplici egressu ad commendationem Societatis nostræ plus nimio fortè prouectum, in suum aliquando ordinem reuocetur; ac deinceps ad publicum eius encomium non ego vltra, sed ipsi de eâ, qui illam amarint, quin & qui oderint, eloquantur: certissimum nimirum & immortalis famæ præconium hoc est, cum & verbis opera, & operibus verba respondent.

CAPVT

CAPVT DECIMVM.

*Aucta & amplificata Societatis IESV existimatio à virorum
Principum testimoniis, qui de illà, ut meruere bene,
sic magnificè censuerunt.*

A Ge ergo genus illud commendationis explicemus, quod totum à Maiores
laus argu-
mentum
minoribus
ad virtu-
tem. verbis est; non verbis tamen fucatur inanibus, sed in pectoribus æquissimâ benevolentia præditis natum, laudatissimis encomiis enitefcit. Magnam fanè & bonam laudis partem illa præsertim sibi vendicant, quæ à claris viris vel prolata grauiter, vel testata fideliter, grata posterorum memoria æternis signata litteris merito comprehendit. Horum nos ex abundantî copiâ hauriemus tantum id, quod ad commendationem Societati seruiat, non quod officiat veritati: fructum inde triplicem, & redditæ gratitudinis, & stimulata nostrorum hominum virtutis, & amplificatæ Dei gloriæ relaturi.

Ordiamur, si placet, ab iis, qui (cùm sint æternæ Religionis, ac sub- Testimo-
nia Ponti-
ficum de
Societate. ductæ à mortalium sensibus Diuinitatis interpretes, Ecclesiæ Romanæ Antistites, gentiumque custodes omnium) quot verba tot oracula, quot apices tot veritatis mysteria proloquuntur.

Quid inter hos Paulus III. ille fundatæ Societatis primus confirma- Pauli III. tor ac patronus? Descriptum sibi Sociorum Institutum & Ordinem cùm legisset; *nihil esse in eo, quod pium & sanctum non sit*: adhæc ipsos sibi sup- in Bullâ,
Regimini. plices Socios, Spiritu sancto (ut pie creditur) afflatos pronuntiauit. Modestum hoc & breue, quale scilicet inscribi fundamentis solet, verum tamen & efficax recens approbatæ Religionis encomium fuit. altius adductâ eius fabricâ, altius etiam & amplius efferendum fuit: nimirum vt deinceps idem ille Paulus affereret Societatem esse agrum fertilem, in Bullâ, Li-
debitum. qui non annis, sed diebus singulis multiplices & robere fructus proferret. Fuit vt (quo nescio an maius aliquid aut breuius dici possit) admiratione motus earum rerum, quæ à minimâ Societate maxima gerebantur, Spiritus Dei est hic, palam & liberè testaretur.

Iulius, & ille Tertius, quâ motus ratione fuerit ad stabilitam iam à Julij III. Paulo Societatem robustius etiam confirmandam, fatetur his ad Ignatium verbis: *Sacræ Religionis, sub quâ dilecti filij Societatis IESV reiectis* in Bullâ, Di-
lecti filij. *seculi vanitatibus gratum Altissimo præbent sub humilitatis spiritu famulatum, & feruentibus studiis per exempla virtutum, & solidam doctrinam, alios ad diuinæ Maiestatis obsequia trahunt, fauor exposcit, & deuotionis vestræ merita nos inducunt, &c.*

Quid Marcellum II. Ceruinum illum vix ostensum Ecclesiæ Pa- Marcelli trem, dicturum fuisse de Societate, quid scripturum existimatis, si vel II. tantulum vt aliquid Pontificio stylo conderet, superesse potuisset? Sanè quidem tanto hic flagrabat amore huius Societatis, ut nonnumquam, cùm de Martinus
Olauus in
1. part. Hist.
Soc. 1. 15.
num. 60. ea sermonem haberet, discedere ab eâ verborum parsimoniâ, quæ ei natua erat, videretur. Aliquando in conuentu plurimorum hominum de hac Societate loquens dixit, se non legisse (quamuis esset in historiis versatissimus) ulli homini post

Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Significabat autem, apertissimâ hac testificatione declarasse Deum hominibus, quantum hoc Institutum approbaret. Is paulò antè quàm conclaue illud ingrederetur in quo Pontifex renuntiatus est, dicebat quodam die mihi, deplorans nostrorum temporum corruptelam, cum ex pluribus rebus, quas in mundo geri videbat, grauissimum caperet animo dolorem; in illis tamen rebus, quas Dominus dignabatur per Societatem nostram operari, acquiescere & recreari solere. Postquam electus fuit in Pontificem, Patri Ignatio, me presente, dixit, deliberasse se omnino duos Sacerdotes nostræ Societatis apud se habere, cum quibus de grauioribus rebus communicaret; propterea videret quos illi dare vellet.

Pij IV.

Inuidiosum propè sit quod à Pio IV. paternus in nos affectus expressit, nisi paruulorum filiorum, si non merita, certè gratia aliquid sibi iuris apud studiosissimos sui patres præ filiorum reliquis arrogarent; illudque maiores ipsi minoribus benignè concederent, suauiter indulgerent.

in Bullâ, Di-
lecti filij.

Et si (inquit ille) ex debito Pastoralis officij singulos Religiosos, qui, spiritus huius transitorij seculi pompis, iugum Religionis libenter amplexi, propriam voluntatem abnegare, & in cælis thesauros suos reponere decreuerunt, paternâ dilectione prosequamur; ad illos tamen, qui sicut nomen Sociorum IESV assumpserunt, ita opere, doctrinâ & exemplis Domini nostri IESVM CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur, maioribus fauoribus & gratiis prosequendum inuitamur. Attendentes, quantum dicta vestra Societas in Ecclesiâ Dei hæcenus fructum attulerit, & quantum in futurum Deo dante sit allatura; & propterea vos, præ ceteris aliis Religiosis, maioribus fauoribus & gratiis fore meritò prosequendos, &c. Nec verbis ille solum, sed ipso statim Pontificatus sui initio factis etiam in Societatem beneuolus, cum præstitisset ea quæ gratiam à Sociis amplissimam postularent, eamque omnium nomine ad Pium Patrem referret Præpositus Generalis Iacobus Lainius, subiecit sanctissimus Pater (aderant Cardinalis Moronius, & Ferrariæ Dux, eo die apud Pontificem pransi) haud opus gratiis esse: Societati se usque ad sanguinem fauturum. Alioquæ die cum litteras in commendationem rerum nostrarum à Philippo Hispaniarum Rege accepisset, dixit, ab Imperatore quoque & aliis Principibus ad se eiusmodi commendationes missas; verùm superuacua secum talia officia pro Societate esse, ad quem commendare eam potius pertineret. Quæ non verbi causâ dici, res, verè animi indices, testabantur. nam quos per orbem Christianum undique in prouincias dimittebat Apostolicæ Sedis Nuntios, iis Societatem plurimum commendabat: & ei quem in Germaniam destinauit, disertè hoc addidit in mandatis, ut vias attentè dispiceret, per quas plurima eius Collegia conderentur. Ac nescio quo pacto Romæ, hoc potissimum anno, late quæ per Septemtrionis oras, hæc opinio percreebuit, ad corrigendos mores, restituendamque Religionem haud aliud præsentius oblatum esse remedium, quàm hominum Societatis quàm plurimum operâ uti.

Sachinus
lib. 4. num. 7.

Non poterat non ex his in Societatem nostram Pij Pontificis studiis enasci dolor eius animo atque molestia, quoties sentiret à maleuolis cum iacturâ diuini honoris salutisquæ mortalium, eam impeti, quam ipse tan-

tantopere commendaret. quod cum sapè aliàs, tum præsertim testatus est litteris, quas in patrocinium Societatis iniuriâ læsæ ad Maximilianum Imperatorem, & Danielem Electorem Moguntinum luculentè conscripsit. in quarum alteris ita inquit: *Ad aures nostras peruenit existisse non-nullos, qui diuini timoris immemores, & conscientie sue negligentes, inuidiâ scilicet, & prauis quibusdam studiis occæcati, libellos quosdam contumeliis, probris & maledictis plenos disseminauerunt aduersus Ordinem totum Societatis I E S V, & quosdam eius Professores nominatum, qui sunt ceteris notiores. Sanè molestè tulimus ledi famam & violari existimationem eius Ordinis, cuius tam multa & insignia constant erga Religionem Catholicam officia & merita. Quâ in re non modo eis iniuriam fieri putauimus, sed id agi intelleximus, ut pia opera, que per eos in diuersis orbis terrarum partibus effici consueuerunt, talibus calumniis impediuntur.*

Sachinus
lib. 8. n. 34.

Nec minùs piè atque beneuolè Pio Quarto eum subinde secutus Quintus, & ille verè Pius, in Bullâ (quâ Societatis Constitutiones anno M. D. LXVIII. confirmauit) ipso statim initio, ac velut ex abrupto, excurrit in Societatis I E S V merita, nimio propè verborum ambitu, non minùs ad omnium admirationem quàm nostram verecundiam exaggerata: *Innumerabiles, inquit, fructus, quos, benedicente Domino, Christiano orbi Societas I E S V, viros litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimoniam perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini etiam apud longinquas & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerant, optimos prædicatores & interpretes producendo, felicissimè hæcenus attulit, & adhuc sollicitis studiis afferre non desistit, animo sapiùs reuoluentes nostro, &c.* Potuitne ille ex amplissimo PP. Prædicatorum Ordine religiosissimus ac sanctissimus Pontifex verbis aliis suorum virtutes hominum toto adhuc orbe clarissimas commendare prolixiùs, quàm exaggerare voluerit prima illa Societatis studia, non aliunde magis, quàm à maiorum suorum, sancti præsertim Augustini, Dominici & Francisci filiorum, exemplis, etiam tum recentibus, inflammata?

in Bullâ, Innumerabiles. 1568.

Et hæc quidem ille ne dixisse propensè magis aliquando videretur quàm verè, iteratò & fortiùs inculcat ita loquens: *Dum indefesse considerationis intuitu perscrutamur, quantam Christianæ Reipublicæ utilitatem attulerint dilecti filij Presbyteri Societatis I E S V; ac planè conspiciamus eos, verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris quos arugo & tinea comedit, lumbis que paupertate & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint; perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouerint; ac tam inibi quàm ubique terrarum charitatis & misericordiæ opera exercere studeant; facere nullo modo possumus, quin eos tamquam veros palmites in CHRISTO per charitatem coniunctos, & benignè amplectamur, & ea sibi specialiter concedamus, que & paupertatis per eos emisse voto, & eorum instituto ac commoditati credimus profutura.*

Idem in Bullâ, Dum indefesse. 1571.

Quo-

Gregorij
XIII.

Quoties quâ priuatim, quâ publicè, tam viua quàm scriptæ vocis oraculis Gregorius XIII. (ille nunquam satis nec à me supra, nec vnquam ab vilo laudatus Societatis nostræ & totius Ecclesiæ Pater) ornatissimè de nostro Ordine locutus est: ita vt nobis vnis defensæ hoc tempore, atque adèd conferuatæ Christianæ Reipublicæ atque Religionis laudem daret.

Ex actis
Congr. IV.
Generalis.

Dediturque idem ille veritati an benevolentie suæ, quòd aduentibus ad se demississimi officij causâ Congregationis quartæ Patribus Romæ coactis dixit his verbis: *Hic sanctus Ordo vester verè sanctus iam per totum orbem est sparsus. In summâ non est ferè melius nunc aliquid quàm vester hic Ordo sanctus, qui à Deo constitutus est contra hæreses, & quasi eodem tempore cepit, quo errores illi spargi cœperunt. Idèd plurimum refert ad Principum & populorum profectum, & nos certè cupimus, vt quotidie augeatur & crescat.*

Bulla, Saluatoris,
Quanta in
vincis,
Fium &
vile.

Bulla, Ascendente Domino.

Non caput hoc tantum impleam, sed libros impleam, si vel frustatim hîc velim attexere quæ laudatissimus hic & perquam studiosus rei Catholicæ assertor Gregorius in dilectos sibi quos vocat Presbyteros venerabilis Societatis IESV, ad laudem eorum & commendationem multa congescit: ego in pauca contraham, & breui, si fas, oratione ipsius tamen verbis comprehendam. *Ascendente, inquit, Domino & Salvatore nostro in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari: ipse autem à discipulis rogatus ventis imperavit, & facta est tranquillitas, quam nos in Petri nauiculâ collocati, turbibus excitatis, ab eodem Domino assiduus precibus postulantes, nostram intereâ operam & laborem in frangendis procellosis fluctibus impendere non desistimus. Cumque tanti laboris socios & validos remiges diuina nobis providentia preparauerit, eorum opera in superandis fluctuantium animarum salute propria commoda nihili pendunt, seque ad omnia discrimina exponunt. In quo cum aliarum Religionum studia, tum Societatis IESV assiduus pro CHRISTO labor, nec non vsque ad finem perseuerantia, promptam se ostendit; cumque prolem Catholicæ Religionis valè proficuum, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesiâ subeunda paratam procreauit, aliam atque aliam à primâ non degenerem præstante gratiâ Dei quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altius prouecti semper præstò sint, quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adfiscamus.*

Gregorij
XIV.

in Bulla, Ecclesiæ Catholicæ.

Post Sixtum V. Gregorio XIII. suppar XIV. & ille Gregorius, consimili studio, & Apostolica auctoritate sententiæ, Religio, inquit, Societatis IESV, quam nouissimis hisce diebus diuina providentia excitauit, adèd strenuè laborauit, ac sine intermissione laborat, vt illius vel turbationem & infirmitatem ad commune Ecclesiæ damnum, vel pacem atque integritatem ad eiusdem utilitatem maximè pertinere putemus.

Clementis
VIII.

Suarez l. 1.
Societat.
cap. 7. n. 5.

Clemens VIII. dum Patres, qui ex vniuersâ Societate Romæ congregati fuerant, pedibus suis affusos alloqueretur, quid de eâ sentiret his verbis testatus est: *Anno Societatem vestram, atque vnice charam habeo; eamque dexterum Ecclesiæ brachium meritò profiteor & profitebor.*

Pauli V.

Nec aliter Paulus V. ipso statim initio Bullæ quâ institutum Societatis,

tis, & illi concessa à Gregorio XIII. priuilegia, promptè confirmat: *Quantum, inquit, Religio Societatis IESV in Ecclesiâ ad Fidei, pietatis & religionis augmentum profecerit, & in dies magis proficiat, nos ipsi scimus, & Christiana Respublica nouit vniuersa.*

in Bullâ,
Quantum
Religio.

Denique (quoniam eò iam & successu temporum sponte deducti, & Pontificiâ commendationis serie continenti suauiter deuoluti sumus) de Gregorio XV. nuperâ eiusque beatissimæ recordationis, deque Urbano VIII. spirantis adhuc & æternæ venerationis, Pontificibus Optimis Maximis, quid dicemus? Declinauissè eos à maiorum suorum laudatione magnificâ, quâ nascentis illi Societatis nostræ incunabula fulciant, an ipsam forte Societatem à dignâ tantorum præconiis virorum consuetudine desciuissè? Absit vt illam vel optimis Ecclesiæ Patribus, vel Societati etiamnum innocentissimæ, & castissimæ matri nostræ, iniuriam cogitatione vel vnâ patiar irrogari.

Gregorij
XV.

Quod Reipublicæ Christiane bono fiat (inquit ille Gregorius in litteris Apostolicis ad Carolum à Lotharingâ, Lotharingo Duci sanguine proximam, Episcopum Virdunensem, cum hic facultatem ineundæ Societatis fieri sibi à Sede Apostolicâ postulasset) *abiectis humanarum curarum opumque impedimentis ad eam te confer sacre militie Societatem, Catholici nominis defensione, & hereticorum excidiis clarissimam; quam quidem quanti nos faciamus, duo illi Christiani Imperij propugnatores Ignatius & Xaverius Sanctorum cognomento nuper à nobis aucti, cunctis terrarum prouinciis seculorumque ætatibus declarabunt.* Et hos ille sanctissimos Heroës priusquam Catholicis aris templisque colendos admoueret, ita, auditis in Consistorio suo publico eorumdem virtutibus atque prodigijs, scribitur elocutus: *Meritò quidem miserentis Dei bonitatem atque potentiam in Ignatio Loiola Ecclesiâ Catholica veneratur. Cum enim tenebrarum princeps super astra Dei solium suum exaltare, atque in Aquilone sedem figere studens, nouis hereticorum armis calum adortus, Catholica Religioni exitium mimitaretur; peropportune sanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & ultra vnus cui terminos opera suæ pietatis extendens, legionem in Ecclesiâ Dei fortissimam conscripsit, quæ vitam pro diuini cultus incremento paciscens, in Romani Pontificis Verba iuraret.*

in Bullâ,
Quam di-
lecta.

Nec minùs aut segiùs (inter alia promptæ in nos monumenta pietatis, quæ spirantia adhuc in Urbano Ecclesiæ sanctæ Principe, emortuâ hac voce non indigent) non minùs, inquam, ipse Gregorium secutus Urbanus, & celebratam ab illo SS. Ignatij & Xauerij Canonizationem, & eiusdem amplissima de Societate præconia suo etiam adiecto calculo confirmauit. *Ineffabilis, inquit is, Dei bonitas & misericordia, quæ miro consilio suis quæque temporibus aptè disponit, & præteritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter Gentes, siue contra subnascentes heresiarchas, destinauit plures sanctitate & doctrinâ illustres viros; nouissimis temporibus, cum pij Lusitanorum Reges in longinquas Indiarum terras ac remotissimas insulas latè patentem vineæ Domini propagande aditum aperuissent; nec minorem Catholici Castellæ Reges nouum in orbem ad Occidentem repertum patefacerent; veterem autem Religionem omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris vite professionem Lutherus monstrum teterrimum, aliæque detestabiles pestes, blasphemis*

Urbani
VIII.

in Bullâ,
Rationi.

mis eorum linguis in Septemtrionis partibus corrumpere & deprauare, ac Sedis Apostolicæ auctoritati detrabere conarentur; excitauit spiritum Ignatiij Loiola, qui ex medio honorum cursu, & à seculari & terrenâ militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum & formandum tradidit, ut demum nouâ Societatis IESV, quæ inter alia pietatis & charitatis opera, Gentilibus conuertendis, hereticis ad Fidei veritatem reuocandis, & Romani Pontificis potestati tuendæ, ex instituto se totam impendit, Religione fundatâ, vitam admirabili sanctitate traductam sanctissimo pariter concluderet exitu, ac plurimis sit miraculis illustratus.

*Præsidum
Concilij
Tridentini,
in Diploma-
te dato Tri-
denti i. No-
uemb. 1562.*

Nec aliter quàm Summi Pontifices de Societate ipsi etiam Præsides Concilij Tridentini censuere; quorum ne singula viritum dicta proferam, hæc fuit in commune sententia: Religio Presbyterorum Societatis IESV, quæ iam latissimè per Christianorum & Gentium etiam prouincias (Deo quod cepit opus promouente) cum maximo animarum fructu patet, instituta in Ecclesiâ Dei, & approbata per Sedem Apostolicam fuit.

Summis hisce Pontificibus, eorumque Cathedræ Assessoribus, qui directæ mentis intuitu certum habent cum cælo & veritate commercium, approbasse opus suum laus prima sit atque præcipua. Est certè non infima, viris in quouis ordine principibus placuisse: illustre videlicet id esse necessum est, quod vibratione suâ, etiam non attendentem, ferit. Et attendebant illi quidem intendebantque virtuti, quos nunc proferre constituo, Ecclesiæ iuxtâ ac Reipublicæ Principes; sed non quo Pontifices oculo tam infallibili, tam perspicaci; nec minus tamen etiam illi & perspexere Societatem penitus, & ex vero commendarunt.

*Cardinalis
Guidiccioni,*

Bartholomæus Guidiccionus Cardinalis, ille (vt initio memini) nouarum Religionum sub ipso Paulo III. tam acer & tam pertinax insectator, vt non verbo tantùm, quod calidè faciebat in sacris congressibus, sed scripto etiam (vt fertur) ex Lateranensi & Lugdunensi Concilio, lapsam potiùs veterum Ordinum disciplinam erigendam esse, contenderet, quàm instituendam nouam; Societatis sine percepto, sic animo commotus est, vt diceret: *Nouas Religiones non probo, hanc tamen non probare non audeo: sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, vt, quòd me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet, & affectu quodammodo inuitus complectar quæ argumentis antea repudiabam.* Nimirum non humanis metienda rationibus sunt opera Dei; nec mortali accommodanda iudicio, quæ in ordinem diuinæ suæ prouidentiae Mens æterna disposuit.

*& aliorum
Cardinalium.*

Mitiùs iam inde ab initio, nec tamen minus magnificè alij de Societate Cardinales amplissimi, & variarum Ecclesiarum dignissimi Præsules censuere: quos inter Eminentissimi, & iam sæpè nominati, Farnesij, Ludouisij, Barberini, ipsis suis immortalitate dignis operibus hodieque proloquuntur affectum suum. Alij autem, & illi olim sanctissimi Tridentini Concilij Assessores & Præsides, Gonzagæ, Moroni, Sabelli, Truchsesij, Hosij, ceterique quæ publicis quæ priuatis monumentis & tabulis illud se Tridento retulisse testantur in patriam vnum inter alia non minimum, quòd ibi primùm agnitam IESV Societatem deinceps & amare potuerint, & impensius obseruare.

Pari

Pari in Societatem animo & voce vfi sunt Bartholomæus Torres, Petrus Guerrerus, Hieronymus Oforius, alijque laudatissimi Præfules, quorum vt præterire verba, sic affectum diffimulare non licet.

Bartholomæi Torres, & aliorum Episcoporum: Martini Azpilcueta.

Quid Martinus Azpilcueta Nauarrus, vir & doctrinâ & pietate notissimus? Is, cum Salmanticâ fortè transiret, ita de Societate sentiebat, vt piè omnes in eâ vrbe Socios deque genu complexus, candido admoneret affectu: *Cùm Ignatius* (sic enim ille loquebatur) *contra satanam eam instruxisset ornassetque classem, quâ nulla umquam maior esset instructa, magnas Societati tempestates minimè defuturas.*

Nec defuere qui iam obituri diem suum, non sine admirabili exaggeratione verborum Societatis meminisse cogerentur, etiam tum cum omnia excidissent, & quidem illo ipso puncto temporis, quo plerique, remotis inuidiæ nebulis, & perturbationum humanarum tempestate fedatâ, veritatem ipsam & clariùs vident, & certius apprehendunt. Quos inter quidam in Regno Neapolitano nuper Episcopus, insularum, dum vixit, quàm Societatis amantior: *O sancta* (inquit moriens) *Societas, quam antea neque satis cognoui, neque merui! tu superas & præcedis Peda Pastoralia, Mitras, Purpuras Cardinalitias, Sceptrâ, Imperia & Coronas.* Quem ego sensum morientis Episcopi sicut exaggerare non audeo, sic non debeo eleuare: licet enim (nisi fallor) vt cum eo pro consolatione priuatim suâ Socij sentiant, licet vt ab eodem pro suâ in Societatem beneuolentiâ non dissentiant alieni; Iacobus certè Treuirensis Archiepiscopus Elector Imperij cum obiret, intermortuis etiam vocibus illud præsertim inclamasse dicitur, *O sancta Societas.* affinitate crediderim aliquâ cum roborati in Socios affectus, tum sanctissimi IESV nominis, quod Societati quasi proprium fatali illo tempore recolebat.

P. Rocca in literis anni 1609.

Annua Prou. Rhenana 1581.

Quid porro de Societate Reges ac Principes? illi qui difficillimis temporibus, nullo non orbis loco, apud omnes latè gentes & populos, admirabili celeritate enatam verius quàm propagatam Societatem habuere & suspexere semper miraculi loco?

Testimonia Regum & Principum:

Philippus II. & Ioannes III. ille Hispaniæ, hic Lusitaniæ, & singularum Indiarum singuli tum Reges, & primi in suâ quisque ditone vt propagandæ Fidei, sic inferendæ Societatis auctores, quàm de illâ cum suis vterque Principibus beneuolè censuerunt?

Hunc Xauerij & Rodericij virtus heroïca paucis omnino mensibus Olisippone perspecta eò impulit, vt, perinuitos licet & sæpè reclamantes, & illos, & omnes deinceps illorum Socios, *Apostolos* nominaret; maiori seilicet & illustriori nomine, quàm vlla, post primos Ecclesiæ Præfides, hominum merita postulent, & Societatis, omnium Ordinum minimæ, Religiosa modestia patiatur. Sed enim modum nescit veneratio, mensuram non capit affectus, cum semel Regum ingentes animos regi (nedum cogi) nescios occupauit. Virtutem admirantur omnes homines; sed illam viri Principes vt obseruant acutiùs, sic impensius venerantur.

Ioannis Tertij Regis Lusitaniæ.

Nihil erat in illo, quem iam antè nominavi, Philippo Secundo humile; quin erant summa omnia, eaque, in quibus & magnum Carolum & Austriacum genus agnosceres. mirum adeò nil fuit, hunc, etiam cum Regiâ suâ coniuge Mariâ, & ceteris aulæ Hispanicæ Principibus

viris, tam citò perspexisse Apostolicæ virtutis lumen illud, quod Regno isti nobilissimo par Societatis alterum Faber & Araosius inferebant. Ij Vallisoleti primùm agniti, sanctissimorum operum assiduitate, & varietate munerum, apud summos pariter & infimos vtriusque sexus & omnis ætatis homines id effecerunt, vt cateruæ ipsæ mortalium, velut graui

Aula Hispanice sub Philippo II. Austr.

excitata de somno, ad aspectum nouæ lucis vndique conuolarent; & cum aut nomen adhuc Societatis IESV aut instituta non nouissent fatis, Socios tamen alij *Papistas*, titulo quàm odiofò hæreticis, tam Catholicis glorioso; alij *Apostolos magni Dei*; homines alij, sed *humane carnis expertes* nominarent. non capiebant siquidem (vt aliàs narrare me memini) in aulâ quàm plurimi, & mirabatur Philippus ipse vehementer, inter tot irritamenta nequitia, posse homines ætate non graues, tot instructos à naturâ gratiis, ab omnibus tam impensè susceptos, tantâ non vitæ solùm, sed ipsius etiam famæ integritate versari. *Illius certè fortissimi Principis honestissima de Societate iudicia, ipsa quoque Curia lumina vt consimili eos honore colerent, admonebant.* Et Philippum presè secutus Ferdinandus Silua Comes Cifontanus, magno apud Carolum loco, eam

Philippi II.

Ferdinandi Silua: Histor. Soc. P. 1. l. 5. n. 66.

hauserat opinionem de sanctitate Sociorum, *vt cum ad eos adiret, illud ferè haberet in ore: Conferamus nos ad Clericos sanctos.*

Aula Gallice:

Sed hinc iam nos ex Hesperia, si placet, in Galliam transferamus, Valesiorum quoque & Borboniorum Regum Francia laudatissima in Societatem studia audituri. Quid Carolus IX. quid Henrici II. & IV? omnes quàm sinceræ Religionis cupidi, tam strenui agitæ non semel

Franciscus Montanus in Apolog. pro Societate cap. 54.

Caroli IX.

per ea tempora Societatis assertores & patroni. Carolus quidem, pro suâ in Socios beneuolentiâ panè præcipiti, si, quæ iam designauerat animo, proferre palàm non fuisset immaturâ morte prohibitus, reipsâ ostendisset (quod inquebat) *se vnicum Iesuitarum Collegium pluris facere & pro Religionis & pro Regni amplificatione, quàm omnium munitissimam totius mundi arcem, seque Iesuitas & pro subditis fidelissimis agnoscere, huiusque Societatis incrementum ad gloriam quoque & maiestatem Regni & populi Gallicani pertinere.*

Alexandri Farnesij Ducis Parmens.

Henrici IV.

Ex P. Ioanne Argente ad Sigismund. Polon. Regem.

Similem Alexandri Farnesij Parmensis Ducis pro Societate sententiam ipsa mox, in quâ prolata est, Prouincia Belgica commendabit.

At verò Henricus IV. ille cognomento Magnus, datis ad Rupellanos xv. Kal. Octobr. anni M. DC. VI. litteris verè Regiis, ita pro Sociis: *Experti, inquit, pluribus in orbibus Regni nostri probitatem, capacitatem atque modestiam PP. Societatis IESV, qui in omni consuetudine moribus atque doctrinâ sat liquidò ostendunt, nihil se nisi vnam Dei gloriam habere præ oculis.* Et poterat sanè se expertum dicere, qui cum esset acri vir ingenio, & perspicacissimâ mente, nouem ipsos annos, quibus de reducendâ in Gallias Societate deliberatum est, diligenter inquisiuit, num quid in Societate culpabile reperiret; nec aliquid se in illâ non integrum reperire potuisse non semel professus est.

Sanè si optimus ille, etiam bonorum virorum iudicio, habendus est, qui vitiis pro humanâ infirmitate quàm paucissimis virgetur; quo fuerit apud Henricum & ceteros Gallia Principes loco Societas, quam, tanti testimonio Regis, immunem ab omnibus esse constaret? Hinc, credo, emanauit

emanauit illa ipsius Henrici IV. in litteris I V. Kalend. Decembris ann. M. DC. VII. ad sextam Societatis Congregationem Fontebello datis assertio: *Se commune Societatis nostræ bonum inseparabiliter cum ipsius Ecclesiæ bono coniunctum arbitrari.*

Hinc tam Cleri quàm Nobilitatis in Comitibus generalibus Regni Gallici Parisiis anno M. DC. XV. pro Societate postulantium illæ voces: *Ingentes fructus & singularia officia quæ Patres Societatis IESV tum in Religione Christianâ propagandâ, tum iuuentute bonis moribus & scientiis informandâ, &c. olim præstiterunt, & nunc etiam præstant in Ecclesiâ Catholicâ, nominatim in hoc Regno, nos omnes adducunt, &c.*

Nec secus quàm priores illi laudatissimi Principes (quod quidem sine comparatione vllâ, vel studio partium, dictum velim) Poloniæ etiam Reges, Ducisque Bauariæ censuerunt.

Testatur Episcopus Præmissiensis, audiuisse se in conclauis Regio, cum palàm & apertè diceret inuictissimus Stephanus Poloniæ Rex: *Fore ut, quàm diu stabunt homines, in suâ Societas integritate persistat, quod cum pietate doctrinam prouidè admodum atque admirabili temperamento coniunxerit. Ingens nec dubiâ nixum ratione testimonium prudentissimi Regis: quod ad suam vnus gloriam, & commune bonum Ecclesiæ, ratum esse iubeat, qui potest, Deus.*

Sed quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariùs nemo vel illustriùs quàm ipsemet diplomate suo Regio Stephanus declarauit: in quo, *Ab eo, inquit, tempore, quo ad hunc Regni nostri thronum diuinâ prouidentia euecti sumus, nihil nobis antiquius fuit, quàm ut anti-qua pietas (que est omnium Regnorum solidissimum firmamentum) in omnes Prouincias nostras restitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. neque verò quidquam fructuosius experti sumus, quàm si multos operarios nancisci possemus ex Societate IESV, qui tamquam expediti velites, quoquoersum ad lucrandas animas excurrerent, &c.*

Iam non vni alicui Duci, sed toti Bauariæ domui perpetuus in Societatem affectus fuit continensque laus, non operibus minùs expressa, quàm verbis. Hæc inter minimè obscura sunt illa quæ circa annum prioris sæculi sexagesimum Dux Bauarus Monachio dedit ad Lainium Societatis IESV Præpositum Generalem: *Ex litteris, inquit, quas anno ad te proximo dedimus, satis, ut remur, constat, quid de vniuersâ Instituti vestri ratione nobis persuasum sit; quantum inde labenti Christianæ rei commodi polliceamur. Nec sanè nos spes ista sefellit vniquam: illi enim ipsi de Societate vestrà, quos nuper ad nos misisti, iactis feliciter fundamentis, publicis concionibus, & priuatis etiam adhortationibus, rem fortiùs tentant, quassatos vineæ Domini muros ita sine intermissione reficiunt, ut non modò furiosus ille aper egregiè ab vniuersis arceatur, sed vineam ipsam seminibus noxiis & sentibus per-purgatam spes sit puriorem conseruari haud difficulter posse. Ex his vestris seminariis primitiue Ecclesiæ faciem iam iam contueri incredibili gaudio gesti-mus. Quis enim, nisi sit ipse quoque communi, qui totum prope Christianum per orbem grassatur, morbo infectus, non letetur ex animo, insanam heretico-rum pertinaciam summâ eruditione innocentiaque vitæ tuorum tandem in-fringi? Verè igitur ac meritò tibi gratulamur talium filiorum parenti, in quibus*

renuiscens Religionis exstirpandarumque heresum vna firmissima spes consistit.

Quis porro urbium, quis rerum quæ publicarum quæ scholasticarum, de Ordine nostro sensus fuerit, infinitum sit & scribendo persequi, & assequi audiendo. Vnum pro urbibus Asculum in agro Piceno, alterum pro Academiis omnibus Ingolstadium sententiam dicit, publicam veriùs, quàm suam. Ita ergo in datis anno M. DC. XIII. ipsis Kalendaris Octobris ad Paulum V. Pontificem Maximum Asculum loquitur: *Beatissime Pater, si vestra Beatitudo posset videre mutationem morum, que in nostrâ ciuitate facta est, postquam ad nos venerunt Patres Societatis IESV, ipsummet Asculum non amplius agnosceret. Senes antiqua odia posuerunt, iuniores novas amicitias inierunt. gladius & pugionibus precarij libri atque coronæ successerunt, & sanguis discordiarum conuersus est in lacrymas penitentium. Vbi antea otiosi hominum conuentus fora occupabant, nunc pie celebrant Ecclesias, & institutas à Patribus congregationes frequentant: in quibus qui antea odio dissidebant, amicè conueniunt, & mutuis humanitatis charitatisque officiis inter se certant: ut non recenter in gratiam rediisse, sed verâ ac diuturnâ amicitia coniuncti fuisse videantur. Illa quoque sunt admiratione digna; obedientia filiorum in parentes, parentum amor in liberos. Quæ omnia vt noua apud nos agnoscimus, sic ea Patrum educationi, assiduoque labori, grati accepta referimus. & hic humi prostrati, &c. anno M. DC. XIII. die prima Octobris.*

Urbium
de Socie-
tate iudi-
cia:

nominatum
Asculi:

Vniuersi-
tatum, &
signanter
Ingolsta-
diensis:
Raderus in
Bauariâ fan-
cti Tomo 3.
pag. 124.

Historico-
rum va-
riorum:
Vincentij
Blasii de
la Nuza,
Tom. 1.

Andrea
Sausaij,

At verò Academiæ Ingolstadiensis Cancellarius Doctoresque omnes de Societate, cuius in tribus omnino hominibus ipsa penitus instituta perspexerant, ita denique censuerunt: *Nuper quantam letitiam ceperimus omnes ex aduentu trium Theologorum, Claudij Iaij, Alphonsi Salmeronis, & Petri Canisij, vix dici potest. quorum presentia non solum famam de ipsis excitatam non minuit, sed etiam auget. quorum singularis in sacrosanctis studiis scientia, tum in omnibus disciplinis exercitatio, postremo sanctimonia vitæ, exspectationem omnium, eamque maximam, non solum æquat, verum etiam superat.*

Pari cum urbibus & Academiis stylo & animo loquuntur Historici passim multi: ex quibus nunc vnum ex Hispaniâ, alterum è Galliâ produxisse sit satis. Vincentius ergo Blascus de la Nuza in Historiâ Ecclesiasticâ & sæculari Aragoniæ testimonium Latine redditum hoc ponit: *Quod illustrem fecit hunc annum, facietque in ventura retrò secula, fuit quod Sancta Sedes Apostolica confirmari Religionem Societatis IESV. celo dignum ipsisque Celitibus stratagema, dare hisce temporibus sacrum illud Institutum, vnde tanti tamque sancti & docti homines prodierunt. Consentit in Martyrologio suo Gallicano Andreas Sausaius. Ipso die sancti Ignati Loiole Presbyteri & Confessoris gloriosissimi, qui singulari diuine bonitatis arcano orbi datus ac in lucem editus, imminente tempore, quo aperto abyssi puteo, æternus pietatis hostis, tetrâ hereseon caligine solem Fidei Catholicæ clarissimum obscurare, & per ferales emissarios CHRISTI Ecclesiam funditus subruere satagebat. excitus zelo Dei noue militiæ Dux, nouam in aduersum aciem, Societatem scilicet IESV, felici prorsus auspicio instruxit; vel hoc ipso nomine, vniuersis inferorum copiis formidandam. Quam Regula sanctissimis præceptis institutam, Sedis Apostolicæ auctoritate munitam, diuinâ prorsus sapientiâ regens,*

regens, toto orbe diffudit, aduersus impietatis cohortes, & fera peccati monstra perpetuo certamine bellaturam. Cuius fortissime phalangis victoria, deuictâ ferè iam vbiq; heresi, Fide mirificè etiam apud Ethnicos propagatâ, sepultâ ignorantia, vindicatâ pietate, quocumque sol lucet, latè patent: hisque trophæis ouans Catholica Ecclesia, impensè Ignatio quotidie triumphanti, iamq; cum CHRISTO regnanti, gratulatur. Qui Sanctorum præclare gestis animatus, tam mirandas res CHRISTO auspice Lutetie Parisiorum aggressus, ipsi CHRISTO IESV (cuius nomen altè præcordis infixum gerebat) immensam gloriam, Ecclesia perpetuum munimen & commodum, sibi verò sempiternum decus peperit.

His porro solidissimis grauissimorum virorum pro Societate testimoniis vnùm lubet adicere, non leue id quidem, sed ad suauitatem tamen sensu & verbo benignissimè comparatum, expressumq; ab Amplissimo viro Erycio Puteano Musarum delicio, illo non apud Belgas tantùm, sed vbi vbi vnquam fuit, candidissimi notâ pectoris viris etiam maximis semper caro: *Quod maius*, inquit, *Religioni Christiana bonum patrum euo accedere potuit, quàm vt, turbato opinionum dissidiis orbe, viri prodirent optimi, doctissimi, sanctissimi, quorum operâ & industriâ aurea virtutis renascerentur sæcula, & nouo seruore Christiana legis arcana inualescerent, nouo diuinitatis pondere firmarentur, mortalium parim frigore, partim scelere expugnato? Societas illa IESV est, quam cum nomino, satis laudo. illa victrix heresum, pharus virtutum, perfectio sæculi, gloria disciplinarum.*

Nec vna Societatem commendauit Europa, barbaræ, etiam trans Oceanum, nationes ac Principes, nascentis apud se Societatis tamquam fortunati fideris exortum celebrare verbis pro more gentis suæ magnificis ac sinceris. omnia hîc proferre non licet; non quæ Cangoximanus in Iaponiâ, non quæ Aluarus Congi, non quæ Malaciquettus Æthiopiæ, non quæ Zamorinus Calecuti, non quæ Achebarus Magni Mogoris, non quæ Casrum in Monomotapâ, ceterorumq; per Africam & vtramque Indiam populorum Reges ac Principes in Societatem & Socios encomia effudere, tam prodigè, vt immoderationem istam barbaram contentia Religiosa non ferat.

Omittere tamen non possum illud breue quidem, sed illustre encomium, quod sacris expressum notis Societati dicauere iam pridem Sinenfis Imperij Gubernatores duo. Horum alter sub ipsa initia admissorum in Sinas Sociorum (cùm moderationem in iis eximiam, & in exponendâ CHRISTI lege virtutem animi atque solertiam perspexisset, & porro suspexisset impensius) versâ demum in venerationem admiratione ita statuit, eos non transeunte verbo, sed expressis, ex more gentis suæ, affixisque tabulis perpetuis honorare. fieri id solet, factumque est hac, quam subiicio, celebritate, quâ summi quique Magistratus suam in familiares tantùm ac pares sibi, beneuolentiam publicè contestantur.

Binas tabulas insigni opere striatas & coloribus illustres, eo qui in similibus obseruari solet apparatu, ad nos misit; adiectâ voluntate suâ, quâ desiderabat earum vnâ sacræ apud nos ædiculæ vestibulo imponi, alteram in eâ optabat aulâ statui, in quam officij & salutationis gra-

Erycij Puteani.
in Oratione
de Purificatione
Virginis
Mariæ.

Barbarorum
Regum ac
Principum
de Societate
testimonia.

duorum
Sinensum
Gubernatorum.

Nicolaus
Trigaucius
l. 2. de Ex-
ped. Chri-
stianâ apud
Sinâ cap. 5.

tiâ conueniebant amici nostri. Illa cubitalibus characteribus hoc præ-
ferebat elogium, *Diuorum floris ades*: hæc verò paribus expressum litte-
ris hoc Societatis encomium exhibebat, *Gens ex Occasu sacrosancta*. mi-
noribus infra notis adscripto Gubernatoris ipso nomine. quo quidem
à grauissimo illo inter Sinâ Magistratu, fieri ad amicam venerationem
illustrius nihil potest. Cui affine & omnino geminum officij genus &
laudis amplissimæ, quo pluribus post annis Pequinensis vrbs Guberna-
tor affecit Socios recens tum missos in possessionem aulæ suburbanæ,
ad P. Matthæi Riccij sepulturam, & vsum Societatis perpetuum, aucto-
ritate regiâ attributæ. is simili vt antè ritu adornatam missamque tabu-
lâm tumulo Patris imposuit, cum hoc lemmate: *Ad iustitiæ famam ve-
nienti Matthæo Riccio è magno Occidente*. Quo quidem Sinâ, iustitiâ &
ratione omnia metientes, ad summam venerationem significantius
efferre nihil solent. Et ita sanè etiam citra adulationem vel inuidiam ille
potuit, cum maximorum eo ipso tempore Magistratum crebrò de So-
ciis audirentur hæ voces: *Quod est tot à hac aulâ tribunal, quod non intelli-
gat legem illam, quam prædicatis iustam esse, & veram esse? summâ factò ac
debitâ veneratione Fidei Catholicæ, at non minimâ etiam commenda-
tione Sociorum, quorum non minùs è moribus, quàm verbis, iustitiæ
ac veritatis Christianæ lux sese incorrupta prodebat.*

Idem l. 5.
cap. 21.

Summum
testimonium
Ferdinan-
di Cæsa-
ris II. de
Societate.

Age verò vt finis sit aliquando, hunc tantorum orbe toto Principum
virorum consensum, vnus (sed quo maiorem melioremque non noui-
mus) Ferdinandi II. Austriaci Cæsaris semper Augusti primâ ac supre-
mâ, hoc est, perpetuâ in Societatem nostram voluntate tabulis expressâ
solemnibus consignemus. Is xiv. Kalend. Martias ann. M.DC.VIII. Au-
stria tum Archidux, haud dum suscepto Imperio, in litteris ad sextam
Patrum Congregationem Ratisbonâ datis, *Ego, inquit, pro meo erga vos,
Reuerendi admodum Patres, fauore, & ab ineunte atate beneuolentiâ atque
obseruantia, elaborabo, ne in vestre eximie Religionis tuendâ & augendâ di-
gnitate mea opera vel studium vel officium vllum desiderari vquam possit.
Amo enim vos, & vnicè diligo, ita vt vestras calamitates, infortunia, & re-
rum omnium vestrarum acerbitates, proprias meas esse prorsus existimem; &
ideò Collegia vestra, quæ partim à meo Serenissimo & charissimo parente Carolo,
partim à me in meis prouinciis erecta & aucta sunt, vt meas proprias faculta-
tes & familias tueri, amplificare & ornare non desinam.*

In Compen-
satum
Ferdinandi II.
P. Guil. La-
mormani
cap. 25.

Quæ tanta potentissimi Principis existimatio de Societate concepta
eò subinde increuisse visa est, vt in eiusdem commendationem iam tum
Cæsar aliquando diceret: *Si liber essem, vt fratres mei hodie sunt, Societa-
tem IESV omnino ingrederer.*

Quali ergo vixit in Societatem, tali & mortuus est animo Ferdinan-
dus. de quo ne vllus ambigeret, in codicillo, quem testamento suo at-
texuit, ita scribi iussit: *Ante omnia autem serio singularique ex zelo ipsis
(nostro natu maximo filio regnatura Domino Ferdinando Ernesto,
omnibusque nostris liberis, heredibus ac successoribus) commendamus
peruenerabilem Societatem IESV, eiusque Patres, vel ob id maxime, quod
illi suâ doctrinâ, charæ iuuentutis institutione, vitæque exemplari in Christia-
nâ Catholicâ Ecclesiâ, non solum in his interioris nostræ Austriae Prouinciis, sed
Regnis*

Regnis nostris omnibus, omnibusque nostris Prouinciis, imò toto orbe Christiano, multum, bene, vtiliter operantur; in conseruandâ promouendâque Catholica Religione fideliter omnino, & præ aliis adlaborant; contra verò ingratus hic malusque mundus eos præ ceteris odit ac persequitur: ut proinde maiori protectione, auxilio, assistentiâ indigeant, dignique sint. Hæc omnia supradictos nostros heredes & successores sincerè præstituros confidimus. Est verò hæc vna vltima nostra intentio & voluntas.

Illa Augusti Cæsaris, parentis verè pij, verè Christiani, Ferdinandi nouissima verba sunt; quibus, quo esset in Deum, in Ecclesiam, in Societatem, in posteros animo, & qualem cuperet hereditatem suis filiis, vnam præ omnibus, securè transmittere, ostendit liquidò satis. sed hæc ille dedit amoris suo, necessitati certè non dedit. Ipse iam pridem sanguis integerrimi patris, ipsa indoles inuictissimi Cæsaris, ipse (si ita loqui fas) Ferdinandi II. genius transfusus in Augustam Austriacamque prolem, sic eam instituit, nihil vt in Ferdinando III. nihil in Leopoldo parentis optimi & maximi vt requiras. Pergunt illi, quia amare & propugnare Ecclesiam, tueri etiam atque defendere Societatem: pergunt inde à Germaniâ (id quod ab Hispaniâ studio pari facit Philippus IV. cum Ferdinando fratre suo) in sparsam toto orbe Societatem, suum, ceu gemini sideris, fortunatum lumen effundere. Sic agite bis gemini Heroës Austriaci stemmatis, par vtrumque dignum cognato inter vos sanguine magnorum Caroli & Ferdinandi. amate quam amauere maiores Societatem IESV, vestro subiectam Imperio benignè suscipite; vestro & diuino vobiscum nomini consecratam, velitis, iubeatis esse sempiternam. Ita Belgæ & cum Belgis multi vouent.

CAPVT VNDECIMVM.

Societatis IESV existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religiosorum, testimoniis confirmatur.

Refertur Annales nostri ad annum prioris sæculi LXIII. ita tum apud omnes floruisse Societatem Romæ, perque eam ea diuinam effecisse bonitatem, vt vir nobilis ab Vrbe in patriam reuersus, quærenti quid vidisset Romæ pulcherrimum, Societatem IESV responderit. Quo porro, quamque stabili fundamento veritatis talia vel dixerit hic, vel ille perscripserit; non erit arbitror qui dubitare vltra possit, aut quærere, cum audierit quæ quantaque de Societate testati sint ij, quos supra falsitatem & ignorantiam sanctitas atque scientia, supra adulationem summa dignitas, supra studia partium candor & innocentia collocarunt.

Verùm enim uerò (vt satisfiat fortè nonnullis, qui parem commendationem Societatis requirent etiam ab iis, quos, vt ipsi quidem autumant, Sociorum æmulos, atque ex æmulatione censores esse persuadent sibi) artexam hoc ego loco nonnulla in quæ incidi testimonia Religiosorum hominum, quorum non exemplis minùs quàm verbis ad virtutem inflammata Societas, patrocinio niti gaudet, & auctoritate defendi.

Accepta
ab aliis Re-
ligiosis So-
cietatibus tam-
quam so-
ror à fra-
tribus.
Genesis 24.
Valderama
Serm. de
Beatificat.
S Ignacij.

Enimvero non stulta magis quam improba est inductio animi illa, quæ plerique mortalium (ex sensu opinor suo alia quæ sunt humanis maiora metientes) Religiosos inter Ordines esse putant æmulationi vel inuidiæ locum; quasi non sint inter illos, plusquam naturâ fratres, nedum amicos, omnia communia; etiam laudes & merita. Auditi sunt illi in Ecclesiâ Dei Heroës Ordinum, & militiæ bellantis Ecclesiæ quasi primipili, SS. Augustini, Dominici, Francisci, & ceterorum ex instituto Religiosi viri, cum dicerent visâ nimirum illâ minimâ ac nuper editâ, in quale quale auxilium afflictæ Religionis, Societate: *Soror nostra es, crescas in mille millia.*

Votum accepimus, conditionem amplexi sumus, generosi fratres, quod soror est inter germanos, primos paternæ hereditatis ex vîu & iustitiâ possessores, hoc est inter vos, & vult esse Societas nostra minima, nullo magis titulo quam honore vestri nominis & spiritus accepto munere gloriosâ. Sed enim hæc ut liquidò pateant, fiatque satis opinatoribus illis, quæ sint aliorum Ordinum de Societate iudicia, videamus.

Quid so-
nes Auila
de Societa-
te:
Hist. Soc.
part. I. lib. 9.
num. 59. 61.

Religiosis meritò accensendus est ille in Bæticâ sanctitatis & eloquentiæ Apostolicæ nomine, totâque celebratus Hispaniâ Ioannes Auila, experientissimus virtutis magister, idemque scriptor egregius. Præstans hic Doctör actorque Christianæ, ac, si per ætatem licuisset, Religiosæ vitæ, vsque eò Societatis erat, & tam præclare de hoc Ordine eiusque præsertim auctore Ignatio sentiebat, ut, cum illi per affectant valetudinem in eum se recipere non liceret, discipulos ipse suos ad illum quotquot posset summâ voluntate dimitteret. Diceres (si fas diuinis humana subiungere) alterum quasi Ioannem Baptistam, alteri Seruatori studiosissimo animarum, omnem suam opem, studium, disciplinam, vitam demum, virtutemque submittere.

Orlandin.
lib. 14. n. 60.

Inferere hîc iuuat id quod ab ipso Ioanne Auilâ Michaël Turrianus audisse se scribit, cum diceret: *Ex animo complecti sese & excipere spiritum Societatis, & cuncta eius instituta; idque se facere naturali quadam quasi proprii amoris illecebrâ, quod omnia planè congruerent cum eâ formâ, quam in animo suo ipse descripserat: id esse, quod suo sensisset in spiritu: Verum se paranympum instar sancti Ioannis fuisse, & gaudio gaudere propter sponsum. Nec aliter sibi contigisse atque si puer conetur lapidem ingentem attollere, qui dum præ virium infirmitate rem numquam perficit, vir superueniens robustus pro virium magnitudine nullo negotio tollit, suoque loco aptè constituit.*

quid Ru-
ardus
Tapperus:

Attexere liceat huius religiosissimi Doctöris Auilæ iudicio, alterius, non professione quidem, sed voto tamen & innocentissimâ vitâ religiosi item Doctöris, grauisimique viri, Ruardi Tapperi, Louanienfis Academiæ Cancellarij, testatæ in hunc nostrum Ordinem beneuolentiæ monumentum. Is cum solennem, quam vocamus, Adriani ab Adriano Professionem exciperet, sumpto argumento à verbis Domini dicentis Ioannis 3. *Mandatum nouum do vobis ut diligatis inuicem, sicut & ego dilexi vos. In lege, inquit, veteri carnalibus rudibusque Iudæis mandatum fuit, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Hoc verò nouo CHRISTI mandato, quemadmodum sanctus Cyrillus exponit, iubentur discipuli diligere proximum supra seipfos: nempe sicut CHRISTVS dilexit nos. idque est quod*

Hist. Socie-
tatis part. I.
lib. I. n. 43.

quod hæc sancta & noua IESV Societas studet, hoc eius filiis propositum est; ex hoc nouo CHRISTI mandato, nihil charitate fraternâ prius habere, sui nullam rationem ducere, seipso exanimare, totos se ad Dei honorem & salutem proximorum effundere, quemuis laborem, quoduis discrimen subire, denique vitam ipsam pro CHRISTO & animarum salute contemnere. Nouus inauditusque charitatis modus, quem CHRISTVS Dominus transiturus ex hoc mundo ad Patrem commendauit suis. Hoc itaque nouum mandatum pro fundamento & radice sancta hæc Societas habet. Qui enim ei se mancipant, non vni cuiquam, ut alie Religiosæ Familiæ, charitatis officio sese dedicant, sed planè omnibus, ad quæcumque quascumque terrarum in oras mittantur. Quod quidem aded præstans & sanctum est, ut omnem superare intelligentiam videatur; mirumque non sit, si hæc sancta Societas cognoscatur à paucis. Quæ meritò planè sanctissimo IESV nomine appellatur, non, ut quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli; sed quia Dominum IESVM eiusque Apostolos præstantissimo modo sectatur.

Et adhuc quidem hocce singulos: iam eodem conspirantium Ordinum etiam integrorum Religiosum agmen educo. Præbit virorum dux femina sancta Teresa de IESV, illa quàm notæ tam non inculcandæ sanctitatis mulier verè fortis, de Sociis ipsa sic scribit: *Fuit propter maius bonum meum, ut ego cognoscerem & tractarem cum gente aded sancta, qualis est Societas IESV . . . Laudatus sit Dominus, quod mihi dederit gratiam obediendi meis Confessariis, qui quasi semper fuerunt isti benedicti homines Societatis IESV . . . Habitabam prope illos, gaudendo valde quod tractarem frequenter cum illis; quia tantum cognoscendo sanctitatem illorum conuersationis, erat magnus profectus quem anima mea sentiebat.*

quid sancta Teresa
sua Vita
Romæ impressa anno
1601.

Facere non possum quin atroxam hic fragmentum Epistolæ quam ipsa sancta Teresa XXVIII. Iul. ann. M. D. LXVIII. Abulâ dedit ad Christophorum Rodrigues de Moya, cum ille Seguræ de la Sierra erigere percuperet claustrum Discalceatarum virginum, in idque suas filias ipse inducere eâ tantum lege, ut Societatis directioni tam filia quàm reliquæ abs se fundati Cœnobij virgines subiacerent. Sanctæ Teresiæ fententia verbotenus ex Hispanico Latine sic sonat: *Homines Societatis IESV sunt mei Patres, quibus post Deum, debet anima mea bonum omne, si quod habet. Filiabus tuis afficior ex eo, quod intelligam eas cum Patribus istis agere solitas: nec enim quæuis, spirituales licet sint, illico conueniunt nostro Instituto, nisi quibus illi à confessionibus sunt, quales sunt propemodum omnes Monasteriorum nostrorum alumne: neque memini ullam recepisse me que non esset illorum filia, quandoquidem ea præsertim nobis aptæ sint. Equidem gratias ago Deo, quod eorum, qui me genuere, Patrum spiritus mea in Cœnobio ab usdem transfusus sit . . . Itaque Reuerendissimus Generalis noster nuper hac transiens ita præcepit, ut Patres Societatis exhortationes haberent ad nostras, nec vllius auctoritate prohiberi possent, absoluerentque passim confiteri cupientes. Obstat quidem Constitutiones eorum, non vetare tamen quo minus interdum id fiat, nobisque inter agendum rectè consulant; quod faciunt magno cum fructu. Desiderium tuarum filiarum, ut nouum illud Cœnobium tuum Patrum cura subiiciant, idem est meum est. Scito tamen illos id non admissuros, esset licet Principum seminarum; qualia, modò vellent, ex hoc multa haberent: adeoque, quod*

And. Lucas
Vite sancti
Ignacij lib. 5.
cap. 26. ex
authentico.

optas, fieri non potest. Benedictus sit Deus habere nos præ aliis libertatem agendi cum Patribus istis, quam nec auferet ullus unquam, neque aufert. Ita tum quidem sensit de Societate Teresiam, sentiretque, si viveret, etiamnum, eundem apud nos, de quo sibi tantopere gratulatur, Ignatij, imò Dei, spiritum (quod huius unius munus est) inuentura.

Vnum superest, editum dicamne à Deo, an sanctâ ipsâ Teresâ? quo nescio num illustrius dari de Societate testimonium possit. Viderat hæc (animum eius illustrante lumine diuinitatis, illo quo latentia in recessu locorum ac temporum, etiam homini aperta sistuntur) instructissimorum in bella militum exercitum candida, in argumentum victoria, signa portantium: (expressam hoc ostento fuisse Societatem IESV ex ipsius Teresæ secretis priuatilque tabulis testatur inter ceteros ille qui à confessionibus fuit sanctæ Virgini, Sanctius de Auilâ Episcopus Seguntinus.) de Societate ergo, in commentariolo quem habebat concessarum sibi à Domino gratiarum, ipsa sic loquitur: *Vidi grandia de toto iunctim isto Ordine. Vidi non semel eos in celo cum signis candidis in manu. Vidi alia admirationis ingentis, ideoque magnâ in veneratione habeo Ordinem istum; præsertim cum usu & consuetudine diuturnâ deprehendam vitam eius ac mores cum exhibitis mihi prodigijs conuenire.* Sanè cum hæreret hinc stupore defixa Teresia, inde magnis lætitijs incederet ex vehementi quo in charum sibi istum Ordinem ferebatur affectu, ita exaggerantem apud se sua ostenta audiit aliquando Dominum IESVM, cum diceret: *Quin scis res tu quanto olim auxilio futuri sint illi Ecclesiæ sanctæ.* plus suspensâ hac & breui, quàm perfectâ quavis oratione significans.

B. Thomas de Villâ-nouâ ex Augustinianâ Familiâ Valentinus Artistes, si quem de Societate amoueri Valentiam cerneret, auxilia sibi detrahi peramanter expoſtulabat.

Sanctus Philippus Nerijs, cum familiariter vteretur Ignatio, in eoque Societatis IESV admirabilem Ordinem, quasi compendio, videret expressum, ita in eum exarsit, sic inflammatus est studio imitandæ virtutis, vt in illum admitti se vnicè postularet. Sed nempe non admisit Ignatius. hic enim, vt erat non sui, non Societatis abs se condita, sed ampliandæ tantum diuinæ gloriæ studiosus; præscijs adhæc arcano monitu Congregationis eius, quam Ecclesiæ tanto bono Philippus instituit; futurum credidit è re Domini publicâ, si non suo eum Ordini aggregaret, sed diuinæ prouidentia relinqueret, aliâ eaque non minus expeditâ viâ deducendum ad salutem, etiam proximorum.

Ludouicus Granatensis, ex Ordine sancti Dominici nobilis Ecclesiastes & Scriptor, sic amauit pro beneuolentiâ suâ, tantique fecit nouellam tum IESV Societatem, vt aliquando Eboræ, & pro concione publicâ diceret, *eam Apostolicum quemdam cœtum esse, qui ad hominum salutem omni ratione tuendam, renouandamque in Ecclesiâ Dei ceterem sanctitatem, totis viribus conspirarit.*

Bartholomæus de Martyribus, ex eadem sancti Dominici Familiâ, Ecclesiæ Bracharenſis Antistes, clarus admisâ, sed clarior depositâ iterum dignitate, ad Lainium credere se scribit Societatem procul dubio celitus emissam ad horum miserabilium temporum ruinas & calamitates reparandas.

Deni-

Vita S. Teresie cap. 38.

Ribera lib. 4. cap. 5.

quid B. Thomas Villa-noua Augustinianus:

quid sanctus Philippus Nerijs:

And. Lucas Vita sancti Ignatij l. 5. cap. 26.

quid Ludouicus Granatensis Dominicanus:

Hist. Soc. p. 1 l. 1. n. 69.

quid Bartholomæus de Martyribus Dominicanus:

Hist. Soc. p. 2 lib. 4. n. 150.

Denique grauiſſimus doctiſſimusque vir Franciſcus Romæus, iam ſapè nominati, nec ſatis vnquam laudandi Patrum Prædicatorum Ordinis Magiſter Generalis, dum ſcriptis Romæ litteris x. Decembris, anno M. D. XLVIII. ſuos admonet, vt recens approbatam à Sedè Apoſtolicâ Societatem, Presbyterosque eius tamquam ſuos commilitones iutare, & contra impugnantes protegere velint. Pateat, inquit, vobis, qualiter hoc calamitoſo tempore, quo Religio Chriſtiana hereticorum telis impetit, malorumque Chriſtianorum peruerſis moribus labefactatur, nouus Ordo Presbyterorum regularium ſub titulo nominis Ieſu, de vrbe quaſi præſidiaria manus Dei benignitate ſubmiſſus eſt: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confeſſionum audientia, ceterisque ſacris exercitiis, ac ſanctorum morum exemplis, in Eccleſiâ facit, Sanctiſſimus in Chriſto Pater & D. N. Paulus Papa III. approbavit & confirmavit. Quod idè vobis ſignificatum volumus, ne huius Inſtituti nouitate ſeductus quiſpiam veſtrum, commilitones ſuos ad eundem ſcopum tendentes, & à Deo ſibi ſuppeticas miſſos per errorem fortassis oppugnet, eorumque detrahat inſtitutis, quorum fructibus gratulari & pios actus emulari debuerat.

quid Fran-
ciſcus Ro-
mæus, Ma-
giſter Ge-
neralis
P. P. Præd.
Orland. l. 8.
num. 50.

Nec hoc fuit vnus huius aut Ordinis aut perſonæ, vtriuſque licet ſummæ, de Societate iudicium. Emmanuel Rodericus ex Seraphico Ordine non minùs aut beneuolè aut copioſè eam commendauit: de eius enim origine ſic ait: Omnipotens ſermo Dei de regalibus ſedibus veniens, chariſſimam ſuam ſponſam Eccleſiam viſtans, ſuſcitauit à cælis Ignatium Loiolam cum ſanctiſſimis Sociis, qui zelo omnes ſeruentiſſimè æſtuantes, contra Lutherum omnesque eius ſequaces caſtra poſuerunt, pœnitentiam prædicantes, &c. Et paulò poſt de eodem Ignatio in hanc ſcribit ſententiam: Qui unctis illis ſecum ſtrenuiſſimis CHRISTI Ieſu commilitonibus Italiam venit, vbi ſanctiſſima opera per ipſos in augmentum ſanctiſſimæ Fidei animarumque ſalutem Deo indies operante, conſtituerunt Congregationem iſtam, non Ignatii, ſed Societatem Ieſu CHRISTI appellari, adeò vt inde veniant leſuitæ appellati.

quid Em-
manuel
Rodericus
Ordinis
Seraphici
Quæſt. Ca-
nonic. &
Reg. Tom. 1.
q. 2. art. 9.

Par etiam Carthuſianorum innocentiffimæ Familiæ, eiusque ſummi Prioris Petri de Sardis, Generalisque eorum Conuentus, in naſcente adhuc Societate, ſenſus & pietas, datis anno M. D. XLIV. ad Ignatium e maiori Carthuſiâ litteris comprehenſa. eæ ſic habent: Auditiſſimè famæ odoriferâ, fratres in Domino dilectiſſimi, de veſtrâ exemplari conuerſatione, ſalutari doctrinâ & voluntariâ paupertate, ceterisque virtutibus, quibus in tenebris noſtri deplorandi ſæculi refulgentes perhibemini homines in viâ perditionis errantes ad arctam viam ſalutis reuocare, vacillantes ſtabilire, ſtantesque ad proficiendum in virtutibus ſtimulare, & magnum in Domino Eccleſiæ Catholicae fructum afferre; gauiſi ſumus in Domino, gratias illi agentes, quod in tantâ deſolata Eccleſiæ ſuæ calamitate, quâ premimur, excitare dignatus eſt & mittere nouos operarios in vineam ſuam, recordatus miſericordie ſuæ, &c.

quid Pe-
trus de
Sardis,
Prior ma-
gnæ Car-
thuſiæ cum
ſuis:
Hiſt. Societ.
part. 1. lib. 4.
num. 107.

Bruno Loherus Agrippinenſis Carthuſiæ Procurator, continere non ſe potuit, quin maiorum ſuorum ſecutus exemplum, id quod de Societate noſtrâ ſentiebat, ſcriptis ad Ignatium litteris explicaret. Inter cetera,

quid Bru-
no Lobe-
rus Carth.

Andreas Luceas in Vita S. Ignatii lib. 4. c. 20.

ceretera, *Dolebamus*, inquit, *interim gliscentibus heresibus*, non esse multos qui contra istos tartareos spiritus se opponerent: cum ecce præter omnium opinionem non multò post tu exstitisti, Pater celeberrime Ignati, spretis mundi pompis, honoribus, diuitiis, voluptatibus, spretâ generis dignitate, &c. Quibus, post magnificam commemorationem earum rerum quæ ad Dei gloriam & Ecclesiæ bonum præstaret vbique Societas, ita demum subiungit: Si ob flagitia & errata vniquam relinquendi sumus à Deo, iam vel maximè id timendum est, quando vsque eò omnis creuit impietas, ut vix possit vltra progredi; vnnum dumtaxat superest, quod nobis melioris spei fiduciam ingerit, vestra nimirum Sodalitatis noua ista præclaraque professio, & nunquam satis laudatum vitæ institutum. Prorsusque nobis persuademus fore, ut per vestros quandoque CHRISTI Ecclesia in melius reformetur.

quid Zacharias Bouerius in Annalibus Capuccinorum: anno Christi 1534.

Nec illustre minùs de fundatâ primùm Societate testimonium inferuit Annalibus Minorum Capuccinorum Zacharias Bouerius: Ceterùm, inquit, hoc anno, in quo Henricus VIII. Angliæ Rex, post Catholicam Religionem verbo & scripto propugnatam, ob Anne Bolenæ coniugium, ac Catharinæ uxoris repudium, schismate in Angliâ concitato, à Pontificis obedientiâ, ac postremò à Fide desciiuit, maxima Dei in Ecclesiam tum providentia, tum benignitas enituit: nam hoc ipso tempore prima illustrissimæ Societatis IESV fundamenta iacta sunt, Deo primùm, tum sancto Ignatio Loiola auctore; qui hoc anno sex sibi adiunctis Sociis, ut apud illius Vitæ Scriptores videre licet, præcipuâ voti religione Pontificis se obedientiæ adstrinxit; ut quod in Rege & Regno ceciderat, in sancto atque Apostolico viro, atque in eius Societate resurgeret.

quid Rhenanus Choppinus: lib. 11. num. 18.

Cui consonat quod Rhenanus Choppinus de Sacrà politia tradit his verbis: Misellâ etiam hac tempestate, excitatus est à Superis nouus Religiosorum hominum Ordo, qui vt à IESV Societate nomen obtinent, sic assiduâ sacræ Pagine lectione, concionibus, scriptorumque editione nutantem fulciunt Christianam Rempublicam, rara ingenij doctrinæque munera ad ornatum templi Dei, id est Ecclesiæ, conferentes. Potiuntur certe hi partâ ex optimis studiis insigni gloriâ, quæ nixa vere virtutis radicibus numquam deflorescet. Nec verò melatet sacri huius Ordinis nouitatem inuidiosam fuisse nonnullis: sed, fractis inuidiæ repagulis, Iesuitarum Ordo radices egit velut de celo missas: quo fortissimi CHRISTI milites rediuuiam veterum heresim oppugnarent aqûe strenuè, uti impiis Albigenis erroribus obiecti sunt à Numine quondam Dominicanæ normæ Sacerdotes.

quid Franciscus Enriques:

Breuitè, sed neruosè, Franciscus Enriques: Habet sapientiæ lumina Ignatius cum suâ Familiâ & eum iustissimo titulo Vrbanus VIII. appellat Ducem & Atlantem Ecclesiæ, qui doctrinæ suæ humeris mundum fulciat atque sustentet.

quid Valerius Ximenes:

Nec his multò longiùs, fortiùs etiam atque vehementiùs, Valerius Ximenes de Embun, sacræ Theologiæ Professor in Cæsaraugustano Conuentu Patrum Carmelitanorum: Voluit, inquit ille, Dominus celi & terræ ditare & illustrare nobilem Societatem IESV, columnam Ecclesiæ firmissimam, murumque fortissimum & inexpugnabilem contra hereticos. Ex quâ vnâ tot prodierunt, prodeuntque quotidie, doctrinâ & virtute duces robustissimi, quot ex aliis omnibus simul iunctis Ordinibus clericalibus. Quid ais, vir

vir magne? ex Societate tot quot ex aliis simul omnibus? Non agnosco, & nobis hoc arrogare non velim: benevolentia hic error & excessus amoris est, vasto natus animo, & verbis expressus ingentibus; qualem necesse est animum fuisse Præfecti Quitensis eius, qui Limam ad Proregem de Sociis ita scribere ausus est: *Mihi affirmanti credat Excellentia sua, ad rem Christianam promovendam, ad opportunam his hominibus opem ferendam, pluris esse illos vnos, quam omnes aliorum Ordinum Familias; propeque illud affirmare ausim, pluris interesse Reipublicæ, illos esse in his terris quam Regios ipsos auditores.* Sed enim, ut semper comparatio omnis odiosa sit, nemo tamen conferri quin & præferri ceteris vnum aliquem moleste fert eo tempore, quo solennitati eius & gloriæ datur aliquid, aliis quoque, cum locus tempusque fuerit, concedendum. De quolibet Sanctorum suorum solenni versu canit Ecclesia: *Non est inuentus similis illi.* & hoc ipsi encomium, etiam qui sunt longè maiores, Apostoli non invident; quin gratulantur potius, & gaudent aliquam in eum, vel à se suisque meritis, gloriam deriuari.

Audeo ergo (quando annuentes hinc mihi & applaudentes audire videor eos, quorum iustissimam expostulationem verebatur humana persuasio) audeo, inquam, quæ etiamnum se mihi ingerit aliorum in nos Religiosorum hominum illustrem proferre sententiam.

Nobilissima (inquit Ioannes le Page in Bibliothecâ suâ Præmonstratensis Ordinis) & celeberrima illa Societas IESV, quæ quot Collegiis constitutis in orbem diffusa fuit, tot velut lucidissimis doctrinæ & sapientiæ luminibus mundum vniuersum illuminauit, tenebrasque illas Cimmericas illi offusas laudabiliter dispulit.

Siluester quoque Maurolycus, Abbas sanctæ MARIAE de Roccamadure, Ordinis Cisterciensis, post multa eleganter de Ecclesiâ & Societate disputata, ita demum: *Non alto absque mysterio disposuit æternum Numen, ut ab almâ urbe Româ, CHRISTI in terris Vicarij summâ Sede, suam traberent originem Socij, quorum Institutum forte scutum, & inexpugnabile munimen Romana Ecclesiæ esse debebat.* In eandem ferè sententiam Martinus Carrillus Abbas Montis-Aragonij ex Ordine Canonico Regul. S. Augustini, ait videri diuinitus Ignatium mundò datum, ut se Luthero & Caluino Fidei Catholicæ pestibus opponeret. Id ab eo eiusque filiis factum strenuè iuxta & feliciter: horum operâ CHRISTI vineam vberimos fructus produxisse: horum non modò laboribus, doctrinâ, scriptis, vitæ exemplo, sed & sanguine defensam conseruatamque veram Religionem; nec veretur, ob multitudinem eorum qui in hac causâ vitam profudère, Societatem Matrem Martyrum appellare.

Claudet hoc caput Prudentij de Sandoual ex sacra diui Benedicti Familiâ Episcopi Pompeiopolitani, Caroli V. Historiographi Cæsarei, augustum de Societate iudicium. *Intelligent, inquit, omnes Catholici curam quâ Ecclesiam suam sponsam sibi vnicè dilectam Deus amplectitur, quamque tempestatibus fatigatam, diuinis fauoribus recreat, novos in eâ spiritus & generosos milites industriosque gubernatores euocando, per quos, ne quo casu illa pereat, constituatur in tuto. Cum à Septentrionalibus Europæ partibus suum secuti Lutherum plures alij emergerent brutales heretici, fera-*

quid Præfectus Quitensis: Ann. Prom. Peritiæ 1594.

quid Ioannes le Page:

quid Siluester Maurolycus:

Annal. 1. 6. ad annum 1540. & 1556.

quid Prudentius de Sandoual. Tom. 2. l. 24. §. 24.

rum instar coniurati omnes æquare solo vineam Domini; ipse ab Occidente gloriosum excitauit Ignatium, qui, abstractus à militiâ armisque terrenis, arma inter alia & opera magis heroica poneretur. adeoque cum ceteris, armandis ab se, Sociis in ipsum Apostolorum & Ecclesie primæ munus officiumque succederent: itaque per illos sua demum fides diuino constaret oraculo: In omnem terram exiuit sonus eorum. Quod certum nunc & ipso expressum opere nostris nos oculis contuemur; quando Patres illius sanctæ Societatis orbem ex hoc vniuersum circuiuere, Dei que legem annuntiando mortalibus, eò demum, quò nec ipsi penetrarunt Apostoli, peruenerunt. Illis nempe nouos orbis vtriusque ad Orientem & Occidentem Indiæ, maiorem certè partem earumdem, veluti destinato seruauit Deus, ut ibidem gens illa benedicta Apostolicorum Sociorum munere fungeretur.

CAPVT DVODECIMVM.

*Commendatio Societatis IESV etiam ab infidelibus
& hæreticis vi veritatis expressa.*

Commendatio illa certissima quæ ab hoste.

HIc finis testimoniorum illustrium, hoc maximè pertinentium ad laudem Societatis IESV, quòd illa à Principibus viris in omni ordine prolata sunt. Sed est (nisi fallor) commendationis genus etiam aliud, quod ab hostibus, iisque improbis & inuidis, quandoque deducitur. Enimuerò quod illi laudandum esse senserunt, si fatentur palàm, maximè si exaggerant; constat profectò non posse non esse præstantissimum opus illud, cuius commendationem non conciliarit amica virtuti beneuolentia, uti contingit à viris bonis; sed veritas expresserit, illa calumniæ etiam inueteratæ & maleuolentiæ victrix: quod accidere nonnumquam vel ab improbißimis solet.

Aptissima sunt, fateor, ad conciliandam rebus existimationem, quæ in naturæ quouis ordine summum obtinent locum; ineptissima, quæ infimum. Inter elementa, & ea quæ ab elementis orta, nihil igne ipso, nihil luce perfectius, ad conferendum rebus splendorem, nitoremque etiam sideribus parem. Mirum tamen, quantum ex ipsius aliquando aquæ alluione, imò & cœnosæ telluris attritu, res aliquæ, obscuræ priùs & inamcænæ, splendescant.

Quid de Societate hæretici: Melanchthon in primis:

Flor. Remondus de Ortu & occasu hæreseon, lib. 5. cap. 3. art. 6.

quid Theodor. Beza:

Audiamus igitur quid hostes veræ Religionis quandoque de Societate senserint. Melanchthon morti suæ infortunatissimæ iam vicinus, cum fortè audiret à quopiam Iesuitas peragrarè terras, transmittere maria, nec quemquam ferè nunc esse orbis angulum, quò non penetrarint, vbi non iecerint Romano-Catholicæ Religionis semen, non sudore tantùm sed etiam sanguine irrigatum; ductis ex imo corde suspiriis, exclamare non vni auditus est: *Ah! quid hoc esse dicam? video sanè totum mundum breuè Iesuitis repletum iri.* Sentiebat videlicet versipellis ille, nullum vulpinis suis fraudibus locum fore, quò importatæ per IESV Socios fidei sincerus candor intrasset.

Quid Beza? credamne dicenti? imò mentienti non credam; ita tamen

men ille: *Nulla se in Franciâ vitæ Christianæ & integritatis vestigia nisi in Iesuitis videre.* nimirum cum sint & micent vndequaque illustrissima cælo lumina, vllum tamen ex his, nisi quod forte obijcitur, invidentis imò nil videatis oculus non videt. Dixit Beza debueras, ne mentirere: *Nulla te in Franciâ Arriana vitæ & improbitatis vestigia nisi in Calvinistis videre.*

In antiq.
Prouinc.
Franciæ,
ann. 1586.

Inuidiosè in Ecclesiam, gloriose nimis in Socios vtrobiq; sine fide Kemnitius, *Societatem*, inquit, à Romano Pontifice excogitatam, vt labentem Ecclesiam fulcire aliquo modo posset. Fundatæ supra petram Ecclesiæ portæ etiam inferi præualere non possunt, & labentem tu fingis? tu fulciendam aliquo modo ab Societate vnâ iactas, quam tot ceterorum Religiosorum, tanta Hierarchici Ordinis vis ac tutela ornat veriùs quàm defendit, mole stantem suâ, radicatam solo, inhærentem cælo, fixam vtrobiq; & firmam, etiam inter ruinas mundi & fatiscentis in se naturæ extrema dissidia permanfuram? Demus tamen excogitatam à Pontifice Societatem: sed nimirum ab illo Pontifice, qui compati possit infirmitatibus nostris, illo Sacerdote in æternum, illo IESV, cuius ipsa se nomine signatam gaudet. demus etiam subfultam aliquo modo ab Societate Ecclesiam, quia scilicet omnem eò modum & operam contulere plures Religiosorum Ordines, impellente eos pronissimâ voluntate, potiùs quàm Ecclesiæ necessitate cogente.

quid Kem-
nitius:
Pauca de
Origine
Societatis.

Tolerabilius est quod Franciscus de Verulano Cancellarius Angliæ, agens de institutione iuuentutis, *Quæ*, inquit, nobilissima pars prisca disciplina reuocata est aliquatenus quasi postliminio in Iesuitarum Collegiis; quorum cum intueor industriam solertiamque tam in doctrinâ excolendâ, quàm moribus informandis, illud occurrit Agesilai de Pharnabazo: *Talis cum sis, vtimam noster eses.* Cuius quidem hominis admittenda videri possit & cum veritate sententia; sed detestabile votum est: nimirum tales cum simus, vestri numquam erimus; sed conabimur, vti vos, vti omnes homines, nostri, hoc est Dei, sitis.

quid Fran-
ciscus de
Verulano:
Lib. i. de Di-
gnitate &
augmentis
Scientiarum.

Sed quid hareo in Europæ tantum nostræ fordibus veriùs quàm sententiis? audire & referre iuuat quid Afri, Asiatici, & vtriusque solis infideles populi de Sociis & de Societate censuerint.

quid de
Societate
Ethnicis

Taicofama, ille Iaponios inter Reges imperio primus & viribus, cum per adulationem laudaretur à suis eo maxime titulo, quod Socios, illos, vt aiebant, impios & legis impiæ professores exegisset Imperio suo; Vos, inquit, ita dicitis, me eos exturbasse; sed non fuit ea causa quam vos allegastis: mibi enim numquam aut Patres illi improbi visi sunt, aut lex eorum impia: imò ego affirmo homines esse probos, & legem eorum bonam. Sed feci quod essent exteri & peregrini, ac lex eorum contraria esset legibus Chamis & Fotochi, quod sectas nostras omnes & prisca Imperij nostri ceremonias funditus euertebant cum ludibrio & ignominia nostrorum, &c.

quid Tai-
cosama
Iaponus
Imperator
Ex Relat.
P. Froës.

Fuit plurium in Æthiopiâ schismaticorum Monasteriorum peruersus Antistes, qui visis inibi Societatis hominibus, diceret se affirmare id certò posse, vidisse se viros Apostolis quàm simillimos, qui ea solum quererent que Dei sunt, non que hominum aut que sua.

quid Schi-
smaticus
Antistes
Æthiops:
Ex annis
Æthiopiæ,
ann. 1607.
1608.

Negabat Rabbi Salomon Iudæus, apud Armusios nominatus in paucis,

Rrrr

cis,

quid Rabbi Salomon Iudæus. Vita Gasparis Barzæi lib. 2. c. 12.

eis, se cum multis Doctoribus congressum, quid simile cumquam Societatis hominibus reperisse: ita enim eos esse in colloquiis subtiles, ut ea res uni diuinæ gratiæ possit attribui. Sed errant hic fortassis in ceteris, in vno verum dixit; quidquid vbiuis gentium Societas agit pro Religione, quale vel quantum alij iudicent, minus certè voto suo, vni hoc totum diuinæ gratiæ attribuit, vni iam pridem diuinæ gloriæ consecrauit.

Quid dicam de iis, quæ per Xauerium moti Bonzij atq; Brachmanes, quæ per Barzæum Saraceni atque Iudæi, quæ per Anchieta Brasili, quæ per Bellarminum nostri in Europâ hæretici, quæ per alios alij, de Societate, de quæ institutis eius, ipsâ approbante inuidiâ laudatissimis, censuerunt? quid de iis denique, quæ per Ignatium, quæ viuentem adhuc, quæ deinde mortuum, coacti etiam maligni spiritus, mendaci quidem illo nec suo ore, fide tamen & relatu dignissima prodiderunt? Ioannes Vega, laudatissimus ille Siciliæ Prorex, cum Româ intellexisset per secretas ad se litteras obitum sancti Ignatij, quem cum vniuersâ Societate viuentem impensè coluerat; non dubitabat ille quidem, quin (ut ipse tum Drepano perscripsit ad Socios) cælesti beatâque post vitam in terris tam religiosè traductam frueretur in cælo: auebat tamen, pro suo in Sanctum in quæ Societatem animo, penitius quid de vtriusque cognoscere. Priùs ergo quàm de Patris obitu cum vilo conferret, energumenam, quæ tum fortè sacro Ecclesiæ carmini adiuranda subiacebat, interrogari disertè iubet, vbi sit, quid rerum agat Ignatius. hinc illa cum gemitu (quem nempe sibi tam odiosa veritas exprimebat) Ignatius, inquit, ille capitalis hostis meus, iam obiit, locum quæ in cælo alios inter Fundatores Ordinum Dominicum & Franciscum medium tenet. Plura sunt eiusmodi malignorum spirituum oracula, quibus suum Ignatio & Societati nostræ locum dignitatis in triumphante pariter & militante Ecclesiâ consignarunt. Sed enim, postquam Iesus olim dæmonia clamantia, *Quia tu es Filius Dei*, increpans non sinebat ea loqui; nec ipse iam velit Ignatius, aut sibi, aut suæ, imò Iesv Societati, aliquod à tam improbis testibus peti patrociniū veritati. Vnum ergo solum, sed voti & submissionis causâ, subijcio; illud scilicet, quod Regio Prophetæ, quod Ignatio, quod Societati nostræ iam inde à principio sui familiarissimum, non solenne iam aut sæculare, sed quotidianum carmen est: *Non nobis Domine non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.*

And. Lucas in Vita sancti Ignatij.

Etiā à dæmonibus Ignatij Societas commendata.

Luc. 4.

Psal. 113.

Cum passim hoc toto Libro viros gloriosos & parentes nostros externorum præconiis ornauerimus; nemo, ut fallor, iure nobis succenscat, si eosdem litterariâ aliquâ exercitatione celebremus.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

*Societas eò magis à Deo honoratur, quò minùs honorem suum
quirit, & omnia refert ad maiorem Dei gloriam.*

Inter cetera Religionum miracula, à summo Numine ad suorum pietatem excitandam atque confirmandam iam inde ab Ecclesiæ incunabulis edi solita, vnum illud vel maximi à se æstimatum, atque à posteris in pretio habendum, vir acris iudicij & multæ lectionis, quiq; ob vitæ merita Summus Pontifex declaratus est Marcellus eius nominis secundus, affirmare non dubitauit; tam breui spatio, quod vix decem & sex annos excedebat, sacram hanc militiam, quam Ignatius à cælo designatus Dux atque Imperator & primus instruxit, & felicissimè gubernauit, potuisse tam longè lateq; per tot maria, totq; Regna ac prouincias, non sine præclarâ nominis sui commendatione propagari. Et verò quem non in admirationem atque stuporem rapiat, intueri minimum aliquem cœtum tam breui temporis curriculo ad vtrasque Indias aciem explicasse, subsidiarias turmas quoquo- uersus emisisse, circumtulisse vbique victricia signa, tot ac tantas de idolis, hæresi, ceterisque vitiorum portentis, victorias reportasse? Vt illud non iniuriâ cum Societate nostrâ communicare posse videar encomium, quod Perfarum olim Reginæ Estheri sacrarum Litterarum monumenta dederunt: *Fons paruus creuit in fluiuium, & in lucem solemq; conuersus est.* Non quòd humanæ industriæ viribus, aut scientiarum adminiculis ea putem accepta referenda: sed quòd munifica illius manus, qui libauit fontes aquarum, & de tenebris fecit splendescere solem atque lunam, ea omnia sponte atque liberaliter in eam concessit: vt in ipsum, tanquam verum auctorem, tanta quanta est operis tam præclari gloria redundaret. Enimuerò volenti altius perscrutari, è quâ tandem scaturigine ingens ille torrens per omnes oras sese effuderit; aut è quâ luce radij illi promanarint, qui non minùs quàm sol terras, sui fulgore mentes hominum perstringunt, & gratissimâ voluptate oblectant; non aliam deprehendere licuit, quàm quòd primum atque solenne eius sacramentum nuncupetur, Principi omnium rerum Deo, atque munificentissimo parenti, seruire non metu suppliciorum, non mercede stipendiorum, non spe præmiorum, non expectatione muneris alicuius, quæ alioquin nobilem indolem ad heroica facta solent erigere, sed propter inflammatum quoddam desiderium eius honorem & gloriam propagandi, ex sincero ac genuino amore profectum, & quia infinita eius dignitas ac maiestas id omni ratione promeretur. est enim illa propria liberalis animi atque ingenui nota, parentem amare, omnique obseruantiam colere, non quòd

*Mirabile
incrementum
Societatis.*

Esther 10.

*Societas
Deo non
spe nec me-
tu seruit,
sed filialis
amore.*

pœnam minetur, aut opulentam spondeat hereditatem, sed quòd optimi parentis nomen & patria potestas id iure suo exigant. Mercenarius quorundam cultus iure à cœtu verè amantium proscribitur, qui vix præmiorum illecebris in officio continentur, nec vnquam offensi Numinis pœnitundine commouentur, nisi præsentis suppliciorum metu percellantur. Seruilis hoc est ingenij eorum, qui aut de lapide empti sunt, aut non vno stigmate inscripti, sublato timoris freno, in omne genus intemperantiæ, audaciæ atque libidinis effundi, nec quidquam pulchrum aut honestum ducere, quod non mercede aliquâ aut vili lucello comparatur. Longè alia est ratio filiorum Dei, qui patrem amare se profitentur, eiusque Numini propterea solùm obsequi, & sanctissimis eius legibus obtemperare, quia id eius infinitæ dignitati ac maiestati debetur, quia magnificus omnium opifex est, quia quidquid sumus, illius, inquam, & opus, & peculium, operum omnium peculiare præmium: quo fit vicissim vt amabilissimi illius atque suauissimi Parentis amor in eos prouocetur vehementiùs, inflammetur ardentius, foueatur tenerius. Et quoniam munificentia illa infinita nulli vnquam cedere consuevit, sed cunctos superare benefaciendo, suarum etiam partium esse ducit, hanc qualemcumque mortalium liberalitatem inusitato cælestium beneficiorum influxu irrigare, sibi que magis obnoxiam reddere. Et sanè adeò altè tum in Constitutionum suarum libris, tum maxime in animis singulorum id infixum atque impressum Ignatius esse voluit, vt pro tessera atque imperatorio signo, quod quisque non segnè quàm aquilam Romanus miles sequeretur, hoc vnum haberent omnes, *Ad maiorem Dei gloriam*. Atque hinc tandem admirabile illud & numquam intermissum certamen, inter Deum veluti parentem amantissimum, & Societatem tamquam dilectam eius filiam, licet contemplari: dum illa nihil laudis sibi deposcit, nullam nominis sui existimationem sibi propositam habet; hic autem nouis eam semper ornamentis cumulat. Et verò quis ignorat, primis legibus huius sacræ militiæ non modò aditum omnem atque viam ad sacras Insulas ceteraque præclara Reipubl. Christianæ munia intercludi; verùm etiam sacramenti religione interpositâ oblatos vtrò honores & honorum insignia (quæ, vt corpus vmbra, virtutes comitari solent) quàm longissimè ab hoc cœtu remoueri? Quod quidem ita sacrosanctum habetur, vt nullius nisi Summi Ecclesiæ Præfulis auctoritatem atque imperium huic voto intercedere voluerit Ignatius. Et quo honoris tandem genere, cum, cuius studium est humiles atque abiectos erigere, hanc tam profundæ demissionis exercitationem existimatis voluisse remunerari? Ecce tibi diuino prorsus inuento, iam inde ab eius exordiis, ad militaris huius cohortis vexillum euocatos Duces Gandiæ, Aquaiuias, Carolos à Lotharingiâ, Marchiones Gouzagas, & sexcenta illustrissimarum familiarum capita; quorum vel sanguinis nobilitati, vel virtutibus, præclarisque facinoribus, & primæ in aulis Regum dignitates, & sacræ Insulæ, Romanæque maiestatis purpura communi orbis suffragio debita censebantur. Altera res, quæ non minus speciali iure Societatem hanc diuino obsequio ac perpetuo cultui mancipatam probet, est publica illa atque ante oculos omnium præ-

Pium inter Deum & Societatem certamen.

Votum Professorum non admittendi honores.

Deus ad Societatem vocat viros illustres.

fixa

fixa foribus inscriptio: Non solum propriarum animarum saluti cum diuinâ gratiâ vacare, sed etiam cum eadem impensè in salutem proximorum incumbere. Quod quid est aliud quàm operam omnem atque industriam vitamque & sanguinem in aliorum subsidiorum Dei causâ deuotere; abiicere se ad mendicabula in compitis, ad mancipia in trremibus, ad nautarum facem in transtris, ad semiuiuâ cadauera in nosocomiis omni ope subleuanda? Genus profectò palæstræ, quod præter molestias, incommoda, morborum contagionem, variasque ærumnas, nihil concedere videtur athleticis. Verùm numquam ita se Societas ad infimam plebem demittere, aut ad seruilia etiam obsequia abiicere potuit, quin altius eam semper diuina Maiestas extulerit. Itaque hæc quæ vilia & contempta videntur, Deo tantæ submissiõni vicem reddente, & opinionem probitatis, & famam scientiæ, & auctoritatem nominis apud præcipuos orbis Christiani Principes ipsi conciliarunt. Mendicato vivebant Olisipone Rodericius & Xauerius, & ad abiectissimi cuiusque pedes nocturnam quietem in nosocomio captabant. sed Rex confestim palatium pro domicilio, cibum regium pro victu obtulit. Cumque in illo pulcherrimo certamine vicisset animi submissio, hoc saltem honoris excutere Simon Rodericius non potuit, vt regio iuuenes piis monitis ac præceptis ad omnem virtutem identidem conformaret. In vrbe Româ, celeberrimo Religionis teatro, puerili institutioni operam nauabat Lainius: at illum Summus Ecclesiæ Præsul Paulus III. sibi Theologum delegit, vt in illo maiestatis plenissimo Tridentino confessu, instar oraculi, grauisimam doctissimamque de Immaculatâ Virginis Conceptione sententiam dicens audiretur. In Germaniâ heterodoxorum se calumniis & maledictis exposuerunt, imò in continuâ iactatione & assiduis vitæ periculis, quasi peripsemata aut catharmata quædam, versati sunt Iaius & Canisius: at religiosissimi Imperatores illos in oculis tulerunt, imò ad Insulas etiam summasque dignitates prouexissent, nisi potiorẽ sibi Ignatij ac Societatis quàm affectus sui rationem habendam duxissent. In Hispaniâ Galliâque, aut tamquam hominum quiescentiæ propter CHRISTVM in ergastula catenasque compacti sunt Sodales, aut tamquam nefarij ac perduelles è toto Regno proscripsi; sed calumniarum tempestatibus cæcisque mendaciorum nubibus ac procellis paulatim veritatis luce discussis, tanto in pretio Regibus illis fuerunt, vt partim eos in sacros Oratores aulæ suæ, partim etiam in conscientiæ suæ moderatores assumpserint. Quid de Potentissimis Poloniæ Regibus, quid de Serenissimis Bauariæ Ducibus, Transiluanæ Principibus, aliisque Septemuiris per Germaniam? quid de Nobilitate per Italiam non inferiori commemorem? quid de purpuratis Patribus, aliisque per Europam Ecclesiæ Antistitibus? quid denique de potentissimis noui orbis Monarchis? si maiorum nostrorum, huius sæculi, dico, annales euoluerimus, videbimus plerisque omnibus in pretio fuisse Societatem. Quid, quod Summorum Pontificum his centum annis nemo vnus inuentus sit, qui non aut honorificentissimè de Societate senserit, aut eandem paterno fauore affectuque non sit prosecutus. Testis mihi sit instar omnium sanctissimus Pontifex Vrbanus VIII. cum Eminentissimis

*Societatis
exissimatio
apud Pon-
tifices, Reges,
Principes.*

suis nepotibus Francisco atque Antonio Barberinis : qui non verbis, sed singularibus beneficiis oraculum illud aliquando à Gregorio XIV. datum confirmare cupientes, Societatis vtilitatem & gloriam ad totius Ecclesiæ vtilitatem & gloriam pertinere, quem orbi Catholico vniuerso affectum & munificentiam testari poterant, eam omnem in hunc minimum cœtum sæcularibus his festis, stupente & applaudente Româ, profuderunt. Hoc itaque, Pater Beatissime, vosque Eminentissimi Cardinales, dum stabit hæc Societas, quam diuino munere perennaturam speramus; hoc, inquam, palam omnibus profitebitur, se anno sæculari expertam in Sanctissimâ atque Eminentissimâ Maiestate vestrâ IESVM Romæ non solum propitium, iuxta fidem oraculi Parenti nostro Ignatio datam, sed etiam vltra spem votumque liberalem ac munificum. Infinitum hîc fuerit commemorare; sed non æquè gratum omnibus, quæ domicilia tum Romæ, tum in Lusitaniâ, Austriâ, Hispaniâ, Galliâ, Bauariâ Societati liberalitate summorum Principum sint constituta, quæ sapientiæ gymnasia & Academiæ eius instructioni directionique concredita, quàm profusâ liberalitate vitæ subsidia subministrata. Ut nonnemini videri possit illud Isaiæ vaticinium, quod in Ecclesiâ Christianâ gaudemus impletum, ad Societatem suo sensu aliquo pertinere: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginae nutrices tuæ. Sugēs lac gentium, & mamillâ Regum lactaberis. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.* Absit verbo inuidia. Sanctè enim gloriarī sibi que congratulari potest Societas, quòd, quemadmodum ipsa in omni actione ac negotio maiorem Dei gloriam velut scopum intuetur, ita Deus maiorem nominis celebritatem & maiora semper decora, licet immerita, ad cumulum beneuolentiæ congerat. Et verò si candidè & sine fūco animi mei sensum apud beneuolos auditores licet deponere, cur non videatur æternus Pater in ornandâ Societate potiorem nominis sui, Filii que ter augusti, quàm Societatis ipsius rationem habuisse? Etenim si, teste Chryostomo, præ ceteris belli Ducibus, singulari illâ potestatis prærogatiuâ concessum est Iosue, vt solem in medio cursu sisteret, propterea quòd nomine suo adumbraret augustissimum nomen IESV; quid mirum, si ab eodem sole radius aliquis ad illustrandam hanc Congregationem deriuetur, quæ splendidissimâ nominis illius insignita est nomenclaturâ? Quâ in re nemo, vt spero, mihi iure succenseat. Nimirum homines humano more loquimur, eaque proferimus, quæ ne ab ipso quidem iure herciscundæ hereditatis aliena sunt. Notæ sunt testamenti tabulæ Romani Sempronij, qui filiam heredem iustituens, hæc eam clausulâ constrinxit: Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei, id est, quia nomine meo compellatur. Nota similis apud Græcos testatoris voluntas Lyconis Philosophi, litteris apud Agellium consignata: Lyconi fratri præcipua do, quòd nomen is ferat nostrum. Ignoscite, Auditores, & his ludis sæcularibus sustinete modicum quid insipientiæ meæ. Nihil aliis Religiosis Ordinibus detractum volo, quos maioribus etiam encomiis suo tempore exornabo. Nunc igitur hoc affectui meo, & coniecturæ à ratione non abhorrenti indulgege, vt asseram Patrem æternum in ipsâ quoque Societate Filium suum

Isaiæ 49.
& 69.

Hom. 17. in
Ep. ad Hebr.

I. Cum filius,
& Pater, ff.
de Legatis l.

in Noct. Art.

pro-

propter nominis communionem exornare voluisse; ipsamque Societatem, licet immerentem, quia Filij nomine insignitur, & augustissimum IESV nomen toto orbe ad Antipodas vsque circumfert, peculiaribus honoris prerogatiuis cumulare voluisse. Itaque, quod eam Pontifices, Imperatores, Reges, Principes in pretio habeant, hoc magno nomini Ducis sui acceptum refert: cuius amplificandæ gloriæ dum studet (studebit autem, dum leges ab Ignatio conditas, & Instituti sui scopum intuebitur) nec Pater Filio, nec Filius affectui suo deerit, vt maioribus eam semper gloriæ cumulet incrementis.

ORATIO SECUNDA.

Ignatius magnus in minimis.

Magnum Ignatium virtutum illustrium exemplar, argumentum dicendi omnino amplum mihi propositum, si silentio quodam admirationis ac venerationis pleno præteriero; vehementer ambigo, an minus aliquid sim præstiturus, quam si copiosè de illo verba fecero. Materiam hanc sibi vt plurimum sumpserunt Oratorum principes; in hac consumpta est ætatis pænè vnius eloquentia, & tamen infra meritum semper laus omnis sterit: rudis ars visa est, indiferta facundia. A me verò, quem nec ad dicendum satis instruxit natura, nec vsus exercuit, si ad dicendum accessero, quid expectandum est, nisi vt quæ summa in eo sunt, extenuentur dicendo; quæ singularia, communi ratione pronuntiandi reddantur vulgaria; quæ illustria, orationis meæ nebulis inuoluantur? Præfari solent plerique, iam ad dicendum comparati, tenuitatem infantie suæ argumenti magnitudine confirmari, non posse, quantumuis rudes atque infantes, cùm ampla sit materia, non esse difertos. Alia ab his ego passus sum: illa me materiæ copia, & Parentis nostri gloria mediocritatis admonet meæ, ne in summis illis, quæ non satis assequitur styli sublimitas, infantiam meam pro dignitate versari posse confidam. Tandem inopi consilij (silere enim me non patitur eorum auctoritas, quibus nihil fas est negare) hoc mihi mea suggestit desperatio, contra quam fert Oratorum consuetudo, ipso statim orationis exordio nihil me politum ingenio, nihil elaboratum industriâ in medium allaturum, præfari: argumentum fore, non magna, sed minima, studio à ceteris præteriri solita; ex mensâ aliorum lautissimâ micæ deciduas; post messem aliorum opimam, neglectum pænè spicilegium. Cogitatio, scio, humilis, & ab excelsâ tanti viri virtute aliena: hoc præstabit tamen, vt quam intactam prætereo, excellentiæ non derogem; & in præconum illustrium numero, symbolum meum conferam, de minimis minimus Oratorum dicturus. Hæc meditati mecum Diuus ipse ob oculos versari visus est, & in negotio quidem leui, sed per vitam omnem sibi familiari, examine scilicet ^{Ignatium} ^{examine} in se moresque suos instituto rationum exactor suarum: opportunè sanè ^{particu-} ^{lari in se} in rem, vt apparet, meam accuratus in minimis obseruator. Quid ^{inquiri.} enim tam religiosæ menti grauius obreperet? Iam inde, cùm ex maioribus illis, quæ in militaris vitæ licentiâ occurrere potuissent, criminibus emer-

*Minima
in spiri-
tualibus
magni fa-
cienda.*

emerisset, per triduum iis Sacerdoti sæpiusque exinde & accuratius de-
claratis, vidit vir altâ quadam mente præditus, cum à grauioribus sibi
cautum esset, tendenti ad summa solere obesse minima; eosque qui ausi
sæpè magna magno molimine, ex vanitatis studio ad virtutem, ex licen-
tiâ ad austeram vitæ rationem, posthabitis & honorum titulis & opum
ludibriis, se protiperunt, exinde res minimas facere cœpisse non mini-
mi; & qui maximis se spoliauerant, cum minimis se denudare non pos-
sent, hæsisse in salebris, nec ad eum quem animo designauerant perfe-
ctionis apicem pertigisse. Enimuerò minima, cum minima sint, vt
obseruantur à paucis, ita negliguntur à plurimis, à paucissimis omnino
superantur: & ex agro vastissimas citius arbores, quàm lolium & filii-
ces eradicet. Hoc cum aduerteret vir in iis quæ rationes animi concen-
nunt sagacissimus, & illud etiam videret, se, qui rudentes peccatorum
ictu propè vno abripuerat, errorum quæ supererant licia haud ita facile
multiplicatis etiam ictibus rescissurum; & qui hostem fortissimum,
mundi, inquam, affectum, semel ex animo exterminauerat, non tam fe-
liciter defectus ceteros repressurum; legem sibi dixit examine assiduo, si
quid latere vel minimum vspiciam posset, inuestigare. Itaque inquirere
cœpit in se ipse studiosius in horas singulas, & indagare non turpes ma-
culas, aut camarinam vitiorum mouere; sed culpæ ymbra rimari, im-
perfectionum atomos obseruare; eosque non, sicut æstimari poterant, vt
errata minima, sed vt rerum maximarum impedimenta detestari; expia-
re fletu, pœnisque etiam à se exactis profligare. Quâ in re cum & illud
occurreret, simul oppugnanti omnia, elabi singula; & cum, qui multas
consectatur, raras enumerare victorias; hanc methodum sibi ac metam
fixit, non vniuersim omnes, sed vicibus quamque suis, singulas singu-
lari quasi duello animi passiones oppugnare. hostemque hîc sibi pri-
mum deligebat eum, qui rationibus suis esset infestior. Atque has
nouus miles Ignatius suas enumerabat de seipso victorias, longè quàm
ab hoste obtineri vllò possent, illustriores. Minora forsân hæc magno
Ignatio & eius animis inferiora censebantur, non ab iis modò, qui, cum
maiora vitia declinare nolint, minima ne quidem in vitis numerant;
sed à nonnullis etiam perfectioris vitæ (vt sibi quidem videntur) studio-
sis, qui sanctimoniam rebus quibusdam vulgi opinione maioribus, &
fidem nostram excedentibus metiuntur: tamen apud æquos rerum æsti-
matores locum aliquem opinioni magnæ minimum hoc Ignatij stu-
dium faciet, quibus illa numquam visa sunt minima, per quæ maxima
obtinentur. Ecce enim tibi subito hominem, dum persequitur mini-
ma, maximis etiam inolitisque vitis superiores. Non dicam hîc illum,
ex quo meliora concepit, tanto præteritæ vitæ tædio fuisse affectum, &
earum maximè rerum, quæ cum aliquâ voluptate coniunctæ sunt, vt
fœdæ voluptatum imagines omnes illi confestim ex animo effluxisse
viderentur. singularis hoc prærogatiuæ, non industriæ fuit, post vitam
militari licentiâ traductam, cessasse in homine viribus integro ac vegeto
carnis stimulos, quos nec spinis, in quas se induit Benedictus; nec ni-
uibus, in quibus se nudum volutauit Franciscus; nec frigidissimo stagno,
cui se immerisit Bernardus; nec ætatis ingrauescentis algore, quod in se
deplo-

*Minimo-
rum obser-
uatio signū
magna
virtutis.*

deplorat Nazianzenus; nec trinâ Numinis inuocatione, quam adhibuit Paulus, compescere potuere. Ea potiùs in medium producam, in quibus illius desudauit industria, & mortificationis falce messem sibi fecit; & vt ex vno atque altero de ceteris liceat arbitrari, periculum in iis faciam, in quibus panè nemo se sui impotem diffitetur. Studium illi fuerat ætate primâ (vt in milite vsu venit) ne famæ suæ iure tantillum cederet, in factionum hæere partibus, & pro dignitatis certamine quælibet discrimina vitæ & salutis non recusare: abripiabat eum audax ac præfidens animus, natura feruens, sanguis ebulliens. Ceterùm hunc vindictæ appetitum & naturâ congenitum, & consuetudine roboratum, domare aggressus, arte illâ sibi familiari ita breuissimo tempore perdomuit, vt consuetudinem iam ætate corroboratam abruperit, & naturæ vim intulerit, nec iam igneus ampliùs sanguinisque præferuidi, sed frigidus lentusque à Medicis fuerit existimatus. Triginta omnino annorum spatio, quibus meliõra sectatus est, adeò non contumeliosè tractatus est ab eo quispiam, vt ne quidem verbo fuerit violatus. Præsidebat à se constitutæ Societati, curis molestis & grauibus; at in omnibus eâ mentis serenitate & æquitate animi, vt nec in aduersis nec prosperis vniquam sui dissimilis appareret. Neque hæc ætatis languori adscribi poterant: vigebar enim etiam tum in sene vegeta virtus; &, si quando res ita tulisset, vt ad castigandam culpam vultum indueret feruorem, eâ vi & pondere verborum id exsequeretur, vt non audientium tantùm animi, sed parietes testæque non dubio motu nutare & concuti viderentur. Adeò nihil in illo torpebat, nec omnino passiones elanguerant; sed quasi doctæ habenas audire, vt ait Poëta, freno laxatò imperium capebant ad audendum præclari aliquid, rursusque minimo nutu redeuntes ad officium subsidebant. Hæc animi porò compositio & morum æquabilitas non solùm in minoribus istis cernebatur; sed iniurias etiam, contumelias, carceres, insidias, ipsiusque vitæ discrimina non aliter læto animo erectoque complectebatur, quàm gratulationes alij honoresque excipere consueuerunt. In vincula nonnumquam maleuolorum calumniis abductus, non modò non reluctatus est, verùm etiam liberâ voce professus, non tot in vrbe Salmanticensi esse compedes manicasque ferratas, quin plures ipse pro CHRISTO gestare ambiret. Lutetiæ vacanti litteris pecuniolam in victum magno labore corrogatam surripuerat contubernalis: sed ille adeò non exarsit vindictæ cupiditate, vt cum eum Rotomagi morbo afflictum decumbere inaudisset, è vestigio se in iter dederit, iterque tridui tantâ celeritate confecerit, hominique pessimè de se merito tanto affectu subuenerit, vt à morbo recreatum litteris in Hispaniam datis, familiaribus notisque impensè commendarit. Illud verò quantæ mansuetudinis est, cum tactus inuidiâ non nemo dignitate primarius Ignatio Ordinis à se fundati iam Præsidi remittiari iussit, omnes se Societatis istius homines, quotquot in Hispaniis Perpiniano Hispalim vsque inuenirentur, flammis esse traditurum; reposuisse Ignatium, optare se vicissim, vt eum cum suis omnibus, quos haberet per orbem charos, diuinus amor suis ignibus inflammaret? Quid, quòd illum ipsum, quem in mortem

*Ignatius
feruorem
naturæ
compressit*

*in aduersis
æquo semper
animo.*

*Ignatij
mansuetudo.*

suam iuratum, sicâ instructum, domicilij sui scalas conscendisse nouerat, in conuictum Societatemque immemor iniuriæ aggregauit? Ita profectò ex milite impotente sui dominus euaserat, vt nihil vniquam pristini feruoris in publicum prorumperet; profus vt ad auream ætatem rediisse videretur, cum imperiis humanis non sola fera belluæque indomita, sed passiones animi belluis omnibus ferociores subiacerent.

*Ignatius
honoris
studium
cøpescuit.*

Alterum, in quo hominem, id est cereum in vitia flecti, seipsum quilibet experitur, honor est, & inanis gloria; honor, inquam, suauem malum, eoque periculosius, quòd & vitium & virtus illi mater est: atqui hunc aggressus Ignatius, singulari, vt sic dicam, certamine, tam certis impetiuit ictibus, planeque profligauit; vt vir aliàs in rebus suis taciturnus hoc sibi elabi siuerit, à vitio nullo sibi cautum esse magis, quàm ab inani gloriâ. Vnde sic ille statuerat, haud illubenter se nudum, sordidatum, cornibus indutum, habitu quantumcumque ridiculo, per viros obambulatorum, risui se omnium ac sannis expositurum, si quidem id ad Dei gloriam pertineret. Quantum porro suam oderat, tantum pro diuinâ gloriâ certabat alacrius. Hanc spirabat animo, hanc crebro sermone vsurpabat: adeò vt amatores gloriæ suæ (in quâ re quisque non tam amans quàm amens est) longo post se reliquerit intervallo. Ex quo factum, vt, cum Societati suæ Constitutiones daret, hoc obseruarit vnice, vt legi cuiuscumque aut statuto versus hic panè intercalaris accederet, Diuina gloria, diuinum seruitium, diuina laus, diuinum obsequium: ita vt, si IESV amator eximius habeatur Paulus, qui amplius quingentes in litteris suis nomen illud sacrosanctum celebrauerit, diuinæ gloriæ procurator insignis haberi debeat Ignatius, qui nusquam non suos ad illius studium prouocauit. Magna me video & singularia,

*Perfectio
in minimorum
obseruatione
consistit.
Nierenbergius de Adoratione l. 2.
cap. 14.*

dum minima & vulgaria sector, in medium protulisse. Ita profectò se res habet, in vitis illis magnis, quorum vitæ sanctitas eximia est, nihil difficilius quàm minima reperias, cum quæ censet esse minima, eiusmodi sunt, vt ex iis maxima quæque coalescant. Rectè nonnemo dixit, non hunc statuarium Polycleto parem existimandum, qui truncum norit spoliare, corticemque in frustra secare; hoc enim negotij nihil est; at qui festucas minutissimas rescindere, & subtilissima lineamenta scalpello ducere nouerit, hic demum perfectus est statuarius. Magnum exhibere fortè nonnulli visus fuissim Ignatium, si quæ recens à vanitate conuersus cum stupore omnium peregit, in medium protulissim: hominem ex medio honorum cursu inopinatò se proripuisse, ad Virginis aram arma suspendisse, vestibus pauperi consignatis indurum facco, nudis pedibus ante Marianam statuam nocte totâ stationem habuisse; exinde se Manresano intulisse xenodochio, immiscuisse se mendicabulorum cœtibus mendicabulo similem, multorum annorum ieiuniis corpus extenuasse; ita incurium sui vixisse, vt cæsarie impexâ, capite nudo, ne quidem vngues sibi præcidi, aut barbam attonderi pateretur: admirationis res esset plena, spectare ter quotidie flagellis acriter in se saeuientem, & genibus humi positus per septenas horas in oratione defixum. Quid si nunc Manresâ in Italiam, indeque in Palæstinam nobilem hunc mendicum deduxero, in finitris conflictatum incommodis,

dis, magna certè ac singularia imperitis in medium protulisse videbor, sed aquis rerum æstimatoribus nihil veterano dignum Ignatio, qui ætate ac religione prouectior, hæc melioris vitæ rudia quædam ac impolita tirocinia consueuerat appellare. Non est procul dubio, non est imago illa perfecta, quæ magnas umbras & lacunas colorum exhibet: in tenuissimo radio, & subtilium linearum ductu, admirabile specimen artis suæ reliquit Apelles. Eâdem planè ratione tum demum maximus fuit Ignatius, cum in se minima quæque expressit, quæ viri etiam summi à se numquam impetrare potuerunt. Adeò ut, cum de illo minima me recensere profitear, non videar tamen eius honorem atque existimationem reddidisse vulgarem. Alium hîc ego iudicem non requiro, præter ipsum Ignatium: qui cum leges Familiæ suæ conderet, licet eas alij suspicerent, quibus rerum terrenarum contemptus, iniuriarum perperatio, feruens animarum zelus, ac sincerus amor diuini Numinis imperatur; ille tamen ubique minima inculcat, sine quibus summa aut vix, aut nunquam, consequantur. Si mentem in oratione cum Deo coniungi desiderat, statas orationi præscribit horas, situm corporis certum, vnde cogitationum desumas exordium, cui parti insistas: quin & præludia præscribit, & post messem recollectionis (quam vocat) spicilegium. Si continentia normam præscribit, eas etiam voluptates eliminat, quæ sine noxâ delibari possunt: si obedientia normam statuit, imperfecto etiam caractere manum de tabulâ tollendam admo- net, simul ac obedientia vox insonuerit. Denique, ne singula persequar, magna perfectionis illi norma est, quæ in minimarum legum obseruatione cernitur, & eadem non infima laus Ignatij. Hæc enim parallela iure dixeris, legem & Ignatium. In Ignatio perfecta lex viu- it: in lege, quantus fuerit Ignatius, à seipso descriptus est. Vnde mihi rectè atque ordine fecisse visi sunt maiores nostri, qui cum genuinam eius effigiem repræsentare vellent, pro symbolo Regularum codicem illi apposuerunt. Si tamen argutari lubeat, quæram ex pictore, cur hoc potissimum symbolo eum expresserit, in quo singularia sunt omnia. Poteras illi cor sagittis transfigere, aut flammis adurere; numquam non ardebat amore cælesti, qui ex obuij floris aut vermiculi consideratio- ne in admirationem rapiebatur auctoris. Poteras illi in manum trade- re sacrosanctum illud nomen radiis illustre, quod suis gentilitium de- derat in vltimas vsque terrarum oras deportandum: poteras eius pedi- bus serpentem subiicere, cum quo crebra illi fuit in vitâ concertatio: po- teras hæresum exuuias in trophæum appendere; in illarum enim rtri- nam diuinitus est destinatus: poteras eius lateri aut Deiparam adiu- gere comitem, aut CHRISTVM æternam Dei Sapientiam præsidem; trigentes enim coque amplius aut CHRISTVS aut beatissima eius Mater hunc suum clientem amœnissimo suo adspectu recrearunt. De- nique non incitè apposuisses augustissimam diuinitatis vnus Triadem, de quâ ea vidit, eaque litteris consignauit, quæ summa ingenia meritò suspiciant. Illustria sunt hæc in hoc viro summo, & singularem habent commendationem. Si tamen virtutum eius quamdam quasi comple- xionem exprimere velimus; nihil magis appositum fingi poterit, quam

*Ignatius
regulas
minimas
suis incul-
cat.*

*Ignatius
quare cum
libro de-
pingatur.*

vt legum sacrarum codex illi tribuatur. Quid enim hoc legum codice perfectius? quid minimis illius regulis magis admirandum? Sanè eas quæ de exteriori modestiâ præscribunt, multis sibi lacrymis steterit factetur Ignatius. Quid rursus huius vitæ magis perpolitum, quæ etiam in minimis tam admiranda est? Vnum fortasse requiri poterat, vt eius vita cælestibus quibusdam aut supra naturam prodigiis illustraretur. Suâ hac in parte cuique laus est: ab aliis perpetuo silentio damnata dæmonum oracula; ad aliorum preces montes loco cesserunt; aliorum imperio mortui ad vitam reuocati sunt; aliorum cadauera gratissimum odorem exhalarunt. Nescio quo Numinis fato sua hîc Ignatio fors obtigit, vt in iis quæ minimè ad eum pertinent, adeoque in minimis prodigiosus euaderet. Admirabilem olim Petrum reddidit vmbra corporis, quæ inani etiam contactu morbos expellebat: mirabilis Paulus, à cuius corporis contactu, nescio quæ diuina vis ipfis etiam semicinctis adhæsit. Magna profectò dignitas in rebus minimis, si tamen minima dici possunt è quibus tanta dignitas existit. Nihil igitur in te minimum est, Ignati, quando quæ minima videntur, tam vberem gloriæ fegetem ac materiâ subministrant: quando, inquam, quæ minimum tui habere corporis tui pulueres residui (ne plus tui consequeremur exundans inuidit Tiberis, tuis, ni fallor, votis obsecundans) pulueres, inquam, tui infinitis languoribus medentur, infinitis puerperis opirulantur, ne fetus prius luce priuentur, quàm lucem adspiciant. Quid dicam aquam ipsâ pulueris permixtione plurimis salutarem? quid nomen tuum chartæ inaratum dæmonibus terribile existisse? prætermitto Monobregensem imaginem infinitis propemodum prodigiis nobilitatam? Et hæc quidem ex paruis reculis, ac propemodum vix tuis, gloria confurgit, vel hoc ipso celebrior, quò facilius res istæ minimæ seu de vestimento lacerna, vel de corpore puluis, vel de vultu imago adumbrata, vel chartæ nomen illitum, ad vltimas vsque Orientis oras penetrarunt.

*Ignatius
miraculis
clarus, et-
iam in mi-
nimis.*

*Societas
minima
magnum
Ignatij
miraculum.*

Itaie 3.

Opportunè me hæc gloria tua monebat finem dicendi vt facerem, nisi æquè opportunè hoc anno sæculari se mihi obtulisset minima tua Societas, sed laus tua non minima. Quinimò maximum tuum miraculum esse Societatem, & in eâ Dei spiritum residere, complures cum ipso Summo Sacrorum Antistite, iam tum, cum nasceretur, agnoscere. Non minimè quidem illa tua est, quæ secundùm Deum ex te habet, quòd nata est, quòd floret, quòd huc vsque magnâ populorum commendatione propagatur. Locum tamen illi inter minima tua dedit illa singularis animi demissio, quâ minimam inscribi & alieno nomine indigetari voluisti, vt quæ maxima quæque à IESV obtinuit, per Ignatium aut nihil, aut minimum quiddam consecuta videretur. Non minor tamen idcirco tibi laus debetur, cuius præceptis & institutis acceptum refert, quòd & virtute doctrinæque floreat, & ad vltimos vsque terrarum fines vnicâ ætate sit propagata. vt non immeritò illud Prophetæ videar vsurpare posse: *Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Venient enim tibi fructus vberissimi ex omni prouinciâ ac regione: hinc pœnitentibus excussæ lacrymæ, inde puerorum ab interitu vindicata innocentia; hinc virtutes ad maturitatem

ritatem exultæ, inde ad sincerum Dei cultum adducta barbaries; hinc de prostratis idolis manubiæ, inde de profligatâ hæresi trophæa; hinc veritatis sole discussæ calumniarum nebulæ, inde tormenta inconcussâ virtute superata. Hæc cum præclara sint & singularia, suum præconem semper inuenient: illud ego semper inter singularia eius & magna reponam; numquam eam tam de magnitudine suâ propagandâ, quàm de minimis quæ nascenti tradideras obseruandis laborasse. Et, nisi me fallit opinio, per hæc minima denique perfectum est, vt minima cum esset, è minimis emerferit; cum scilicet maior esset Religiosæ disciplinæ, quàm sapientiæ cura; maior de errato quouis exterminando, quàm de pomeriis dilatandis sollicitudo; maior legem minimam, quàm prouincias conseruandi posteris iniuncta necessitas. Hæc illa fuere minima, quæ ætatis vnus amplitudinem eduxere. Nunc agite, Patres religiosissimi, & his vestigiis insistite; hoc idem studium vobis sit commendatissimum, & indubiè succedent sæcula sæculis beatiora: fortunam primam maior semper excipiet; nec prius accrescere magnitudo desinet, quàm minimorum cura vobis à magno auctore commendata minuetur.

ORATIO TERTIA.

De S. Francisco Xaueio.

DVm per vniuersum terrarum orbem cogitationem circumfero, & singulas illius partes tam varias, tam distitas inter se, tam amplas atque diffusas animo percurro, tot vbique specto virtutum à Xaueio relicta vestigia, tot laudum insignia, tot prodigiorum monumenta, vt, quantus quantus orbis est, non aliud fuisse videatur, quàm theatrum quoddam virtutum, & rerum ab illo præclarissimè gestarum. Et Europa quidem gloriatur, virum se talem tantumque genuisse, terris primùm, deinde per Ignatium Deo; illius hospitio se iactat Africa; Asia verò diuturnum se illi præbuisse domicilium deprædicat; America tandem ab eiusdem se posteris ac sociis, eius potissimum exemplo excitationis, exultam agnoscit: Oceanus, venti, flumina, rationis expertes animantes, sol, nix, pluuia, resque adedò omnes Xaueij imperium expertæ, tot præconia congerunt, tot laudum amplissimarum ornamenta & titulos accumulant, vt, quamuis vnus ipse satis fuerit iis omnibus promerendis, enumerandis tamen vix vlla sufficere possit oratio. In cælis verò infinita illa multitudo fortunatissimarum animarum, quas in illud beatitatis domicilium transtulit, in vnum conuersa Xaueium, eum patrem, defensorem propugnatoremque vitæ ac fortunarum suarum, salutis post Deum auctorem suæ, victorem debellatoremque dæmonum, superstitionis impiæ euersorem, expulso rem flagitiorum omnium, immortalis præconio, laudibusque profitetur sempiternis. Quorum vocibus vt nostra in terris consentiat oratio, in hunc præclarissimum illius de idolis, de immanissimis ac terribissimis humani generis hostibus, de vitiis, de impietate triumphum paulisper oculos defigam: reliqua omnium virtutum decora, & dignitate ac splendore maxima,

& numero propemodum infinita, ne oratio in immensum excurrat, sciens ac prudens præteribo.

Auspicatorum difficillimum Indiarum bellum Xaverius, pro lorica rudem tunicam induit; pro gladio coronam Virgini-matri sacram accingitur; pro tubis ac tympanis adhibet tintinnabulum, quo exercitum suum, hoc est rudium puerorum quantam potest manum, sub signa conuocet: atque illo belli apparatu instructus, hostilibus copiis sese infert, tantò illustriorem relaturus triumphum, quantò minus ista auxilia sunt ad victoriam comparata. Sed nimirum erat in ipso Xaverio ingens quedam virtus, quæ coniuncta cum naturâ nobili, eam dederat eius oculis, orti, verbis, nutibus efficacitatem, ut palam non iactaretur modò, sed etiam reapse sentiretur, Xaverium audere & posse omnia, in Xaverio vim esse quamdam virtutemque pænè diuinam. Et fuit profectò potentia plusquam humana, tot barbararum regionum incolas à belluinâ ferocitate ac truculentia, ad mansuetudinem, ad morum honestatem, pietatemque traducere, idque non verborum ac sententiarum pondere, cum verbis quæ vellet, ignorantia peregrinæ linguæ, sæpissimè exprimere non posset, sed mutâ pænè & elingui oratione. Quamquam quid admiramur, sine linguâ, sine voce, in mortalium animis illum tanta efficere potuisse? quid tandem illi opus fuit voce? Deum pronuntia- ret? at toto oris habitu ac specie illum satis loquebatur. caelestem gloriam verbis describeret? eam animus intuebatur assidue, & quodammodo sub omnium oculos adspectumque proferebat. virtutis pulchritudinem dicendo exornaret? illius in se formam, ac venustatem omnem, viuis coloribus effinerat. Neque verò de inferorum cruciatibus, de libidine, de reliquorum vitiorum turpitudine quidquam necesse erat declamare, cum non animi tantùm, sed ipsius etiam corporis horrore, auersanda esse satis commonstraret.

Rideamus, si placet, cum audimus magni Iouis nutu concuti Olympum, terram caelumque tremere, ut Poëtæ fabulantur: at ego, quoties nutu Xaverij, cælo altiorem, Olympo firmiorem, duriores scopulis hominum voluntates concussas & labefactatas cogito, toties in admirationem trahor ac deprecationem tantæ potestatis: quam cum dicendo non modò non exornare, sed ne quidem enarrare me posse intelligam; oro quæsoque vos, Auditores, quandoquidem cogitatione id facilius quam verbis consequi licet, ut illius effecta quædam animis vestris vos ipsi obiiciatis, aut ex edito quopiam loco vos ea contemplari existimetis. Videbitis illum exigua puerorum manu stipatum, imbellibus profectò copiis, vicos Indiarum maximos atque oppida celeberrima expugnantem: videbitis Regna amplissima, incolarum multitudine frequentissima, diuitiis opulenta, infensissima Religioni Christianæ, Deo subiugantem, nequidquam ex aduerso freudentibus inferorum turbis: videbitis barbarorum exercitus, strictis gladiis immisissisque telis toto impetu irruentes, sistentem, & cogentem retrò pedem referre: videbitis in impiorum ultionem euocari ignem de cælo, cineresque ac punicum vim ingentem depluere: videbitis in Mauricâ regione, quæ terra asperissima est, belluarum non hominum receptaculum, barbaram illam gentem

Xaverij
magnani-
mitas:

Indos
Christianâ
Fide &
moribus
imbuit.

gentem solâ feritate celebrem, quæ veneno ac ferro sæuiat etiam in suos, in coniuges (si tamen coniuges ibi vsquam sunt) in liberos, in parentes, Xauerij potentiâ frangi, flecti ad humanitatem, ad omne se imperium submittere: videbitis Comorinenses, oræ Piscariæ ac Trauancoridis incolas, Tutuchurinos, Manarios, Iaphanapatianos, Macazarios, Ceilanos, Amboinios, Molucenses, Malabares, Basainos, Parauas, Ternatinos, Melindazos, aliosque populos numero propemodum infinitos, eorumque Sacerdotes ac Reges, eiurâtâ belluinâ viuendi licentiâ & vitiis omnibus, se Xauerij imperiis submittentis: vt non immeritò quis credat Indos de vno Xauerio exclamasse, quod olim eos putauisse narrant historiæ, cum viso potentissimo Macedonum exercitu dicerent, Deos ad se armatos è caelo descendisse. Sed nihil egimus, nisi Iaponiam, vltimam Orientis regionem, quæ inter plurimos honorum titulos, peculiari quadam ratione propria Xauerij lausest, ab hoc fortissimo Imperatore nostro subactam in medium produxerimus. Erant huic genti sub vno summo Imperatore Reges omnino sexaginta: maxima potentia erat Sacerdotum quos Bonzios vocant, summa apud omnes ordines auctoritas propter vetus institutum auitæ religionis: erat gentis totius insolens & fastidiosa superbia, quâ ceteros omnes aspernabantur, aduenas arroganter accipiebant, egenos atque inopes caelo prorsus excludi volebant: superbiæ coniuncta erat propudiosa quædam libidinis omnis licentia, quæ tantam animis caliginem offuderat, vt etiam terribili flagitij turpitudinem nullam viderent. Explorauerat Xauerius ea omnia, perspexerat mores, ingenium & indolem satis præclare à naturâ institutam, nisi à Bonziorum disciplinis non minorem quàm alij à vitiis labem acceperat: intelligebat in tam variis Regum, Sacerdotum, populi malis expugnandis non vnâ esse opus machinâ; & cum triplici hominum genere, quasi cum Cerbero quodam aut Geryone, esse dimicandum. Sed quid ageret paupertas apud opulentæ studiosos? quid castimonia apud homines impuros? quid animi submissio apud insolentissima ingenia? quid vnus ipse, & peregrinus quidem, apud Reges sexaginta? Nihil tamen in hac re tantâ, tamque difficili, desperat vir verè magnanimus; sed toto impetu ac mole belli incumbit in eam partem quam esse iudicabat firmissimam: Bonzios aggressus est, hominum genus callidum ac fraudulentum, contumax prætereà & arrogans; eos palàm conuictos, coactosque cedere iudicio veritatis constringit; explodit friuolas superstitiones ac cæremonias, detectisque eorum fraudibus, odio illos Regum, populi que contemptui ac ludibrio subiicit. Hac firmissimâ acie perfractâ & superatâ, iam leuis erat cum populo pugna, nec difficilior cum ipsis Regibus: vltro ex diuersis prouinciis, quò eius fama peruaferat, legati mittebantur, vltro exposcebant tamquam hominem, diuino sibi consilio destinatum: Proceres in vias & urbium portas effusi aduentum gratulabantur, in regiam deducebant, plausu & lætitiâ omnia personabant, collocabant regio in solio, sua illi sceptrâ & regna, animos & voluntates suas eius imperio flectendas, consilio moderandas, auctoritate regendas committebant.

Figite hîc paulisper animum cogitationesque vestras, Auditores, in
amplâ

*Xauerius
Iaponiam
ad CHRIS-
TI Fidem
conuertit.*

amplâ atque augustâ specie Xauerij contemplandâ, tot subactis Regibus triumphantis, tot coronas, tot sceptrâ, tot gentium populorumque spolia ac trophæa ad pedes suos abiecta numerantis; & cum illius gloriâ ac maiestate, Regum omnium, qui vllâ vñquam ætate vignerunt, gloriam magnificentiamque conferte. quid in illis reperietis, quod in hoc non luculentissimè resplicet? quàm multa in hoc, quæ illorum splendori defuisse videantur? Memini olim ductu auspiciique Cæsaris caesa esse ac profligata vñdecies centena millia hostium: at ex illis quantulam partem Cæsar suam vocat? & quænam ista laus est, mortem intulisse miseris, quam mancipium quodlibet etiam Regibus inferre potest? Xauerius, quod ne vni quidem mancipio Rex præstare vllus potuit vñquam, ampliùs decies centenis millibus vitam dedit; & animæ quidem, hoc est non fugacem & mox perituram, sed immortalem ac sempiternam. Videte nunc, obsecro, quod caput est, quàm exiguo tempore rem tantam perfecit. Non multò ampliùs decenniij spatio, Indias Iaponiamque peruagatus, tot Regna, tot prouincias, tot vrbes adiuuit, tot immensa maria emensus est, vt illi vix satis temporis ad tanta itinera conficienda fuisse videatur; & interea tamen tot centena hominum millia, abduca ab idolorum cultu, & sub CHRISTI ditionem redacta, salutari fonte lustrauit. Si verò reliquas nationes ac gentes adiunxero, quas absens auctoritate & consilio suo, operâ & labore suorum, ad veri Dei cultum traduxit; si Christianos insuper, quos à vitis abstrixit, neque numerum inire, neque exitum reperire mea poterit oratio. Et sanè haud scio an non fuerit cum hisce illi multò difficilius certamen, quàm cum ipsis barbaris; atque adeò vt desperatior victoria, ita etiam præclarior triumphus: horum certè quidem impietatem atrocitatem scelerum flagitiorumque superabant; pudorem omnem audacia atque inueterata consuetudo peccandi deterferat; animata luxu licentia, roborata diuitiis, inflammata commercio barbarorum, ita omnem probitatis ac Religionis speciem aboleuerat, vt solo nomine dicerentur Christiani: & barbari quidem ferè volutabantur tantum in suis vitis ignoratione virtutum, ac legis diuinæ; hos verò præfracta in sceleribus animi obstinatio retinebat. Quid hîc ageret Xauerius? non hîc consuetæ artes sufficiebant; alia erat ineunda ratio, noua industria, noua vis, nouæ machinæ erant adhibendæ. Nactus erat nescio quem ex eo numero, cuius improbitatem consuetudine peccandi roboratam auxerat licentia atque audacia militaris; & statuerat apud se homo pertinacissimus numquam resipiscere, numquam Xauerio manus dare. atque illud decretum ita altè animo infixerat, ita obstinatum peruicaciam munierat, vt frangi vinci que numquam posse videretur. Hunc hominem, difficilem adeò & repugnantem sapientissimus iuxtâ ac potentissimus animorum Imperator noster, familiariter ac blandè aggressus, extra vrbis pomeria deducit; credo, quasi otij fallendi causâ: cumque peruenissent ad saltum quemdam vrbi vicinum (vt ferebat natura regionis) palmis confutum, videns se locum & occasionem esse nactum præclare rei gerendæ, omnem animi vim contentionemque adhibet, hortatur, minas intonat, blanditur, obsecrat. Quid tandem? cum nihil quidquam horum prodesse

Deprauatos Christianorum mores corrigi vbi que in Indis.

prodesse cerneret, corpus nudat, aculeatum flagellum arripit, & accenso atque inflammato vultu tam crudeliter in se ipse defecit, vt contumax ille spectaculo perculsus, ad genua Francisco acciderit; & erumpentibus lacrymis, Ah parce tibi, Xauei, inquit; ignosce, ego sum qui scelus admisi, ego pœnas commerui; ego plecti, cædi, laniari debui: desiste, tuus iam sum; quidquid placuerit, impera. Amulabatur hîc, vt opinor, Xaueius maximum illud ac potentissimum imperium, quod olim, dum vixit in terris, in mortalium animos atque orbem vniuersum humani generis Seruator exercuit; qui vincus ad durissimam columnam, atque immaniter cæsus, mortem deinde turpissimam in cruce nostri causâ perpesus, vi potentissimâ omnia pernouit, & ad se pertraxit. Neque verò vnus tantum obstinatione pertinaciâque induratum pectus emolliit; incubuit in Goam, irruit in Malacam, in Cocinum, in Ternaten, in Armusiam illapsa est eadem vis, vrbesque omnes Christianorum incolarum frequentia nobiles, at vitii & sceleribus haud paulò nobiliores, peruagata est, excussit, deleuit, euerit. Si quid non castum, non pium, non sanctum erat, proscripsit; effrenatam licentiam castigauit; malam auaritiam lucris iniquissimis inhiantem repressit; odia, inimicitias, strictos in mutuas ceruices gladios discussit; ex ædibus plurimorum pellices exterminauit; intempestiua conuiuia ritu Saracenorum celebrari solita, turpitudines Mahometicas, quæ palam impune grassabantur, planè aboleuit. contra verò collapsam pietatem, iustitiam, sanctitatem pristino vigori restituit: omnes denique sub ditionem imperij sui, seu veriùs Dei, potestatemque redegit. Magnifica quidem esse solet oratio ista, & plurimum habere admirabilitatis: Xaueius viginti quinque mortuos ad vitam reuocauit: Xaueius imperio suo stabilem illum ac perpetuum solis cursum stitit, ac retardauit: Xaueius tempestuosi maris fluctus pacauit, compressit ventos, pisces è mari ad obsequium euocauit, morbos cuiusque generis extinxit, caco-dæmones compefcuit, & ex mortalium corporibus eiecit. At quantò hæc magnificentiora sunt & augustiora? Xaueius decies centena milia animarum æternæ mortis suppliciis liberata meliori vitâ donauit: Xaueius in vltimas Orientis oras visum antea numquam veritatis solem induxit: Xaueius non solum ventorum procellas, sed hominum iras ad expetendam vindictam præcipites, non maris tantum, sed turbulentissimos etiam animorum fluctus compefcuit: Xaueius non pisces tantum ex aquâ, sed homines etiam ex profundissimo flagitiorum gurgite extraxit. Nemo hîc mihi obiiciat flexanimam illam, quam Tullius rerum omnium dominam ac reginam vocat, eloquentiam: quid enim habet quod cum Xaueio in contentionem venire queat? Nemo mihi fabulas illas Poëtarum decantet, Orphei, Amphionis, Arionis, Apollinis, Musarum ac Sirenum, nisi fortè, vt, quæ de iis ficta sunt, à Xaueio facta esse fateatur: hic siluas traxit, cum barbaros atque agrestes, incolas siluarum, permouit: huic lapides & saxa blandè obsecuta sunt, cum adamantina mortalium pectora emolliit: hic fluviorum cursus retinuit, cum defluentes in omne vitiorum genus prauas consuetudines restrinxit: hic feras mitigauit, cum animos crudeles flexit

*Ad Sinas
profectio-
nem parat.*

ad misericordiam: hic, exfiliis ad vocis aut citharæ sonum lapidibus, Thebas exstruxit, cum pretiosos illos lapides ad cælestem Ierosoly-
mam ædificandam promouit. Nihil erat in mortalium animis tam asperum aut indomitum, quod non subigeret: nullus vsquam terrarum patebat locus ad orientem solem, quod non incredibili ardore CHRIS-
TI imperium semper longius extendendi penetraret. Vnicus supererat Asiæ terminus, Sinarum regio, non solum externorum hominum commerciis non frequentata, sed oclusa etiam perpetuæ feruitutis aut capitalis terrore supplicij. Hæc etiam repagula, insatiabili exæstuans cupiditate semper vincendi, perumpenda suscepit Xauerius, ne qua esset mundi regio solis huius, quem oculis adspicimus, radiis collustra-
ta, quam ipse victoriarum suarum splendore non peruaderet. At ecce tibi, in ipso portu, & iam pænè ingressu, Sinarum ex hac mortali vitâ euocatur. Dum nouos ille labores cogitaret, laborum illi præmium præparabat Deus, & hisce ad se vocibus inuitabat: Satis est, Francisce, satis est, omitte tuam istam vocem insatiabilem laborum iuxta ac victoriarum, Amplius, amplius. Iam te satis diu mare, venti, procellæ, Syrtes, naufragia exercuerunt; iam satis diu in te fames, sitis, pestilentes pauperum tabidorum morbi, æstus, frigora, nuditas, angores, ægritudines, aliæque id genus cohortes incurfarunt: satis est, Francisce, satis est: iam his suis definitus est terminus, deliciis verò ac voluptatibus cælestibus laxanda est æternitas. aduersus barbaros, aduersus deorum Sacerdotes, nihil præter odia in te & cædem anhelantes, aduersus furibundas dæmonum legiones depugnatum est satis; te iam æterna Beatorum pax & securitas posthac manet, te cælestis patriæ incolæ suum ciuem repetunt, tibi obuiam properant, tibi coronas deferunt, tibi honores, titulos, plausus ac triumphos parant sempiternos. Hic incertus hæreo, gratularine Xauerio debeam, an amplissimi Regni calamitatem deplorare: eius certè felicitate infelices Sinæ, eius ad cælos discessu ipsi viam, quâ eò perueniant, non agnoscent. O sua si infortunia miseri nossent, iam Regni sui obices effringerent, neque auidè modò venientem præstolarentur, sed in occursum vndique effusi aduolarent, ad suas illum rapturi sedes. Difficile, fateor, hîc acquiescat humana mens, nisi persuasum habeat, à Deo non eludi nostram spem, sed occulto consilio ac sapientiâ ad suos plerumque fines suauissimè dirigi, ac maiore, cum id minimè speres, bono cumulari. Deo certè non deerunt efficacissimæ rationes ac modi, quibus hanc istorum populorum iacturam resarciat. Tu verò, virorum beatissime, post tot huius vitæ procellas ac tempestates, succede in portum felicitatis æternæ, quod te tui vocant labores ac triumpho. Sed id modò age, id cura apud æternum Numen, vi, cum per te ipse id perficere non potueris, Regni Sinarum repagula commilitones tui conuellant. en tibi, ad quæuis pericula promptos sese atque alacres offerunt, difficultates nullas horrent, nullam, quamuis durissimæ feruitutis, conditionem reformidant: id vnice optant, vt sanguis, qui in venis tuis ægrè potuit retineri, in suo corpore viam inueniat, vt Sinarum campi hoc imbre sanguineo rigati, Fidei Christianæ fructus vberes salutareque producant.

ORA-

ORATIO QVARTA.

*De verâ maiorum nostrorum gloriâ ad amulan-
dum nobis propositâ.*

SI virorum Principum & magtorum sepulchra, in quibus opes ad
pretiosa ornamenta vnâ cum corporibus terræ mandantur, profa-
nas illas dumtaxat opes haberent; nulla profectò libido quemquam iu-
re impelleret, vt ea, quæ nimis in rebus humanis fragilia & caduca
sunt, apud mortuos quæreret, nec effosso iam thesauro (vt solent amen-
tes illi, quos S. Iob ait *gaudere uebementer cum inuenerint sepulchrum*)
letandum sibi arbitraretur. Sed quoniam non solæ istæ opes repe-
riuntur apud iam vitâ functos, sed magnarum etiam virtutum digna
statuis atque immortalitate monumenta; non pigebit (vt credo) vos
mecum animo ad sepulchra descendere, & quæ maiores nostri decora,
quæ reliquerint ad imitandum omnibus exempla, recognoscere. Quam-
quam haud scio, sepultine dici debeant, quos sua iam dudum virtus ex-
tulit; an sublati potius in montem illum Pharan, in quo primus He-
bræorum Ductor Moyses Deum aliquando splendore & gloriâ fulgen-
tem vidit, igneam legem dextrâ prætendentem. Nam si omnis iste
montis apparatus & maiestas quoddam fuit nostrorum temporum, &
tot nobilitum palmarum, vaticinium; ane putandum est, aditum huius
loci non maximè patuisse Ignatio, & tot eius fortissimis Sociis, quorum
inflammatis studiis & laboribus per orbem pænè vniuersum ignea ista
lex promulgata est? Ergo & illi in cælesti illo monte iam laborum suo-
rum mercedem consecuti, conuersis in Deum oculis & manibus testan-
tur, quid pro illâ lege aliquando egerint, quidve perpessi sint; & nobis
interim, ad inflammandos animos nostros, sub cineribus corporum suo-
rum igniculos quosdam reliquerunt: quos vt hodie melius afflatu no-
stro suscitare atque accendere possimus, referte mecum, quæso, paulif-
per animum ad illam postumi Vatis, D. Ioannis inquam, plenam magna-
rum rerum inuolucris historiam; & quo cultu, quâ formâ corporis au-
ctorem Societatis IESVM viderit, attendite; facileque, quibus virtutibus
maiores nostri, qui ab illo nomen & vitæ rationem duxerunt, excel-
luerint, intelligetis. Obrulerat se aliquando, in amplissimo Diuorum
cœtu, sacro Vati contemplandum Deus: hic cum iam dextrâ librum
prægrandem teneret, præconis voce iussit inquiri, num quis illius euolu-
tionem explicationemque in se susciperet (& verò erat ad aperiendum
perdifficilis, multisque sigillis obsignatus:) vbi nemo vnus qui hoc at-
tentaret, aliquamdiu apparuit; prodiit tandem Agnus in medium, rem
quâ de agebatur, perfecturus. sit propior; accessit ad Deum, aufert è
manibus librum, soluit, aperit, profert in lucem arcana; euulgatisque
omnibus tanto cælum omne gaudio compleuit, vt longè lateque effusa
gratulantium vox & acclamatio illa personaret: *Vicit leo de tribu Iuda.*
Mira profectò signa rerum, visumque admirandum. in quo cum om-
nia sunt inuoluta, & ab humanis sensibus & cogitatione remota, tum

Cap. 1.
Sepulchra
maiorum
virtutibus
maximè
nobilitan-
tur.

Deuter. 33.

Virtutes
hominum
sanctorum
Societatis
IESV ex-
presse in
Agnò li-
brum ape-
riente.

Apoc. 5.

nihil admirabilius, quàm quòd idem sit & agnus, & leo, idem, inquam, ille, qui librum aperuit: quo quid esse potest magis naturâ diuulsurâ atque contrarium? Et tamen intermicant in hisce tenebris non modicâ è doctissimorum virorum sententiis scintillæ claritatis: qui quoniam omnes hæc vni Liberatori generis humani CHRISTO attribuunt, manifestè conficitur, rebus tam inter se dissimilibus & diuersis significari tres illius præcipuas maximeque proprias virtutes, sanctitatem, fortitudinem & sapientiam. Et verò si rerum omnium vim & naturam perspicere volumus, quid esse potest tam conueniens agno, quàm quædam vitæ Deo consecratæ sanctitas & innocentia? quid tam proprium leoni, quàm fortitudo? quid illa apertio demum explicatioque libri aliud nobis innuit, quàm rerum omnium absolutissimam cognitionem atque sapientiam? Omnia sunt CHRISTO conformia, omnia ita manifestè consonant, vt in re tam perspicuâ nullus esse possit amplius ambigendi locus. Videamus hîc iam num quid huic leoni simile maiores nostri virtute eniti atque efficere potuerint: nam & sanctitate, & fortitudine, & sapientiâ excellere eos oportuit, & habere quamdam necessitudinem communionemque virtutum, si non immeritò tam præclaro nomine ac titulo insigniri hanc IESV Societatem volumus, in quo hæc maxima & amplissima fuerunt. Ac primùm quidem, quantâ innocentia vitæ, quàm excellenti virtute præditi fuerint, cognoscite ex eorum Instituto, normaque viuendi, quam non tam verbis quàm

*Sanctitas,
fortitudo,
sapientia
maiorum
nostrorum
in Agno
& Apoc. ex-
hibentur.*

*Sanctitas
& vitæ in-
nocentia in
nostris
maioribus.*

operibus, non tam libris quàm moribus expressam nobis tradidère. Ex quo enim sanctissimus Pater noster Ignatius huius Instituti signum extulit, & ad omnes heroicas virtutes nobis præiuit, numquam defuerunt generosæ mentes, quæ omni conatu ad solidam laudem eniterentur. De his ego propenso animo sæpè cogitans, tam expetendâ eorum conditione non mediocriter oblector, gaudeoque tam multos fortassis nos habere Fratres & Socios in illis cœtibus iam beatos, quàm hîc nobiscum adhuc versantur in terris. Etenim vt è terris cœlesti rore perfusus sol tenues & subtiles spiritus segregat, eosque suis radiis excoctos sursum attrahit, & attollit in altum: ita mihi videntur è pietate nostrâ, in quâ est ros quidam cœli perpetuus, educi quotidie in altum nobiles & puri spiritus, quos Sol ille diuinus, dum adhuc corporibus permixti sunt, primò quidem sacris quibusdam motibus calefacit; deinde verò ab humanis affectibus, & ab omni concreione mortali segregat; postremò vbi iam plenè expurgati extenuati que sunt, neque aliquid amplius terrenum veluti quidam in corporibus genij spectant, tum demum supra terram eleuat ad se, vt propioribus ignibus in aliquâ cœli regione collocati incalescant. Ex hoc illos numero esse puto, qui ceteris ad immortalitatem viam aperuere, duo illa Orientis & Occidentis noua sidera, Ignatium dico & Xauerium; quorum tam est certa probataque sanctitas, vt alter non Manresam solum & Hispaniam, sed Europam totam celebritate nominis sui & beneficiis impleuerit: de altero Indi dicere soleant, pænè miraculi instar esse, si miserorum precibus inuocatus miracula non assidue patret. Ex hoc virum egregiâ animi moderatione despicientiâque sui, Franciscum Borgiam; ex hoc Aloy-

*Sanctitas
Ignatij &
Xauerij &
aliorum.*

sium,

sum, Kostkam, & non ita pridem è Belgio in Italiam, ex Italiâ in cælum, non sine magno comitatu virtutum profectum Berchmannum, ex hoc sanctissimos clarissimosque viros, Quiedum, Guttierrez, Realinum, Rodriguez, & sexcentos alios, quos hîc consultò prætereo (de quibus erit opportunior fortassis dicendi locus;) omnes aut iam irrefragabili Romani Senatus iudicio assertos cælo, aut miraculorum gloriâ ab ipsis etiam hostibus Fidei, barbarisque nationibus, dum adhuc in terris agerent, plus quàm humanâ veneratione cultos.

Sed multò admirabilius videri debet, Iudæos & Mahometanos, quorum animis odium in Christianos penitus insitum atque iniustum est, tam eximie dilexisse Gasparem Barzæum, vt illi quidem eum tamquam alterum Ioannem Baptistam, aut vnum aliquem delapsum è cælo colerent: hi verò fanum nostris hominibus inaccessum, ac si ipsa religio ingrederetur, aperire illi non dubitarent. Hæc barbarorum tam luculenta testimonia dum habemus, quid est quòd pluribus de virtute maiorum nostrorum disputemus? quasi verò ea vita hominibus dubia videri debeat, quam belluis ipsis immaniores populi venerati sunt.

Age iam, quanta vis animi & fortitudo in illis ipsis eluxerit, videamus: neque enim satis est ad laudem nominis nostri fuisse illos sanctitate & innocentia vitæ conspicuos; sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, fuisse eos constantes, robustos, magnanimos, verbo vt dicam, leones, & quidem (vt habent Abassinorum insignia) in altero vngue crucem tenentes. Quid enim pro huius gloriâ, Christianæque Religionis amplificatione non egerunt? quid non moliti sunt? Soleo sæpè mecum tacitus admirari, & non mediocri voluptate affici, cum reuoco in memoriam litteras Heroum istorum, quas plenas alacritate, plenas cælesti voluptate, è laboribus suis, tamquam rosas è spinis, tamquam scintillas ex circumquaque strepentibus flammis, ad nos transmiserunt. Fieri profectò nullo modo posse existimarem, vt humana mens tam diuersa comprehenderet, tam difficilia superaret, tam omnia infra se poneret, nisi pænè in ipsis eorum litteris viros illos strenuè cum malis omnibus depugnantes esset contemplari; vt tam ignauum atque inertem inter homines arbitrer esse neminem, qui non, cum hæc ab illis scripta aut audiuntur aut leguntur, iisdem se ignibus sentiat inflam-mari. Quis enim non intimo sensu commoueatur, cum legit illos in mediis Iaponiæ niuibus igne diuini amoris colliquefcentes, in continuis laboribus maiori semper animarum zelo æstuantes, in mediis periculis præ diuinæ consolationis affluentia lacrymantes, in ipsâ deniq; morte triumphantes? An potest aliquid hac excelitate animorum esse maius?

Audire magnos iam videtur duces

Non indecoro puluere sordidos:

egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terre, quærentes vbiq; virtuti materiam, quam nos oblatam sæpè repudiamus. Alij secuti Principum suorum castra pemotant sub Ioue frigido, hibernant cum militibus, in medias pugnantium acies sese ingerunt, opemque morientibus allaturi omnia signa circumuolant: alij grauiora in mari pericula non reformidantes,

T t t t 3

iac-tan-

*Mahometanorum
de P. Gaspare Barzæo opimo.*

*Fortitudo
maiorum
nostrorum.*

*Horat. lib. 2.
Ode 1.*

Hebr. 11.

*Labores
nostrorum
vati.*

iactantur maris fluctibus & procellis, interque frequentes bellicorum tormentorum boatus & fulmina, vtriusque elementi tempestates experiuntur: alij, dum pestilens aliqua lues in oppidis grassatur, velut communis salutis victimæ, vitam pro miserorum solatio prodigunt, nec verentur ea turgia subire, in quæ vix aliquis ingredi præter mortem & horrorem possit: alij apud heterodoxos publico abstinent, nec nisi nocturnis tenebris tecti domicilium permutant, vt Catholicis omni subsidio destitutis auxilio sint & solatio. Quid nunc eos commemorem, qui barbaras inter nationes, omni humanitatis commercio sunt destituti, vt D. Hieronymi verbis vtar, scorpionum tantum socij & ferarum? Omitto ceteros laboribus exhaustos, calumniis oppressos, obtreccationibus laceratos. Non possum tamen eorum virtutes & gloriam tacitus præterire, qui de tyrannorum ac barbarorum cruciatibus inuicto animo triumpharunt. Atq; horum quidem fortissimorum pugilum, quàm non modo illustres victoriæ, sed ingens etiam est numerus & multitudo? Prorsus admirabile videri debet, & pænè incredibile, si quis ætatis nostræ, temporumque omnium rationem duxerit, quàm multos his ipsis centum annis Societas habuerit, qui mortem pro Deo fortiter oppetierunt. vt non minùs Sodalitium quoddam ἀποθυσιαστικόν, quàm illud olim Apostolorum, hominumque mortem potius quàm vitam ashelantium, Societas esse videatur. Nam

Multitudo Martirum:

*Qui gurgis, aut que flumina lugubris
Ignara belli? quod mare barbare
Non decolorauere cades?*

Que caret ora cruore nostro?

P. Antonius Criminalis primus.

Martyres variis in locis,

presertim in Iaponiâ.

Apud Comorinenses confoditur tribus vulneribus Antonius Criminalis, primus tot magnorum Ducum, illam palmam non minore fortitudinæ quàm felicitate, consecutus: hunc permulti alij terræ marique magnis passibus & animis ad cruciatum mortemque secuti sunt. Ignatius Azebedus trigintanouem Sociorum Dux in Oceano, Petrus Correa in Brasiliâ, Gonsalvus Silueria in Monomotapâ, Ioannes Baptista Segura cum suis in Floridâ, Iacobus Sales in Gallia, & in Salfetanis agris cum quinque suorum funeribus Rudolphus Aquaiuia. Deus bone, qui viri! quâ dignitate, quo splendore nominis & generis! quâ commendatione famæque virtutum memoriæ sæculorum omnium consecrandi! Sed nusquam terrarum acrius dimicatum est, quàm in Iaponiâ: quæ quidem mihi semper visa est theatrum quoddam in vltimis Orientis finibus ad spectandum orbi vniuerso erectum, in quo summa fortitudo nostrorum & constantia cum summâ feritate hostium palàm congrederetur: in hoc Paulus, Iacobus, Ioannes, tres fortissimi Heroës, in excelsâ cruce stantes, intrepidè transfuerberandum latus carnifici obtulerunt: in hoc Carolus Spino-la, post tetrum & calamitosum trium annorum carcerem, duabus horis perstitit inter flammam, ita lætus & alacer, ac si alter phoenix in nidulo suo moriens, iamiamque imminentem longè beatioram vitam præfenti voluptate prælibaret.

Infinitus sim, si in hunc campum exspatiari voluero. Quidquid enim

enim tyrannorum furor ac rabies machinari potuit, quidquid carnicum manus inferre, hoc iamdudum totum in corpus nostrorum hominum videtur expromptum. Neque tamen vlla est pœna tam acerba & intolerabilis, quam illi non forti excelsoque animo susceperint; nullus equuleus tam durus & acerbus, in quo quidquam de eorum constantiâ decesserit; nulla mors tam diuturna, tamque omnium suppliciorum genere cumulata, quam non multò antè summè concupiuerint. O constantiam! ô fortitudinem admirabilem maiorum nostrorum! ô viros egregio animi robore non iam homines, sed leones! Illi, illi demum sunt animi, qui, quidquid amplificationi nominis Christiani obstabat, generosè repulerunt. Illi Angeli veloces, qui remotissima exterarum nationum Regna summâ celeritate & incredibili alacritate peragrarunt. Illi Argonautæ, qui plura maria nauigarunt, quam alij nouerunt; qui, cum vnus alicuius regionis angustiis contineri non possent, partiti inter se orbem, duce Xauerio in vltimas Orientis oras perpperunt: duce Anchietâ in Americam nouam Fidei lucem inuenerunt: ducibus Nuñez & Ouiedo defudarunt in magnis illis Africæ calidibus & arenis: duce Canisio in variis Germanici Imperij ciuitatibus & oppidis acerrimum cum hæreticis bellum susceperunt: illi duce Matthæo Riccio in maximum cultissimumque Regnum Sinarum omni ex parte terrâ marique obseptum penetrarunt: illi denique sunt Heroës, qui solis instar, toto terrarum orbe inter tot horrenda tristiaque perlustrato, eundem semper vultum, imò & serenitatem, etiam in occasu suo tenuerunt. Maneat igitur, maiores nostros meritò leones dici, quorum tanta fuit in aggressione magnarum rerum fortitudo, tanta in perpeffione constantia. Reliquum est, vt de præclarâ eorum eruditione & doctrinâ (nam hoc erat extremum, quod illâ apertione libri significari diximus) pauca dicamus. Ego enim sic existimo, non malè fortitudini cum sapientiâ conuenire; quamuis illa foris in sole ac puluere exerceatur, hæc intra domesticos parietes occupetur. fuit enim etiam ab antiquis Poëtis afficta præfidi sapientiæ Palladi ægis & hasta & galea: & ille ipse Romani Imperij primus moderator Cæsar, cum non minùs eruditione & doctrinâ quam fortitudine omnes Imperatores antecelleret, à suis statuam obtinuit, quæ alterâ manu gladium, alterâ calamum teneret, his verbis inscriptam: *Ex utroque Cæsar*. Ego verò in hac causâ, quâ de nunc agimus, hac vtar moderatione dicendi, non vt eos hac quoque laude Cæsares esse dicam; sed vt neque omnibus anteposuisse, neque omnem illis laudem detraxisse videar. Itaque non commemorabo, quantâ ingenij felicitate, quantâque doctrinæ copiâ, quantâ denique nominis nostri gloriâ, duo sæculi sui lumina Suarez & Vasquez in ipsis diuinæ sapientiæ adytis versati sint: non dicam, quam præclaram ad defensionem Fidei panopliam posteritati reliquerit Bellarminus: non ostendam, quantâ doctissimorum virorum commendatione Salmeron, Pererius, Lorinus, à Lapide, ceterique pænè innumeri, in euoluendis Sacris paginis versati sint: non Aluarum ac Rodericium Societatis nostræ Epictetos in medium adducam: præmittam denique eos omnes, qui aut Mathematicis disciplinis aut cultioribus

Per totum orbem ostendit se industria & labor nostrorum.

Doctrina & sapientia nostrorum.

Doctrina & fortitudo bene conueniunt.

Varij Societatis Scriptores.

tioribus Humanitatis litteris nomen suum posterorum memoriae commendarunt. Illud breuissimè dicam, quod præcipuâ quadam ratione ad commendationem minimè vulgarem nostræ Societatis semper mihi visum est pertinere, quod à Sapiente Prouerbiorum nono capite dicitur: *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad moenia ciuitatis: Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Quid enim? an non liceat nobis aliquâ ratione domum illam, Sapientiæ domicilium nuncupare, cuius fronti æterna Dei Sapientia nomen suum quod in terris habebat, inscribere dignata est? Nunc si columnas requiras (absit verbo inuidia) iamdudum viri grauissimi, adeoque Romani Præsules, Societatem hanc ad fulciendam calamitosissimis hisce temporibus Dei Ecclesiam excitatam esse pronuntiarunt. Quænam autem in eâ columnæ reperiantur, æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo, nequis modestiæ fines me transgressum esse criminetur. Hanc tamen laudem libenter Societati vindico, quòd filiis in omnem partem dimissis, hanc eius vocem plateas omnes & compita peruagatam summi infimique commendant: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Amplectantur ceteri quod cuiuslibet maximè arripserit: hoc Societatis esto elogium: *Si quis est paruulus, ueniat ad me.* Hoc à suo IESV didicit, qui olim paruulos amantissimè complexus est. Hoc summi in illâ viri, tamen rerum grauissimarum occupatione distenti, semper sibi velut proprium vsurparunt ac suum. Ignatium in primis communem Parentem intuemini. Vix ille in Generalem huius Familiæ Præpositum electus erat, cum statim publicum catechizandi munus obiuit. Quid Lainium commemorem? Vix ille in grauissimo illo Christiani orbis teatro Tridenti congregato sententiam dixerat, cum statim ad pueros Christianâ doctrinâ erudiendos se conuertit. Quid magnum Orientis lumen Xauerium referam? Nonne vir tantus, Legati Apostolici titulo ornatus, rudem ac promiscuam iuuentutem tintinnabulo per plateas congregauit? Quid multa? nonne quotquot in Societatis Collegiis supremum Præfecturæ munus gerunt, sepositis tantisper negotiis, ad pueriles curas se conuertunt? Imò vix vllum tanti ponderis tantique momenti negotium est, quod eos ab hoc munere nobis tam charo tamque impensè commendato eximat. Hæc igitur maiorum nostrorum prima fuit cura, teneras puerorum mentes optimis Christianæ vitæ præceptis instruere: hos promissis alebant, alleccebant munusculis, extollebant laudibus: in omnem denique partem se versabant magna illa ingenia, ut illos à lacte nutricis ad integritatem vitæ morumque transferrent. Sed quid multis opus est? Satis iam librum euoluimus, & quid in commendationem Societatis contineat, exposuimus.

Quid restat, nisi ut CHRISTO bonorum omnium auctori lætum illud acroama cum cælesti cœtu cantemus, *Vicit leo.* Et quia Societatis causâ cum Dei causâ coniuncta est, addamus & illud, *Vicisti Societas.* Multis quidem hoc sæculo calumniis impetita es, multis tyrannorum ac barbarorum exagitata tormentis, multis cum Ecclesiæ perduellibus certaminibus exercita. Sed vicisti vitæ innocentiam maleuolorum calumnias: vicisti inconcussâ fortitudine tyrannorum tormenta: vicisti soli-

Societas
domus Sa-
pientia:

paruulos
docet.

soliditate doctrinae, rectaque puerorum institutione, heterodoxorum Ecclesiae perduellium sophismata. Vicisti igitur, vicisti: nec iam victoriae tuae angustis finibus continentur; iisdem, quibus sol regionibus, spectantur & audiuntur. Gaude isto tuo tam fortunato hactenus successu, latere praeterita aetatis memoria, pace & oblecta animum tuum consideratione factorum tuorum: sed ita interim te oblecta, ut non tam de praesenti statu exultare gaudiis, quam de futuri temporis gloriae sollicita & suspensa esse videare. Prospero quidem statu caelestis aerae ad optatos exitus prouecta es, eaque molitione magnarum rerum, labore & industriae es affecuta, quibus maiora & ampliora sperari vix possunt. Sed tamen ille tam felix status tuus, omni ex parte (ut videtur) munitus, nescio quid adhuc sollicitudinis habet & metus. magna adhuc haereticorum vis est: quorum conatibus etsi persaepe fortiter restitisti; tamen de illis ita triumphasti, ut, tamquam informes Hydrae, diminuti potius quam extincti, repressi quam victi, noua capita & vires acciperent. Quid, quod maleuolorum atrox inuidia omnem occasionem venatur, qua tunc in nos possit venenatum aliquod telum contorquere? Nihil dico iam de tempestatibus illis ac procellis, quae extra Europam in vastissimam vtriusque Indiae barbarie nostris imminet: omnia vos sollicitos habere debent, omnia vos admonent, non esse cuiquam de maiorum vestrorum virtute, cura, studio, labore despectendum. Quare agite, confirmate animos vestros, expellite ignavos timores, execramini orium; & ut relictum vobis splendorem Ordinis vestri conseruetis, omni animi contentione laborate. Non est enim (mihi credite) non est quod rem tantam, tam arduam atque excelsam, & cum plurimorum salute coniunctam, mediocribus animis peragi posse arbitramini. strenuis viris profecto, generosis athletis, fortissimis Heroibus opus est: tales vos esse cupit Ecclesia, cuius acerrimos defensores maiores nostri se praestiterunt: tales vos desiderant omnes hominum aetates & ordines: quibus etsi plurimum utilitatis & emolumenti attuleritis; tamen noua quotidie ornamenta pietatis & subsidia salutis a vobis requirunt. tales postulat orbis vniuersus, aliquid a vobis lucis in his tempestatibus caecisque nubibus ac procellis exspectans: tales denique vos exoptat Societas. Quae cum sit generosa mater, filios non paritur esse degeneres. haec vnumquemque vestrum his verbis compellare mihi videtur: Videtis quantum a maioribus nostris vbiq; terrarum res excitatae sint, quantum pondus gloriae virtute nostrae ferre & sustinere debeamus: cernuntur in omnibus mundi oris signa nominis nostri, rerumque praecclare gestarum. non potest, mihi credite, non potest tanta gloria diu firma consistere sine vestra industria: in vestris humeris nititur, vestra virtute continetur, ex vobis pendet vniuersa: fieri non potest, quin, si aliquanto remissiores esse coeperitis, omnis nominis nostri splendor extinguatur. Cauete igitur, per Deum immortalem, ne qua labes nomini vestro inuratur: nolite permittere, ut in quo ordine iam tot nobiles omnium virtutum palmae obtenta sunt, aliqua per vos diminutio pristini vigoris irrepit; & vbi non minus sudoribus quam cibo & potu vitam duximus, ibi quisquam aliquid magnum aggredi propter difficultates laboresque reformidet.

EXERCITATIO POETICA.

IDYLLION.

S. Ignatius, & primus eius Socius Petrus Faber, sub personâ Daphnidis & Lycidæ, inter Dei laudes ac pia documenta, varios animi sui sensus exprimunt. Faber ad mortem ex amore adspirat; Ignatius ex eodem vi-
uere non recusat. *Ribadencira in Vita.*

Æsus erat, radiisque Italos feruentibus agros
Findebat Titan, Tiberis Romana per arua
Exiguo tepidos voluebat gurgite fluctus.
Quâ tamen arcebat solem, ripamque tegebat

Densa comis laurus, Lycidas & Daphnis in unum
Conuenere, ambo flammâ maiore calentes.

Hic, labentis aqua queis pronas siseret undas,
Queis traheret siluas, modulari carmina Daphnis;

Et prior in laudes cepit sic Numinis ire,
Sic cepit Daphnis: Lycidas sic deinde secutus.

D. Ludere si calamis, si carmina dicere curæ,
Prima Deo dicenda: Dei stant omnia nutu.

Ille regit terras, celi regit ille patentis
Atria, cumque suo magalia rustica celo.

L. Ille sator rerum, & vita quam ducimus auctor:
Auctori vita sua laus, sua semper apud me

Carmina erunt: vos hæc memores edificite lauri,
Tuque, pater Tiberine, cauis euolue sub antris.

D. Aspicias, ut segetes agros, ut gramina campos
Læta tegant, læta tumeant in collibus ouæ?

Omnia sunt illius opus: si deneget ille,
Nec segetes veniant agris, nec gramina campis.

L. Aspicias, ut torrens modò terris incubet æstas,
Aëris ut vitio pecudes moriantur & herba?

Omnia sunt illius opus: tantum velit ille,
Iam venient pluuia, iam vincent flumina ripas.

D. Triste gregi scabies, demessis imber aristus,
Florenti ceraso nebula; inuenilibus annis

Insanisse mihi. Felix cui criminis expers
Ætas prima fuit, nec turpibus igitibus arsit.

L. Dulce apibus flores, ver floribus, aura Favonæ
Purpureo veri; tecum mihi viuere Daphni.

Tu mihi dicebas, primum te noscere capi,
Numen ames Lycida: quis enim tam dignus amari?

D. Iam propè me perfecta curum firmauerat ætas,
Cum

Cum mihi nil gratum, nisi quod me perderet, esset.

Eheu! quid volui demens! comescere vento

Esuriam, falsisque sitim restinguere lymphis.

L. At mihi vixdum etiam malas lanugo tegebat,

Sequana cum fausto iungi nos omine vidit:

Tempore ab hoc sic ille meo sub pectore creuit

Ardor, ut aestiui maturâ luce calores.

D. Qui foditis terram, qui vomere finditis agros,

Robusti iuvenes, quando fera buccina signum

Ediderit, quamuis armis fulgere decorum est,

Parcite castra sequi, pietas vix cognita castris.

L. Qui tutum gregibus pastum, laticesque salubres

Queritis, in celsos pueri ne ducite montes.

Montibus ipse lupos stabulari, montibus agrum

Ire pecus vidi, pecudumque iacere magistros.

D. Eheu! quàm pingui taurus macilentus in aruo!

Ubera quàm referunt Corydoni sicca iuuenca!

Impius est Corydon, nec munera ferre sacellis,

Nec curat dare vota Deo; Deus illa rependit.

L. Agoni salui ludunt cum matribus hædi,

Lac sub solstitium, lac frigore suppetit illi:

Pars premitur, teneris pars fetibus altera cedit.

Prima Dei cura Agoni; Deus illa rependit.

D. Formosum terris ver est, cum ruris honores,

Cum nitidi redeunt soles; autumnus & visus,

Pleiadis ante ortum, & pomis formosus; at horum

Si auctorem spectes, nihil est quod munera laudes.

L. Pulchra nitet cæli facies, seu nocte fugatâ

Aurora in roseis effert se lutea bigis,

Sidera seu rutilans vesper succendit; at horum

Si Dominum spectes, iam cælum & sidera sordent.

D. Omnia sol lustrat, quouis diffunditur aër.

At quò nec penetrat sol, nec diffunditur aër;

Intimus hic Deus est. frustra fugit, & sua sperat

Improbis in cæcis abscondere crimina siluis.

L. Disposuit certis suis omnia sedibus auctor.

Flumina amant pisces, silvas animalia, cælo

Gens hominum nata est. frustra sibi conserit hortos,

Frustra aliquis longos multa prece postulat annos.

D. Hei mihi, quàm brevis est que nobis ducitur atas!

Vt fugit! ut ritu nunquam reuocabilis unda

Labitur! ô miser! tam paucos fata dedere,

Et tamen è paucis multos amittimus annos.

L. Quid tum si brevis est? lux vna absumit amantes:

Non ita per campos radius solaribus cæsti

Deficiunt flores, neque sic tibi noxius humor

Incidit, exesa pereunt rubigine messes.

V V V V 2

D. Et

Alpes, vbi
natus Faber,
cum hæresi
infecit.

D. Et quisquam, ô Lycida, consumi nolit amando?
Mors ea non mors est, vita est melioris origo:

Sic iterum flores videas cum vere renasci,
Sic putre in gravidas excrescere semen aristas.

L. Tityre, quid clausi balant in ouilibus agni?

Absunt iam nuntium matres. absentibus agni
Matribus ut marent, ut matres, Tityre, quarunt;
Sic absente Deo nihil est quod vivere curem.

D. Thyrsi, quid est festâ quod tempora fronde coloni

Vincta gerant, agentique choros? spem fertilis anni
Verni imbres fecere: iuuat spes illa colonos;

Spes me, Thyrsi, Dei (nec erit mora longa) videndi.

L. Nulla mihi non longa mora est. quàm lenta feruntur

Sidera! quàm tardos Titan agit aethere currus!

Sidera, vosque precor solis properate iugales;

Iam mihi lux toto queuis est longior anno.

D. Nec pisces saturantur aquis, nec rore cicade,

Nec volucres cantu, nec apes florente saliceto,

Nec mihi sufficiunt quibus intus amoribus vrer.

O amor, ô nostras violentius v're medullas.

L. Nec tenera ventos coryli, nec frigora myrti,

Grandinibus mixtos nec vinea sustinet imbres;

Nec mihi fert tantos animus, quibus aestuat, ignes.

O amor, ô nostras moderatiùs v're medullas.

D. Solus amans nouit, quo fructu protrahat annos.

An segetes estas, autumnus vina daturus

An sit, in incerto est: fallunt sua sæpè colonos,

Pastores sua vota; Deus non fallit amantes.

L. Solus amans nouit, quo claudat funere vitam.

Res amor est violenta, mori nos denique coget.

Atque utinam cogat! crescet post fata, nec illum

Fimiet extremum, quod finit cetera, letum.

Sic ambo cecinere, gregi dum cedere ripam

Poturo monuit, cantumque abruptit Amyntas.

ODE

ODE PROPËMPTICA

DE BRACHIO S.FRANCISCI XAVERII
EX INDIA ROMAM ADVECTO.

O *Navis, orto qua celeres inis
Cum sole cursus, depositum tibi
Quàm grande committunt secuti
Solicitis tua vela votis*

I *ESV Sodales! non tibi nauticum
Cupido funem sordidus abscidit,
Non vela pandit; non auaro
Diuitias Arabumque gazas
Debes profundo: sanctior impulit
Te cura nostris linquere littora
Diuulsa terris, & remotos*

Hesperia penetrare portus.

I *rumpe fluctus, labere naufragi
Secura ponti. Nereidum chorus
Per Afru deducat volantem*

Saxa, Paratoniasque Syrtes.

*Cursu peracto, tu superis eris
Locanda Regnis (hoc pretium via)*

*Et inter undosos tumultus
Vela reges, trepidamque pinum.*

*Fauete venti: tuque frementibus
Motum procellis qui mare temperas,
Minasque ventorum, & furentes*

*Imperio moderaris undas,
Compefce fluctus; & tibi creditam*

*Serua carinam, dum pater aluco
Admittat exceptam benigno*

Aufoniis Tiberinus oris.

Non illa Regem Regum Agamemmona,

Non Argonautas vellere nobiles,

*Raptasque nequidquam fremente
Colchidos exuias dracone,*

Domum reducit. vellere clarius

Et maius Argo depositum vebit,

Xaueriana digna celo

Pignora reliquiasque dextra.

Hac illa dextra est, addita tot sibi

Non antè visarum agmina gentium

Quâ plaudit aether; cui Sinarum

Primitias Iaponumque debet:

Cui trux Auernus plus vice simplici,

Et ipsa summo perfida Numini

Divasque detestata leges
 Impietas, superata cessit:
 Hæc est tot olim in bella ruentium
 Quæ barbarorum perculit agmina,
 Vertitque in auctores paratas
 Gentibus innocuis ruinas:
 Quæ præstituti lege potentior
 Fati, sepulcris fætida de suis
 Cadavera in vitam reduxit,
 Et gelidos animavit artus.
 Sed quod minaci turbine concitum
 Perstringit aures murmur? inhorruit
 Pontus procellis, atque aquarum
 Mille voluminibus carinam
 Haurire fluctus non sine prælio
 Luctantur. atro concita turbine,
 Quantâ laborat in Charybdi
 Digna ratis meliore cursu!
 Proferte sacra pignora dexteræ,
 Pij Sodales: hæc rabiem & minas
 Furentis exarmabit Euri,
 Hæc pelagus, pelagique motas
 Compescet undas. Fallor, an ætheris
 Caliginosi sidera diuidunt
 Amica nubes? an serenum
 Haud dubiis micuere signis?
 Audimur. altum dextra silentium
 Imponit undis; vim solitam æquora
 Experta spirare pacem, &
 Imperio potiore supplex
 Nereus repressis detumuit minis:
 Fluctus residunt. Pergite, nauitæ,
 Et nube detersâ, secundis
 Vela alacres, data vela ventis.
 Benè est. Olympo tectâ minantia,
 Turresque iam nunc adspicio procul,
 Portumque, Tarpeiosque colles
 Septuplici micuisse cliuo.
 Vt cumque faustos excipiat sinu
 Vtroque ventos; præcipitem ratem
 Iam fama pennarum citato
 Remigio, volucrique curru
 Præuertit. En ut gloria candidis
 Inuicta bigis per Capitolium,
 Vicina cessantes Quirites
 Ausonius monet esse terris,
 Commissa ponto pignora, pignora
 Seruanda celo, tot Latio diu

Petita votis. Quis frementum
 Letitiâ insolitoque plausu
 Dignè Quiritum gaudia dixerit?
 Vidi Latinas, vidi ego Tibridis
 Latè superfusas cateruas
 Littore; cum simul omnis, Iô,
 Crepat sonoro ripa celestimate,
 Iô, bis iô, ter resonabilis
 Responstat Echo: muta gaudent
 Saxa datos iterare plausus.
 Hic vela strictis neclere supparis,
 Lauro ille clauum cingere; pars amat
 Velare remos, pars corollis
 Incolumem redimire pinum.
 Quin purpurato murice fulgidi
 Litanda templis vota ferunt Patres,
 Dextramque, sacratisque certant
 Reliquias cumulare donis.
 Quò, Musa, tendis, omnia peruicax
 Tentare? non hec tam tenui lyrâ
 Cantanda; non rudi Camæne
 Conueniunt, humilique plectro.

MORS S. IGNATII.

ELEGIA PRIMA.

Dius Amor, quem nulla quies vel cura quietis
 Aut tenet, aut certè sera tenere solet,
 Vt multam in noctem pharetrâ grauis iuit & arcu,
 Et iaculis sparsit vulnera grata suis;
 Fessus oberrato tandem stetit orbe viator,
 Quâ Tibris herbosis errat amœnus agris.
 Delius albentes tum fortè coquebat aristas,
 Vltimaque autumnî mella legebat apis.
 Gramineum struit ergo torum Tiberimide ripâ:
 Herba soporifero sponte fit apta toro.
 Scèque attollit humo, densoque insurgit aceruo:
 Ipsa comis pueri subdita ridet humus.
 Hic supul incubuit, geminas sibi complicat alas,
 Et caput auersis fulcit amor manibus:
 Supponitque humero pondus sibi dulcè pharetra:
 Implicitus teneris arcus erat pedibus,
 Quem vel ebur credas, minuo vel rore pruinamque
 Non erat: hic arcus cum niue cunctis ebur.
 Languidulos tandem sopor imbuit ocellos,
 Vincta papauerè lumina dubè latent.

Interea

Interea dulces Eos quos depluit imbres,
 Dum legit è liquidis turba susurra crœcis,
 Auricomisve thymis, violisve insidit odoris,
 Iamque refert grauido mellea dona pede;
 Ecce tibi deprendit apis, gens casta, pharetram,
 Quæ temerè in viridi strata iacebat humo:
 Dumque cauas subrepat iens per tela latebras,
 Aluear in pharetrâ credidit esse suum.
 Hic latet, hic puro liquidum mel exprimit imbri,
 Imbuit hic gratis aurea tela fauis.
 Nec mora, nectareos mox tela bibere liquores:
 Si qua ferent posthac vulnere, blanda ferent.
 Vna nihil merito sua spicula fixit amori,
 Deuia qua pharetrâ forsan aberrat apis.
 Sensit, uti tener est puer, & sine veste, dolorem,
 Et simul è viridi subsilit ille toro;
 Quid moliris apis, tua cum mihi spicula figis?
 Nulla nocent nobis vulnere, dixit Amor.

ELEGIA SECVND A.

Iam vigil Eneadum turres suspexerat altas,
 Iam satis in tenero flore quierat Amor;
 Ecce procul radius volucris sublustris in auro
 Promicat, angusto quâ lare rima patet.
 Quis iubar hoc vnuâ neget effuluisse lucernâ?
 Ignis hic Ignati, cor cui flagrat, erat:
 Languida supremas ubi lumina claudit in umbras,
 Lumina sidereâ fulgere digna domo.
 Vlnus enim penitis sedet immedicabile venis,
 Sepè quod immisâ cuspide fixit amor.
 Victor at hic iterumque iterumque ut vincere posset,
 Seligit arma nouis experienda modis.
 Illa quidem absinthii funestis tingere succis
 Mors voluit, seuos mors meditata dolos:
 Iamque aloën calamis myrrhamque parabat amaram,
 Furtiuo adrepens insidiosa gradu.
 Sed vetuit, cui tela humeros resonante pharetrâ
 Increpitant: furuas depulit inde manus:
 Spiculaque ingratis ne quis linat improbus herbis,
 Iam cupit Hybleis esse peruncta fauis.
 Eueniet quod amavit apis: dedit omnia votis
 Certa piis, casto spicula melle fluent.
 Spicula promit Amor pharetrâ: sed melle tenaci
 Sensit ubi hærentes leniter articulos,
 Scilicet obstupuit (quis enim dixisset amantem
 Floris apem tali mellificasse loco?)

Dum

*Dum tacitos pharetrâ egrediens Apis una labores
 Prodidit. Ingenium dulce probavit Amor.
 Et simul adducens sinuato cornua neruo,
 Imposuit geminâ tela regenda manu.
 Illa volant. fixum Ignati stat arundine pectus:
 Ardet, & vda sacro mella sub igne bibit.
 Iam moritur. Bona mors! non mors, sed mortis imago,
 Quâ moriens, vite gaudia blanda tulit.
 Quâm placidi gemitus! suspiriaque orba querelis!
 Quæ lacryme! quales ima per ossa faces!
 O quibus illecebris perfusa hinc inde medulla!
 Qualia tum cordis vota micantis erant!
 Qualis odor, labiis dum vita nataret anhelis,
 Roscida seu patulis cùm salit aura rosis!
 Quis mihi, quis fato dabit ut perfungar eodem!
 Cùm mors melle limit spicula, dulce mori est.*

XXXX

S. Igna-

S. Ignatius faxi fragmine percussus ignem diuini
amoris concipit.

Percussus concipit ignes.

Si liceat (Vati licet omnia scire) rogabo,
Blandè puer ; verbis pauca docenda tuis.
Audiit ; en placidè conuertit lumina , qualis
Manè leuat croceo Lucifer è thalamo
Purpureos vultus . ò Numen amabile terris,
Quid malè inassuetos deteris articulos?
Quid tua conflictu solertia suscitât ignes?
Exiguum est silicis quod dare Vena potest.
Cum libet , excusso misces incendia telo:
Cum libet , extremis ossibus ardet amor.
Ab ! caue , dum tenuis quaruntur semina flammæ,
Ne digitis ferrum , ne noceatque lapis.
Sic ego. Risit Amor , Vatemque affatus amicum,
Disce mei qua sit causa laboris , ait.
Dura silex , & durus homo est ; tamen abdita duris
Flamma latet , latebris elicienda suis.
Neq; mora , cum volui , venis excuditur ignis :
Nemo adeò , ut rigeat , saxeus esse potest.
Loioides titulos & puluerulenta secutus
Præmia militiæ , durus & asper erat.
Lesimus (ò quantum fati pendeat ab isto
Vulnere , quo melior nulla medela fuit !)
Protinus ille meos concepit saucius ignes:
Et quis non illo fulsit ab igne locus?

Ignatius

Ignatij crebra & per multos dies continuata ieiunia.

Exiguo viuit, quia proxima cælo.

VT reparet vires, prædam Iouis armiger ungue
Diripit, & tepido rostra cruore notat.
I licet, & tunc est quaquâ patet arduus æther:
Ætheris in campis pascere: tuta via est.
Ecce recens sudat madidis Aurora capillis,
Et fauet & pennas euocat aura tuas.
I procul, & tenuem magis ac magis aëra carpe:
I, matutinas combibe delicias.
Exiguum stilla satis est, & simplicis aura:
Stilla sitim tollet, tollet & aura famem.
Dum loquor, illa solum fugiens Ioue pascitur vdo:
Sed tamen arguto quod capit ore, parum est.
Non tibi Loioliæ tenuis se conferat ales,
Dum nihil in terris, quo satieris, habes.
Septimus Eois iam sol caput exserit undis,
Cum tibi non ullus venit in ora cibus.
Scilicet æthereo pendes sublimis olympo,
Et Superum latices ambrosiamque bibis.
Viuitur exiguo, quoties mens proxima cælo est:
Quid petat è terra puluere plena Deo?

Xxxx 2

Nobilis

Nobilis quidam, qui, nisi Ignatius vltulari mereretur,
sefe igni deuouet, eodem die igne perit.

Malè luditur igne.

Qualis missus ab Indiis
 Humani docilis simius ingeni,
 Dum ludit procul arbitris
 Accensoque salit fomite, Martio
 Si fors subdita pulueri
 Etnæis tonuit flamma fragoribus,
 Ille turbine protinus
 Commistus piceo, fertur in athera:
 Talis ludere, Telephe,
 Audes igne sacro, dum malè deuoues
 Flammas innocuum caput;
 Et dignus nisi sit, ipse voracibus
 Consumi petis ignibus.
 Audiris facili, Telephe, Numini:
 Audiris, neque roscidis
 Noctem vectus equis Hesperus inuehet,
 Quin votis Deus annuat,
 Et te vindicibus torreat ignibus,
 Mutans seria ludicris,
 Et risu gemitus, & lacrymis iocos.

Ignatius

Ignatius P. Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.

Solut non fufficit ignis.

Arte opus Ignati: folus non fufficit ignis:
 Arte opus eſt: flectes arte, quod igne nequis.
 Vidi ego, celatum clypei cum fingeret orbem,
 Non ſolo ferrum molliit igne faber.
 Non labor vnus erat: pars urget follibus auras,
 Merſaque ſtridenti temperat ara lacu;
 Pars maſſam exercet, pars altera forcipe verſat;
 Hac duris aptat cotibus, illa terit.
 Manabat plenis ſudor per corpora riuus:
 Uſque adeo multa flectitur arte chalybs.
 Aſtuat, & valido flagrat Xauerius igne;
 Formari ſolo non tamen igne valet.
 Verum vbi ſolertis Fabri manus addita, ſeſe
 In partem duci quamlibet arte ſmit.
 Adſpice vt immiſſos exercet ſpiritus ignes,
 Totaque flammato maſſa recocta foco eſt.
 Ardentes animos (animus ſtridoribus ardens
 Proditur) iniecta temperat imber aque.
 Quem gemitum referunt auditi incudibus ictus?
 Quis non, exhaustus ſedulitate labor?
 Mille operum Faber eſt: nec respirare poteſtas.
 Tanta Xauerium fingere molis erat.

Xxxx 3

Igna-

Ignatius è cathedrâ diuini amoris igne
concionem inflammat.

— Cælestibus armis
Eminus expugnat. —

Bella Syracosis affuderat horrida portis
Mauors, Siccanum classe Neptunum premens:
Undique mortis erat pavor: hinc hostilia tela,
Et inde dira fortius telum fames:
Obsessis spes nulla super, solatia donec
Summa Archimedes orbe speculari attulit.
Nempe leues radios dispersaque lumina cogens,
Hostemque classemque igneo inuoluit globo.
Prisca fides. Nostri sed non est fabula sacri
Ignatius igne corda cælesti occupans.
Cernis? ut ore tonet, ut vibret fulmina lingua,
Totoque vultu flammeas spiret faces.
Eminus è sacris expugnat pectora nostris,
Quæ prona ad omne vela pandebant nefas.
O benè! Vincit amor, sacro flagrat igne, timeri
Quæ turba celo potuit, & potuit solo.
Vicit amor! Victor (mirum) victique triumphant:
Arfisse corda, vincere & vinci fuit.
At vos ô flammis rutilum genus, ite, dearum
Induite formas, lucidisque siderum
Permista choreis, similes Tritonidos Argus,
Monstrate tutam ratibus incertis viam.

Sicut naues
Æneæ in
deas muta-
ta.

Ignatius

○ Ignatius feruenter orans à terrâ eleuatur. ○

Sursum rapit ignis.

Quid toties volucres Persei per sidera cursus,
 Bellerophontæum quid celebratis equum?
 Quid canitis paribus, fato licet impare, pennis
 Cum patre atthereas Icaron esse vias?
 Credula gens Vatum, fallique & fallere gaudens,
 Non iter hoc homini, quo petat astra, datur.
 Discite qua profint terras fugientibus artes:
 Quâ Looia præt, non operosa via est.
 Cermitis, accensa tendant ut in aethera flamma,
 Et subeant celeri per spatia alta fugâ?
 Hæret iners terra puluis prius; at simul ignem
 Concipit, ignauam linquere gestit humum:
 Sic mens ad superas euadere nititur auras;
 Nœuitur, at tardo pondere pressa iacet.
 Verùm ubi diuinos de cælo concipit ignes,
 Seminaque in claras emicuerunt faces;
 Nulla mora est, sequitur, cognataque sidera lambit:
 Interdum & corpus, quò volat ipsa, rapit.
 Tantaque vis flammæ est, clauso disrumpitur æstu.
 O nimium felix sors in amore mori!

Som-

Somnium Xauerij de subsidio Indis ferendo.

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?
 Credamus: faciunt somnia vera fidem.
 Ardebat nigros Franciscus visere Mauros:
 Qualia de Mauris somnia fuxit amor!
 Sæpè per arduas discurrere visus arenas,
 Sæpè rubis plantas trerere, sæpè mive.
 Nunc audita queri, nunc spondâ visa sedere
 India, squallenti sanguinolenta comâ.
 Interdum niveos illic inducere mores,
 Interdum sacrâ tingere corpus aquâ.
 Sæpè etiam inflexâ Maurum cervice subibat:
 Paruaque cervici sarcina Maurus erat.
 Quid Franciscus amet, Francisci consule noctem;
 Fallere te, quamvis fallere docta, negat.
 Non illas Morpheus, non illas Phantasus Umbras
 Obtulit: hæc vates somnia misit Amor.
 Hinc niger Auroræ populus, multusque recurvat
 Maurus, & in cursus barbara Regna patent.
 Has amat, has querit merces: hæc sarcina fesso
 Gravior est gazis, Indica terra, tuis.

Xauc-

Xauerius, orbe peragrato, moritur in
littore Chinarum.

Tum te terra teget, cùm totum impleueris orbem.

Cingite fronde caput: Xauerius orbe laboris
Deficit impleto: cingite fronde caput.
Amplius ille nihil potuit superaddere ceptis:
Tota peragrata est India, iam satis est.
Chine, Goa, Iapon, Ternata, Moluca, tot urbes,
Que toties imita caussa fuere via;
Totque alie gentes, tot primo subdita Phæbo
Littora, sudoris plus habuere satis.
Ergo vel extremam cùm nil superesset ad Eon;
Ipsis terrarum finibus immoritur.
Immoritur votis ingentibus, orbe repleto:
Cynthia sic etiam plena perire solet.
Cynthia terrarum, cæli Franciscus ab umbrâ
Palluit: exanimis vultus, amantis erat.
Obruitur tenebris & furuâ Cynthia nube:
Franciscus radius obruit astra suis.
Non iubar hoc magicæ carmen tenuauerit artis:
Nil opus ad numeros æra repulsa sonent:
Perstat, & integros vbi vita reliquerit artus,
Maus ab extincto corpore lumen erit.

YYYY

B. Fran-

B. Franciscus Borgia stemma suum virtute nobilitat.

O, nihil: at numeros sic facit innumeros.

Cui sceptrum, cui proffit ebur, cui sanguinis auctor,
 Gloriaque à magnis vera petatur auis,
 Nostra tabella docet. Priscæ cunabula gentis
 Lustret, & ex ortu ducat vitroque Iouem;
 Nobilitas nihil est. Armis victricibus hostem
 Terreat, & scepro Regna subacta suo;
 Ab nihil est. Nihil est titulis clarere superbis:
 Nec si terrarum margine claudat opes.
 Ut tamen vna suum numeris dat littera pondus,
 Sic pretium virtus omnibus vna facit.
 Lombardæ turres, & magnum Gaudia nomen,
 Spretaque Francisco purpura testis erit.
 Progeniem longo deductis ordine ceris
 Enumera: titulis par erit illa suis.
 Prima tamen stirpis laus est Franciscus: ab ipso
 Nobilitas verum sumpsit auita decus.
 Quid modò digestis tabulis comprehendere laudes
 Incipiam? numero copia maior erit.
 Nil cere veteres; at ceris addita virtus
 Ex nihilo numeros condidit innumeros.

In imaginem B. Aloysij, cuius pedibus adiacet
corona Marchionatus euerfa.

Rectè de gloriâ iudicat, qui eam ex alto despicit.

Quid iuuat Oebalio Regum procedere cultu,
Et noua sub titulos cogere Regna suos?
Cui non auriferis Hermus celebratus arenis?
Nec tamen hoc felix nomine Cræsus erat.
Et Priamus quondam Regnis opulentus auitis;
Vna tamen tantas nox tumulauit opes.
Quid, quod Alexander domito tandem orbe subactus,
Mentitum didicit non superesse patrem?
Decipit Imperij fulgor simulatus, & aurum
Fallit, nescio quo lumina victa modo.
Decipiunt oculos gemmarum luce corona:
Ex alto pronas despice, tutus eris.
Sic utinam fasces spectasset Iulius! & tu
Qui proprio, Antoni, turpiter ense iaces!
Impia non medio flagrassent bella Senatu,
Nec gerneret versos Roma sepulta lares.
Scilicet insano stimulos sub pectore versat,
Et fame nimis est imperiosa siti.
Proteris euerfas melius, Gonzaga, coronas:
Sic Regum titulis altior ire potes.

Yyyy 2

B. Sta-

B. Stanislaus pridie Virginis Assumptæ moritur.

Vt assumar.

Fortè leues vacuo quassabat in aëre pennas
 Ad solum magni præpes itura Iouis.
 Viderat hanc viridi speculatus regulus ulmo,
 Et simul athereas arsit inire vias.
 Sæpè fatigatum vidi requiescere, sæpè
 Nitentem pennâ deficiente queri.
 Quid faciat? vacuâ gerneret cum solus in umbrâ,
 Hei mihi! quàm visu pulcher olympus, ait:
 Scilicet excelsâ nihil est formosius aethrâ:
 Non tamen est pennis hæc subeunda meis.
 Tollite me saltem Zephyri, me tollite nimbi:
 Remigio adspirans proderit aura meo.
 Dixerat hæc, sibi vel potuit dixisse videri,
 Aëre cum vacuo fulua pependit auis.
 His, ait, his etiam calum tentabimus alis,
 Et tergo admissum sustulit illa suo.
 Ecce etiam ad Superos rapitur pulcherrima Virgo,
 Quam circum aligeri concinuerunt chori.
 Mater, iô, magni calum conscende Tonantis:
 Sed puer est, Domina qui velit ire comes.
 Da veniam: per te superas euadat ad arces:
 Te colit, & puer est, nec graue pondus erit.

Marty-

Cæsa triumphat.

Laurus ô magnis celebrata Diuis,
Laurus ô vatum decus & voluptas,
Digna tu Regum redimire crines,
Digna Deorum!

O quis hinc tandem referet coronas,
Cælitum textas manibus, comisque
Cælitum dignas! age, cui paratur
Nobile sertum?

Dic puer cuius petitur triumpho?
Ille par vobis humiles relinquet
Celsior terras, hominesque supra
Sidera viset.

Sanguinis si quos animæque magne
Prodigos hausit sceleratus ensis,
His triumphalem proprioque sparsam
Sanguine laurum,

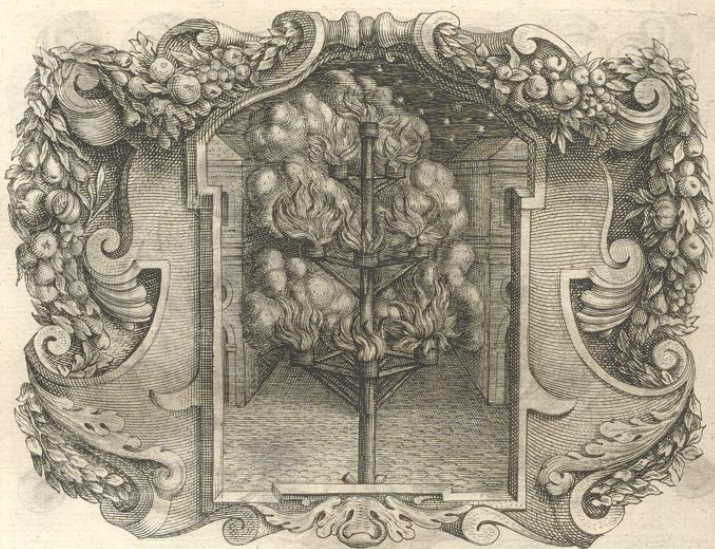
His & augustam Superum Senatus
Destinat pompam, niueosque currus.
Dixit, & victrix acies IESV

Fulgida signis
Emicat campo, meritisque vinceta
Frondebis celso parat ire o'lympe,
Et canit magnâ simul omnis io
Voce triumphæ.

Yyyy 3

Marty-

Martyres vasa Dei electa, quibus Iaponia triumphat.

Hæc signa triumphhi.

Adspectis impositis nuper coëuntia flammis,
 Nunc iterum flammis vasa perire suis.
 Sic quoque quam castris pietas adscripsit IESV,
 Obiicitur sanctæ turba cremanda pyre.
 Quis dolor hæc, quis signa furor feralia struxit?
 Barbara que tantos edidit ira rogos?
 An pia gens iterum tædis lucebit in illis,
 Que fulsere tuis, Roma cruenta, viis?
 Non hæc, barbaries ludos imitata Neronum,
 Flamma tua est: quamuis hæc quoque flamma tua est.
 Scilicet hæc sacris olim deuota triumphis
 Agmina ad Auroræ littora misit Amor,
 Et totidem soles mundo dedit. O quis euntem
 Me ferat in campos barbara terra tuos,
 Vasa triumphales vbi spargunt ignea flammæ,
 Visaque sunt radiis esse decora suis!
 Inde Fides pulsæ collucet pura tenebris,
 Astraque sunt medio mille videnda die.
 Iungere Phæbus equos frustra velocibus horis
 Imperet: hæc alium lux dedit orta diem.

P. Carolus Spinola lento igne comburitur.

Dulce & decorum est.

O Mnia qui vincit, victus calcabitur ignis?
Discet & effrenis frena subire rogas?
Iam didicit. Victo salamandra potentior igni
Nequidquam ardentem excipit ore faces.
Scilicet indomiti non semper vincitur ignes:
Est etiam que vos vita domare potest.
Languida vis flamma est, animos si flamma ministrat,
Maior ab interno si venit igne vigor.
Eustachius tauro frustra conclusus abeno
Vivit, & à flammis ne mariatur habet.
Languida Laurenti perisset laurea, ab ipsis
Nè foret hæc illi laurea nata rogis.
Theclam quis nosset, nisi Theclam proderet ignis?
Luce suâ maius Lucia nomen habet.
Quid memorem Heroës alios, quibus una voluptas
Fortiter ardentem sustinuisse pyram?
Ardet, & in rutilis florescit Spinola flammis,
Multaque ceu dulci vernat ab imbre rosa.
Sanguineusque rosis color est; atque inde decorum
Ignibus in mediis vivere, dulce mori.

I M A-